

วิเคราะห์หลักกฎหมายระหว่างประเทศในคดีตีความคำพิพากษา
เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

นายธีรพงศ์ เรืองขำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Analysis of the rule of International law on the Judgement of the Request for
Interpretation of the Judgement in the case Concerning
the Temple of Preah Vihear 2013

Mr. Teerapong Ruangkham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วิเคราะห์หลักกฎหมายระหว่างประเทศในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013
โดย	นายธีรพงศ์ เรืองขำ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.ชุมพร ปัจจุสานนท์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศารทูล สันติवासะ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ชุมพร ปัจจุสานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จันตรี สิ้นสุภฤกษ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.ปริม มาศรีนวล)

ธีรพงศ์ เรื่องซ้ำ : วิเคราะห์หลักกฎหมายระหว่างประเทศในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 (Analysis of the rule of International law on the Judgement of the Request for Interpretation of the Judgement in the case Concerning the Temple of Preah Vihear 2013) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร. ชุมพร ปัจจุสานนท์, 206 หน้า.

เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ให้ปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และประเทศไทยต้องถอนกองกำลังทหาร ตำรวจ หรือผู้ดูแล ออกจากบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา และต้องคืนโบราณวัตถุที่ได้เคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

หากแต่ปัญหาข้อพิพาทได้เกิดขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 2007 เมื่อกัมพูชาขอให้องค์การยูเนสโกขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นแหล่งมรดกโลก ประเทศไทยจึงได้ประท้วงแผนผังการจัดเขตพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งแสดงพื้นที่ทับซ้อน จำนวน 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ ต่อมาในปี ค.ศ. 2008 คณะกรรมการมรดกโลกได้ขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ได้นำไปสู่การปะทะกันทางอาวุธในพื้นที่ชายแดนใกล้ปราสาทพระวิหารหลายครั้ง ระหว่างปี ค.ศ. 2008 - ค.ศ. 2011 กัมพูชาจึงร้องขอให้ศาลฯ มีคำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยมีประเด็นสำคัญคือ ขอให้ศาลฯ กำหนดสถานะทางกฎหมายของ “แผนที่ภาคผนวก 1” พร้อมทั้งยื่นคำร้องขอคำสั่งมาตรการชั่วคราว

การวิเคราะห์คำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ทำให้ทราบถึงวิธีการเข้าสู่ปัญหาของศาลฯ ฐานทางกฎหมาย (legal basis) และวิธีการที่ศาลฯ ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) ทั้งการอธิบายและขยายตัวบท ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่า (Value added) ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ และสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้นำเสนอบทบาทสำคัญของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในการปรับใช้หลักกฎหมายในการตีความคำพิพากษา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในการพัฒนาความรู้ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ผลที่ปรากฏชัดเจนภายหลังจากมีคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ย่อมเป็นสิ่งยืนยันถึงการทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม โดยนำไปสู่การคลี่คลายของข้อพิพาท “อธิปไตยเหนือบริเวณของปราสาทพระวิหาร” ที่มีต่อเนื่องยาวนานและยุติสถานการณ์การปะทะกันทางอาวุธระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาได้สำเร็จ

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2559

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5685979434 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: TEMPLE OF PREAH VIHEAR / INTERPRETATION / INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE

TEERAPONG RUANGKHAM: Analysis of the rule of International law on the Judgement of the Request for Interpretation of the Judgement in the case Concerning the Temple of Preah Vihear 2013. ADVISOR: PROF. CHUMPHORN PACHUSANOND, Ph.D., 206 pp.

On 15th June 1962, the International Court of Justice (ICJ) delivered the judgement in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear, finds that “the Temple of Preah Vihear is situated in territory under the sovereignty of Cambodia” and Thailand is under an obligation to withdraw at the Temple, or in its “vicinity on Cambodian territory” and to restore any objects, have been removed from the Temple or “the Temple area.” But the reoccurrence of dispute in 2007, Cambodia requested the UNESCO for the registration of Preah Vihear Temple as a World Heritage by the site management plan showed the disputed territory of 4.6 square kilometers between Thailand. In 2008, the inscription of Preah Vihear Temple, leading to several armed conflicts along the border area close to Preah Vihear Temple in 2008-2011. Eventually, the application for the interpretation of 1962 judgment was submitted by Cambodia and also requested to issue the provisional measure to ICJ which one of the important issues in such request concerned the determination of legal status of “Annex 1 map.”

The analysis of 2013 ruling on the interpretation of Preah Vihear Temple case of this thesis led to the understanding of ICJ’s admission of problems, legal basis and approach used in explaining and expanding legal texts. It was regarded as the added value within the international law context in accordance with ICJ’s roles and missions for peaceful dispute settlement to the success not only in alleviating long disputes concerning “sovereignty over the *region* of the Temple of Preah Vihear” but also in ceasing armed conflicts between Thailand and Cambodia.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2016

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีโอกาสสำเร็จลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับความเมตตา คำชี้แนะทางวิชาการ คติการดำเนินชีวิต และการรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของ ศ.ดร.ชุมพร ปัจจุบันนท์ การรับเป็นประธานกรรมการของ ผศ.ดร.ศารทูล สันติवासะ และการรับเป็นกรรมการของ รศ.จันตรี สิ้นสุภฤกษ์ อาจารย์ทรงชัย ชัยปฏิยุท และอาจารย์ ดร.ปริม มาศรีนวล ซึ่งได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ตลอดจนการให้คำแนะนำอันทรงคุณค่าและกำลังใจตั้งแต่แรกทำวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนจักระลึกถึงพระคุณทางวิชาการนี้ตลอดไป

ขอขอบพระคุณกำลังใจอันยิ่งใหญ่และพระคุณอันสุดประมาณของคุณยายราตรี-บุหงา กรุณานนท์ น้องชายณัฐ เรื่องขำ คุณน้ามนชยา-จินตนา-กรรณิการ์ พิณิจ และคุณป้าทิพย์วรรณ ชุณหกิจ รวมทั้งความรักและความปรารถนาดีของคุณน้าณททัย จรัสจำเริญ คุณน้าจลณี-บังอร เหล่าเสถียรกิจ และคุณน้าเนาวรัตน์ พ่วงแก้ว – คุณน้าวุทธิพรรณ เต็มลาก

ขอขอบพระคุณคุณพี่ ดร.สลิลา กลั่นเรืองแสง สำหรับทุกความช่วยเหลืออันมีค่า ประเมินค่าได้ คุณพี่อาจารย์ ดร.จารุประภา รักพงษ์ สำหรับคำแนะนำอันมีค่า และคุณพี่ปิยะ หอมไชยแก้ว สำหรับทุกความช่วยเหลือทางด้านภาษาอังกฤษ เพื่อนสุ้มลลิกา ดาวสุวรรณ และเพื่อนรัฐฉัตร เพ็ชรนารี สำหรับคำแนะนำการทำวิทยานิพนธ์ และคุณพี่ศิริลักษณ์ ประภาศิริ คุณน้องวิลาสินี หมายเจริญศรี และคุณพี่วรรณ ดวงอุดม สำหรับความช่วยเหลือ CU E-THESIS

ขอขอบคุณสถานที่ทำงานคือ “ทำเนียบองคมนตรี” ซึ่งผู้เขียนได้รับกำลังใจด้วยการเฝ้ามองเรือนยอดของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และอนุสรณ์สถาน “รังษีวัฒนา” และ “สุขุมาล นฤมิตร” ในสุสานหลวง วัดราชบพิธฯ อุปมาได้กับเหล่าอสูรเห็นดอกแคฝอยผลิบาน ณ เเชิงเขา สีนรุ และกำลังใจทุกสารทิศของมิตรสหายและบุคคลต่างๆ ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง ซึ่งผู้เขียนมีโอกากล่าวถึงได้ทั้งหมดในหน้ากระดาษใบนี้ รวมทั้งผู้อ่านทุกท่าน สำหรับการทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณค่า

สุดท้ายนี้ ประโยชน์ใดๆ อันจักพึงบังเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนขออุทิศเป็น มาตาปิตุคุณแด่คุณแม่ผ่องพรรณ – คุณพ่ออนันต์ เรื่องขำ บุพการีผู้ล่วงลับ และอุทิศถวาย เป็นพระราชกุศลแด่สิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เสนาบตี ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และชั้นผู้น้อย ผู้นำพาสยามรัฐรอดพ้นจากภัยอันตรายคราว วิกฤติการณ์ รศ. 112 และหากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมุติฐานของการศึกษา	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	4
บทที่ 2 ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และภูมิหลังกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและ กัมพูชา.....	5
2.1 ภูมิหลังคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962	5
2.1.1 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรมแดนไทยและกัมพูชา	6
2.1.1.1 การจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904	6
2.1.1.2 การจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907	6
2.1.1.3 การจัดทำแผนที่ระวางดงรักของฝรั่งเศส.....	7
2.1.1.4 การสำรวจสันปันน้ำบนเทือกเขาพนมดงรักของไทย	8
2.1.2 เหตุการณ์สำคัญก่อนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ.....	8
2.1.2.1 การได้ดินแดนกัมพูชาตามอนุสัญญาโตเกียว ค.ศ. 1941.....	8
2.1.2.2 การคืนดินแดนกัมพูชาตามข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ. 1946.....	9
2.1.2.3 การเจรจาเรื่องเขาพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา	9

2.1.2.4 การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา	11
2.1.2.5 การส่งผู้ไกล่เกลี่ยโดยเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ	11
2.1.3 การนำคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ	13
2.1.3.1 คำฟ้องของกัมพูชาและคำให้การของไทย	13
2.1.3.2 การยอมรับเขตอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ	13
2.1.3.3 คำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชาและไทย	15
2.1.3.4 คำพิพากษา (judgment) ของศาลฯ	21
2.1.4 เหตุการณ์สำคัญภายหลังมีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962.....	22
2.1.4.1 การล้อมรั้วลวดหนามบริเวณปราสาทพระวิหารตามมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962	22
2.1.4.2 บันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962	25
2.1.4.3 การเสด็จเยี่ยมชมปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ค.ศ. 1963	26
2.2 ภูมิหลังคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013	27
2.2.1 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรมแดนไทยและกัมพูชา	27
2.2.1.1 การเสนอชื่อปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก	27
2.2.1.2 การจัดทำแถลงการณ์ร่วม (Joint Communiqué) ค.ศ. 2008.....	28
2.2.1.3 การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก	30
2.2.2 เหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962.....	32
2.2.2.1 การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา	32
2.2.2.2 การเรียกร้องให้หยุดยิงอย่างถาวรและร่วมมือกับอาเซียนโดยคณะมนตรี ความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ	34
2.2.2.3 การส่งผู้สังเกตการณ์โดยประธานอาเซียน	34

2.2.3 การยื่นตีความต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ.....	35
2.2.3.1 การยื่นคำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาของกัมพูชา	35
2.2.3.2 การยื่นคำคัดค้านของไทย.....	35
2.2.3.3 คำขอให้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา	35
2.2.3.4 คำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชาและไทย.....	36
2.2.3.5 ผลการตีความของศาลฯ.....	37
บทที่ 3 การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011	38
3.1 การวินิจฉัยเขตอำนาจเบื้องต้น (<i>prima facie jurisdiction</i>).....	39
3.1.1 ฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับเขตอำนาจเบื้องต้น (<i>prima facie jurisdiction</i>).....	40
3.1.1.1 การวินิจฉัยตามเงื่อนไขที่ปรากฏตามข้อ 60 ของธรรมนูญศาลฯ.....	40
3.1.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (<i>jurisprudence</i>) ประกอบการวินิจฉัย.....	42
3.1.1.2.1 การอธิบายคำว่า “ข้อพิพาท” (<i>dispute</i>) โดยศาลฯ	42
3.1.1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อพิพาทกับข้อบทปฏิบัติการ (<i>operative clause</i>) และส่วนการให้เหตุผล (<i>motifs</i>).....	43
3.1.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ	43
3.1.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง	46
3.1.3.1 การปรากฏว่ามี “ข้อพิพาท” ของคู่ความ	46
3.1.3.2 “ข้อพิพาท” สัมพันธ์กับข้อบทปฏิบัติการและส่วนการให้เหตุผล	48
3.2 การวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	48
3.2.1 ฐานทางกฎหมายเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว.....	50
3.2.1.1 การวินิจฉัยตามบทบัญญัติของข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ.....	50
3.2.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (<i>jurisprudence</i>) ประกอบการวินิจฉัย.....	51

3.2.1.2.1 คำร้องขอมาตรการชั่วคราวของคู่ความต้องมีน้ำหนักเพียงพอ รับฟังได้ (at least plausible).....	51
3.2.1.2.2 การรักษาไว้ซึ่งสิทธิ (rights) ของคู่ความ	52
3.2.1.2.3 การรักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดี (subject of the judicial proceedings).....	53
3.2.1.2.4 การมีสถานการณ์เร่งด่วน (urgency).....	54
3.2.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ	55
3.2.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง	57
3.2.3.1 การพิจารณาถึงสิทธิที่คู่ความกล่าวอ้าง (alleged rights).....	57
3.2.3.1.1 สิทธิที่กล่าวอ้างต้องมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้.....	58
3.2.3.1.2 ความเชื่อมโยงของสิทธิที่กล่าวอ้างกับคำร้องขอมาตรการ ชั่วคราว	58
3.2.3.2 การพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) สถานการณ์ที่เสี่ยงต่อ การเกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) และ สถานการณ์มีอันตรายอันใกล้จะถึง (imminent risk).....	59
3.3 การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	62
3.3.1 ฐานทางกฎหมายในการกำหนดเนื้อหาของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	62
3.3.1.1 ข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลา.....	62
3.3.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลา (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย.....	63
3.3.1.2.1 คุณพินิจของศาลา ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	63
3.3.1.2.2 การกำหนดผลผูกพันในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	64
3.3.2 ข้อเท็จจริงตามคำร้องขอให้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	65
3.3.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง	65

3.3.3.1	วัตถุประสงค์ของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว	65
3.3.3.2	การใช้ดุลพินิจของศาลฯ ในการกำหนดเขตปลอดทหารชั่วคราว	66
3.4	สรุปหลักเกณฑ์ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลฯ	69
บทที่ 4 เขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013.....		73
4.1	การวินิจฉัยเขตอำนาจศาล (jurisdiction).....	73
4.1.1	ฐานทางกฎหมายในการพิจารณาเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา.....	73
4.1.1.1	การพิจารณาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ.....	73
4.1.1.2	การพิจารณาตามข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ	74
4.1.1.3	การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย.....	74
4.1.2	ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ	81
4.1.3	การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง	83
4.1.3.1	การปรากฏว่ามี “ข้อพิพาท” ของคู่ความภายหลังศาลฯ มีคำพิพากษา.....	83
4.1.3.2	การกำหนดประเด็นข้อพิพาทของคู่ความ.....	86
4.1.4	สรุปหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา	89
4.2	การวินิจฉัยเพื่อรับคำขอไว้พิจารณาคดี (admissibility).....	92
4.2.1	ฐานทางกฎหมายในการพิจารณาการรับคำขอไว้พิจารณาคดี.....	92
4.2.1.1	การพิจารณาคำขอให้ตีความคำพิพากษตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ	92
4.2.1.2	การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย.....	93
4.2.1.2.1	หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (<i>res judicata</i>).....	93
4.2.1.2.2	ผลผูกพันของคำตัดสิน (decision).....	94

4.2.2	ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ	95
4.2.3	การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง	96
4.2.3.1	ข้อบทปฏิบัติการที่อยู่ในประเด็นของคำพิพากษา	96
4.2.3.2	ความเชื่อมโยงระหว่าง “ข้อบทปฏิบัติการ” กับ “ส่วนการให้เหตุผล”	96
4.2.4	สรุปหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเพื่อรับคำขอไว้พิจารณาคดี	97
4.3	สรุปหลักเกณฑ์เขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาท พระวิหาร ค.ศ. 2013	97
บทที่ 5	การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962	99
5.1	ฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความคำพิพากษา	100
5.1.1	การตีความตามเจตนารมณ์ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ	100
5.1.2	การพิจารณาส่วนประกอบของคำพิพากษาตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ	102
5.1.3	การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย	102
5.1.3.1	การให้ความกระจ่าง (clarify) ต่อความหมายและขอบเขต ของคำพิพากษาที่มีผลผูกพันคู่ความ	102
5.1.3.2	หลักการที่ศาลฯ ใช้ในการรับฟังพยานหลักฐาน	103
5.1.3.3	หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (non ultra petita)	104
5.1.3.4	การประพฤติปฏิบัติ (subsequence conduct) ของคู่ความภายหลัง การมีคำพิพากษาไม่เกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษาโดยศาลฯ	106
5.2	ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ	107
5.3	การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง	111
5.3.1	ประเด็นที่ศาลฯ ไม่รับตีความ	112
5.3.2	การตีความลักษณะสำคัญ (principal features) ของคำพิพากษา	113
5.3.2.1	อธิปไตยแห่งดินแดน (sovereignty of territory)	113

5.3.2.2 บทบาทหลัก (central role) ของแผนที่ภาคผนวก 1	115
5.3.2.3 อธิปไตยเฉพาะ “บริเวณปราสาทพระวิหาร” (region of the Temple of Preah Vihear).....	116
5.3.3 การตีความข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา	118
5.3.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการ.....	118
5.3.3.2 การตีความคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ...	119
5.3.3.2.1 การสอบถามคู่ความ.....	119
5.3.3.2.2 การตรวจสอบที่ตั้งบุคลากรของไทย	121
5.3.3.2.3 การพิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ปราสาทพระวิหาร	123
5.3.3.2.4 การตรวจสอบภูมูมะเขือ (Phnom Trap) ตามความเข้าใจของกัมพูชา.....	124
5.3.3.2.5 การไม่พิจารณาที่ตั้งของสันปันน้ำ	126
5.3.3.2.6 การกำหนดขอบเขตของ “บริเวณใกล้เคียง”	127
5.3.3.3 การกำหนดขอบเขต “ยอดเขาพระวิหาร” (promontory of Preah Vihear).....	129
5.3.3.3.1 “ดินแดน” (territory) ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ	130
5.3.3.3.2 “พื้นที่ปราสาท” (Temple area) ในวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ ...	130
5.3.4 สรุปผลการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962	132
5.4 สรุปหลักเกณฑ์ในการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962	134
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	136
6.1 บทสรุป	136
6.2 ข้อเสนอแนะ	148
รายการอ้างอิง	150

ภาคผนวก.....	154
ภาคผนวก ก.....	156
ภาคผนวก ข.....	159
ภาคผนวก ค.....	205
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	206

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปี ค.ศ. 1959 กัมพูชาได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ต่อไปจะเรียกว่า “ศาลฯ”) ว่ามีอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาพระวิหารแห่งเทือกเขาพนมดงรัก และเป็นพรมแดนตามธรรมชาติระหว่างไทยและกัมพูชากายใต้สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 และขอให้ไทยถอนหน่วยแยกของกองกำลังติดอาวุธของตนที่ประจำอยู่ในบริเวณซากปรักหักพังของปราสาทพระวิหารโดยได้แนบ “แผนที่ภาคผนวก 1”¹ ในคำขอท้ายฟ้องเพื่อยืนยันถึงหลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ขณะที่ประเทศไทยได้ต่อสู้ว่าปราสาทพระวิหารอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของไทยและปฏิเสธการยอมรับ “แผนที่ภาคผนวก 1”

จนในที่สุด ศาลฯ ได้มีคำพิพากษาในปี ค.ศ. 1962 โดยมีข้อบทปฏิบัติการ ดังนี้

“1. ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

โดยเหตุนี้ จึงพิพากษา

2. ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาท หรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา

3. ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องส่งคืนให้แก่ประเทศกัมพูชาบรรดาวัตถุชนิดที่ได้รับบุไว้ในคำแถลงที่ห้าของประเทศกัมพูชา ซึ่งทางการไทยจะได้เคลื่อนย้ายออกไปจากปราสาทหรือพื้นที่ปราสาท นับตั้งแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครองปราสาทในปี ค.ศ.1954”²

¹ แผนที่ภาคผนวก 1 คือ แผนที่ระวางดงรักมาตราส่วน 1 : 200,000 ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสจัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 1907 และจัดส่งให้ประเทศสยาม (ชื่อเดิมของประเทศไทย) ในปี ค.ศ. 1908 แต่ไม่ได้มีการรับรองโดยคณะกรรมการผสม โดยในเวลาต่อมาประเทศกัมพูชาได้แนบแผนที่ดังกล่าวท้ายคำร้องเริ่มคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ในปี ค.ศ. 1959 จึงถูกเรียกว่า “แผนที่ภาคผนวก 1”

² English text: “1. ..., finds that the Temple of Preah Vihear is situated in territory under the sovereignty of Cambodia;

finds in consequences

2. ..., that Thailand is under an obligation to withdraw any military or police forces, or other guards or keepers, stationed by her at the Temple, or in its vicinity on Cambodia territory;

3. ..., that Thailand is under an obligation to restore to Cambodia any objects of the kind specified in Cambodia’s fifth Submission which may, since the date of the occupation of the Temple by Thailand in 1954, have been removed from the Temple or the Temple area by the Thai authorities.”

ประเทศไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาดังกล่าว โดยกำหนดบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหาร ด้วยการล้อมรั้วลวดหนามตามแนวของเส้นที่กำหนดโดยมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 พร้อมทั้งถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งได้ส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียง

ปัญหาข้อพิพาทได้เกิดขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 2007 เมื่อประเทศกัมพูชาขอให้องค์การยูเนสโกขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นแหล่งมรดกโลก ประเทศไทยจึงได้ประท้วงต่อส่วนหนึ่งของคำเสนอที่มีแผนผังการจัดเขตพื้นที่ของประเทศไทย โดยแสดงพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา จำนวน 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ หากแต่คณะกรรมการมรดกโลกได้ขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกในปี ค.ศ. 2008 และได้เกิดเหตุการณ์ปะทะกันทางอาวุธในพื้นที่ชายแดนใกล้ปราสาทพระวิหารหลายครั้ง ระหว่าง ค.ศ. 2008 - ค.ศ. 2011

จนในที่สุด กัมพูชาได้ร้องขอให้ศาลฯ มีคำสั่งมาตรการชั่วคราวและมีคำขอให้ตีความวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และสถานะทางกฎหมายของ “แผนที่ภาคผนวก 1” ซึ่งนับเป็นระยะเวลากว่าครึ่งศตวรรษหลังจากที่ได้มีคำพิพากษา

ทั้งนี้ ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การตีความคำพิพากษาไว้แต่เพียงว่า “คำพิพากษาให้ถือเป็นที่สุดและไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ศาลฯ อาจตีความซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวได้ หากมีการยื่นคำร้องขอจากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”³

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ในการตีความคำพิพากษานั้น ศาลแห่งกรุงเฮก กล่าวคือ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้เริ่มต้นสร้างบรรทัดฐานเกี่ยวกับการตีความคำพิพากษาในคำพิพากษาหมายเลข 11 คำขอให้ตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ. 1927 ว่าเป็นคดีแรก ก่อนที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะสร้างบรรทัดฐานเกี่ยวกับการตีความคำพิพากษาในอีกหลายคดีต่อมา⁴

³ Article 60 Statute of ICJ “The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.”

⁴ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตีความคำพิพากษาในอีก 4 คดีต่อมา ได้แก่ คำพิพากษาคำขอให้ตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1950 ในคดีการลี้ภัย (โคลอมเบีย/เปรู) ค.ศ. 1950 คำพิพากษาคำขอให้ทบทวนและตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1982 ในคดีเกี่ยวกับไหลทวีป (ตูนิเซีย/ลิเบีย) ค.ศ. 1985 คำพิพากษาคำขอให้ตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1998 คดีเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1999 และคำพิพากษาคำขอให้ตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 2004 ในคดีเกี่ยวกับอาร์วินาและคนชาติเม็กซิกันอื่นๆ ค.ศ. 2009

สำหรับคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ศาลฯ จะต้องตีความถึงความหมาย และขอบเขตของวลี “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” (vicinity) ลักษณะของพันธกรณี ของประเทศไทยที่ต้องถอนกองกำลังทหาร หรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแลอื่นๆ และสถานะ ของ “แผนที่ภาคผนวก 1” ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยยึดถือหลักเกณฑ์ ตามที่ศาลฯ ได้สร้างบรรทัดฐานในการตีความคำพิพากษา

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและวิเคราะห์ถึงวิธีการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ย่อมทำให้ประชาชนเกิดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องต่อคำพิพากษามากยิ่งขึ้นและ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเจรจากับกัมพูชาโดยสันติวิธีในอนาคตต่อไป

1.2 สมมุติฐานของการศึกษา

การตีความคำพิพากษาคือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งการวิเคราะห์ คำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ทำให้ทราบถึงวิธีการเข้าสู่ปัญหา ของศาลฯ ฐานทางกฎหมาย (legal basis) และวิธีการที่ศาลฯ ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) ทั้งการอธิบายและขยายขอบท ตลอดจนการปรับขอบทให้เข้ากับคำขอและคำให้การของคู่ความ ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่า (Value added) ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยสอดคล้องกับ บทบาทหน้าที่ของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วิเคราะห์วิธีการตีความคำพิพากษานบนพื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศในการตีความ คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตั้งแต่การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับ ปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 เขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดี และการพิจารณา เนื้อหาแห่งคดี อีกทั้งตรวจสอบว่าหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคดีตีความนั้น มีความสอดคล้องกับ ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ในคดีตีความตามที่เคยปรากฏมาแล้ว และได้มีการวางหลักเกณฑ์ใหม่ในคดีตีความนี้หรือไม่ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องต่อคำพิพากษาคดีตีความ เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาหลักกฎหมายระหว่างประเทศในประเด็นดังต่อไปนี้

1. วิธีการตีความคำพิพากษาของศาลฯ ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ในการออก คำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011

2. วิธีการตีความคำพิพากษาของศาลฯ ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ในการพิจารณาเรื่องอำนาจศาล (jurisdiction) และการรับคำขอไว้พิจารณา (admissibility)

3. วิธีการตีความคำพิพากษาของศาลฯ ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ในการพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี (merits)

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาคำพิพากษา คำอธิบายการตีความคำพิพากษาจากหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสำรวจบริเวณเขาพระวิหาร ณ อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบพัฒนาการในการตีความคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ
2. ทำให้ทราบหลักเกณฑ์การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962
3. ทำให้เข้าใจถึงความสอดคล้องกันระหว่างบรรทัดฐานของศาลฯ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การตีความคำพิพากษากับคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013
4. สามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน และเป็นแนวทางในการเจรจากับกัมพูชาโดยสันติวิธีในอนาคตต่อไป

บทที่ 2

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และภูมิหลังกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา

กรณีพิพาทปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชาได้ดำเนินมาต่อเนื่องยาวนาน การเข้าใจข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และภูมิหลังคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และ ภูมิหลังคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 รวมทั้งหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้เข้าใจฐานทางกฎหมาย (legal basis) ที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ต่อไป จะเรียกว่า “ศาลฯ”) ใช้ในการตัดสินคดียิ่งขึ้น

โดยที่ฝ่ายกัมพูชาและไทยต่างมีข้อพิพาท (dispute) ในเรื่องความหมายและขอบเขต ของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยฝ่ายกัมพูชาเห็นว่า ในเมื่อ “ปราสาท พระวิหารตั้งอยู่บนดินแดนของกัมพูชา” คำว่าดินแดนดังกล่าวย่อมมีความเชื่อมโยงกับเรื่อง เส้นเขตแดน ซึ่งก็คือเส้นที่ศาลฯ ใช้อ้างอิงตามแผนที่ภาคผนวก 1 (Annex I map)

นอกจากนี้ กัมพูชาเห็นว่าไทยมีพันธกรณีทั่วไปและต่อเนื่อง (general and continuing) ที่จะต้องยอมรับบูรณภาพแห่งดินแดนของกัมพูชา โดยการถอนกองกำลังทหาร ตำรวจ ผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแล ออกไปจากปราสาทพระวิหารและบริเวณใกล้เคียง (vicinity) โดยรอบ ตามแผนที่ ภาคผนวก 1 ในขณะที่ฝ่ายไทยไม่เห็นด้วย และยืนยันว่า ควรจะเป็นการปฏิบัติตามคำพิพากษา เพียงครั้งเดียวและเสร็จสิ้นไปแล้ว (instantaneous)

อย่างไรก็ตาม คดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเท่านั้น ไม่ใช่คดีพิพาทในเรื่องเขตแดนทางบกตามที่กัมพูชากล่าวอ้าง เนื่องจากศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ได้ยกคำขอของกัมพูชาในส่วนการร้องขอให้ศาลฯ พิพากษา เส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยและกัมพูชาตามแผนที่ภาคผนวก 1 ไปแล้ว ซึ่งผู้เขียนจะได้เสนอ ข้อเท็จจริงและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับกรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ภูมิหลังคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

ปราสาทพระวิหารหรือ “ศรีศิขเรศวร” หมายถึง “ภูเขาแห่งพระผู้เป็นใหญ่ซึ่งหมายถึง พระอิศวร” เป็นศาสนสถานลัทธิไศวนิกายในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู สร้างขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 11 ตัวแผนผังปราสาทประกอบด้วยโคปุระทั้งสิ้น 5 ชั้น เริ่มต้นจากบันไดทางขึ้นบริเวณเชิงเขา

ด้านทิศเหนือซึ่งเป็นด้านหน้าของปราสาท และมีบันไดทางขึ้นเล็กๆ จากทางทิศตะวันออกเฉียงออกสู่โคปุระชั้นที่ 5 เรียกว่า “บันไดหัก”⁵

สถานที่ตั้งของปราสาทพระวิหารอยู่บนยอดเขาพระวิหาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก หรือพนมดองเร็กตามการออกเสียงของชาวเขมร แปลว่า “ภูเขาไม้คาน” พาดเป็นแนวพรมแดนตามธรรมชาติระหว่างไทย ลาว และกัมพูชาในปัจจุบัน โดยแบ่งที่ราบสูงอีสานในไทย เรียกว่า “เขมรสูง” กับที่ราบลุ่มโตนเลสาบในกัมพูชา เรียกว่า “เขมรต่ำ” ออกจากกัน⁶

ภาพแสดงปราสาทพระวิหารบนยอดเขาพระวิหารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก

2.1.1 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรมแดนไทยและกัมพูชา

2.1.1.1 การจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904

มูลเหตุของปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรมแดนไทยและกัมพูชาได้เริ่มต้นเมื่อมีการจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 ซึ่งสนธิสัญญานี้กำหนดให้เทือกเขาพนมดงรักเป็นเส้นแบ่งเขตแดนทางธรรมชาติระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีนฝรั่งเศส (ในขณะนั้น)⁷ โดยมีสาระสำคัญคือ ให้ยึดถือสันปันน้ำเป็นเส้นเขตแดน

2.1.1.2 การจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907

ในอีกสามปีต่อมา เมื่อได้มีการจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907 ก็ยังคงหลักการให้ยึดถือสันปันน้ำเป็นเส้นเขตแดน ดังปรากฏตามข้อ 1 สัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนติดท้ายสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907 กำหนดให้ “...ตั้งแต่นี้ต่อไปตามลำน้ำนี้จนถึงปากที่ต่อ

⁵ ศักดิ์ชัย สายสิงห์, ศรัศิขเรศวร, ปราสาทพระวิหาร (กรุงเทพฯ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน), 2556), หน้า 20-23.

⁶ พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, ประวัติศาสตร์ผู้คนบนเส้นพรมแดนเขาพระวิหาร (กรุงเทพฯ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน), 2556), หน้า 182-183.

⁷ กระทรวงการต่างประเทศ, ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2554), หน้า 10-11.

กับลำน้ำศรีโสภณ แลตามลำน้ำศรีโสภณต่อไปจนถึงแห่งหนึ่งในลำน้ำนี้ ประมาณสิบกิโลเมตรหรือสองร้อยห้าสิบล้านใต้เมืองอารัญ ตั้งแต่ที่นี้ตีเส้นตรงไปจนถึงเขาตงรัก...”

เมื่อพิจารณาข้อ 1 สนธิสัญญาฉบับนี้ ประกอบกับสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 สรุปได้ว่า เทือกเขาพนมดงรักเป็นพรมแดนระหว่างสยาม-กัมพูชา และให้ “สันปันน้ำ” เป็นเส้นแบ่งเขต ซึ่งครอบคลุมบริเวณเขาพระวิหาร⁸

2.1.1.3 การจัดทำแผนที่ระวางตงรักของฝรั่งเศส

ตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผสม ประกอบด้วยสมาชิกฝรั่งเศสและสมาชิกสยาม มีหน้าที่ปักปันเขตแดนในเทือกเขาตงรัก และได้ตกลงให้ ร้อยเอก อู่มุ กรรมาการฝ่ายฝรั่งเศสเป็นผู้สำรวจเทือกเขาตงรักด้านตะวันออก ซึ่งเป็นเขตที่เขาพระวิหารตั้งอยู่ และเป็นผู้เสนอรายงานและจัดทำแผนที่ชั่วคราว แต่คณะกรรมการผสมก็มิได้มีการประชุมเรื่องแผนที่ เนื่องจากอยู่ในช่วงเวลาระหว่างเตรียมการจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907⁹ ต่อมา เมื่อได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผสมชุดที่สองตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907 ก็ยังคงมีหน้าที่ปักปันเขตแดนบริเวณเทือกเขาตงรัก โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขาตงรักด้านตะวันออกและพนมผาต่าง¹⁰

ในที่สุด รัฐบาลฝรั่งเศสได้มอบหมายให้คณะเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส 4 คน รวมถึงร้อยเอกทิกซีเอ แคร้เล และ เดอ บาทซ์ ซึ่งเป็นสมาชิกคณะกรรมการผสมชุดแรกจัดทำแผนที่จำนวน 11 ฉบับ ตามคำร้องขอของรัฐบาลสยาม และเมื่อถึงปลายฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1907 แผนที่ทั้งหมดได้รับการตีพิมพ์และจำหน่ายโดยบริษัทพิมพ์แผนที่ อาซ บาร์แรร์ ครอบคลุมดินแดนส่วนใหญ่ระหว่างสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส รวมถึงแผนที่ระวางตงรักตอนที่ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่¹¹

สาระสำคัญของแผนที่ทั้ง 11 ฉบับ คือ การแสดงเส้นเขตแดนที่แน่นอนระหว่างสยามและอินโดจีนฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907 หากแต่ตามแผนที่ระวางตงรักกลับปรากฏว่า บริเวณเขาพระวิหารทั้งหมดรวมทั้งเขตปราสาทพระวิหารอยู่ทางด้านกัมพูชา ซึ่งแผนที่ดังกล่าวนี้ คือหลักฐานที่กัมพูชานำไปพร้อมกับคำฟ้องในภาคผนวก 1 หรือ “แผนที่ภาคผนวก 1” ในเวลาต่อมา

⁸ ขจร สุขพานิช, ข้อมูลประวัติศาสตร์ : สมัยบางกอก (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, 2557), หน้า 300.

⁹ Judgment of 15 June 1962 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, p. 17-18.

¹⁰ Ibid., p. 19-20

¹¹ Ibid., p. 20-21

ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสได้ถ่ายทอดเส้นสันปันน้ำตามที่ตกลงกันไว้ในสนธิสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าว ลงบนแผนที่ระวางดงรักผิดไปจากภูมิประเทศจริง ย่อมมีผลถึงอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร เพราะแสดงให้เห็นว่าการแสดงที่ตั้งของปราสาทพระวิหารไว้ทางด้านกัมพูชาตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ระวางดงรักย่อมเป็นความผิดพลาดของกรรมการฝ่ายฝรั่งเศส

2.1.1.4 การสำรวจสันปันน้ำบนเทือกเขาพนมดงรักของไทย

หลังจากที่ประเทศไทยได้รับแผนที่จำนวน 11 ฉบับ จากรัฐบาลฝรั่งเศส ประเทศไทยได้เริ่มต้นสำรวจสันปันน้ำบริเวณเทือกเขาพนมดงรักในระหว่าง ค.ศ. 1934-1935 และพบถึงความแตกต่างระหว่างเส้นบนแผนที่ระวางดงรักและเส้นสันปันน้ำตามความเข้าใจของประเทศไทย¹² ซึ่งประเทศไทยได้ยืนยันถึงการยึดถือสันปันน้ำเป็นเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907 มาโดยตลอด

ภาพแสดงความแตกต่างระหว่างสันปันน้ำ (เส้นสีฟ้า) ที่ไทยยึดถือ และเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 (เส้นสีแดง) ที่กัมพูชายึดถือบริเวณปราสาทพระวิหาร

2.1.2 เหตุการณ์สำคัญก่อนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

2.1.2.1 การได้ดินแดนกัมพูชาตามอนุสัญญาโตเกียว ค.ศ. 1941

เมื่อเกิด “สงครามอินโดจีน” ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและให้คู่กรณีตกลงทำ “อนุสัญญาโตเกียว ค.ศ. 1941” ทำให้ไทยได้ “แคว้นหลวงพระบาง” “แคว้นนครจำปาศักดิ์” และ “มณฑลบูรพา” คืนจากฝรั่งเศส และปรากฏภาพ “ปราสาทพระวิหาร” ซึ่งไทยได้คืนมาคราวปรับปรุงเขตแดนด้านอินโดจีนฝรั่งเศส¹³

¹² Ibid., p. 27

¹³ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการ, ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่ ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-มาเลเซีย (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2554), หน้า 154.

2.1.2.2 การคืนดินแดนกัมพูชาตามข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ. 1946

เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 อนุสัญญาโตเกียว ค.ศ. 1941 ได้ถูกยกเลิก และให้คู่กรณีกลับคืนสู่สถานะเดิม (*status quo*) โดยข้อ 1 “ข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ. 1946” กำหนดให้ “อนุสัญญาโตเกียวลงวันที่ 9 พฤษภาคม 1941 ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้บอกปิดไว้ก่อนแล้วนั้น ให้เป็นอันยกเลิก และให้คู่กรณีกลับคืนสู่สถานะเดิมดังที่เป็นอยู่ก่อนสัญญานั้น”

สำหรับกรณีปราสาทพระวิหาร ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าทนายฝ่ายไทย ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้แปลคำฟ้องและคำให้การทั้งของไทยและกัมพูชา ไว้ในหนังสือ “คดีเขาพระวิหาร” ปรากฏข้อความสำคัญในเชิงอรรถว่า “ในกรมฯ¹⁴ รับสั่งตอบว่า ไทยครอบครองอยู่ก่อนสงครามในปี 1940 จึงไม่ต้องคืนเขาพระวิหารให้ใคร”¹⁵ และ “หลักฐานฝ่ายไทย มีแสดงว่า ทางทหารของไทยได้จ้างคนไปเฝ้ารักษาปราสาทพระวิหารมาตั้งแต่ปี 1941”¹⁶

ทั้งนี้ ได้ปรากฏหลักฐานแสดงว่าไทยส่งเจ้าหน้าที่ไปเฝ้ารักษาปราสาทพระวิหาร ตั้งแต่ ค.ศ. 1936 โดยให้นายเกลี้ยง สุขเกษม ขึ้นไปเฝ้าเป็นคนแรก ซึ่งในขณะนั้น ไทยได้ถือว่า ปราสาทพระวิหารเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดขุขันธ์ (ศรีสะเกษ)¹⁷ และนายเสวย ขุขันธ์เขต ทำหน้าที่เป็นคนสุดท้าย ตั้งแต่ ค.ศ. 1958- 1962¹⁸

2.1.2.3 การเจรจาเรื่องเขาพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา

จากการที่ประเทศไทยยังคงส่งขุนศรีขุขันธ์เขต (ชม ขุขันธ์เขต) ไปเฝ้าปราสาทพระวิหารภายหลังการทำ “ข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ. 1946” สถานทูตฝรั่งเศสจึงมีหนังสือลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 1949 ประท้วงไปยังรัฐบาลไทยถึงกรณีที่ประเทศไทยได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปเฝ้ารักษาปราสาทพระวิหาร¹⁹

¹⁴ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ หัวหน้าคณะผู้แทนเจรจาสันติภาพฝ่ายไทยในกรณีพิพาทอินโดจีน ค.ศ. 1941 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่ ค.ศ. 1952-1958

¹⁵ หนุมาน ธรรมฐาน, บรรณาธิการ, คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2551), หน้า 359-360.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 365.

¹⁷ ลำดับผู้ทำหน้าที่เฝ้ารักษาปราสาทพระวิหารมีทั้งสิ้น 4 คน ได้แก่ นายเกลี้ยง สุขเกษม ค.ศ. 1936 – 1937 และ ค.ศ. 1940 – 1944 ขุนชัยโนนปิกิต ค.ศ. 1937 – 1940 ขุนศรีขุขันธ์เขต (ชม ขุขันธ์เขต) ค.ศ. 1940 – 1958 และนายเสวย ขุขันธ์เขต ค.ศ. 1958 – 1962

¹⁸ สำนักพิมพ์พุทธสารสัมพันธ์, บันทึกเหตุการณ์กรณีพิพาทไทย-เขมร และประวัติศาสตร์เขาพระวิหาร ฉบับสมบูรณ์ (พระนคร : แสงไทยการพิมพ์, 2503), หน้า 607-608. และพิพัฒน์ กระแจะจันทร์, ประวัติศาสตร์ผู้คนบนเส้นพรมแดนเขาพระวิหาร, หน้า 211-212.

¹⁹ หนุมาน ธรรมฐาน, บรรณาธิการ, คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505, หน้า 210.

เมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1953 กัมพูชาได้พยายามที่จะส่ง “กองทหารกัมพูชา” เข้ารักษาปราสาทพระวิหาร แต่ได้รับการขัดขวางจากรัฐบาลไทย จนนำไปสู่การเจรจาทางการทูตระหว่างไทยและกัมพูชา²⁰ โดยตั้งกรรมาธิการ 3 คณะ เพื่อพิจารณาปัญหา 3 หมวด ซึ่งปัญหาหมวดที่หนึ่ง ข้อที่ 1 คือ “เขาพระวิหาร”²¹ ซึ่งผลการเจรจานั้นล้มเหลว²² สำหรับรายละเอียดของการเจรจา ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่

(1) สถานะของแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งไทยยืนยันให้ใช้คำว่า “พิธีสารต่อท้าย” แต่กัมพูชายืนยันให้ใช้คำว่า “เอกสารต่อท้าย”

(2) การระงับกรณีพิพาทโดยทางศาล ซึ่งขยายให้ใช้กรรมสารทั่วไปฉบับนครเจนีวา เกี่ยวกับการประนอม การอนุญาโตตุลาการ และการระงับกรณีพิพาทโดยทางศาล ซึ่งกัมพูชาไม่เห็นด้วยกับไทยในการเติมคำว่า “ตามสมควร”

(3) การคงสถานะของกำลังตำรวจของไทยบนเขาพระวิหาร ซึ่งกัมพูชาไม่เห็นด้วย และ

(4) การมีคนเฝ้าปราสาทพระวิหาร ซึ่งไทยไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของกัมพูชาที่จะส่งคนกัมพูชามาร่วมเฝ้าปราสาทพระวิหารกับคนไทย²³

ส่วนทางด้านนายชอนชาน รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่งกัมพูชาได้แจกแถลงการณ์ 12 ข้อ แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ ณ สถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย โดยปรากฏรายละเอียดอย่างมีนัยสำคัญในข้อ 5 อ้างว่าไม่ใช่ประเทศกัมพูชาที่เรียกร้องกรรมสิทธิ์เหนือเขาพระวิหาร เพราะตามสนธิสัญญาที่ใช้บังคับอยู่ ปราสาทเหล่านี้เป็นของประเทศกัมพูชา แต่เป็นประเทศไทยมากกว่าที่เรียกร้องขณะนี้ และได้เข้ายึดครองโดยขัดต่อข้อตกลง กรุงวอชิงตัน เมื่อปี ค.ศ. 1946²⁴ และข้อ 10 คณะผู้แทนฝ่ายกัมพูชาขอให้ถอนหน่วยกำลังที่มีอาวุธทั้งหมดของทั้งสองประเทศออกจากเขตเขาพระวิหาร²⁵

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 210-211.

²¹ ประหยัด ศ.นาคะนาท และจรัส ดวงธิสาร, ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร (พระนคร : สำนักพิมพ์สาส์นสวรรค์, 2505), หน้า 136.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 150-151.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152-153.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

2.1.2.4 การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา

สถานการณ์พรมแดนระหว่างไทยและกัมพูชาได้เริ่มเข้าสู่ภาวะตึงเครียดตั้งแต่ก่อนการเจรจาเรื่องเขาพระวิหาร เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1958 รัฐบาลไทยได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเขตท้องที่จังหวัดตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ (จังหวัดที่เขาพระวิหารตั้งอยู่ในขณะนั้น) และอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากมีโจรผู้ร้ายข้ามเขตแดนทำการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายของประชาชน นอกจากนี้ปรากฏว่าได้มีการแทรกซึมของขบวนการคอมมิวนิสต์มากขึ้น เป็นการกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของประชาชน จนอาจเป็นภัยต่อความมั่นคง หรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร²⁶

ภายหลังการเจรจาเรื่องเขาพระวิหารซึ่งประสบความล้มเหลว ได้เกิดการเดินประท้วงของประชาชนชาวไทยจำนวนมากนับหมื่นคน²⁷ อีกทั้งกัมพูชาได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1954 รัฐบาลไทยจึงตอบโต้ด้วยการปิดพรมแดนด้านกัมพูชา และส่งกองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนไปยังเขาพระวิหารเพิ่มขึ้น 6 เท่า และให้ถือว่าเป็นผืนแผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยที่ชนชาติอื่นจะล่วงล้ำและละเมิดมิได้ และให้ชักธงชาติไทยขึ้นไว้ให้เห็นโดยชัดเจน²⁸ โดยสถานการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อตำรวจกัมพูชาได้จับกุมชาวนาไทยรวม 32 คน ผู้หญิง 8 คน และเด็ก 6 คน บริเวณอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี²⁹ จนนำไปสู่การตอบโต้ระหว่างรัฐบาลและการโจมตีทางหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียง

2.1.2.5 การส่งผู้ไกล่เกลี่ยโดยเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ

นอกจากนี้ ในระหว่างการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา พระเจ้าวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ส่งบันทึกถึงนายดีก อัมมาร์โซลด์ เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ให้ส่งผู้แทนเดินทางมาตรวจสอบและสอบสวนข้อเท็จจริงซึ่งนายชอนชานก็ได้เสนอเรื่องให้เลขาธิการองค์การสหประชาชาติส่งผู้แทนเข้ามาสังเกตการณ์เช่นเดียวกัน³⁰ โดยบารอน โยฮัน เบค-ฟรีส ผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ พร้อมด้วยนายเจฟฟรีย์ สจ๊วต เมอร์เรย์ เลขานุการ ได้เดินทางมายังประเทศไทย³¹ และแถลงแก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์และผู้สื่อข่าวต่างประเทศถึงจุดประสงค์ของการเดินทางในครั้งนี่ว่า “เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนทัศนะ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120-121.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 162-163.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 172-174.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 175.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 183-186.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 187-191.

อันยุ่งยากที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา รัฐบาลของประเทศทั้งสองได้แสดงความไว้วางใจต่อสหประชาชาติ โดยเชิญให้เลขาธิการสหประชาชาติส่งผู้แทนช่วยเหลือรัฐบาลทั้งสองในความพยายามที่จะขบปัญหาต่างๆ ให้หมดสิ้นไป³²

เมื่อบารอน โยฮัน เบค-ฟริส เดินทางกลับมาประเทศไทยอีกครั้ง รัฐบาลไทยได้จัดเฮลิคอปเตอร์นำไปส่งเหตุการณ์พรมแดนไทยและกัมพูชาบริเวณเขาพระวิหาร เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955 พร้อมด้วยพระเจ้าวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พันเอก (พิเศษ) ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายจาพิกรณ์ เศรษฐบุตร์ หัวหน้ากองกฎหมายของกระทรวงการต่างประเทศ และเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากกระทรวงการต่างประเทศ กลาโหม และมหาดไทย โดยได้นำขมภูมิประเทศบริเวณเขาพระวิหารและอธิบายแผนที่ ตามแนวพรมแดนไทยและกัมพูชา³³ โดยปรากฏภาพการปรึกษาหารือที่บ้านพักบนเขาพระวิหาร ซึ่งบ้านพักหลังนี้คือบ้านพักหลังเดียวกับที่ศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์ พยานผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยได้พักในระหว่างสำรวจสันปันน้ำบนเขาพระวิหารในเวลาต่อมา และเป็นหลักฐานเพียงภาพเดียวที่แสดงให้เห็นว่า ครั้งหนึ่งเคยมีบ้านพักบนเขาพระวิหารอยู่จริง

ภาพแสดงการปรึกษาหารือระหว่างพระเจ้าวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ บารอน โยฮัน เบค-ฟริส และนายเจฟฟรีย์ สจ๊วต เมอร์เรย์ ณ บ้านพักบนเขาพระวิหาร

ในท้ายที่สุด ผลการไกล่เกลี่ยของบารอน โยฮัน เบค-ฟริส ระหว่างไทยและกัมพูชาประสบความสำเร็จเฉพาะการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอีกครั้ง ส่วนกรณีเขาพระวิหารไม่สามารถตกลงกันได้ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของกัมพูชาได้ยื่นข้อเสนอให้ประเทศไทยพิจารณา 2 ประเด็น ได้แก่ ให้กัมพูชาเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาเขาพระวิหารด้วย หรือ

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า น. 186-187.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193.

มีฉะนั้น ก็เสนอเรื่องให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณา³⁴ ซึ่งต่อมากัมพูชาได้ยื่นฟ้องประเทศไทย เพื่อยุติข้อพิพาทดังกล่าว

2.1.3 การนำคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1959 ประเทศกัมพูชาได้ยื่นฟ้องประเทศไทยต่อกรณีพิพาท ปราสาทพระวิหารต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ปรากฏ รายละเอียด ดังนี้

2.1.3.1 คำฟ้องของกัมพูชาและคำให้การของไทย

กัมพูชาได้ยื่นคำฟ้องในปี ค.ศ. 1959 ร้องขอให้ศาลฯ ตัดสินว่า

“1. ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนหน่วยแยกของกองกำลังติดอาวุธของตนที่ประจำอยู่ในบริเวณซากปรักหักพังของปราสาทพระวิหาร และ

2. อธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของประเทศไทย”³⁵

สำหรับประเทศไทยได้แก้ฟ้องกัมพูชาในคำให้การว่า

“รัฐบาลไทยเสนอว่า

1. ข้อเรียกร้องของราชอาณาจักรกัมพูชาตามที่ระบุในคำร้องเริ่มคดี และในคำฟ้องนั้น ไม่มีเหตุผลที่จะรับฟังได้ และควรที่จะยกเสีย

2. พระวิหารอยู่ในอาณาเขตไทย และขอร้องต่อศาลฯ ด้วยความเคารพให้พิพากษาและชี้ขาดตั้งนั้น”³⁶

2.1.3.2 การยอมรับเขตอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลฯ ประเทศไทยได้ยื่นคำคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ซึ่งเป็นเรื่องของการคัดค้านเขตอำนาจศาล ดังนั้น ศาลฯ จำเป็นต้องวินิจฉัยก่อนว่าประเทศไทยได้ยอมรับเขตอำนาจศาลหรือไม่

สำหรับประเทศไทยได้เป็นสมาชิกองค์การสันนิบาตชาติและทำคำประกาศเมื่อวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1929 ยอมรับเขตอำนาจศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ (Permanent

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 199-200.

³⁵ Judgment of 15 June 1962 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, p. 9.

³⁶ Ibid., p. 10.

Court of International Justice; PCIJ) เป็นเวลา 10 ปี และทำคำประกาศยอมรับเขตอำนาจศาล สหประชาชาติระหว่างประเทศเป็นเวลา 10 ปี ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1940³⁷

ในช่วงเวลาดังกล่าว สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้น ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้สิ้นสุดลงพร้อมกับองค์การสันนิบาตชาติ เมื่อวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1946 เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง องค์การสหประชาชาติได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับศาลฯ และประเทศไทยก็ได้ทำคำประกาศยอมรับเขตอำนาจศาล เป็นเวลา 10 ปี ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1950³⁸

ประเทศไทยจึงยื่นคำคัดค้านว่า คำประกาศเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 ไม่มีผลมาตั้งแต่ต้น (*ab initio*) เพราะศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้สิ้นสุดลงแล้ว คำประกาศดังกล่าว จึงไม่ได้เป็นการยอมรับเขตอำนาจศาลตามข้อ 36 วรรค 2 ธรรมนูญศาลฯ³⁹

ศาลฯ ได้พิจารณาคำประกาศของประเทศไทยเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1950⁴⁰ ดังนี้

ประเด็นแรกที่ศาลฯ จำเป็นต้องวินิจฉัย คือ ความมีผลของคำประกาศครั้งที่ 2 ของประเทศไทยเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1940 ซึ่งหมดอายุเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 จะยังคงมีผลในทางกฎหมายอย่างไร ภายหลังจากศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1946 ซึ่งศาลฯ วินิจฉัยว่า คำประกาศดังกล่าวยังคงมีผลใช้บังคับตามข้อ 36 วรรค 5⁴¹

³⁷ Judgment of 26 May 1961 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Preliminary Objections (Thailand v. Cambodia), p. 23.

³⁸ Ibid., p. 24.

³⁹ Ibid., p. 20. , Article 36 (2) Statute of the ICJ “The states parties to the present Statute may at any time declare that they recognize as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other state accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all legal disputes concerning...”

⁴⁰ English text: “I have the honour to inform you that by a declaration dated September 20, 1929, His Majesty’s Government had accepted the compulsory jurisdiction of the Permanent Court of International Justice in conformity with Article 36, paragraph 2, of the Statute for a period of ten years and on condition of reciprocity. That declaration has been renewed on May 3, 1940, for another period of ten years.

In accordance with the provision of Article 36, paragraph 4, of the Statute of the International Court of Justice, I have now the honour to inform you that His Majesty’s government hereby renew the declaration above mentioned for a further period of ten years as from May 3, 1959, with the limits and subject to the same conditions and reservations as set forth in the first declaration of Sept. 20, 1929.”

⁴¹ Article 36 (5) Statute of the ICJ “Declarations made under Article 36 of the Statute of the Permanent Court of International Justice and which are still in force shall be deemed, as between the parties to the present Statute,

ของธรรมนูญศาลฯ ซึ่งได้บัญญัติรองรับเขตอำนาจศาลเชิงบังคับ เท่าที่ระยะเวลาของคำประกาศที่ได้ยอมรับเขตอำนาจศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศจะหมดอายุ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1946 พร้อมกับการยอมรับเขตอำนาจศาล⁴²

ประเด็นถัดมาที่ศาลฯ จะพิจารณา คือ ความมีผลของคำประกาศเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 ซึ่งเป็นระยะเวลาภายหลังจากคำประกาศครั้งที่ 2 ของประเทศไทยหมดอายุเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 ซึ่งศาลฯ วินิจฉัยว่าคำประกาศครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 อยู่ภายใต้ข้อ 36 วรรค 2-4 ธรรมนูญศาลฯ ไม่ได้อยู่ภายใต้ข้อ 36 วรรค 5 จึงเป็นการยอมรับเขตอำนาจศาล เพราะไม่ใช่ระยะเวลาคาบเกี่ยวของศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศอีกต่อไปแล้ว คำคัดค้านของประเทศไทยจึงฟังไม่ขึ้น ประกอบกับประเทศไทยได้แสดงเจตนายอมรับเขตอำนาจศาลด้วยการยื่นคำประกาศต่อเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ จึงมีผลผูกพันประเทศไทยในทางข้อเท็จจริง (*ipso facto*)⁴³

ด้วยเหตุนี้ ศาลฯ ได้มีคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961 ตัดสินด้วยมติเอกฉันท์ ยกคำคัดค้านเบื้องต้นของประเทศไทย⁴⁴

2.1.3.3 คำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชาและไทย

กัมพูชาได้มีคำแถลงสรุปสุดท้ายในกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจาเมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1962 จำนวน 4 ข้อ ซึ่งแตกต่างจากการยื่นคำฟ้องในปี ค.ศ. 1959 ที่มีเพียง 2 ข้อ โดยเฉพาะข้อ 1 ประเด็นเรื่องเส้นเขตแดนตามแผนที่ภาคผนวก 1 และข้อ 4 การเรียกร้องโบราณวัตถุของปราสาทพระวิหาร ซึ่งกัมพูชาได้ร้องขอให้ศาลฯ ตัดสินว่า

“1. พิพากษาและชี้ขาดว่า เส้นเขตแดนระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทย ในตอนเขาดงรัก คือเส้นที่ลากไว้บนแผนที่ของคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างอินโดจีนกับสยาม (ภาคผนวก 1 ต่อท้ายคำฟ้องของกัมพูชา)

2. พิพากษาและชี้ขาดว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนอันอยู่ภายใต้ อำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักรกัมพูชา

to be acceptances of the compulsory jurisdiction of the International Court of Justice for the period which they still have to run and in accordance with their terms.”

⁴² Judgment of 26 May 1961 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Preliminary Objections (Thailand v. Cambodia), p. 26.

⁴³ Ibid., p. 30-34.

⁴⁴ Ibid., p. 35.

3. พิพากษาและชี้ขาดว่า ราชอาณาจักรไทยมีพันธกรณีที่จะต้องถอนหน่วยทหารที่ได้ส่งไปตั้งประจำ ณ บริเวณสิ่งหักพังของปราสาทพระวิหารภายในดินแดนกัมพูชาตั้งแต่วันที่ ค.ศ. 1954

4. พิพากษาและชี้ขาดว่า สิ่งประติมากรรม แผ่นศิลา ส่วนปรักหักพังของอนุสาวรีย์ รูปหินทราย และเครื่องปั้นดินเผาโบราณซึ่งได้ถูกโยกย้ายไปจากปราสาทพระวิหารโดยเจ้าหน้าที่ไทย นับแต่ ค.ศ. 1954 นั้น รัฐบาลไทยจะต้องส่งคืนให้แก่รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา”⁴⁵

ประเทศไทยจึงได้มีคำแถลงสรุปโต้แย้งกัมพูชาในกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจาว่า

“ในส่วนที่เกี่ยวกับคำแถลงสรุปที่รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นต่อศาลฯ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1962 รัฐบาลไทยขอยื่นคำแถลงสรุปดังต่อไปนี้ต่อศาลฯ ด้วยความเคารพ

1. ขอประทาน ศาลฯ อย่าได้รับฟังข้อเรียกร้องซึ่งกัมพูชาได้เสนอไว้ในวรรค 1 และวรรค 4 แห่งคำแถลงสรุปตัวแทนของรัฐบาลกัมพูชา ได้กระทำต่อศาลฯ เมื่อวันที่จันทร์ที่ 5 มีนาคม โดยเหตุที่ข้อเรียกร้องเหล่านั้นได้เสนอมานานเกินไป และมีได้รวบรวมอยู่ในข้อเรียกร้อง ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาประสงค์จะเสนอต่อศาลในคำร้องเริ่มคดีนี้ หรือในคำคู่ความเป็นลายลักษณ์อักษร และซึ่งตัวแทนของกัมพูชาได้เสนอขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อทำคำแถลงสรุปของกัมพูชา

ด้วยเหตุนี้จึงขอประทานเสนอว่า ศาลฯ ไม่ควรรับพิจารณาข้อเรียกร้องเหล่านี้

2. หรือมิฉะนั้น

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องดังกล่าวข้อแรก ประเทศไทยขอยื่นคำแถลงสรุปดังต่อไปนี้

1. ไม่มีหลักฐานยืนยันว่า แผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเอกสารที่ผูกพันคู่กรณีไม่ว่าจะ โดยผลของสนธิสัญญา ค.ศ. 1904 หรือด้วยเหตุผลอื่นใด

2. ตามความเป็นจริง ประเทศไทยและประเทศกัมพูชามีได้เคยถือว่าเส้นเขตแดนที่ลากไว้บนภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาในบริเวณดังกล่าว

⁴⁵Judgment of 15 June 1962 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, p. 10.

3. ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ เส้นเขตแดนที่ลากไว้บนภาคผนวก 1 จึงไม่ควรจะถือใช้แทนเส้นเขตแดนที่เป็นอยู่ ซึ่งความจริงได้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามระหว่างคูกรณีทั้งสองในทิวเขาตองรัก

4. ฉะนั้น ถึงแม้ว่าศาลฯ จะไม่เห็นพ้องด้วยกับคำแถลงของไทย และเห็นสมควรรับข้อเรียกร้องดังกล่าว ข้อที่ 1 ซึ่งกัมพูชาได้เสนอในขณะนี้ รัฐบาลไทยก็ยังขอประทานเสนอว่า โดยเนื้อหาอันแท้จริงแล้วข้อเรียกร้องนี้ไม่มีมูลและควรยกเลิก

3. ประเทศไทยขอยื่นคำแถลงสรุปเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ เพื่อตอบแก้คำแถลงข้อ 2 และ 3 ของกัมพูชา

1. มีหลักฐานที่ได้นำมาพิสูจน์ต่อศาลจำนวนมากมายซึ่งแสดงว่าตลอดระยะเวลาที่มีความสำคัญแก่คดีนี้ ประเทศไทยได้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ในบริเวณปราสาทพระวิหารแต่ผู้เดียว โดยประเทศกัมพูชาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย หรือมีฉะนั้น ถ้าหากว่า (แต่ประเทศไทยปฏิเสธไม่ยอมรับว่าเป็นไปได้) ประเทศกัมพูชาจะได้ดำเนินการปกครองอย่างหนึ่งอย่างใดในบริเวณดังกล่าวแล้ว ปฏิบัติการเหล่านั้นก็เป็นเพียงครั้งคราว และไม่เป็นข้อพิสูจน์ที่เพียงพอ และไม่สามารถ จะหักล้างหรือจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ของประเทศไทยในบริเวณดังกล่าวได้แต่อย่างใด

2. สันปันน้ำในบริเวณดังกล่าวตรงกับขอบหน้าผารอบๆ พระวิหาร เป็นส่วนใหญ่ และประกอบเป็นเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาในบริเวณดังกล่าว ดังได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญา ฉบับ ค.ศ. 1904

3. ในส่วนเท่าที่ขอบหน้าผาไม่ตรงกับสันปันน้ำที่เดียนนังดังปรากฏจากหลักฐานของพื้นดินในบริเวณนั้น ความแตกต่างเช่นนี้ก็เป็นเพียงเล็กน้อย และควรที่จะละเลยเสียได้

4. ลักษณะทั่วไปของบริเวณนั้นเปิดโอกาสให้มีทางขึ้นสู่ปราสาทพระวิหาร ได้จากประเทศไทย โดยที่ทางขึ้นจากกัมพูชานั้น จำเป็นต้องปีนป่ายหน้าผาที่สูงชันจากที่ราบของกัมพูชา

5. ตามพฤติการณ์ของคดีปัจจุบันไม่มีช่องทางที่ใช้ทฤษฎีต่างๆ ที่ทำนายความแห่งกัมพูชาได้อ้างอิงสนับสนุนเพื่อประโยชน์ของกัมพูชา ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับโดยปริยาย การที่กฎหมายปิดปาก หรืออายุความ

6. ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ศาลไม่ควรอนุญาตให้ประเทศกัมพูชาเสนอข้อเรียกร้องใดๆ โดยอาศัยอายุความ ในเมื่อมิได้เสนอข้อเรียกร้องเช่นนั้นไว้ก่อนในที่แห่งใด จะเป็นโดยลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาระหว่างการพิจารณา จนกระทั่งเสร็จสิ้นการแถลงด้วยวาจาแล้ว

7. อย่างไรก็ตาม พยานหลักฐานอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศกัมพูชา มิใช่เพียงพอที่จะสนับสนุนสิทธิโดยอาศัยอายุความแก่ประเทศกัมพูชา

ด้วยเหตุฉะนั้น ศาลฯ จึงไม่ควรรับฟังคำแถลงสรุปข้อที่สองและที่สาม ของกัมพูชา

4. ยิ่งกว่านั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับคำแถลงสรุปข้อที่สี่ของประเทศกัมพูชา ประเทศไทยขอประทานเสนอไว้ด้วยว่า คำแถลงสรุปข้อที่สี่ของประเทศกัมพูชาฯ นี้ ถึงแม้ว่าศาลจะยอมรับไว้พิจารณา ก็ไม่มีหลักฐานสนับสนุนแต่ประการใด ฉะนั้น ข้อเรียกร้องที่ประเทศกัมพูชาเสนอมา ในคำแถลงสรุปข้อที่สี่นี้ จึงไม่อาจรับฟังได้”⁴⁶

กัมพูชาได้ยื่นคำแถลงสรุปสุดท้ายอีกครั้งในกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจา เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1962 กัมพูชาได้ร้องขอให้ศาลฯ ตัดสินว่า

“1. แผนที่ภาคผนวก 1 ได้ถูกจัดทำขึ้นและพิมพ์เผยแพร่ในชื่อและในนามของคณะกรรมการปักปันเขตแดนผสมที่จัดตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1904 ว่าแผนที่เป็นไปตามข้อตัดสินใจของคณะกรรมการปักปันฯ ดังกล่าว และว่าโดยเหตุผลของข้อเท็จจริงนั้น และของความตกลงในภายหลังและการประพฤติปฏิบัติของคุณความ แผนที่ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของสนธิสัญญา

2. เส้นเขตแดนระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทยในบริเวณที่พิพาท ในละแวกใกล้เคียงของปราสาทคือเส้นแผนที่ภาคผนวก 1

3. ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

4. ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนหน่วยแยกของกองกำลังติดอาวุธที่ประเทศไทยได้ส่งไปประจำตั้งแต่ปี ค.ศ. 1954 ในดินแดนกัมพูชาในบริเวณซากปรักหักพังของปราสาท

⁴⁶ Ibid., p. 11-12.

5. ประเทศไทยต้องคืนทรัพย์สินที่ได้เคลื่อนย้ายออกไปจากปราสาทตั้งแต่ปี ค.ศ. 1954”⁴⁷

ประเทศไทยจึงได้ยื่นคำแถลงสรุปสุดท้ายโต้แย้งกัมพูชาในกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจาว่า

“ในส่วนของคำแถลงสรุปที่แก้ไขใหม่ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1962 รัฐบาลไทยขอประทานครองยื่นคำแถลงสรุปดังต่อไปนี้ต่อศาลฯ ด้วยความเคารพ

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเรียกร้องข้อแรกของคำแถลงสรุปที่แก้ไขใหม่

1. หลักฐานทั้งหมดที่ได้นำมาแสดงต่อศาลชี้ให้เห็นว่า แผนที่ตอนเขาตงรักซึ่งเป็นภาคผนวก 1 ต่อท้ายคำฟ้องของประเทศไทยนั้น มิได้จัดเตรียมหรือพิมพ์ขึ้นเผยแพร่โดยหรือในนามของคณะกรรมการปักปันเขตแดนผสม ซึ่งตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 โดยเหตุว่าคณะกรรมการผสมที่ว่านี้ประกอบด้วยคณะกรรมการฝรั่งเศสและคณะกรรมการสยาม แต่ภาคผนวก 1 ดังกล่าว ได้จัดทำขึ้นโดยสมาชิกจากคณะกรรมการฝรั่งเศสแต่ฝ่ายเดียว และได้พิมพ์เผยแพร่ในนามของคณะกรรมการฝรั่งเศสเท่านั้น

2. เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสซึ่งได้ตระเตรียมภาคผนวก 1 นี้ ไม่มีอำนาจที่จะตีความอย่างเป็นทางการและเป็นที่ยุติเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยของคณะกรรมการผสมที่กล่าวแล้ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเจตนาของคณะกรรมการผสมในเรื่องต่างๆ ซึ่งมีได้มีคำวินิจฉัยบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

3. ไม่ปรากฏว่ามีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการผสมบันทึกไว้เกี่ยวกับเขตแดนในตอมพระวิหาร ถึงแม้ว่าคณะกรรมการผสมดังกล่าวจะได้มีคำวินิจฉัยในเรื่องนี้ คำวินิจฉัยนั้นก็หาได้ปรากฏอยู่อย่างถูกต้องในภาคผนวก 1 ไม่ หากเป็นคำวินิจฉัยว่าในบริเวณพระวิหาร เขตแดนควรจะตรงกับขอบหน้าผา

4. ไม่มีความตกลงในภายหลังของคู่คดีที่เป็นผลให้ภาคผนวก 1 มีลักษณะเป็นสนธิสัญญาหรือเป็นการตกลงสองฝ่ายแต่ประการใด

5. การประพฤติปฏิบัติของคู่กรณี นอกจากจะห่างไกลจากการที่จะถือว่าภาคผนวก 1 มีลักษณะเป็นสนธิสัญญาแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าคู่กรณีมิได้ถือเส้นที่ลากไว้บนภาคผนวก 1 ดังกล่าว ว่าเป็นเส้นเขตแดนในเขาตงรักเลย ประเทศไทยคงทำการครอบครองดินแดนทั้งหมด

⁴⁷ Ibid., p. 11.

บนยอดเขาตงรักอยู่โดยไม่มีผู้ใดโต้แย้ง ในที่ใดที่มีขอบหน้าผาในเขาตงรัก ขอบหน้าผานั้นก็ได้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเส้นเขตแดนสันปันน้ำในบริเวณนี้ ข้อ 1 แห่งสนธิสัญญา ค.ศ. 1904

6. ถึงแม้จะถือว่าภาคผนวก 1 ดังกล่าวมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาเส้นเขตแดนที่ปรากฏบนแผนที่นั้น ย่อมไม่มีผลผูกพันคู่กรณีเมื่อพิสูจน์ได้ (ดังที่ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วสำหรับบริเวณที่พิพาท) ว่าได้อาศัยทำขึ้นโดยอาศัยการสำรวจภูมิประเทศโดยไม่แม่นยำเป็นมูลฐาน

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเรียกร้องข้อที่สองของคำแถลงสรุปที่ได้แก้ไขใหม่

1. ประเทศไทยร้องขอให้ศาลฯ รับข้อเรียกร้องนี้ไว้พิจารณาเพราะเหตุว่า

1. การเรียกร้องดินแดนใน “บริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร” เป็นการขยายข้อเรียกร้องเดิมซึ่งรัฐบาลกัมพูชาได้เสนอในคำร้องเริ่มคดี และในคำคู่ความเป็นลายลักษณ์อักษรโดยตลอด

2. ถ้อยคำในข้อเรียกร้องนั้นไม่ชัดเจนเป็นเหตุให้ศาลและรัฐบาลไทยมิอาจหยั่งรู้ว่าขอบเขตแห่งดินแดนที่ประเทศกัมพูชาเรียกร้องนั้น มีเพียงใด

3. หรือมิฉะนั้น รัฐบาลไทยขอยื่นตามวรรค 3 แห่งคำแถลงสรุปที่ได้ยื่นต่อศาลฯ ในการนั่งพิจารณาเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1962

3. ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเรียกร้องข้อที่สามและข้อที่สี่ของคำแถลงสรุปที่ได้แก้ไขใหม่ รัฐบาลไทยขอยื่นตามวรรค 3 แห่งคำแถลงสรุปที่ยื่นต่อศาลฯ ในการนั่งพิจารณาเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1962

4. ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเรียกร้องข้อที่ห้าของคำแถลงสรุปที่ได้แก้ไขใหม่

1. รัฐบาลไทยร้องขอให้ศาลฯ พิจารณาข้อเรียกร้องนี้ เพราะเป็นการขยายข้อเรียกร้องเดิมที่รัฐบาลกัมพูชาได้เสนอไว้ในคำร้องเริ่มคดีและในคำคู่ความเป็นลายลักษณ์อักษรโดยตลอด

2. หรือมิฉะนั้น การไม่รับฟังข้อเรียกร้องข้อที่หนึ่ง ข้อที่สอง และข้อที่สามของคำแถลงสรุปที่ได้แก้ไขใหม่ย่อมต้องมีผลให้ยกข้อเรียกร้องนี้ด้วย

3. หรือมิฉะนั้น ข้อเรียกร้องนี้ก็ควรจะจำกัดอยู่เฉพาะแต่วัตถุชนิดที่ได้ระบุไว้ในข้อเรียกร้องซึ่งมีหลักฐานยืนยันต่อศาลว่าได้มีการโยกย้ายออกไปจากปราสาทพระวิหาร โดยเจ้าหน้าที่ไทยนับแต่ ค.ศ. 1954⁴⁸

2.1.3.4 คำพิพากษา (judgment) ของศาลฯ

คำพิพากษาของศาลฯ มีสองส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตีความ คือ (1) ส่วนการให้เหตุผลที่เป็นประเด็นสำคัญในการพิจารณาของศาลฯ และ (2) ข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งเป็นส่วนที่คู่ความในคดีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม โดยศาลฯ ได้กำหนดข้อบทปฏิบัติการ ดังนี้

“ศาลฯ

1. โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม ลงความเห็น ว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

โดยเหตุนี้ จึงพิพากษา

2. โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม ว่าประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา

3. โดยคะแนนเสียงเจ็ดต่อห้า ว่าประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องส่งคืนให้แก่ประเทศกัมพูชาบรรดาวัตถุชนิดที่ได้ระบุไว้ในคำแถลงที่ห้าของประเทศไทย ซึ่งทางการไทยจะได้เคลื่อนย้ายออกไปจากปราสาทหรือพื้นที่ปราสาท นับตั้งแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครองปราสาทในปี ค.ศ. 1954”⁴⁹

สำหรับส่วนการให้เหตุผลที่เป็นประเด็นสำคัญในการพิจารณาของศาลฯ ได้แก่

(1) การใช้หลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) ด้วยการยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 ของไทย

ศาลฯ ได้ให้เหตุผลว่าไทยไม่เคยทักท้วงความไม่ถูกต้องของแผนที่ภาคผนวก 1 มาตั้งแต่ได้รับแผนที่ภาคผนวก 1 ในปี ค.ศ. 1908 และไม่ได้ทักท้วงทั้งที่ไทยได้มีโอกาสในหลายครั้ง อาทิ บันทึกรายงานของคณะกรรมการถอดอักษร ในปี ค.ศ. 1909 การเจรจาทำสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชยและการเดินเรือระหว่างสยามและฝรั่งเศส ตั้งแต่ ค.ศ. 1925-1937

⁴⁸ Ibid., p. 13-14.

⁴⁹ Ibid., p. 36-37.

และการทำข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ. 1946⁵⁰ ด้วยการนิ่งเฉยดังกล่าว ไทยจึงถูกตัดสิทธิหรือถูกใช้หลักกฎหมาย “ปิดปาก” (estoppel) มิให้โต้แย้งความไม่ถูกต้องของแผนที่ภาคผนวก 1 ในภายหลัง ตามนัยของสุภาชิตละตินที่ว่า “ผู้ที่เงียบเฉยอยู่ย่อมถือว่ายินยอมถ้าเขามีหน้าที่ที่จะพูดและสามารถจะพูดได้”⁵¹ และไม่สามารถอ้างความผิดพลาดขึ้นเป็นเหตุลบล้างความยินยอมได้⁵² อย่างไรก็ตาม ศาลฯ จะรับฟังแผนที่ภาคผนวก 1 เพื่อกำหนดขอบเขตในบริเวณที่พิพาทเท่านั้น คือ การให้พระวิหารตกอยู่ในดินแดนกัมพูชา⁵³

(2) การไม่ใช่สันปันน้ำในการกำหนดบริเวณใกล้เคียง (vicinity)

เมื่อศาลฯ ได้ยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นมูลฐานในการกำหนดบริเวณใกล้เคียง จึงไม่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาเรื่องสันปันน้ำตามแผนที่ภาคผนวก 1 จะตรงกับเส้นสันปันน้ำที่แท้จริงในบริเวณใกล้เคียงนี้หรือไม่ หรือว่าได้เคยตรงกันในระหว่าง ค.ศ. 1904-1908 หรือไม่ หรือหากปรากฏว่าไม่ตรงกันแล้ว เส้นสันปันน้ำจะเป็นอย่างไร ตามความเป็นจริง⁵⁴

2.1.4 เหตุการณ์สำคัญภายหลังมีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

ภายหลังที่ศาลฯ มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 มีเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า ไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาแล้ว แต่ทว่าฝ่ายกัมพูชายังคงยืนยันว่าไทยไม่ได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาอย่างถูกต้อง โดยสรุปเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.4.1 การล้อมรั้วลวดหนามบริเวณปราสาทพระวิหารตามมติคณะรัฐมนตรีไทย

ค.ศ. 1962

ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามข้อบทปฏิบัติการทั้ง 3 วรรคของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 (ตามนัยของข้อ 94 กฎบัตรสหประชาชาติ⁵⁵) โดยมีความเห็นของบุคคลสำคัญของไทยเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว อาทิ ม.ร.ว.เสนีย์

⁵⁰ Ibid., p. 24-29.

⁵¹ Latin Law Term, “qui tacet consentire videtur si loqui debuisset ac potuisset” (He who keeps silent is held to consent if he must and can speak.)

⁵² Judgment of 15 June 1962 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, p. 26.

⁵³ Ibid., p. 32.

⁵⁴ Ibid., p. 35.

⁵⁵ Article 94 UN Charter “1. Each Member of the United Nations undertakes to comply with the decision of the International Court of Justice in any case to which it is a party.

“2. If any party to a case fails to perform the obligations incumbent upon it under a judgment rendered by the Court, the other party may have recourse to the Security Council, which may, if it

ปราโมช หัวหน้านายไทย พระยารรณการีย์นิพนธ์ (สิทธิ จุณนานนท์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีความเห็นในทำนองว่า “ไม่สามารถปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลโลกได้” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนด “บริเวณใกล้เคียง” ปราสาทพระวิหารในวาระที่สองของข้อบทปฏิบัติการ⁵⁶

โดยที่มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1962 และร่างคำสั่งการของรัฐบาล ได้กำหนดรายละเอียดว่าจะปฏิบัติตามคำพิพากษา⁵⁷ โดยไม่มีความจำเป็นต้องพิจารณาว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนกัมพูชา แต่จะปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 94 เรื่องการถอนกองกำลังทหารและตำรวจออกจากบริเวณใกล้เคียง (แม้ว่ากองกำลังทหารและตำรวจจะตั้งอยู่ที่เดิม โดยถือว่าอยู่นอกบริเวณใกล้เคียงแล้ว) และคืนโบราณวัตถุแก่กัมพูชา⁵⁸

ในขณะเดียวกัน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 ต่อข้อซักถามของผู้แทนหนังสือพิมพ์ถึงการที่กัมพูชาไม่อำนาจอธิปไตยเหนือเขาพระวิหารว่าหมายถึง “แผ่นดินที่รองรับ”⁵⁹ และพลเอกถนอม กิตติขจร (ยศขณะนั้น) รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ถึงการคืนปราสาทพระวิหารและบริเวณใกล้เคียงแก่กัมพูชา ในทำนองเดียวกันว่าจะคืนเฉพาะพื้นที่รองรับตัวปราสาทเท่านั้น⁶⁰

นอกจากนี้ ปรากฏรายละเอียดตามบันทึกการประชุมเกี่ยวกับการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลฯ ในคดีเขาพระวิหาร ได้อ้างถึงหลักการใหญ่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พันเอก (พิเศษ) ดร.ถนัด คอมันตร์) ที่ “ให้หาทางให้ประเทศไทยเสียพื้นที่ให้น้อยที่สุด” ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าเมื่อคำพิพากษาไม่ได้กำหนดบริเวณปราสาท

deems necessary, make recommendations or decide upon measures to be taken to give effect to the judgment.”

⁵⁶ ประหยัด ศ.นาคนานา และจำรัส ดวงอิสาร, ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร, หน้า 960-962.

⁵⁷ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1962 เกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 มีทั้งสิ้น 4 ข้อ กล่าวคือ “ในสถานการณ์ปฏิบัติตามศาลนั้น

1. ตัวพระวิหารอยู่ในแดนเขมร เราไม่พูดถึง เราจะไม่แต่เรายินดีปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 94
2. เรื่องการถอนทหารตำรวจ เราก็ก่อนออก แต่ความจริงอยู่ที่เดิม โดยถือว่าอยู่นอกแนวแล้ว
3. ขั้นตอนไปที่เขมรจะเข้ามายึดครองจึงจะเกิดปัญหาบริเวณ การเจรจาจะไม่มีต่อกัน
4. สิ่งของก็มีแต่ขึ้นแล้ว เขาทวงมากก็คืนไป”

⁵⁸ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551 , (กรุงเทพฯ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน), 2551), หน้า 244.

⁵⁹ ประหยัด ศ.นาคนานา และจำรัส ดวงอิสาร, ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร, หน้า 1001.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1002.

พระวิหาร โดยปรกติก็เป็นเรื่องที่คุณพิพากษาจะต้องเจรจาทำความตกลงกันไป หรือมิฉะนั้น โดยอาศัย ข้อ 60 ของธรรมนูญศาลฯ คู่คดีอาจขอให้ศาลฯ ตีความ ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าไทยจะกำหนดบริเวณ ให้อย่างไรก็ตาม ฝ่ายกัมพูชาคงจะหาทางขอให้ศาลฯ ตีความหรือกำหนดขอบเขตของคำพิพากษา ให้เป็นประโยชน์แก่ตน ดังนั้น ในการกำหนดบริเวณปราสาทพระวิหารโดยความสมัครใจของไทยนี้ ควรกำหนดให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากกัมพูชาขอให้ศาลฯ ตีความหรือกำหนดขอบเขต ของคำพิพากษา ศาลฯ ก็จะต้องฟังความเห็นของไทยด้วย⁶¹

ในที่สุด ได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ลงมติว่า การกำหนดบริเวณปราสาทพระวิหารให้ใช้วิธี “กำหนดเป็นรูปพื้นที่ สี่เหลี่ยมผืนผ้าครอบปราสาทพระวิหาร มีแนวเขตจากปีกขวาของตัวปราสาทพระวิหารตั้งแต่ ช่องบรไรไคท์ (ช่องบรไรไคท์อยู่ในบริเวณปราสาทพระวิหาร) ลากเส้นตรงผ่านขีดบรไรไคท์มา ตรงไปจนถึงตัวปราสาทพระวิหาร แล้วลากเส้นตรงขนานกับตัวปราสาทพระวิหารไปสุดที่หน้าผาชัน ด้านหลังปราสาทพระวิหาร จะเป็นเนื้อที่บริเวณปราสาทพระวิหารประมาณ 1/4 ตารางกิโลเมตร” และให้จัดทำป้ายแสดงเขตตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ กับให้เพิ่มทำรั้วลวดหนามด้วย⁶² เรียกว่า “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962”

ภาพแสดง “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962” ตามแผนที่ L7017 (เส้นสี่เหลี่ยม)

ในวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 พันเอก (พิเศษ) ดร.ถนัด คอมันตร์ จึงได้มีหนังสือหรือ “ข้อสงวน” แจ้งไปยังนายอูถัน ผู้รักษาการเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จะปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่

⁶¹ นพดล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร”, (กรุงเทพฯ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) , 2559), หน้า 142-143.

⁶² บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551, หน้า 247-249.

ตามคำพิพากษาดังกล่าว เพื่อปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ (ตามข้อ 94 ของกฎบัตรสหประชาชาติ)⁶³

เมื่อถึงวันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 พลเอกประภาส จารุเสถียร (ยศขณะนั้น) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เป็นประธานในการปฏิบัติตามคำพิพากษา ณ เขาพระวิหาร ด้วยการล้อมรั้วลวดหนามในบริเวณใกล้เคียงตามวิธีที่ 2 ดังกล่าว มีความยาว 7,000 เมตร คิดเป็นพื้นที่ 150 ไร่ พร้อมป้ายบอกเขตแดน 4 ภาษา คือ ไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และกัมพูชา⁶⁴

นอกจากนี้ ได้ปรากฏหลักฐานถึงการดำเนินการขอแผนที่แสดงเขตบริเวณปราสาทพระวิหารจากกรมแผนที่ทหารบก เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการแจ้งองค์การสหประชาชาติและสำหรับใช้ในราชการของกระทรวงการต่างประเทศ แผนที่ดังกล่าว นั้น คือแผนที่แสดงเส้นมติดินแดนรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 หรือ “แผนที่ L7017” มาตรฐาน 1 : 50,000 สำหรับให้ทุกส่วนราชการใช้ในการปฏิบัติงานและอ้างอิงเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชา⁶⁵

สำหรับพันธกรณีของประเทศไทยในการคืนโบราณวัตถุที่เจ้าหน้าที่ไทยได้โดยย้ายออกไปจากบริเวณปราสาทพระวิหารนั้น พบว่า มีโบราณวัตถุเพียงชิ้นเดียว คือ ศิลาจารึกซึ่งนักศึกษาไทยได้นำไปจากปราสาทพระวิหาร⁶⁶

กล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้ปฏิบัติตามข้อบทปฏิบัติการทั้งสามวรรคของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามความเข้าใจของประเทศไทย แต่เพียงฝ่ายเดียว ด้วยการกำหนด “เส้นมติดินแดนรัฐมนตรีไทย” ค.ศ. 1962 เพื่อกำหนดขอบเขตบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหาร โดยถือว่าไทยได้ถอนทหารออกมาจากเส้นดังกล่าวแล้วตามมติดินแดนรัฐมนตรีไทย เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1962 อันเป็นการปฏิบัติตามคำตัดสินตามข้อ 94 กฎบัตรสหประชาชาติ

2.1.4.2 บันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962

หลังจากประเทศไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามข้อ 94 กฎบัตรสหประชาชาติ ด้วยการล้อมรั้วลวดหนามปราสาท

⁶³ ประหยัด ศ.นาคะนาท และจำรัส ดวงอิสาร, ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร, หน้า 1014-1016.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1022-1023.

⁶⁵ นพดล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร”, หน้า 147-148.

⁶⁶ จันตรี สิ้นสุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและทางการเมือง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557), หน้า 14.

พระวิหาร ประเทศกัมพูชาจึงได้ร้องเรียนว่ารั้วลวดหนามของรัฐบาลไทยได้ “รูกล้ำอย่างมีนัยสำคัญพอสมควร” บนดินแดนนั้น โดยขัดแย้งกับคำพิพากษาของศาลา

โดยกระทรวงการต่างประเทศของกัมพูชาได้ระบุในบันทึกช่วยจำที่ออกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1962 ว่า “ขอบเขต (ของเขตปราสาท) นี้” ที่กำหนดโดยลวดหนาม “เป็นการขัดแย้งโดยสิ้นเชิงกับคำตัดสินของศาลที่ยืนยันเขตแดนดังที่ปรากฏบนแผนที่ (ภาคผนวก 1) ปี ค.ศ. 1907”⁶⁷

ทั้งนี้ การออกบันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962 ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความเห็นที่ไม่ลงรอยกันระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชานับตั้งแต่มีคำพิพากษาในปี ค.ศ. 1962 โดยประเทศกัมพูชามีความเห็นว่า การล้อมรั้วลวดหนามปราสาทพระวิหารของประเทศไทยเป็นการขัดแย้งกับคำพิพากษา ซึ่งยืนยันเขตแดนดังที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ดังที่ศาลา ได้วินิจฉัยกรณีแผนที่ภาคผนวก 1 ไว้ในส่วนของให้เหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานั้น ประเทศกัมพูชามิได้ใช้สิทธิร้องเรียนถึงการไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของประเทศไทยไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติตามข้อ 94 กฎบัตรสหประชาชาติ หรือยื่นคำขอให้ศาลา ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลา แต่อย่างใด

2.1.4.3 การเสด็จเยี่ยมชมปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ค.ศ. 1963

วันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1963 สมเด็จพระนโรดมสีหนุ ในฐานะพระประมุขแห่งกัมพูชา พร้อมด้วยสมเด็จพระราชาธิบดีโมนิค คณะรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บัญชาการเหล่าทัพ นักข่าว นักกฎหมาย นักโบราณคดี พระภิกษุสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ตลอดจนคณะทูตานุทูตของรัฐอื่นๆ ได้เยี่ยมชมปราสาทพระวิหาร โดยขึ้นมาทางช่องบันไดหักและอยู่ภายในพื้นที่ซึ่งล้อมด้วยรั้วลวดหนามของรัฐบาลไทย⁶⁸ นอกจากนี้ ปรากฏหลักฐานจากการบันทึกของ Jaque Nevard นักข่าวจาก New York Times ได้บันทึกว่าสมเด็จพระนโรดมสีหนุทรงมีรับสั่งกับคณะทูตานุทูตว่า ทหารกัมพูชาได้ยื่นขอขุดคอนยัคฝรั่งเศสแก่ผู้สังเกตการณ์ฝ่ายไทยผ่านรั้วลวดหนาม “นับเป็นการเริ่มต้นการเจรจาที่ดีสำหรับการกลับคืนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

⁶⁷Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 42.

⁶⁸ Ibid., para. 23.

ทั้งสอง” และการล้อมรั้วลวดหนามของไทยได้รุกล้ำดินแดนกัมพูชาก็เป็นบริเวณที่เล็กมาก ซึ่งสมเด็จพระนโรดมสีหนุไม่ทรงเห็นเป็นประเด็นโต้แย้งกับประเทศไทยอีกต่อไป⁶⁹

2.2 ภูมิหลังคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand) ซึ่งแปลอย่างเป็นทางการโดยกระทรวงต่างประเทศว่า “คำขอให้ตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร (ระหว่างกัมพูชากับไทย)⁷⁰ มีต้นเหตุหนึ่งที่สำคัญคือ การที่ประเทศกัมพูชาแสดงเจตนาที่จะขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกต่อองค์การยูเนสโกในปี ค.ศ. 2006 ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรมแดนไทยและกัมพูชาบริเวณเขาพระวิหารต่อเนื่องเรื่อยมา ประกอบกับมีเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อธิบายได้ดังนี้

2.2.1 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรมแดนไทยและกัมพูชา

2.2.1.1 การเสนอชื่อปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

ในปี ค.ศ. 2007 ประเทศกัมพูชาได้ขอให้คณะกรรมการมรดกโลกขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ “องค์การยูเนสโก” ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารในบัญชีมรดกโลกภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ค.ศ. 1972 หรือ “อนุสัญญามรดกโลก” แต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งตามแนวทางการปฏิบัติ (Operational Guidelines) กัมพูชาต้องส่งแผนที่แสดงแหล่งของทรัพย์สินให้คณะกรรมการมรดกโลกรับรอง สำหรับแผนที่ดังกล่าว กัมพูชาได้แสดงแนวเขตแดนที่แยกประเทศกัมพูชาออกจากประเทศไทย ที่ตั้งจริงของอนุสาวรีย์ และเขตกันชน ซึ่งได้รับการบรรยายว่าเป็น “พื้นที่รอบทรัพย์สินที่เสนอให้ขึ้นทะเบียน ซึ่งมีข้อกำหนดเพิ่มเติมทางกฎหมายและ/หรือทางจารีตประเพณีต่อการใช้งานและการพัฒนาของทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อเพิ่มการคุ้มครองของทรัพย์สินอีกชั้นหนึ่ง”

แผนที่ดังกล่าวครอบคลุมอาณาบริเวณเหนือยอดเขาพระวิหารทั้งหมด และพนมดรีบ (ภูมะเขือ) ซึ่งติดทางทิศตะวันตกของยอดเขาพระวิหารอยู่ในดินแดนของกัมพูชา⁷¹

⁶⁹ John Burgess, *Temple in the Clouds Faith and Conflict at Preah Vihear*, (Bangkok : River Books, 2015), p. 171-173.

⁷⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, *คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีตีความปราสาทพระวิหาร เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 ฉบับภาษาอังกฤษ พร้อมคำแปลภาษาไทย* (กรุงเทพฯ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน), 2557).

⁷¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 25.

ตามเส้นที่กำหนดไว้บนแผนที่ที่กัมพูชาได้ประกาศไว้ในพระราชกฤษฎีกากำหนดขอบเขตในการอนุรักษ์ปราสาทพระวิหาร (Décret royal portant délimitation du site protégé du temple de PreahVihear, NS/RKT/0406/183) ลงวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 2006 และแสดงเส้นเขตแดนที่ล้ำเข้ามาในบริเวณ “พื้นที่ทับซ้อน” 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ⁷²

เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 ประเทศไทยได้คัดค้านแผนที่ฉบับดังกล่าวด้วยการยื่นบันทึกช่วยจำต่อประเทศกัมพูชาและคณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งประเทศไทยได้แนบแผนที่แสดงเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาตามเส้นบนแผนที่แนบท้ายมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962⁷³ ซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกสมัยที่ 31 ณ เมืองโครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์ ได้มีมติเลื่อนการพิจารณาการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกและให้ไทยและกัมพูชาร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด โดยให้กัมพูชาจัดทำแผนอนุรักษ์และบริหารจัดการบริเวณปราสาทพระวิหาร เพื่อให้ที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยที่ 32 ณ นครควิเบก ประเทศแคนาดา พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง⁷⁴

กล่าวได้ว่า การเสนอชื่อปราสาทพระวิหารของกัมพูชาเป็นมรดกโลก ถือเป็นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาในเรื่องเส้นเขตแดนและอำนาจอธิปไตย เนื่องจากพื้นที่ทับซ้อนดังกล่าวยังไม่ได้มีการสำรวจและจัดทำเขตแดนไว้ชัดเจน และศาลฯ ก็ได้ชี้ขาดหรือให้ข้อยุติในเรื่องนี้แต่อย่างใด⁷⁵

2.2.1.2 การจัดทำแถลงการณ์ร่วม (Joint Communiqué) ค.ศ. 2008

ก่อนที่คณะกรรมการมรดกโลกสมัยที่ 32 ณ นครควิเบก ประเทศแคนาดา จะพิจารณาขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา และองค์การยูเนสโก ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วม (Joint Communiqué) ทั้งสิ้น 6 ข้อ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

“1. ราชอาณาจักรไทยสนับสนุนการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ซึ่งเสนอโดยกัมพูชาในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยที่ 32 (ณ นครควิเบก ประเทศแคนาดา ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2008) ขอบเขตของปราสาทพระวิหารปรากฏตาม N.1

⁷² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551, หน้า 255-257.

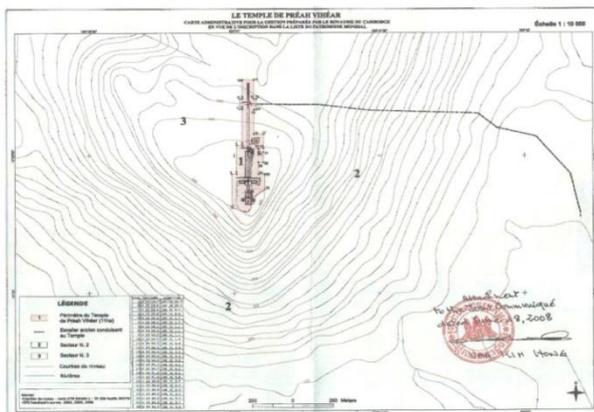
⁷³ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 26.

⁷⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551, หน้า 37.

⁷⁵ นพดล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร”, หน้า 164.

ในแผนที่ที่จัดทำ โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของกัมพูชาตามที่แนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ แผนที่ดังกล่าวได้ กำหนด เขตกันชน (buffer zone) ทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของปราสาทไว้ด้วยดังปรากฏตาม N.2

2. ด้วยเจตนารมณ์แห่งไมตรีจิตและการประนีประนอม ราชอาณาจักร กัมพูชายอมรับว่าปราสาทพระวิหารจะได้รับการเสนอให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก โดยในขั้นนี้ ไม่มี เขตกันชน (buffer zone) ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือของปราสาท”⁷⁶

ภาพแสดงแผนผังที่กัมพูชาเสนอให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก
หรือแผนผังลายเส้นฉบับแก้ไข (RGPP)

สาระสำคัญของแถลงการณ์ร่วมฉบับดังกล่าว ได้แสดงถึงการสนับสนุนของรัฐบาลไทยในการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก กล่าวคือ

ตามหมายเลข 1 คือ เฉพาะเขตรอบพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

ตามหมายเลข 2 คือ แสดงเขตรอบพื้นที่ที่เรียกว่า “เขตกันชน”

ทั้งสองหมายเลขดังกล่าวคือดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชา โดยไม่รวมถึงพื้นที่หมายเลข 3 ซึ่งระบุอย่างชัดเจนในแผนผังเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Zone exclue de la zone tampon” แปลว่า “เขตที่กันออกจากเขตกันชน”⁷⁷ และเป็น “พื้นที่ทับซ้อน” ของทั้งสองประเทศ

⁷⁶ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551, หน้า 315.

⁷⁷ นพดล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร”, หน้า 91.

ดังนั้น ตามแผนผังที่กัมพูชาเสนอให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก หรือแผนผังลายเส้นฉบับแก้ไข (Revised graphic plan of the property: RGPP) จึงถือได้ว่ากัมพูชายอมรับเป็นครั้งแรกว่ามี “พื้นที่ทับซ้อน” อยู่ในบริเวณดังกล่าว⁷⁸

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า เอกสารที่กัมพูชายื่นต่อคณะกรรมการมรดกโลกนั้นก็ยังคงมีการบรรยายอ้างอิงถึง “แผนที่ภาคผนวก 1” ซึ่งแสดงเส้นเขตแดนครอบคลุมยอดเขาพระวิหารทั้งหมด (The entire promontory of Preah Vihear) รวมทั้งเขตปราสาทซึ่งอยู่ในดินแดนกัมพูชา⁷⁹ โดยมิได้มีการกล่าวถึง “พนมตรับ (ภูมะเขือ)” แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการลงนามในแถลงการณ์ร่วมของนายพล ปัทมะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เกิดการชุมนุมประท้วงในประเทศไทยและมีการยื่นคำร้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาต่อศาลปกครองกลาง ซึ่งศาลปกครองกลางได้วินิจฉัยถึงการที่ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารและตำรวจ ผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแล ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหากแต่คำพิพากษาของศาลฯ ไม่ได้ระบุเขตแดนระหว่างปราสาทพระวิหารกับเขตแดนไทย⁸⁰

กล่าวได้ว่า สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนถึงจุดยืนและความเข้าใจของทั้งสองประเทศต่อการปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยประเทศกัมพูชายังคงยึดถือเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดน ในขณะที่ประเทศไทย ยืนยันว่าศาลฯ ยังมิได้ชี้ขาดหรือให้ข้อยุติถึงบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชาแต่อย่างใด

2.2.1.3 การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

ในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 คณะกรรมการมรดกโลกได้มีมติขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารในบัญชีมรดกโลก โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) บริเวณที่มีมติขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารในบัญชีมรดกโลกเป็นไปตาม “แผนผังลายเส้นทรัพย์สินฉบับแก้ไข” โดยไม่รวมถึงพื้นที่พิพาทระหว่างประเทศกัมพูชา กับประเทศไทย⁸¹ ตามข้อตัดสินใจ (Decision) ที่ 32 COM 8b.102⁸²

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.

⁷⁹ The Council of Ministers of the Royal Government of the Kingdom of Cambodia, *The Temple of Preah Vihear Proposed for the inscription on the World Heritage List (UNESCO)*, (Phnom Penh, 2008), p.4.

⁸⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, *แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551*, หน้า 393.

⁸¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 27.

(2) ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารของกัมพูชาเป็นมรดกโลกเฉพาะการแสดง ผลงานชิ้นเอกที่สร้างขึ้นด้วยอัจฉริยภาพอันสร้างสรรค์ของมนุษย์เท่านั้น⁸³ อันหมายถึงเฉพาะตัวปราสาท พระวิหาร

แม้ว่าข้อตัดสินใจดังกล่าว จะเป็นข้อตัดสินใจที่สมประสงค์ของฝ่ายไทย เพราะเป็นไปตามแนวทางของแถลงการณ์ร่วม (Joint Communiqué) แต่หากพิจารณาในแง่มุม ของความเป็นมรดกโลก กลับพบว่าเป็นการลดคุณค่าความเป็นมรดกโลกอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อตัดสินใจที่ 31 COM 8b.24 ของคณะกรรมการมรดกโลกสมัยที่ 31 ณ เมืองโครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์ เมื่อปี ค.ศ. 2007 ซึ่งกัมพูชาได้เสนอชื่อปราสาทพระวิหาร เป็นมรดกโลก โดยยื่นแผนที่แสดงแหล่งของทรัพย์สินครอบคลุมนยอดเขาพระวิหารและพนมดงรัก โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) รับรองว่าปราสาทพระวิหารอันศักดิ์สิทธิ์มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นอย่างยิ่งและมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล

ได้แก่ การแสดงผลงานชิ้นเอกที่สร้างขึ้นด้วยอัจฉริยภาพอันสร้างสรรค์ ของมนุษย์ การแสดงถึงการแลกเปลี่ยนที่สำคัญของคุณค่าความเป็นมนุษย์ผ่านกาลเวลาหรือพื้นที่ ทางวัฒนธรรมในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรมหรือวิทยาการ อนุสรณ์สถาน หรือการวางผังเมือง และการแสดงถึงความโดดเด่นของสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมหรือวิทยาการ หรือภูมิทัศน์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่สำคัญของประวัติศาสตร์แห่งมวลมนุษยชาติ⁸⁴

นอกจากนี้ ในวันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 หรือ 1 วัน ภายหลังจากการขึ้น ทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 6-7/2551 ซึ่งคำวินิจฉัย ฉบับนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทขององค์กรตุลาการต่อการปฏิบัติตามคำพิพากษาของประเทศไทย เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศและมีโอกาสเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก

โดยมีความเห็นว่า ประเทศไทยไม่ได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลฯ เนื่องจาก ไม่ได้กำหนดบริเวณปราสาทพระวิหารไว้ จึงไม่ทราบว่าจะเคลื่อนย้ายกองกำลังทหารออกมา ได้อย่างไร⁸⁵ แต่ย่อมไม่มีผลกระทบต่อกรขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกซึ่งตกเป็น ของกัมพูชาตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 แล้ว

⁸² จันตรี สิ้นศุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและการเมือง, หน้า 128.

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116-117.

⁸⁵ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551, หน้า 407-408.

อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวนี้ ก็กลายมาเป็นข้อพิพาทถึง 2 ใน 3 ประเด็น ในคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ได้แก่ (1) การกำหนด “บริเวณใกล้เคียง” และ (2) ลักษณะพันธกรณีของประเทศไทยในการถอนกองกำลังทหารในวาระที่สองของข้อบทปฏิบัติการ

2.2.2 เหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

แม้ว่าไทยและกัมพูชาได้มีกลไกในการแก้ไขปัญหาในการจัดทำหลักเขตแดนทางบก โดยได้จัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยการสำรวจและการจัดทำหลักเขตแดนทางบก (MOU) ค.ศ. 2000 ก็ตาม

หากแต่ในระหว่างที่กัมพูชาได้ดำเนินการเสนอชื่อปราสาทพระวิหาร เป็นมรดกโลก ในปี ค.ศ. 2008 กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ประท้วงรัฐบาลกัมพูชาว่าละเมิดอธิปไตยของไทยและบันทึกความเข้าใจ ค.ศ. 2000 เพราะกัมพูชาได้สร้างอาคารถาวร อาทิ วัด ที่ทำการของหน่วยงานราชการในพื้นที่รอบปราสาทพระวิหารด้านเหนือและด้านตะวันตกของตัวปราสาท อีกทั้งยังวางกองกำลังทหารและตำรวจของกัมพูชา และดำเนินกิจกรรมกักขังระเบิดในพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของตัวปราสาทอีกด้วย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ไทยกับกัมพูชา อ้างสิทธิทับซ้อนกันอยู่ โดยไทยเห็นว่า การดำเนินการของกัมพูชาในบริเวณที่เป็นพื้นที่ทับซ้อนดังกล่าวถือเป็นการละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยและละเมิดข้อ 5 ของบันทึกความเข้าใจ ค.ศ. 2000⁸⁶ ส่งผลให้สถานการณ์ตึงเครียดจนนำไปสู่การปะทะกันทางอาวุธ

2.2.2.1 การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา

ภายหลังองค์การยูเนสโกขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 ได้มีคนไทยจำนวน 3 คน พยายามบุกเข้าไปที่ทางขึ้นปราสาทพระวิหาร จนถูกทหารกัมพูชาจับตัวไป⁸⁷ รวมทั้งมีการเดินขบวนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 ซึ่งต้องการขึ้นไปยังปราสาทพระวิหาร แต่ได้รับการต่อต้านจากชาวอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เพราะคนในพื้นที่ไม่ต้องการกระทบความสัมพันธ์กับกัมพูชา จนนำไปสู่การวางกองกำลังทหารทั้งสองประเทศและเกิดการปะทะบริเวณเขาพระวิหารด้านภูมูมะเขือ หรือทางด้านตะวันตกของปราสาทพระวิหารเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 2008⁸⁸

⁸⁶ นพตล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร”, หน้า 163.

⁸⁷ วาสนา นาน่วม, ลับ ลวง พราง ตอน ศักดิ์พระวิหาร, (กรุงเทพฯ : โพลีบุ๊กส์, 2554), หน้า 10.

⁸⁸ จันตรี สิ้นศุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและทางการเมือง, หน้า 142.

เหตุการณ์ที่สำคัญ คือ การปะทะกันทางอาวุธของทหารไทยและกัมพูชา ครั้งใหญ่เป็นครั้งแรกบริเวณด้านทิศตะวันออกของภูมูเขือ เมื่อวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 2009 ห่างจากเขาพระวิหารไปทางทิศตะวันตก 3 กิโลเมตร และปะทะกันอย่างรุนแรงเป็นระลอกที่สอง ตั้งแต่บริเวณภูมูเขือจนถึงทางขึ้นปราสาทพระวิหาร ทำให้ทหารไทยและทหารกัมพูชาเสียชีวิต ฝ่ายละ 2 นาย ตลาดและชุมชนฝั่งกัมพูชาบริเวณทางขึ้นปราสาทพระวิหารถูกระเบิดเกิดเพลิงไหม้ เสียหายเกือบทั้งหมด และอาคารอาคารแสดงสินค้าโอท็อปบนผามออีแดงฝั่งไทยได้รับความเสียหายหนัก⁸⁹

ในช่วงเวลานั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาตกอยู่ในภาวะย่ำแย่ เมื่อกลุ่มพันธมิตรฯ ได้เดินขบวนเพื่อทวงคืนเขาพระวิหารจากกัมพูชา เมื่อวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2009 จนนำไปสู่การปะทะกับชาวอำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ จนกระทั่งวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 2010 ทหารกัมพูชาจับคนไทยจำนวน 7 คน ขึ้นศาลกรุงพนมเปญ นำโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์และแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ได้เข้าไปในดินแดนกัมพูชาผ่านอำเภอกองสูง จังหวัดสระแก้ว ขณะลงพื้นที่รับเรื่องร้องเรียนเรื่องการรุกล้ำชายแดนของชาวกัมพูชา ในขณะเดียวกัน ก็ได้มีการชุมนุมครั้งใหญ่ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อกดดันรัฐบาลและกล่าวโจมตี รัฐบาลในการดำเนินความสัมพันธ์กับกัมพูชา⁹⁰

ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งภายในประเทศไทยควบคู่กับความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศกัมพูชา ทำให้เกิดการปะทะกันทางอาวุธอย่างรุนแรงของทั้งสองประเทศระหว่างวันที่ 4-6 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 บริเวณเขาพระวิหาร ผามออีแดง ภูมูเขือ ช่องตาเฒ่า และลานอินทรี มีการใช้ทั้งอาวุธเบาและอาวุธหนัก ได้แก่ ปืนไร้แรงสะท้อนถอยหลัง ปืนครก จรวดหลายลำกล้อง แบบ BM 21 ปืนใหญ่อัตตาจรซีซาร์ ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน รถถัง ระเบิดพวง ฯลฯ ส่งผลให้ทหาร และประชาชนชาวไทยและกัมพูชาเสียชีวิต หมู่บ้าน โรงเรียน และวัดบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา ได้รับความเสียหาย ประชาชนทั้งสองประเทศต้องอพยพไปอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยและปลอดภัยจากรัศมีของการใช้อาวุธหนัก โดยเฉพาะปราสาทพระวิหารซึ่งเป็นมรดกโลกได้รับความเสียหาย จากการปะทะกันทางอาวุธในครั้งนี้ด้วย⁹¹

โดยนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008-2011 ได้เกิดเหตุการณ์ปะทะกันทางอาวุธ ในพื้นที่พรมแดนใกล้ปราสาทพระวิหารหลายครั้ง จนในที่สุด ได้ยกระดับไปสู่การเป็นปัญหาระดับ

⁸⁹ วาสนา นาน่วม, ลับ ลวง พราง ตอน ศักดิ์พระวิหาร, หน้า 153-155.

⁹⁰ จันตรี สินศุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและทางการเมือง, หน้า 142-143.

⁹¹ วาสนา นาน่วม, ลับ ลวง พราง ตอน ศักดิ์พระวิหาร, หน้า 38-203.

นานาชาติ เมื่อกัมพูชาได้นำเหตุการณ์การปะทะกันทางอาวุธเข้าสู่ที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

2.2.2.2 การเรียกร้องให้หยุดยิงอย่างถาวรและร่วมมือกับอาเซียนโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้รับฟังรายงานสถานการณ์พรมแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา และแสดงความห่วงกังวลอย่างมากต่อการปะทะกันทางอาวุธของทั้งสองประเทศ พร้อมทั้งร้องขอให้ทั้งสองประเทศใช้ความอดกลั้นให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการกระทำทุกประการซึ่งอาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น โดยเรียกร้องให้มีการหยุดยิงอย่างถาวร และให้มีการแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวโดยสันติวิธีภายในกรอบการปรึกษาหารือเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ได้แสดงการสนับสนุนความพยายามการแก้ไขปัญหาของอาเซียนในการหาข้อยุติต่อความขัดแย้งดังกล่าว และขอให้ทั้งสองประเทศดำเนินการร่วมมือต่อไปกับอาเซียนอีกด้วย⁹²

2.2.2.3 การส่งผู้สังเกตการณ์โดยประธานอาเซียน

แม้ว่าคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติจะได้เรียกร้องให้ทั้งสองประเทศหยุดยิงกันอย่างถาวรตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ โดยยังมีการปะทะกันทางอาวุธอีกครั้งเมื่อวันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 จนกระทั่งประธานอาเซียนได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ประเทศไทยและกัมพูชากลับมาเจรจาแบบทวิภาคีกันต่อไป ซึ่งประเทศไทยและประเทศกัมพูชาได้ตกลงที่จะเชิญผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียเข้าไปยังพื้นที่ที่มีการปะทะกันทางอาวุธบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา⁹³

หากแต่ในระหว่างที่ผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้น ได้มีการปะทะกันทางอาวุธอีกครั้ง⁹⁴ จนในที่สุด ประเทศกัมพูชาได้ตัดสินใจยื่นคำร้องต่อศาลฯ เพื่อตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และขอให้ออกมาตรการชั่วคราวเพื่อรักษาสีทธิของกัมพูชาอย่างเร่งด่วนบริเวณเขาพระวิหารและภูมูมะเขือ

⁹² Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 28.

⁹³ จันตรี สิ้นศุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและทางการเมือง, หน้า 143-144.

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 144.

2.2.3 การยื่นตีความต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

2.2.3.1 การยื่นคำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาของกัมพูชา

นับเป็นระยะเวลาที่ครั้งศตวรรษตั้งแต่ศาลฯ ได้มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 กัมพูชาจึงได้ยื่นคำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีต่อสำนักทะเบียนของศาลฯ ในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2011 โดยอ้างถึงข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ และข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ ซึ่งกัมพูชาประสงค์ให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาดังกล่าว ดังนี้

“ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” (วรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ) ซึ่งเป็นผลทางกฎหมายของข้อเท็จจริงที่ว่าปราสาทตั้งอยู่บนเขตแดนฝั่งกัมพูชา ตามที่เขตแดนนั้นได้รับการยอมรับโดยศาลฯ ในคำพิพากษาของศาลฯ และจากฐานทางข้อเท็จจริงและทางกฎหมายดังกล่าว ประเทศกัมพูชาจึงร้องขอต่อศาลฯ ด้วยความเคารพให้ตัดสินและประกาศว่า

พันธกรณีที่เป็นหน้าที่ของประเทศไทยที่จะต้อง “ถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” (วรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ) จึงเป็นผลโดยเฉพาะประการหนึ่งของพันธกรณีที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื่องที่จะเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชา ซึ่งดินแดนนั้นได้รับการปกป้องเขตแดนในพื้นที่ของปราสาทและบริเวณใกล้เคียงโดยเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นพื้นฐานของคำพิพากษาของศาลฯ”⁹⁵

2.2.3.2 การยื่นคำคัดค้านของไทย

ภายใต้บังคับข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ และคำขอให้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา รวมทั้งการแถลงการณ์โดยวาจา ประเทศไทยได้ร้องขอให้ศาลฯ จำหน่ายคดีที่กัมพูชาร้องขอเมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2011 ออกจากสารบบความ⁹⁶

2.2.3.3 คำขอให้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา

กัมพูชายื่นคำร้องประสงค์ให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 พร้อมทั้งมีคำร้องขอให้ศาลฯ ออกมาตรการชั่วคราว (ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ และข้อ 73 ข้อบังคับของศาลฯ) 3 ข้อ ได้แก่

⁹⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 5.

⁹⁶ Ibid., para. 18.

“1. ขอให้ไทยถอนกองกำลังทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชา ในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยไม่มีเงื่อนไข

2. ห้ามไทยมีกิจกรรมทางทหารใดๆ ในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

3. ให้ไทยงดการกระทำหรือการดำเนินการใดๆ ที่กระทบสิทธิของกัมพูชา หรือทำให้ข้อพิพาทย่ำแย่ลงกว่าเดิมในคดีตีความ จนกว่าศาลฯจะดำเนินการตีความคำพิพากษา แล้วเสร็จ”⁹⁷

2.2.3.4 คำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชาและไทย

ประเทศกัมพูชามีคำแถลงสรุปสุดท้ายว่า “ปฏิเสธคำแถลงต่างๆ ของราชอาณาจักรไทย และบนพื้นฐานของสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประเทศกัมพูชาร้องขอต่อศาลฯ ด้วยความเคารพ ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ให้ตอบสนองต่อคำขอให้ตีความคำพิพากษาของศาลฯ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ของประเทศกัมพูชา

ตามทัศนะของประเทศกัมพูชา “ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้ อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” (วรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ) ซึ่งเป็นผลทางกฎหมาย ของข้อเท็จจริงที่ว่าปราสาทตั้งอยู่บนเขตแดนฝั่งกัมพูชา ตามที่เขตแดนนั้นได้รับการยอมรับโดยศาลฯ ในคำพิพากษาของศาลฯ ดังนั้น พันธกรณีที่เป็นหน้าที่ของประเทศไทยที่จะต้อง “ถอนกองกำลังทหาร หรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณ ใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” (วรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ) จึงเป็นผลโดยเฉพาะประการหนึ่งของพันธกรณีที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื่องที่จะเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชา ซึ่งดินแดนนั้นได้รับการปกป้องเขตแดนในพื้นที่ของปราสาทและบริเวณใกล้เคียงโดยเส้นบนแผนที่ ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นพื้นฐานของคำพิพากษาของศาลฯ”⁹⁸

ส่วนประเทศไทยมีคำแถลงสรุปสุดท้ายว่า “คำขอของราชอาณาจักรกัมพูชา ที่ร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ในคดีเกี่ยวกับปราสาท พระวิหาร (ระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทย) ภายใต้ข้อ 60 ของธรรมนูญศาลฯ ไม่เข้าเงื่อนไข ที่ระบุไว้ในข้อนี้ และว่าโดยผลของการนี้ ศาลฯ จึงไม่มีอำนาจตอบสนองต่อคำขอและ/หรือว่าคำขอ ไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้

⁹⁷ Ibid., para. 17.

⁹⁸ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 13.

ในอีกทางเลือกหนึ่ง ว่าไม่มีมูลฐานที่จะให้ตามคำขอของประเทศกัมพูชา ให้ตีความตามเจตนารมณ์ซึ่งคำพิพากษาและว่าไม่มีเหตุผลที่จะตีความคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 และให้ชี้ขาดอย่างเป็นทางการว่าคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 ไม่ได้ชี้ชัดอย่างมีผลผูกพันถึงเส้นเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา อีกทั้งไม่ได้กำหนดขอบเขตของบริเวณใกล้เคียงปราสาท”⁹⁹

2.2.3.5 ผลการตีความของศาลฯ

ศาลฯ สรุปว่า วรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ชี้ขาดว่าประเทศกัมพูชามีอธิปไตยเหนือดินแดนทั้งหมดบนยอดเขาพระวิหาร ดังที่กำหนดไว้ในวรรคที่ 98 ของคำพิพากษาคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 และด้วยเหตุนี้ ศาลฯ จึงลงความเห็นโดยเอกฉันท์ชี้ขาดโดยอาศัยการตีความว่าคำพิพากษา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ได้ตัดสินว่าประเทศกัมพูชามีอธิปไตยเหนือดินแดนทั้งหมดของยอดเขาพระวิหาร ดังที่ได้กำหนดไว้ในวรรคที่ 98 ของคำพิพากษาปัจจุบัน และได้ตัดสินไว้ว่า โดยเหตุนี้ ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีหนึ่งที่ต้องถอนจากดินแดนนั้น ซึ่งกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ของไทยที่ถูกส่งไปประจำอยู่ที่นั่น¹⁰⁰

กล่าวโดยสรุป ผลสืบเนื่องมาจากข้อพิพาทที่ได้สั่งสมต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนาน ดังจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และภูมิหลังกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญอันนำไปสู่การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพรมแดนไทยและกัมพูชา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 – 2011 บริเวณพรมแดนใกล้พื้นที่ปราสาทพระวิหารหลายครั้ง จนยกระดับไปสู่การเป็นปัญหาระดับนานาชาติ ส่งผลให้ในที่สุดเมื่อถึงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2011 ประเทศกัมพูชาจึงยื่นคำร้องต่อศาลฯ เพื่อตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และยื่นคำร้องขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวมาในคราวเดียวกัน

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid., para. 108.

บทที่ 3

การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011

การที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ต่อไปจะเรียกว่า “ศาลฯ”) ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (provisional measures) ในสถานการณ์เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร เมื่อ ค.ศ. 2011 มีข้อควรพิจารณาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประโยชน์เฉพาะคดี เมื่อศาลฯ เห็นว่า มีเขตอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ศาลฯ จะใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสม ซึ่งในที่นี้ คือนอกจากจะให้ความคุ้มครองในพื้นที่พิพาทแล้ว ยังรวมถึงพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่พิพาทในดินแดนอธิปไตยของคู่ความ โดยการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวดังกล่าว มีเหตุผลเบื้องหลังทางกฎหมายที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความคำพิพากษา ศาลฯ จะพิจารณาว่ามีอำนาจในการออกคำสั่งโดยอาศัยเงื่อนไข (conditions) ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ คือ การปรากฏว่ามีข้อพิพาทเพื่อให้รู้ว่า หากศาลฯ สามารถออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวแล้ว ศาลฯ ก็จะสามารถรับคำขอให้ตีความต่อไปได้ (to entertain a request for interpretation)

ส่วนวิธีการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวมีฐานทางกฎหมาย ได้แก่ ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ¹⁰¹ คือ การรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความ อย่างไรก็ตาม ฐานทางกฎหมายตามธรรมนูญศาลฯ ยังไม่เพียงพอที่จะให้ความยุติธรรมแก่กรณีได้ จึงได้ใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

ทั้งนี้ ผู้เขียนขอสรุปในเบื้องต้นว่า การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลฯ ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การวินิจฉัยเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) เพื่อรับคำขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว และ 2. การใช้ดุลพินิจเพื่อกำหนดมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

¹⁰¹Article 41 Statute of ICJ “1. The Court shall have the power to indicate, if it considers that circumstances so require, any provisional measures which ought to be taken to preserve the respective rights of either party.

2. Pending the final decision, notice of the measures suggested shall forthwith be given to the parties and to the Security Council.”

3.1 การวินิจฉัยเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction)

เขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction) ตามการนิยามศัพท์¹⁰² หมายถึง “ความเป็นไปได้” (possibility) หรือ “ความน่าจะเป็น” (probability) ของการมีเขตอำนาจศาล ในเนื้อหาแห่งคดี (merits)¹⁰³ ซึ่งศาลฯ จะต้องวินิจฉัยเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction) ก่อนที่จะมีคำสั่งมาตรการชั่วคราวเสมอ หากคำร้องขอคำสั่งมาตรการชั่วคราว จากฝ่ายโจทก์ ไม่ปรากฏเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction) ที่ศาลฯ จะวินิจฉัย ในเนื้อหาแห่งคดี (merits) แล้ว ศาลฯ ย่อมไม่สามารถออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ตามคำร้องขอนั้นได้

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ในธรรมนูญศาลฯ ไม่ได้กล่าวถึงเขตอำนาจเบื้องต้น ไว้โดยตรง ศาลฯ จึงใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย¹⁰⁴ โดยเมื่อศาลฯ วินิจฉัยว่า มีเขตอำนาจเบื้องต้นแล้ว ศาลฯ จึงพิจารณา ถึงสภาวะการณ์ (circumstances) ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับ *in limine*¹⁰⁵ หรือ “คำร้องขอหรือคำฟ้องแรก”¹⁰⁶ กล่าวคือ หากศาลฯ พิจารณาได้ว่า คำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดี (Application) ไม่ปรากฏข้อพิพาทระหว่างคู่ความ ศาลฯ ย่อมจำหน่ายคดีออกจากสารบบความและไม่ต้องพิจารณาคำสั่งมาตรการชั่วคราว แต่ถ้าหากคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของโจทก์ไม่ปรากฏเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰² กล่าวได้ว่า เขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction) เป็น “เงื่อนไขที่จำเป็นต้องมี” (*conditio sine qua non*) สำหรับการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

¹⁰³ Rainer Lagoni and Daniel Vignes, editors, “Maritime Delimitation,” in *Publications on Ocean Development*, (Leiden : Martinus Nijhoff Publisher, 2006), p. 45.

¹⁰⁴ Article 38 (1) (d) Statue of the ICJ “ ..., judicial decisions..., as subsidiary means for the determination of rules of law.”

¹⁰⁵ Rainer Lagoni and Daniel Vignes, editors, “Maritime Delimitation,” in *Publications on Ocean Development*, p. 45.

¹⁰⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 7, “Whereas, in its request for the indication of provisional measures, Cambodia refers to the basis for the Court’s jurisdiction invoked in its Application.” and *Ibid.*, para 4, “Whereas, in its Application, Cambodia maintains that the jurisdiction of the Court to entertain a request for interpretation of one of its judgments is based directly on Article 60 of the Statute, which stipulates that, “[i]n the event of dispute as to the meaning or scope...”

jurisdiction) ศาลฯ ย่อมไม่สามารถออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้ แต่ศาลฯ จะพิจารณาเขตอำนาจศาลในเนื้อหาแห่งคดี (merits) ต่อไป¹⁰⁷

3.1.1 ฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction)

ผู้เขียนเห็นว่า เหตุผลที่ศาลฯ จะต้องพิจารณาเขตอำนาจเบื้องต้น นั้น เพื่อให้สามารถใช้อำนาจภายในขอบเขตที่ศาลฯ มีอยู่ เพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ซึ่งการวินิจฉัยเขตอำนาจเบื้องต้นดังกล่าว จะใช้ในบริบทของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเท่านั้น

3.1.1.1 การวินิจฉัยตามเงื่อนไขที่ปรากฏตามข้อ 60 ของธรรมนูญศาลฯ

เมื่อศาลฯ ได้รับคำร้องขอให้ออก (indicate) คำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ¹⁰⁸ ศาลฯ จะพิจารณาจนพอใจ (to be satisfied) ว่ามี “ข้อพิพาท” ในความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งเป็นการพิจารณาว่ามีข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไข (conditions) ในข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ¹⁰⁹ หากแต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวไว้โดยตรง การพิจารณาของศาลฯ ในบริบทนี้จึงเป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงว่าเป็นไปตามเงื่อนไขข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เท่านั้น

ดังนั้น ประเด็นการพิจารณาเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction) นี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ศาลฯ พิจารณาเงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ¹¹⁰ (ซึ่งต้องพิจารณาประกอบข้อ 98 วรรคแรกของข้อบังคับของศาลฯ ซึ่งคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจมีคำร้องขอเพื่อตีความในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาได้)¹¹¹ เป็นเรื่องของเขตอำนาจ

¹⁰⁷ Rainer Lagoni and Daniel Vignes, editors, “Maritime Delimitation,” in *Publications on Ocean Development*, p. 45.

¹⁰⁸ Article 60 Statue of ICJ “The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.”

¹⁰⁹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 19, “Whereas, when it receives a request for the indication of provisional measures in the context of proceeding for interpretation of a judgment under article 60 of the Statue, the court has to consider whether the conditions laid down by that article for the court to entertain a request for interpretation appear to be satisfied.”

¹¹⁰ เนื่องจากตัวบทตามข้อนี้ไม่ได้ระบุว่าศาลฯ มีเขตอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

¹¹¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 20, “Whereas Article 60 provides that: “The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party”; and whereas this provision is supplemented by

ในการตีความคำพิพากษา ไม่ใช่บทบัญญัติที่ให้อำนาจเพื่อการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (indication of provisional measures)

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ คือ การปรากฏว่ามีข้อพิพาท (existence of dispute) ซึ่งคำว่า “ข้อพิพาท” ในบริบทของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หมายถึง “ความเห็นต่าง” เกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา (meaning or scope of the judgment) ซึ่งแตกต่างจากข้อ 36 (2)¹¹² ที่เป็น “ข้อพิพาททางกฎหมาย (legal dispute)”¹¹³

ทั้งนี้ ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 ศาลฯ ได้ยืนยันถึงเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ว่าไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition) กล่าวคือ ไม่ต้องมีเงื่อนไขว่า คู่กรณีต้องยอมรับเขตอำนาจศาลหรือการยอมรับเขตอำนาจศาลนั้นยังคงมีอยู่ และศาลฯ อาจรับคำขอให้ตีความคำพิพากษาได้ หากมี “ข้อพิพาท” ที่อยู่ในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาที่ศาลฯ ได้ให้ไว้¹¹⁴

Article 98 of the Rules of Court, paragraph 1 of which reads: “In the event of dispute as to the meaning or scope of a judgment any party may make a request for its interpretation...”

¹¹² Ibid., para 22, “Whereas a dispute within the meaning of Article 60 of the Statute must be understood as a difference of opinion or views between the parties as to the meaning or scope of a judgment rendered by the Court; and whereas the existence of such a dispute does not require the same criteria to be fulfilled as those determining the existence of a dispute under Article 36, paragraph 2, of the Statute (Interpretation of Judgments Nos. 7 and 8 (Factory at Chorzów), Judgment No. 11, 1927, P.C.I.J., Series A, No. 13, pp. 10-12; Request for Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) (Mexico v. United States of America), Provisional Measures, Order of 16 July 2008, I.C.J. Reports 2008, p. 325, para. 53).

¹¹³ โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 4

¹¹⁴ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 21, Whereas the Court’s jurisdiction on the basis of Article 60 of the Statute is not preconditioned by the existence of any other basis of jurisdiction as between the parties to the original case ; whereas it follows that, even if the basis of jurisdiction in the original case lapses, the Court, nevertheless, by virtue of Article 60 of the Statute, may entertain a request for interpretation provided that there is a “dispute as to the meaning or scope” of any judgment rendered by it; whereas the Court may indicate provisional measures in the context of proceedings for interpretation of a judgment only if it is satisfied that there appears prima facie to exist a “dispute” within the meaning of Article 60 of the Statute ; and whereas, at this stage, it need not satisfy itself in a definitive manner that such a dispute exists;”

กล่าวโดยสรุป ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 ศาลฯ จะพิจารณาโดยดูว่ามีข้อเท็จจริงที่เข้าเงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เพื่อให้รู้ว่าหากมีการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวแล้ว ก็จะพิจารณาคำขอให้ตีความต่อไปได้

3.1.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

เนื่องจากธรรมนูญศาลฯ ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจเบื้องต้นในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวไว้ จึงต้องใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) พิจารณาประกอบ อธิบายได้ดังนี้

3.1.1.2.1 การอธิบายคำว่า “ข้อพิพาท” (dispute) โดยศาลฯ

ในการที่ศาลฯ จะรับคำขอไว้พิจารณาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ศาลฯ จะพิจารณาข้อพิพาทภายใต้เงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ คือ การปรากฏว่ามี “ข้อพิพาท” เกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาในคดีเดิม โดยพิจารณาประกอบการคัดค้านเรื่องเขตอำนาจศาลหรือคัดค้านการรับคำขอไว้พิจารณาคดี ซึ่งต้องพิจารณาเบื้องต้นว่าเป็นการเฉพาะและสอดคล้องกับการพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี ดังนั้น หากศาลฯ ปฏิเสธเรื่องเขตอำนาจศาลหรือปฏิเสธคำขอด้วยเหตุผลอื่น ผลทางกฎหมายของคำพิพากษาย่อมสิ้นสุดการพิจารณาคดีต่อไป

ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 ศาลฯ ได้ยืนยันถึงเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ว่า ไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition) กล่าวคือ ไม่ได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า คู่กรณีต้องยอมรับเขตอำนาจศาลหรือการยอมรับเขตอำนาจศาลนั้นยังคงมีอยู่

เพราะฉะนั้น เขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา ศาลฯ มีเขตอำนาจโดยตนเอง ซึ่งไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความ และจะมีอำนาจเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ดังนั้น เขตอำนาจศาลในคดีตีความจึงต่างจากเขตอำนาจศาลตามข้อ 36 (2) ซึ่งเป็นการยอมรับเขตอำนาจศาลในคดีที่มีข้อพิพาททางกฎหมาย (legal dispute)

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า แม้จะมีการโต้แย้งว่าประเทศไทยไม่ได้ยอมรับเขตอำนาจศาล นับตั้งแต่มีคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ก็ได้ทำให้ผลการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลเปลี่ยนแปลงไป เพราะเขตอำนาจศาลในบริบทนี้ไม่ได้อาศัยความยินยอมของคู่ความ

กล่าวโดยสรุป ในการพิจารณาออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ จะพิจารณาแต่เพียงว่า คู่ความมี “ข้อพิพาท” ในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาหรือไม่ เท่านั้น¹¹⁵ ซึ่ง “ข้อพิพาท” ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หมายถึง “ความเห็นต่าง” (difference of opinion) หรือ “ความเห็นที่ไม่ตรงกัน” (difference of views) ของคู่ความ ซึ่งแตกต่างจากข้อ 36 (2)¹¹⁶ ที่เป็น “ข้อพิพาททางกฎหมาย (legal dispute)”

3.1.1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อพิพาทกับข้อบทปฏิบัติการ (operative clause) และส่วนการให้เหตุผล (motifs)

ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 ศาลฯ ได้อธิบายถึง “ข้อพิพาท” ต้องอยู่ภายใต้ความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยต้องสัมพันธ์กับ “ข้อบทปฏิบัติการ” และไม่อาจเกี่ยวข้องกับ “ส่วนการให้เหตุผล” เว้นแต่เหตุผลดังกล่าวไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้¹¹⁷ เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการตีความข้อบทปฏิบัติการซึ่งศาลฯ ได้อ้างถึงหลักการดังกล่าวนี้ ในคดีตีความเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1999 และคดีตีความเกี่ยวกับอาวีนาและคนชาติเม็กซิกันอื่นๆ ค.ศ. 2009¹¹⁸

3.1.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ

(1) ประเทศกัมพูชา

¹¹⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 21.

¹¹⁶ Ibid., para 22, “Whereas a dispute within the meaning of Article 60 of the Statute must be understood as a difference of opinion or views between the parties as to the meaning or scope of a judgment rendered by the Court; and whereas the existence of such a dispute does not require the same criteria to be fulfilled as those determining the existence of a dispute under Article 36, paragraph 2, of the Statute (Interpretation of Judgments Nos. 7 and 8 (Factory at Chorzów), Judgment No. 11, 1927, P.C.I.J., Series A, No. 13, pp. 10-12; Request for Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America) (Mexico v. United States of America), Provisional Measures, Order of 16 July 2008, I.C.J. Reports 2008, p. 325, para. 53).

¹¹⁷ Ibid., para. 23, “a dispute within the meaning of Article 60 of the Statute must relate to the operative clause of the judgement in question and cannot concern the reasons for the judgement except in so far as these are inseparable from the operative clause.”

¹¹⁸ Ibid.

ประเทศกัมพูชาได้อ้างว่ามีข้อพิพาทกับประเทศไทยในความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ทั้งสิ้น 3 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

1. ศาลฯ มีคำตัดสินในวรรคที่ 1 ของข้อบทปฏิบัติการว่า ปราสาทพระวิหาร “ตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” และได้สรุปโดยใช้คำเชื่อมว่า “โดยเหตุนี้” เพื่อเชื่อมโยงกับวรรคที่ 2 ของข้อบทปฏิบัติการว่า ประเทศไทย “อยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนออก” กล่าวคือต้องถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา”

โดยประเทศกัมพูชา ได้ตีความส่วนการให้เหตุผลว่า เส้นเขตแดนระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทยตามแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนที่แสดงว่า ปราสาทพระวิหาร “ตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” ซึ่งประเทศไทยไม่เห็นด้วยกับการตีความเช่นนี้ของกัมพูชา

2. สืบเนื่องจากความไม่ชัดเจนในความหมายและขอบเขตของวลีที่ว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องถอนทหาร แต่ยังคงมีการยึดครองในพื้นที่ดังกล่าว

โดยประเทศไทยมีความเห็นต่างกับกัมพูชาว่า ศาลฯ ไม่ได้กำหนดเส้นเขตแดนในบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร กล่าวคือ “พื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง (precinct) ที่ติดกับปราสาทพระวิหาร”

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า กัมพูชาเลือกใช้คำว่า “precinct” แทนที่จะใช้คำว่า “vicinity” ซึ่งทั้งสองคำคือคำว่า “environs” ในภาษาฝรั่งเศส โดยปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961 และถูกอ้างถึงในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962¹¹⁹

3. ลักษณะของพันธกรณีของไทยจะต้องถอนทหารในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการเป็นพันธกรณีที่มีลักษณะเป็น “การทั่วไป” (general) และ “ต่อเนื่อง” (continuing) ซึ่งประเทศไทย

¹¹⁹ จากการค้นคว้าหาความหมายของคำว่า “precincts” จาก Oxford Dictionaries พบว่ามี 3 ความหมาย ได้แก่

1. ความหมายทั่วไป คือ พื้นที่ภายในกำแพงหรือพื้นที่ที่รับรู้ว่าเป็นบริเวณของอาคารหรือสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ มักใช้ในความหมายของพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมหรือพื้นที่ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนบริเวณโบสถ์ วิหาร หรือวิทยาลัย

2. ความหมายของสหราชอาณาจักร คือ พื้นที่ในเมืองที่ถูกกำหนดสำหรับการใช้งานโดยเฉพาะเจาะจงหรือโดยจำกัด มักใช้ในความหมายเพื่อวัตถุประสงค์ทางการจราจร

3. ความหมายของอเมริกาเหนือ คือ พื้นที่ของเมืองเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตำรวจ มักใช้ในความหมายของสถานีตำรวจหรือเขตเลือกตั้ง

จะต้องไม่ละเมิดอำนาจอธิปไตยของกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร¹²⁰ โดยประเทศไทยเห็นว่า ได้ปฏิบัติตามข้อบทปฏิบัติการเสร็จสิ้นแล้ว

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจาก 3 ประเด็นข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อพิพาทที่ประเทศกัมพูชา กล่าวอ้างครอบคลุมทั้งในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการและส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

(2) ประเทศไทย

ข้อโต้แย้งของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1. ประเทศไทยเห็นว่า ไม่มีข้อพิพาทในส่วนของความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยเฉพาะข้อเท็จจริงที่ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา ตามวรรคที่ 1 ของข้อบทปฏิบัติการ เพราะได้ยอมรับว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาแล้ว

2. ประเทศไทยเห็นว่า ไม่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับพันธกรณีการถอนทหารของประเทศไทยตามวรรคที่ 2 ของข้อบทปฏิบัติการ เพราะประเทศไทยได้ถอนทหารออกไปอย่าง “ทันทีทันใด” (instantaneous)

จากข้อโต้แย้งดังกล่าว ประเทศไทยเห็นว่าคำขอของประเทศไทย ไม่มีฐานทางกฎหมายเพียงพอที่ศาลฯ จะรับคำขอให้ตีความคำพิพากษาไว้พิจารณาได้ ทั้งนี้ เมื่อศาลฯ ไม่มีเขตอำนาจในคดีตีความคำพิพากษา ก็ย่อมไม่ต้องพิจารณาคำร้องขอให้ออกมาตรการชั่วคราวก่อนศาลฯ จะมีคำพิพากษาด้วย กล่าวคือ ศาลฯ ไม่สามารถออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ชี้ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงเพียงประการเดียวของกัมพูชา ซึ่งไม่ใช่การมีข้อพิพาทหรือมีความเห็นต่างในคำพิพากษา หากแต่มีความประสงค์ให้ศาลฯ กำหนด “เส้นเขตแดนระหว่างคู่ความตามแผนที่ภาคผนวก 1” ซึ่งยอมใช้เพียงเพื่อกำหนดว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชาเท่านั้น และไม่สามารถอนุมานได้ว่าเป็น “เส้นเขตแดนที่แท้จริง” ซึ่งในประเด็นนี้ ศาลฯ ได้ปฏิเสธการกำหนดเส้นเขตแดน (หรือกำหนดสถานะทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นเขตแดนบริเวณพื้นที่พิพาท) ในปี ค.ศ. 1962¹²¹

¹²⁰ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 25-28.

¹²¹ Ibid., para. 29-30.

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีข้อต่อสู้ว่าไม่มี “ข้อพิพาท” ในส่วนของความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 กับประเทศกัมพูชาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เนื่องจากการจะออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้นั้น ศาลฯ ต้องพิจารณาถึง “เขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*)” ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับ *in limine* หรือ “คำร้องขอแรก”

ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า หากศาลฯ พิจารณาในเบื้องต้น แล้วปรากฏว่าไม่มีเขตอำนาจในการพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี (*merits*) กล่าวคือ ไม่มีเขตอำนาจในการตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ตามข้อโต้แย้งของประเทศไทย ศาลฯ จะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และย่อมไม่มีเขตอำนาจที่จะออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้

3.1.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง

3.1.3.1 การปรากฏว่ามี “ข้อพิพาท” ของคู่ความ

หลังจากที่ศาลฯ ได้พิจารณารับฟังการนำสืบของคู่ความแล้ว ก็พบว่าประเทศกัมพูชาและประเทศไทยมีความเห็นต่างหรือทัศนคติที่แตกต่างกันในความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ทั้งสิ้น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ความหมายและขอบเขตของคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ

ประเทศกัมพูชาและประเทศไทยมีความเห็นต่างกันในการกำหนดความหมายและขอบเขตของวลีที่ว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ¹²² กล่าวคือ ประเทศกัมพูชา เห็นว่า บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา รวมถึง “พื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง (*precinct*) ที่ติดกับปราสาทพระวิหาร”

ส่วนประเทศไทยเห็นว่า บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา คือ “ดินแดน (ปราสาทพระวิหาร) ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” ในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ

2. ลักษณะของพันธกรณีในการถอนทหารในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ

¹²² *Ibid.*, para. 31.

พันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ คือ การถอนกองกำลังทหาร ซึ่งในประเด็นนี้ประเทศกัมพูชาและประเทศไทยเห็นต่างกัน¹²³ กล่าวคือ

ประเทศกัมพูชามีความเห็นว่าพันธกรณีดังกล่าวมีลักษณะเป็น “การทั่วไป” (general) และ “ต่อเนื่อง” (continuing)

ส่วนประเทศไทยมีความเห็นว่าพันธกรณีดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปอย่าง “ทันทีทันใด” (Instantaneous)

3. แผนที่ภาคผนวก 1 มีผลผูกพันคู่ความหรือไม่

ความเห็นต่างระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทยในประเด็นสำคัญอยู่ที่การพิจารณาว่าเส้นที่ปรากฏบน “แผนที่ภาคผนวก 1” เป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 หรือไม่

ประเทศกัมพูชามีความเห็นว่า เส้นดังกล่าวมีผลผูกพันคู่ความ โดยเป็นเส้นเขตแดนและมีผลผูกพันระหว่างคู่ความ

ส่วนประเทศไทยมีความเห็นว่า ศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ได้ปฏิเสธคำขอของกัมพูชาให้กำหนดเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 จึงไม่มีผลผูกพันคู่ความ

จากความเห็นที่ต่างกันของคู่ความใน 3 ประเด็นข้างต้นในประเด็นนี้ ประกอบกับศาลฯ ได้อ้างถึงศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งเคยพิจารณาไว้ว่า “หากปรากฏว่ามีความแตกต่างทางความเห็นในส่วนที่ว่าประเด็นใดโดยเฉพาะได้รับหรือไม่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันคู่ความ ก่อให้เกิดเป็นคดีตีความที่อยู่ภายในข้อกำหนดของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ”¹²⁴ ผู้เขียนสรุปได้ว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าว เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลฯ ได้ใช้ในการพิจารณาว่า มีเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*)

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

3.1.3.2 “ข้อพิพาท” สัมพันธ์กับข้อบทปฏิบัติการและส่วนการให้เหตุผล

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ สรุปว่า มีเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) โดย “ข้อพิพาท” ระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทย มีความสัมพันธ์กับข้อบทปฏิบัติการและส่วนการให้เหตุผล¹²⁵ คือ

(1) มีความแตกต่างทางความเห็นหรือมุมมองเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของคำว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนของกัมพูชา” (*vicinity on Cambodia territory*) (อยู่ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ)

(2) มีความแตกต่างทางความเห็นหรือมุมมองเกี่ยวกับพันธกรณีของประเทศไทยในการ “ถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ” ว่ามีลักษณะต่อเนื่อง (*continuing*) หรือทันทีทันใด (*instantaneous*) (อยู่ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ)

(3) มีความแตกต่างทางความเห็นหรือมุมมองในประเด็นที่ว่าศาลฯ ได้ตัดสินอย่างมีผลผูกพัน (*binding force*) ว่าเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นพรมแดน (*frontier*) ระหว่างคู่ความหรือไม่ (ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับประเด็นความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*))

กล่าวโดยสรุป ตามที่กัมพูชาได้ยื่นคำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณา (*application*) ศาลฯ พิจารณาแล้วพบว่า มีเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) จึงไม่สามารถจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ ซึ่งภายหลังจากที่ศาลฯ สรุปว่า มีเขตอำนาจเบื้องต้น แล้วศาลฯ จะพิจารณาคำร้องขอเพื่อกำหนดมาตรการชั่วคราว ภายใต้งบเงื่อนไขที่ปรากฏในบทบัญญัติของข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ต่อไป¹²⁶

3.2 การวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

เมื่อศาลฯ ได้พิจารณาเบื้องต้นว่ามีเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) โดยพบว่ามี “ข้อพิพาท” เพื่อแสดงให้เห็นว่าศาลฯ มีอำนาจในการพิจารณาออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไป คือ เงื่อนไขในการที่จะแสดงให้เห็นว่าคดีมีมูลเหตุเพียงพอที่จะออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ประกอบด้วย

(1) คำร้องขอมาตรการชั่วคราวของคู่ความต้องมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้ (*at least plausible*)

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid., para. 32.

(2) การรักษาไว้ซึ่งสิทธิ (rights) ของคู่ความ

(3) การมีสถานการณ์เร่งด่วน (urgency)

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนขอเสนอตัวอย่างหลักเกณฑ์โดยทั่วไปและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวที่ได้รับการพิจารณาจากศาลกฎหมายทะเลระหว่างประเทศ¹²⁷ โดยอธิบายเกี่ยวกับเขตอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ซึ่งอยู่ภายใต้ข้อ 290 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982¹²⁸ และเปรียบเทียบกับเขตอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลฯ ภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ดังนี้

1. มาตรการชั่วคราวเป็นหลักเกณฑ์ของข้อยกเว้น ไม่ใช่เพื่อเป็นการทำให้สถานการณ์กลับสู่ความปกติ แต่จะออกมาตรการที่มีความพิเศษโดยพิจารณาว่ามีความจำเป็นและเหมาะสม

2. การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเป็นดุลพินิจของศาลฯ ซึ่งจะพิจารณาจากคำขอมาตรการชั่วคราวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น ว่ามาตรการที่ขอจะมีประสิทธิผลหรือไม่

¹²⁷ Shabtai Rosenne, *Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea*, (Cambridge : Cambridge University Press, 2002).

¹²⁸ Article 290 Provisional measures, 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, “1. If a dispute has been duly submitted to a court or tribunal which considers that prima facie it has jurisdiction under this Part or Part XI, section 5, the court or tribunal may prescribe any provisional measures which it considers appropriate under the circumstances to preserve the respective rights of the parties to the dispute or to prevent serious harm to the marine environment, pending the final decision.

2. Provisional measures may be modified or revoked as soon as the circumstances justifying them have changed or ceased to exist.

3. Provisional measures may be prescribed, modified or revoked under this article only at the request of a party to the dispute and after the parties have been given an opportunity to be heard.

4. The court or tribunal shall forthwith give notice to the parties to the dispute, and to such other States Parties as it considers appropriate, of the prescription, modification or revocation of provisional measures.

5. Pending the constitution of an arbitral tribunal to which a dispute is being submitted under this section, any court or tribunal agreed upon by the parties or, failing such agreement within two weeks from the date of the request for provisional measures, the International Tribunal for the Law of the Sea or, with respect to activities in the Area, the Seabed Disputes Chamber, may prescribe, modify or revoke provisional measures in accordance with this article if it considers that prima facie the tribunal which is to be constituted would have jurisdiction and that the urgency of the situation so requires. Once constituted, the tribunal to which the dispute has been submitted may 133 modify, revoke or affirm those provisional measures, acting in conformity with paragraphs 1 to 4.

6. The parties to the dispute shall comply promptly with any provisional measures prescribed under this article.”

3. ศาลฯ จะไม่ออกมาตรการชั่วคราวจนกว่าจะแน่ใจว่าปรากฏเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) ในข้อพิพาทหลัก ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและสมเหตุสมผล เมื่อมาตรการชั่วคราวมีขึ้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดี (matter) ระหว่างมีคำตัดสินเกี่ยวกับข้อพิพาทในเนื้อหาแห่งคดี จึงเป็นเหตุผลว่าศาลฯ ไม่ควรกำหนดข้อผูกมัดแก่คู่ความจนกว่าศาลฯ จะพิจารณาจนสามารถรับฟังได้ และในทางข้อเท็จจริง ก็คือ การวางท่าทีต่อการมีคำตัดสินเกี่ยวกับข้อพิพาทในเนื้อหาแห่งคดี

4. มาตรการชั่วคราวมีวัตถุประสงค์ในการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หมายความว่า มาตรการดังกล่าวจะต้องมีความเท่าเทียมและยุติธรรมต่อคู่ความทุกฝ่ายที่มีข้อพิพาท โดยพิจารณาถึงการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวและผลของคำร้องขอในข้อเรียกร้องของคู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องทำให้มั่นใจว่าการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความในข้อพิพาท จะต้องไม่มีความตึงเครียดและหลีกเลี่ยงความเสียหายต่อสิทธิหรือประโยชน์ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

5. มาตรการชั่วคราวต้องมีความเหมาะสมเมื่อมีสถานการณ์ของความเร่งด่วน หรือในอีกนัยหนึ่ง ศาลฯ อาจออกมาตรการชั่วคราวเมื่อมีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับสิทธิของคู่ความให้ตกอยู่ในอันตรายและเกิดความเสียหายอันไม่อาจเยียวยาได้ และความเร่งด่วนของสถานการณ์สามารถป้องกันไม่ให้เกิดได้ด้วยการออกมาตรการชั่วคราว

อย่างไรก็ตาม ความหมายโดยนัยของกฎเกณฑ์ต่างๆ ในคำสั่งมาตรการชั่วคราวภายใต้ข้อ 290 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 มีผลผูกพันระหว่างคู่ความ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่แตกต่างอย่างยิ่งจากข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งไม่ได้บัญญัติเรื่องความมีผลผูกพันไว้อย่างชัดเจน จึงนำไปสู่การโต้แย้งถึงผลผูกพันของคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลฯ¹²⁹

3.2.1 ฐานทางกฎหมายเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

3.2.1.1 การวินิจฉัยตามบทบัญญัติของข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ

ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ บัญญัติว่า “1. ศาลฯ มีอำนาจในการออกคำสั่ง มาตรการชั่วคราวใดๆ ที่พิจารณาเห็นว่าเหมาะสมตามสภาวะการณ์ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”¹³⁰

จะเห็นได้ว่า ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในการ ให้อำนาจ ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวใดๆ ที่มีความจำเป็นเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิต่างๆ ของคู่ความ

¹²⁹ แม้ว่าข้อสงสัยเกี่ยวกับผลผูกพันของคำสั่งมาตรการชั่วคราวภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ จะได้ถูกขจัดโดยคำตัดสินของศาลฯ ในคดี LaGrand ในเวลาต่อมาก็ตาม

¹³⁰ Article 41 Statue of ICJ “1. The Court shall have the power to indicate, if it considers that circumstances so require, any provisional measures which ought to be taken to preserve the respective rights of any party.”

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯต้องมีข้อจำกัดในการใช้อำนาจที่มีมาแต่เดิม แม้ว่าจะไม่ได้มีการบัญญัติในธรรมนูญศาลฯ โดยตรง กำหนดให้ศาลฯ ถูกจำกัดอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (ดังจะเห็นได้จากความเห็นแย้งของผู้พิพากษา 5 ท่านต่อการกำหนดเขตปลอดทหารชั่วคราว โดยเฉพาะผู้พิพากษา Xue เห็นว่าเป็นการขยายเขตอำนาจศาลในคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962)¹³¹

3.2.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

ตามข้อ 38 วรรค 1 (ดี) ธรรมนูญศาลฯ ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ย่อมเป็นบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยได้กำหนดให้คำตัดสินของศาลฯ เป็นเครื่องช่วยกำหนดกฎเกณฑ์ของกฎหมายนั้น¹³² ในทางปฏิบัติ ศาลฯ ย่อมอ้างอิงเหตุผลที่ปรากฏในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ เพื่อสนับสนุนเหตุผลในคำพิพากษาหรือเป็นตัวอย่างในการยืนยันหลักกฎหมายที่ต้องการวินิจฉัย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากตัวบทของธรรมนูญศาลฯ ไม่ได้บัญญัติเรื่องการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวไว้อย่างชัดเจน จึงสมเหตุสมผลในการนำประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ มาใช้ประกอบการวินิจฉัยเรื่องการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

3.2.1.2.1 คำร้องขอมาตรการชั่วคราวของคู่ความต้องมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้ (at least plausible)

สิทธิตามคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของคู่ความตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ นั้น “จะต้องรับฟังได้”¹³³ ซึ่งศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในคดี Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area ระหว่างคอซตาริกาและนิการากัว¹³⁴ ซึ่งคอซตาริกาได้อ้างสิทธิ คือ อำนาจอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณแม่น้ำ

¹³¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, dissenting opinion of Judge Xue, para. 1, “puts into question the proper exercise of the judicial discretion of the Court in indicating provisional measures, both under the law and by the jurisprudence.”

¹³² Article 38 (1) (d) Statue of the ICJ “..., judicial decisions..., as subsidiary means for the determination of rules of law.”

¹³³ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 33.

¹³⁴ Request for the indication of provisional measures Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua), Order of 8 March 2011.

San Juan ซึ่งมีเหตุผลเพียงพอรับฟังได้ ศาลฯ จึงได้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว เพื่อรักษาไว้ซึ่งวัตถุประสงค์และสิทธิของคู่ความในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี

3.2.1.2.2 การรักษาไว้ซึ่งสิทธิ (rights) ของคู่ความ

หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของคู่ความได้รับรองไว้ในข้อ 73 (1) ข้อบังคับของศาลฯ บัญญัติว่า “คู่ความต้องยื่นคำร้องขอมาตรการชั่วคราวเป็นลายลักษณ์อักษรภายในระยะเวลาใดก็ได้ระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งต้องมีความเชื่อมโยงกับคำร้องขอมาตรการชั่วคราวนั้น”¹³⁵ อธิบายได้ดังนี้

(1) คำร้องขอให้ศาลฯ ออกมาตรการชั่วคราวต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) ระยะเวลาในการยื่นคำขอ คือ ภายในระยะเวลาใดก็ได้ระหว่างการพิจารณาคดี กล่าวคือ ก่อนศาลฯ มีคำพิพากษา

(3) คำร้องขอมาตรการชั่วคราวต้องมีความสัมพันธ์กับคำร้องขอหรือคำฟ้องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีนั้นด้วย

ดังนั้น เมื่อประเทศกัมพูชายื่นคำร้องขอเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยอาศัยเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษาดำเนินข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ทำให้ “อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี (the course of the proceedings)” และได้ยื่นคำร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับมาตรการชั่วคราวมาในวันเดียวกัน คือ วันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2011 จึงเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ในข้อ 73 (1) ข้อบังคับของศาลฯ เพราะฉะนั้น การยื่นคำร้องขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษา เพื่อยุติ “การบุกรุกดินแดนโดยประเทศไทย” จึงเป็นสิ่งที่ประเทศกัมพูชา มี “สิทธิ” ที่จะกระทำได้¹³⁶

ในเรื่องนี้ ศาลฯ ได้เทียบเคียงกับประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ในคำสั่งมาตรการชั่วคราวคดีเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่าง

¹³⁵ Article 73 Rules of Court “1. A written request for the indication of provisional measures may be made by a party at any time during the course of the proceedings in the case in connection with which the request is made.”

¹³⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 6-7.

แคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1996¹³⁷ ได้วางหลักการว่า “ข้อตกลงหยุดยิง”¹³⁸ ไม่ก่อให้เกิดพันธกรณีของคู่ความในการพิจารณาคำร้องขอเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ แต่อย่างใด เนื่องจาก “ไม่เป็นการทำให้...เสื่อมเสียสิทธิและหน้าที่ของคู่ความสำหรับการพิจารณาคดี”¹³⁹

ผู้เขียนเห็นว่า “ข้อตกลงหยุดยิง” ในกรณีที่มีการปะทะกันทางอาวุธ ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะไม่มีความรุนแรงของสถานการณ์ อันจะมีผลให้ศาลฯ จะไม่ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

3.2.1.2.3 การรักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดี (subject of the judicial proceedings)

หลักเกณฑ์ในการรับพิจารณาเพื่อการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว “ต้องรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความ” ซึ่งศาลฯ ได้วางบรรทัดฐานไว้ในคดีตีความเกี่ยวกับอาวีนาและคนชาติเม็กซิกันอื่นๆ ค.ศ. 2008 ระหว่างเม็กซิโกและสหรัฐอเมริกา¹⁴⁰ โดยการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีดังกล่าวคือ การป้องกันมิให้คนชาติเม็กซิกันต้องถูกประหารชีวิต¹⁴¹ นั่นคือการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของเม็กซิโกในระหว่างยังไม่มีคำพิพากษาในคดีตีความ อีกทั้งเป็นการเคารพต่อพันธกรณีที่มีกับสหรัฐอเมริกาตามข้อ 36 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล ค.ศ. 1963¹⁴²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹³⁷ Ibid., para. 54.

¹³⁸ “ข้อตกลงหยุดยิง” ในคำสั่งมาตรการชั่วคราวคดีเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1996 คือ ข้อตกลงยุติการกระทำอันเป็นปรปักษ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศทั้งสองประเทศที่ได้ทำขึ้น ณ เมือง Kara ประเทศโตโก เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1996

¹³⁹ Request for the indication of provisional measures in the case Concerning the Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria), Order of 15 March 1996.

¹⁴⁰ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 34.

¹⁴¹ การที่นาย José Ernesto Medellín Rojas ซึ่งเป็นหนึ่งในคนชาติเม็กซิกัน 51 ราย ในคดี Avena ค.ศ. 2004 ได้ถูกศาลแห่งมลรัฐเท็กซัสตัดสินประหารชีวิตในวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 2008 เม็กซิโกจึงร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาและขอให้ออกมาตรการชั่วคราว กรณีการทบทวนและพิจารณาการดำเนินคดีใหม่อีกครั้ง (review and reconsideration) ของสหรัฐอเมริกา เพราะถ้านาย José Ernesto Medellín Rojas ได้รับการประหารชีวิต ก็จะเป็นการกระทบสิทธิของเม็กซิโกในการยื่นคำร้องขอคดีตีความคำพิพากษาดังกล่าว

¹⁴² Request for the indication of provisional measures in the case concerning Avena and other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Order of 16 July 2008.

ตามประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ 2 คดี ได้แก่ คำสั่งมาตรการชั่วคราวคดีตีความเกี่ยวกับอาวีนาและคนชาติเม็กซิกันอื่นๆ ค.ศ. 2008 และคำสั่งมาตรการชั่วคราวคดี Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area¹⁴³ ได้วางหลักการ “การรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความซึ่งเป็นวัตถุแห่งคดีภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ”¹⁴⁴ คดี Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area ได้อธิบายถึง “การรักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดีในคำสั่งมาตรการชั่วคราว มิให้ตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้ายลงกว่าเดิม” โดยคอสตาริกาเรียกร้องให้ศาลฯ ออกมาตรการชั่วคราว ให้นิคารากัวต้องถอนกองกำลังทหาร เพื่อยุติการขุดลอก ก่อสร้าง และดำเนินการในบริเวณพื้นที่พิพาท ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ เพราะการที่นิคารากัวได้ดำเนินการขุดลอกและตัดต้นไม้ในป่าดงดิบ และพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณแม่น้ำ San Juan ซึ่งเป็นพรมแดนตามธรรมชาติระหว่างประเทศนิคารากัวและคอสตาริกา กระทบต่อสิทธิในอำนาจอธิปไตยบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณแม่น้ำ San Juan ของคอสตาริกา¹⁴⁵

จากหลักการในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ผู้เขียนขอสรุปว่า การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 เป็นไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความในคดี คือ การรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความในระหว่างยังไม่มีคำพิพากษาในคดีตีความ และเป็นไปเพื่อ

- (1) รักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความซึ่งเป็นวัตถุแห่งคดี
- (2) รักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดีมิให้ตกอยู่ภายใต้สถานการณ์

ที่เลวร้ายลงกว่าเดิม

3.2.1.2.4 การมีสถานการณ์เร่งด่วน (urgency)

ความเหมาะสมตามสภาวะการณ์ (circumstances so require) เป็นสิ่งที่ศาลฯ พิจารณาตามความเป็นจริง ซึ่งศาลฯ จะพิจารณาโดยมีหลักการที่สำคัญ คือ

- (1) จะต้องเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real)
- (2) เป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง (imminent risk) และ

¹⁴³ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 46.

¹⁴⁴ Request for the indication of provisional measures in the case concerning *Avena* and other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Order of 16 July 2008.

¹⁴⁵ Request for the indication of provisional measures Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua), Order of 8 March 2011.

(3) ก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice)

ในอีกนัยหนึ่ง สภาพการณ์นั้นย่อมหมายถึง “สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน” (Urgency) ตามข้อ 74 (2) ข้อบังคับของศาลฯ บัญญัติว่า “ถ้าไม่มีองค์คณะผู้พิพากษานั่งพิจารณาในระหว่างที่คู่ความยื่นคำร้องขอ จะต้องจัดประชุมอย่างทันทีทันใดเพื่อจุดประสงค์ของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว เมื่อมีความเร่งด่วนของสถานการณ์”¹⁴⁶

ทั้งนี้ การเกิดขึ้นของสถานการณ์ที่กระทบต่อสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเกิดขึ้นในระหว่างที่ศาลฯ ยังไม่มีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี (merits)

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อพิจารณาตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ การยื่นคำร้องขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ของกัมพูชา สถานการณ์ที่ถือได้ว่าเป็น “ความเหมาะสมตามสภาพการณ์ (circumstances so require)” คือ เหตุการณ์การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหารระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทย โดยหากศาลฯ พิจารณาว่า การปะทะกันทางอาวุธดังกล่าว เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) เป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง (imminent risk) และก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) หรือในนัยหนึ่ง หากการปะทะกันทางอาวุธนั้นเป็น “สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน” (Urgency) ศาลฯ จึงสามารถออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ได้

3.2.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ

คู่ความจะต้องนำสืบให้ได้ตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อธิบายได้ดังนี้

(1) ประเทศกัมพูชา

ประเทศกัมพูชาแถลงต่อศาลฯ ว่า การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ทำให้ปราสาทพระวิหารในฐานะที่เป็นมรดกโลกได้รับความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ และยังก่อให้เกิดการเสียชีวิต การได้รับบาดเจ็บ และการอพยพของประชาชน โดยได้ขยายพื้นที่การปะทะกันทางอาวุธออกไปทางทิศตะวันตกจากปราสาทพระวิหาร 150 กิโลเมตร จึงเป็นสถานการณ์ที่มีความเร่งด่วนที่ถือได้เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ

ผู้เขียนขอขอสรุปการกล่าวอ้างของฝ่ายกัมพูชา ดังนี้

¹⁴⁶ Article 74 (2) Rules of Court “The Court, if it is not sitting when the request is made, shall be convened forthwith for the purpose of proceeding to a decision on the request as a matter of urgency.”

ในประการแรก ประเทศกัมพูชาได้อ้างถึงสิทธิในการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งมีเหตุผลเพียงพอถึงการมีข้อพิพาทระหว่างคู่ความในสิทธิดังกล่าว พร้อมทั้งชี้ให้ศาลฯ เห็นว่า สิทธินั้นมีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟังได้และจะต้องได้รับการรักษาไว้ เพราะมีผลผูกพันตามคำพิพากษา¹⁴⁷

ในประการที่สอง ประเทศกัมพูชาได้อ้างถึงจุดประสงค์ของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ คือ “เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิตามที่กัมพูชากล่าวอ้างในการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962” คือ สิทธิในการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ครอบคลุมพื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งประเทศไทยได้วางกองกำลังทหารไว้ในพื้นที่ดังกล่าว และมีการปะทะกันทางอาวุธกับกัมพูชา

ด้วยเหตุผลทั้งสองประการข้างต้น ประเทศกัมพูชาจึงร้องขอให้ศาลฯ มีคำสั่งกำหนดมาตรการชั่วคราว เพื่อขอให้ไทยถอนกองกำลังทหารทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยทันทีทันใด และปราศจากเงื่อนไข เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ข้อพิพาทย่ำแย่ลงกว่าเดิมต่อการพิจารณาในคดีตีความคำพิพากษา¹⁴⁸

(2) ประเทศไทย

ประเทศไทยแถลงต่อศาลฯ ว่า สภาวการณ์ที่เกิดขึ้นตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ยังไม่ใช่สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน และอยู่นอกพื้นที่พิพาทบริเวณปราสาทพระวิหาร จึงไม่อยู่ภายใต้การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เพราะพื้นที่การปะทะกันทางอาวุธได้เกิดขึ้นในประเทศไทยและอยู่ในรัศมีที่ห่างจากปราสาทพระวิหารกว่า 10 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่การปะทะกันทางอาวุธใกล้ปราสาทตาเมือนและปราสาทตาควาย ก็ห่างจากปราสาทพระวิหารถึง 150 กิโลเมตร

นอกจากนี้ การปะทะกันทางอาวุธบริเวณปราสาทพระวิหารก็ได้ผ่านพ้นมาแล้ว 3 เดือน ก่อนที่กัมพูชาจะยื่นคำร้องขอคำสั่งมาตรการชั่วคราว และแม้ว่าการเจรจาหยุดยิงทางวาจาจะไม่ครอบคลุมถึงบริเวณปราสาทพระวิหารก็ตาม หากแต่สถานการณ์ที่กำลังจะเป็นที่ยุติ เมื่อคณะผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียจะเข้ามาทำหน้าที่เฝ้าระวังในพื้นที่ปราสาท

¹⁴⁷ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 35.

¹⁴⁸ Ibid., para. 42.

พระวิหาร สถานการณ์ดังกล่าวจึงไม่มีความเร่งด่วนที่ถือเป็นสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ

ผู้เขียนขอสรุปข้อโต้แย้งของฝ่ายไทย คือ

ในประการแรก ประเทศไทยโต้แย้งว่า กัมพูชาไม่สามารถอ้างสิทธิในการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ครอบคลุมพื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งโต้แย้งว่าถูกละเมิดภายใต้คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยอ้างเหตุผลคือ

(1) การปะทะกันทางอาวุธได้เกิดขึ้นในบริเวณห่างไกลจากปราสาทพระวิหาร และศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ก็ไม่ได้มีการตัดสินถึงการปะทะกันทางอาวุธในบริเวณที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด จึงไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟังได้ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

(2) สิทธิที่กัมพูชาอ้างว่าจะต้องอยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงในระหว่างที่ได้มีคำพิพากษา ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีคำพิพากษาแล้ว กัมพูชาจึงไม่มีสิทธิอ้างถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นล่วงเลยเป็นระยะเวลายาวนานภายหลังจากที่ศาลฯ ได้มีคำพิพากษา ดังนั้นสิทธิที่กัมพูชาอ้างว่า ได้ถูกละเมิดจึงไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟัง และไม่สามารถร้องขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้¹⁴⁹

ในประการที่สอง ประเทศไทยโต้แย้งว่า คำร้องขอคำสั่งมาตรการชั่วคราวของกัมพูชาตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ไม่เข้าองค์ประกอบที่จะแสดงให้เห็นว่า มีความเชื่อมโยงระหว่างสิทธิที่กัมพูชาอ้าง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์พิพาทในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 กับคำร้องขอมาตรการชั่วคราว โดยอ้างเหตุผลว่า สถานะของแผนที่ภาคผนวก 1 ที่กัมพูชายื่นคำขอให้ตีความไม่ใช่วัตถุประสงค์การตีความ และพื้นที่ที่มีการปะทะกันทางอาวุธ ก็เป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากพื้นที่ปราสาทพระวิหาร จึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่กัมพูชาสามารถร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาได้¹⁵⁰

3.2.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง

3.2.3.1 การพิจารณาถึงสิทธิที่คู่ความกล่าวอ้าง (alleged rights)

ในเบื้องต้น ศาลฯ ต้องพิจารณาถึงสิทธิในการเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งศาลฯ จะต้องให้

¹⁴⁹ Ibid., para. 36.

¹⁵⁰ Ibid., para. 43.

ความกระจ่างถึงการมีข้อพิพาทภายใต้ความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาดังกล่าว โดยการขอให้ตีความคำพิพากษาไม่มีอายุความ ทั้งนี้ ข้อพิพาทที่จะนำไปสู่การขอให้ตีความนั้นต้องเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาแล้ว และการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความคำพิพากษาศาลฯ ไม่จำเป็นต้องตีความโดยละเอียดตามที่กัมพูชากล่าวอ้าง เพียงแต่พิจารณาว่าสิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้างนั้น มีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟังได้หรือไม่

3.2.3.1.1 สิทธิที่กล่าวอ้างต้องมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้

การที่จะสรุปได้ว่า สิทธิที่กล่าวอ้างต้องมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้ ศาลฯต้องพิจารณาจากสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนศาลฯ มีคำพิพากษา (ตามหลักเกณฑ์ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ) ซึ่งต้องมีความเชื่อมโยงกับสิทธิในการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษา (ตามหลักเกณฑ์ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ) โดยจำเป็นต้องพิจารณาในประเด็นดังกล่าวก่อน เพราะเป็นเหตุผลสำคัญที่ศาลฯ จะรับคำขอ จากนั้น ศาลฯ จะพิจารณาถึงเงื่อนไขในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวต่อไป

เมื่อพิจารณาจากข้อบทปฏิบัติการที่ศาลฯ ที่ได้ตัดสิน ระบุว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ เพราะปรากฏข้อเท็จจริงว่าประเทศไทยยังคงส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชาโดยสิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้างในการขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 คือ การที่ประเทศไทยต้องเคารพต่อสิทธิในอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งศาลฯ ได้วินิจฉัยว่า ปราสาทพระวิหารและบริเวณใกล้เคียง (vicinity) อยู่บนดินแดนของกัมพูชาตามเส้นเขตแดนที่ได้ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1¹⁵¹

กรณีดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อการกระทำของประเทศไทยกระทบต่อสิทธิของกัมพูชา สิทธิดังกล่าวจึงมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้

3.2.3.1.2 ความเชื่อมโยงของสิทธิที่กล่าวอ้างกับคำร้องขอมาตรการชั่วคราว

การที่ประเทศกัมพูชายื่นคำร้องขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในระหว่างที่ศาลฯ ยังไม่มีคำพิพากษาในคดีตีความ โดยขอให้ประเทศไทยถอน กองกำลังทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยไม่มีเงื่อนไข และ

¹⁵¹ Ibid., para. 39.

ห้ามประเทศไทยมีกิจกรรมทางทหารใดๆ ในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร รวมทั้งงดการกระทำหรือการดำเนินการใดๆ ที่กระทบสิทธิของกัมพูชา ย่อมเป็นไปเพื่อรักษาสีทธิในอำนาจอธิปไตยของกัมพูชาเหนือพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งเป็นผลของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

ผู้เขียนเห็นว่า คำร้องขอมาตรการชั่วคราวของกัมพูชาตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ มีความเชื่อมโยงกับการรักษาสีทธิในการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหารในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 อันมีเหตุผลเพียงพอที่ศาลฯ จะรับพิจารณาเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความได้¹⁵²

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับที่ศาลฯ วินิจฉัยว่า สีทธิที่กัมพูชากล่าวอ้างอยู่บนพื้นฐานการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และมีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟังได้ เพราะมีความเชื่อมโยงระหว่างคำขอให้ตีความคำพิพากษาของกัมพูชากับคำร้องขอให้ศาลฯ มีคำสั่งมาตรการชั่วคราว

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยของศาลฯ ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า จะไม่เป็นการตัดสินก่อน (prejudge) เพราะศาลฯ จะพิจารณาแต่เหตุผลเท่าที่เพียงพอสำหรับการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเท่านั้น¹⁵³

3.2.3.2 การพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) สถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) และสถานการณ์มีอันตรายอันใกล้จะถึง (imminent risk)

“การพิจารณาความเหมาะสมตามสภาวะการณ์ (circumstances so require)” (ซึ่งเป็นถ้อยคำตามเงื่อนไขในข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ) คือ การวินิจฉัยสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นตามข้อเท็จจริงและมีผลกระทบต่อสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งศาลฯ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สภาวะการณ์” (circumstances) หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) เป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง (imminent risk) และก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) หรือเป็น “สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน” (urgency)

¹⁵² Ibid., para. 44-45.

¹⁵³ Ibid., para. 37-41.

สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น คือ สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน (Urgency) ตามข้อ 74 (2) ข้อบังคับของศาลฯ เป็นความหมายในการอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) เป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง (imminent risk) และก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) อันแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน

ประเด็นน่าสนใจที่ผู้เขียนขอเสนอในบริบทนี้ คือ แนวคิดในการเยียวยา ความเสียหายในบริบทของกระบวนการพิจารณาคดีฉุกเฉิน (incidental proceeding) ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงซึ่งเป็นเงื่อนไขสำหรับการออกคำสั่ง มาตรการชั่วคราว ซึ่งศาลฯ จะได้พิจารณาเป็นรายคดี โดยต้องปรากฏความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ ซึ่งเป็นความเสี่ยงอันใกล้จะถึงและกระทบต่อสิทธิที่ได้รับการรักษาไว้ในการออกคำสั่ง มาตรการชั่วคราว

ในกรณีที่คู่ความมีคำร้องขอโต้แย้งว่ามีการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลฯ ได้ตีความเงื่อนไขดังกล่าวในความหมายของการกล่าวอ้าง ของพันธกรณีว่าอาจเป็น “การชดใช้ที่มีประสิทธิภาพโดยมาตรการที่เหมาะสม”¹⁵⁴ จึงไม่มีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจริงของความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ และไม่มีสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สำหรับการออกมาตรการชั่วคราว ในอีกความหมายหนึ่ง จะมีพื้นที่ว่างสำหรับการเยียวยาชั่วคราว ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเมื่อเกิดความรุนแรงต่อคู่ความฝ่ายหนึ่ง “อาจไม่สามารถเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพต่อการตัดสินใจในเนื้อหาแห่งคดี” ดังนั้น การบรรยายถึงการเยียวยา ความเสียหายจึงเป็นเรื่องสำคัญ อันจะนำไปสู่การตอบคำถามว่า มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิด ความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ หากศาลฯ ไม่ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ศาลฯ พิจารณาว่ามีการปะทะกันทางอาวุธ หลายครั้งระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทยบนพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 และเกิดขึ้นต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงวันที่ 4 – 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 จนนำไปสู่การเสียชีวิต การได้รับบาดเจ็บ และการอพยพของประชาชน รวมทั้งปราสาทพระวิหาร และพื้นที่ทรัพย์สินได้รับความเสียหาย จนกระทั่งในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 คณะมนตรี ความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเรียกร้องให้มีการหยุดยิงอย่างถาวร พร้อมทั้งสนับสนุนให้อาเซียน เข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยการส่งผู้สังเกตการณ์บริเวณพรมแดนดังกล่าว แต่การดำเนินการดังกล่าวกลับไร้ผล เพราะคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ แม้จะมีความพยายาม

¹⁵⁴ Juan José Quintana, *Litigation at the International Court of Justice: Practice and Procedure* (Leiden : Brill Nijhoff and Hotei Publishing, 2015), p. 656.

ในการยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธีก็ตาม ดังปรากฏการปะทะกันทางอาวุธ เมื่อวันที่ 26 เมษายน ค.ศ. 2011 ในพื้นที่ปราสาทพระวิหารขึ้นอีกครั้ง

จากสถานการณ์ดังกล่าว ศาลฯ จึงเห็นว่า สถานการณ์บนพื้นที่ปราสาทพระวิหารยังคงตกอยู่ในความไม่แน่นอนและเลวร้าย เพราะคู่ความยังคงยืนกรานให้สถานการณ์มีความตึงเครียดและไม่มีการระงับข้อขัดแย้ง ซึ่งสถานการณ์เหล่านั้นล้วนเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และมีความเสี่ยงที่ใกล้จะถึง

นอกจากนี้ ยังแสดงถึงสิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้างภายใต้คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 กล่าวคือ สิทธิในการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร อาจได้รับความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้จากกิจกรรมทางทหารในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เกิดการเสียชีวิต การได้รับบาดเจ็บ และการอพยพของประชาชน รวมทั้งปราสาทพระวิหารและพื้นที่ทรัพย์สินได้รับความเสียหาย การเรียกร้องสิทธิของคู่ความเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ดังนั้น จากข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงถือได้ว่า “มีความเร่งด่วนของสถานการณ์” ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ¹⁵⁵

ด้วยเหตุนี้ ศาลฯ จึงวินิจฉัยว่า มีอำนาจออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ เนื่องจากการปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหารเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) เป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง (imminent risk) และก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) ต่อสิทธิการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหารของกัมพูชาตามที่กล่าวอ้าง รวมทั้งสิทธิของประเทศไทยด้วย ซึ่งก็คือ การตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน (Urgency) ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในความเป็นจริง

ผู้เขียนเห็นว่า การที่ศาลฯ ได้พิจารณาว่า สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วนต่อกรณีการปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหารระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทยครบเงื่อนไขดังกล่าว เนื่องจากความเสียหายที่ปรากฏในข้อเท็จจริงเป็นไปได้ว่ามีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้น และการสูญเสียชีวิตของประชาชน รวมถึงความเสี่ยงที่วัตถุแห่งคดี คือปราสาทพระวิหารจะถูกทำลายนั้น ย่อมเป็นความเสียหายที่มีอาจเยียวยาหรือชดใช้ได้ การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลจึง “เหมาะสมตามสภาวะการณ์ (circumstances so require)” ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ “เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” ซึ่งในที่นี้คือ กัมพูชา

¹⁵⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 53-56.

3.3 การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

คำสั่งมาตรการชั่วคราวได้รับการยอมรับว่ากำลังมีบทบาทสำคัญในกฎหมายระหว่างประเทศ มาตรการดังกล่าวได้รับการรักษาสิทธิของคู่ความระหว่างมีคำตัดสินข้อพิพาทในเนื้อหาแห่งคดี นับตั้งแต่ก่อตั้งศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1921 จนถึงศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1945 เขตอำนาจศาลในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้ถูกโต้แย้ง เพราะไม่มีความชัดเจนว่ามีผลผูกพันหรือไม่

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2011 ศาลฯ ได้ทำให้ข้อโต้แย้งยุติลงด้วยการตัดสินว่ามีผลผูกพันคู่ความ และการไม่ปฏิบัติตามอาจนำไปสู่ความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (state responsibility) โดยกฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ถูกพัฒนาขึ้นในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ซึ่งความแตกต่างนี้ได้สร้างความเข้าใจใหม่ต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมายและการปฏิบัติของศาลฯ กับศาลกฎหมายทะเลระหว่างประเทศภายใต้ขอบเขตทางวิชาการและการพิจารณาคดี

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า คำสั่งมาตรการชั่วคราวย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการยุติข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธีในเบื้องต้น ซึ่งจะเป็นการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศได้โดยรวดเร็ว เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ย่อมเกิดขึ้นเมื่อมีข้อพิพาท และเกิดการปะทะกันทางอาวุธ

ทั้งนี้ ตั้งแต่ศาลฯ มีคำตัดสินในคดี LaGrand ก็ปรากฏว่าคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้มีเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และได้รับการอธิบายและคาดการณ์ว่าจะมีความแพร่หลาย นอกจากนี้ยังนำไปสู่การเปรียบเทียบวิเคราะห์การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวที่มีความสำคัญของศาลระหว่างประเทศและศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ¹⁵⁶

3.3.1 ฐานทางกฎหมายในการกำหนดเนื้อหาของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

3.3.1.1 ข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลฯ

ข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลฯ กำหนดหลักเกณฑ์การออกมาตรการชั่วคราวของศาลฯ ไว้ว่า “เมื่อมีคำร้องขอให้ออกมาตรการชั่วคราว ศาลจะออกมาตรการชั่วคราวให้แตกต่างจากทั้งหมดหรือบางส่วนตามคำร้องขอหรือออกมาตรการชั่วคราวตามที่คู่ความมีคำร้องขอก็ได้”¹⁵⁷

¹⁵⁶ Cameron A. Miles, *Provisional Measures before International Courts and Tribunals* (Cambridge : Cambridge University Press, 2017), p. 86.

¹⁵⁷ Article 75 (2) Rules of Court “When a request for provisional measures has been made, the Court may indicate measures that are in whole or in part other than those requested, or that ought to be taken or complied with by the party which has itself made the request.”

หลักการตามข้อนี้ ได้ให้อำนาจแก่ศาลฯ ในการกำหนดมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสมด้วยการใช้ดุลพินิจของศาลฯ กล่าวคือ ศาลฯ สามารถออกมาตรการชั่วคราวให้แตกต่างจากคำร้องขอของคุณความก็ได้

ทั้งนี้ การออกมาตรการชั่วคราวมิได้ขึ้นอยู่กับคำร้องขอของคุณความแต่เพียงประการเดียว เพราะศาลฯ สามารถมีดุลพินิจในการออกมาตรการชั่วคราวให้แตกต่างจากคำร้องขอของคุณความอันเป็นไปตามหลัก *sua sponte* (แปลว่า “of his, her, its or their own accord”) หรือ “การกำหนดตัวเอง” ซึ่งเมื่อศาลฯ ได้พิจารณาแล้วพบว่า มีอำนาจออกมาตรการชั่วคราว ก็ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลฯ ในการกำหนดมาตรการชั่วคราวและวางบรรทัดฐานสำหรับคดีต่อไป อันสอดคล้องกับหลัก “Judge made law”

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯ มีอำนาจดุลพินิจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ นอกจากนี้ ข้อ 75 ข้อบังคับของศาลฯ หากพิจารณาจากถ้อยคำการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวจะเห็นว่า ศาลฯ มีความยืดหยุ่น (flexibility) ในการใช้ดุลพินิจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวที่จำเป็นใดๆ และรวมทั้งลักษณะของมาตรการชั่วคราวที่ศาลฯ กำหนด ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขสถานการณ์ที่มีความเร่งด่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดการสูญเสียได้อย่างทันท่วงที

3.3.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า คำสั่งมาตรการชั่วคราวมีปัญหาเกี่ยวกับการมีผลผูกพัน (binding force) ของคำสั่ง เนื่องจากมีความไม่ชัดเจนว่า รัฐมีพันธกรณีในการปฏิบัติตามคำสั่งมาตรการชั่วคราวหรือไม่ ภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งไม่ได้บัญญัติว่า คำสั่งมาตรการชั่วคราวมีผลผูกพันคุณความ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

3.3.1.2.1 ดุลพินิจของศาลฯ ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ จำนวน 3 คดี ได้แก่ คำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1996 คดี Armed Activities in the Territory of the Congo และคดี Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area ซึ่งทั้ง 3 คดีนี้ ล้วนเป็นการออกมาตรการชั่วคราวกรณีการถอนทหารหรือบุคคลทั้งสิ้น

ทั้งนี้ จุดประสงค์ของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวดังกล่าว ย่อมเป็นไปเพื่อรักษาสีทธิของคู่ความ โดยศาลฯ มีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการชั่วคราว ให้แตกต่างจากคำร้องขอของคู่ความได้ (ตามข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลฯ) ซึ่งย่อมเป็นไปเพื่อป้องกันมิให้ข้อพิพาทย่ำแย่ลงกว่าเดิมหรือขยายขอบเขตของข้อพิพาทเมื่อตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน¹⁵⁸

3.3.1.2.2 การกำหนดผลผูกพันในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

จากการที่ศาลฯ มีคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดี LaGrand ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ และได้อธิบายถึงการมีผลผูกพัน (binding nature) ของคำสั่งมาตรการชั่วคราว ซึ่งมีข้อโต้แย้งจากคู่ความ คือ เยอรมนีโต้แย้งว่า ข้อ 41 มีผลผูกพันคู่ความ และเป็นหลักประกันถึงควมมีประสิทธิภาพต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลฯ ส่วนสหรัฐอเมริกาโต้แย้งถึงถ้อยคำที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 41 และการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีอื่นๆ ก่อนหน้าคดีนี้ ยังปรากฏข้อโต้แย้งอยู่มาก และไม่มีควมจำเป็นต้องปฏิบัติตาม¹⁵⁹

คดี LaGrand ถือเป็นคดีแรกที่ศาลฯ ที่ได้พัฒนาหลักเกณฑ์การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว และอธิบายถึงควมมีผลผูกพันตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อรักษากระบวนการพิจารณาคดีของศาลฯ โดยปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก และการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวย่อมถือเป็นดุลพินิจของศาลฯ¹⁶⁰

นอกจากนี้ ในคดี Armed Activities in the Territory of the Congo ได้อ้างหลักการเกี่ยวกับคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดี LaGrand ซึ่งศาลฯ ได้ยืนยันต่อคู่ความว่า “คำสั่งมาตรการชั่วคราวภายใต้ข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ ย่อมมีผลผูกพันคู่ความ” และก่อให้เกิดพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งคู่ความจะต้องปฏิบัติตาม¹⁶¹

¹⁵⁸ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 58-59.

¹⁵⁹ Jochen Abr. Frowein, “Provisional Measures by the International Court of Justice – The *LaGrand* Case,” *Heidelberg Journal of International Law* 62, (2002): 57-59.

¹⁶⁰ Bernhard Kempen and Zan He, “The Practice of the International Court of Justice on Provisional Measure: The Recent Development,” *Heidelberg Journal of International Law* 69, (2009): 920.

¹⁶¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, para. 67.

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า คำสั่งมาตรการชั่วคราวมีผลผูกพันคู่ความ เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดการยุติข้อพิพาทก่อนศาลพิพากษาได้ในเวลาอันรวดเร็ว อันแสดงถึง “การโอนอ่อนผ่อนปรนของคู่ความ” ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีในการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี

3.3.2 ข้อเท็จจริงตามคำร้องขอให้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

คำร้องขอคำสั่งมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา ซึ่งได้ยื่นต่อศาลฯ เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2011 มีทั้งสิ้น 3 ข้อ ดังนี้

“1. ขอให้ไทยถอนกองกำลังทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยไม่มีเงื่อนไข

2. ห้ามไทยมีกิจกรรมทางทหารใดๆ (armed activity) ในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

3. ให้ไทยงดการกระทำหรือการดำเนินการใดๆ ที่กระทบสิทธิของกัมพูชา หรือทำให้ข้อพิพาทย่ำแย่ลงกว่าเดิมในคดีตีความ จนกว่าศาลฯ จะดำเนินการตีความคำพิพากษาแล้วเสร็จ”¹⁶²

3.3.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง

3.3.3.1 วัตถุประสงค์ของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลฯ เป็นไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ กัมพูชาและไทย และรักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดี (matter) จนกว่าศาลฯ จะมีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี (merits) คือ พื้นที่ปราสาทพระวิหาร (the area of The Temple of Preah Vihear)

ผู้เขียนขอสรุปว่า เมื่อศาลฯ พิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวตามข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลฯ พบว่า คำร้องขอคำสั่งมาตรการชั่วคราว ทั้ง 3 ข้อ ของกัมพูชา ไม่มีความเหมาะสมต่อสภาวะการณ์ (circumstances) (สิ่งที่กัมพูชาขอมาไม่ได้ เป็นไปเพื่อรักษาสิทธิของคู่ความและรักษาไว้ซึ่งวัตถุแห่งคดีคือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร) ไม่สอดคล้องกับปัญหาที่ได้เกิดขึ้น อาทิ การปะทะกันทางอาวุธ ศาลฯ จึงเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเช่นเดียวกับที่กัมพูชาร้องขอ ดังนั้น ศาลฯ จึงมีดุลพินิจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสมแก่ประเทศกัมพูชาและประเทศไทยเองได้¹⁶³

¹⁶² Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 17.

¹⁶³ Ibid., para. 60

3.3.3.2 การใช้ดุลพินิจของศาลฯ ในการกำหนดเขตปลอดทหารชั่วคราว

การกำหนดขอบเขตของเขตปลอดทหารชั่วคราว (provisional demilitarized zone (“PDZ”)) ศาลฯ ได้กำหนดโดยใช้การคำนวณบนฐานระบบ WGS 84 ซึ่งจุด A ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ 23 ลิปดาและเส้นแวงที่ 104 องศาตะวันออก 41 ลิปดา จุด B ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ 24 ลิปดา และเส้นแวงที่ 104 องศาตะวันออก 38 ลิปดา 15 ฟิลิปดา จุด C ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้ง 14 องศาเหนือ 25 ลิปดา และเส้นแวงที่ 104 องศาตะวันออก 38 ลิปดา 40 ฟิลิปดา และจุด D ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้ง 14 องศาเหนือ 25 ลิปดา และเส้นแวงที่ 104 องศาตะวันออก 42 ลิปดา 20 ฟิลิปดา

ภาพแสดงเขตปลอดทหารชั่วคราวตามคำสั่งมาตรการชั่วคราว

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า คำสั่งดังกล่าวย่อมอาจมีข้อถกเถียงทางวิชาการว่า ศาลฯ ออกคำสั่งเกินเขตอำนาจหรือไม่ ในขณะเดียวกัน ต้องเป็นที่ยอมรับว่าศาลฯ ออกคำสั่งดังกล่าวเพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันความเสียหายที่มีอาจเหยี่ยวมาได้ แต่ก็มี การตั้งข้อสังเกตว่า การออกคำสั่งให้รัฐถอนทหารออกจากดินแดนอธิปไตย อาจเป็นข้อเรียกร้องที่มากเกินไป และเป็น การขยายเขตอำนาจศาล (ดังที่ได้ปรากฏการแสดง ความวิตกกังวลของผู้พิพากษา คือ ความเห็นแย้งของผู้พิพากษา Donoghue โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นว่า ศาลฯ ได้ขยายเขตอำนาจ และรัฐที่ไม่เห็นด้วยอาจปฏิเสธการยอมรับเขตอำนาจศาลในอนาคต)

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้อำนาจออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวต่อการกำหนดขอบเขตของ “เขตปลอดทหารชั่วคราว” ครอบคลุมพื้นที่ 17 ตารางกิโลเมตร โดยประมาณ ล้วนมีเหตุผลมาจากการที่ศาลฯ ได้พิจารณาถึงความเร่งด่วนของสถานการณ์และมีแนวโน้มว่าอาจมีการปะทะกันทางอาวุธเกิดขึ้นอีกเมื่อไหร่ก็ได้ ศาลฯ จึงใช้ดุลพินิจออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวให้แตกต่างจากทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่คู่ความร้องขอภายใต้ข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลฯ โดยเป็นการกำหนดขอบเขตมาตรการชั่วคราวเฉพาะต่อสิทธิโดยตรงในข้อพิพาทสำคัญ

ในที่นี้ คือ สิทธิในอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน (ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯ ได้ขยายความออกไปให้ครอบคลุมประชาชนและทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่สิทธิโดยตรงของกัมพูชาที่มีในข้อพิพาท)

แม้ว่าศาลฯ จะอ้างประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ จำนวน 3 คดี ซึ่งล้วนเป็นการออกมาตรการชั่วคราวกรณีถอนทหารหรือบุคคลออกจาก “พื้นที่พิพาท” เพื่อสนับสนุนการให้เหตุผลของศาลฯ ซึ่งผู้เขียนพบว่ามีความแตกต่างกันในรายละเอียดของแต่ละคดี และมีความน่าสนใจ ดังนี้

(1) ในคดีเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1996 ศาลฯ มีคำสั่งมาตรการชั่วคราวให้แคเมอรูนและไนจีเรียถอนทหารหรือบุคคลออกจากคาบสมุทร Bakassi¹⁶⁴ ซึ่งทั้งแคเมอรูนและไนจีเรียต่างทราบดีถึงอาณาเขตของคาบสมุทร Bakassi โดยมีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกมาจากผืนแผ่นดินใหญ่ในอ่าวกินี

(2) ในคดี Armed Activities in the Territory of the Congo ศาลฯ มีคำสั่งมาตรการชั่วคราวให้อูกันดาถอนทหารหรือบุคคลออกจากคองโก¹⁶⁵ ซึ่งอูกันดาได้รับทราบเส้นเขตแดนของคองโกอยู่ก่อนแล้ว

(3) ในคดี Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area ศาลฯ มีคำสั่งมาตรการชั่วคราวให้นิการากัวถอนทหารหรือบุคคลออกจากแม่น้ำ San Juan¹⁶⁶ ซึ่งแม่น้ำ San Juan เป็นพรมแดนทางธรรมชาติระหว่างคอสตาริกาและนิการากัว

อาจกล่าวได้ว่าทั้ง 3 คดีข้างต้น ได้ปรากฏ “เส้นเขตแดนที่แน่นอน” แต่พื้นที่พิพาทบริเวณปราสาทพระวิหารมีความไม่แน่นอนของเส้นเขตแดน ดังจะเห็นได้จากการปรากฏพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ

ผู้เขียนจึงเห็นด้วยต่อการกำหนด “เขตปลอดทหารชั่วคราว” ของศาลฯ เพราะแม้จะมีประเด็นโต้แย้งเรื่องการแทรกแซงอำนาจอธิปไตยของรัฐตามความเห็นแย้งขององค์คณะผู้พิพากษา หากแต่เมื่อพิจารณาจากคดี Frontier Dispute ซึ่งเป็นคดีที่ผู้พิพากษาหลายท่านอ้างอิง ก็ได้กำหนดให้คู่ความกำหนดเขตการถอนทหารเอง จึงมีต่างอะไร

¹⁶⁴ Request for the indication of provisional measures in the case Concerning the Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria), Order of 15 March 1996.

¹⁶⁵ Request for the indication of provisional measures Armed Activities in the territory of the Congo (Congo v. Uganda), Order of 1 July 2000.

¹⁶⁶ Request for the indication of provisional measures Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua), Order of 8 March 2011.

จากการแทรกแซงอำนาจอธิปไตยของรัฐในผลลัพธ์สุดท้าย โดยเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่า ได้มีการใช้กระสุนปืนใหญ่ในการสู้รบ ทำให้การกำหนดขอบเขตของเขตปลอดภัยชั่วคราว พื้นที่ 17 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ นอกจากจะปกป้องปราสาทพระวิหาร ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ยังจำเป็นต้องล้ำเข้ามาถึงดินแดนอธิปไตยที่แน่นอนของทั้งกัมพูชาและไทย ซึ่งเป็นที่ตั้งปืนใหญ่ เพื่อยุติการใช้กำลังระหว่างกัมพูชาและไทย อันเป็นข้อห้ามตามกฎบัตรสหประชาชาติ และนับเป็นครั้งแรกที่ศาลฯ ใช้ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการชั่วคราวเช่นนี้ ควบคู่ไปกับ “การแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างประเทศ” (International Dispute Resolution: IDR) โดยให้อาเซียนเป็นผู้เจรจาและไกล่เกลี่ยมิให้ข้อพิพาทตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้ายลงกว่าเดิม จนกว่าศาลฯ จะมีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี อันเปรียบเสมือนได้กับเป็นการเฝ้าระวังร่วมกันระหว่างองค์การสหประชาชาติกับองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค¹⁶⁷

ทั้งนี้ แม้ว่าขอบเขตของ “เขตปลอดภัยชั่วคราว” แทบทั้งหมด จะอยู่นอกพื้นที่พิพาทในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ แต่ก็เป็นการใช้อำนาจออกมาตรการชั่วคราวเพื่อปกป้องปราสาทพระวิหาร ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก และประชาชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ดังกล่าว โดยผู้พิพากษา Cançado Trindade ถึงกับกล่าวว่า “เป็นการปกป้องวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของมนุษยชาติ และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของ *jus gentium* หรือ “กฎหมายระหว่างประเทศ” ในยุคสมัยปัจจุบัน¹⁶⁸

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว ได้ตัดสินให้ปราสาทพระวิหารอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และคู่ความไม่มีข้อพิพาทในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ ศาลฯ จึงกำหนดให้ไทยต้องไม่กีดขวางการเข้าถึงปราสาทพระวิหารโดยเสรีของกัมพูชา และมีความแตกต่างจากการอนุญาตให้คอสตาริกาส่งพลเรือนเข้าไปในบริเวณพื้นที่พิพาท เพื่อปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญของลุ่มแม่น้ำ San Juan ในคดี *Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area* เพราะมิได้มีการกระทำการอันเป็นอุปสรรคระหว่างคู่ความ

¹⁶⁷ Alexandra C. Travis, “Temple of Preah Vihear: Lessons on Provisional Measures,” *Chicago Journal of International Law* 13,1 (2012): 340.

¹⁶⁸ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Separate opinion of Judge Cançado Trindade, para. 117.

หากแต่ศาลฯ จำเป็นต้องชั่งน้ำหนักระหว่างอำนาจอธิปไตยกับการป้องกันข้อขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ปราศจากความเสียหายโดยพลัน¹⁶⁹

3.4 สรุปหลักเกณฑ์ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลฯ

การปรับใช้หลักกฎหมายของศาลฯ ในบริบทนี้ คือ เริ่มต้นจากการพิจารณาเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie* jurisdiction) เพื่อรับคำขอให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ซึ่งศาลฯ พิจารณาเงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยพิจารณาจากที่ท่า (position) ของคู่ความเกี่ยวกับข้อบทปฏิบัติการในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

การพิจารณาจากที่ท่าดังกล่าว คือ วิธีที่ศาลฯ ใช้ในการตรวจสอบถึงการมีข้อพิพาทว่ามีอยู่จริง ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีความเห็นที่ต่างกัน (difference of opinion or view) ระหว่างกัมพูชากับไทย จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า มีความเข้าใจไม่ตรงกันถึงสิ่งที่ผูกพันระหว่างคู่ความ (*res judicata*) เพราะในขณะที่กัมพูชาเห็นว่าบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา (vicinity on Cambodian territory) รวมถึง “พื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียงที่ติดกับปราสาทพระวิหาร” (territory beyond the strict precincts of the Temple) ประเทศไทยกลับเห็นว่า ไม่มีข้อพิพาท เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บน “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” (territory under the sovereignty of Cambodia) ในวาระคดีหนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ¹⁷⁰

ประเทศไทยและกัมพูชายังคงมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับลักษณะพันธกรณีของประเทศไทยในการ “ถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ” ในวาระคดีที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งกัมพูชามีความเห็นว่าพันธกรณีดังกล่าวมีลักษณะเป็น “การทั่วไป” (general) และ “ต่อเนื่อง” (continuing) ส่วนไทยมีความเห็นว่าพันธกรณียังคงมีลักษณะเป็นไปอย่าง “ทันทีทันใด” (Instantaneous) และในขณะนั้นไทยได้ปฏิบัติตามอย่างสมบูรณ์แล้ว¹⁷¹

นอกจากนี้ ประเทศไทยและกัมพูชายังคงมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับการที่ศาลฯ ได้ตัดสินอย่างมีผลผูกพัน (binding force) ว่าเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นพรมแดน (frontier) ระหว่างคู่ความหรือไม่ ซึ่งกัมพูชามีความเห็นว่า เส้นดังกล่าวเป็นเส้นเขตแดนและมีผลผูกพันระหว่างคู่ความ ส่วนไทยมีความเห็นว่า ศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ได้ปฏิเสธคำขอของกัมพูชาให้กำหนดเส้นเขตแดนระหว่าง

¹⁶⁹ Kate Shulman, “The Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand): The ICJ Orders Sweeping Provisional Measures To Prevent Armed Conflict at the Expense Sovereignty.” *Tulane Journal of International and Comparative Law* 20 (2011): 560.

¹⁷⁰ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, para. 27, 29.

¹⁷¹ *Ibid.*, para. 28-29.

คู่ความตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 จึงไม่มีผลผูกพันคู่ความ จึงอาจเกี่ยวข้องกับประเด็น ความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) เพราะอาจกำหนดขอบเขต ของข้อบทปฏิบัติการ¹⁷²

จากที่ได้อธิบายมาข้างต้น จะเห็นถึงการปรับใช้ข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริงว่า เกิดความเห็น ที่ไม่ตรงกันดังกล่าว คือ มีข้อพิพาท (*dispute*) เกิดขึ้นแล้วจากความเห็นที่แตกต่างกันนี้

ผู้เขียนขอสรุปว่า ศาลฯ ได้ชี้ให้เห็นว่ามีข้อพิพาท (*dispute*) ซึ่งเกิดจากการตีความที่ไม่ตรงกัน ในข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาใน ค.ศ. 1962 โดยเกิดความเข้าใจที่ไม่เห็นตรงกันของข้อบท ปฏิบัติการ (*operative part*) ซึ่งเป็น *res judicata* โดยศาลฯ ได้พิจารณาจากที่ทำของคู่ความ (*position*) ที่มีความเห็นหรือมุมมองที่ต่างกัน (*difference of opinion or views*)¹⁷³

เพราะฉะนั้น การพิจารณาถึงเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) คือ การที่ศาลฯ ประเมินว่ามีความเห็นที่ต่างกัน ซึ่งความเห็นต่างนั้นเกี่ยวกับการที่คู่ความมีความเห็นหรือ มุมมองที่ต่างกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อบทปฏิบัติการ (*operative part*)

ประเด็นต่อไปที่ศาลฯ พิจารณา คือ การใช้ดุลพินิจเพื่อกำหนดมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสมกับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งฐานกฎหมายในการพิจารณาเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ¹⁷⁴ คือการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความ อย่างไรก็ตาม ฐานทางกฎหมาย ตามธรรมนูญศาลฯ ยังไม่เพียงพอที่จะให้ความยุติธรรมแก่กรณีได้ จึงได้ใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็น บรรทัดฐานของศาลฯ (*jurisprudence*) ประกอบการวินิจฉัย ซึ่งสรุปเป็นหลักการสำคัญ ได้แก่

1. สิทธิที่ศาลฯ จะรักษาไว้ต้องรับฟังได้ (*at least plausible*)
2. คำร้องขอมาตรการชั่วคราวมีความเชื่อมโยงกับสิทธิที่กล่าวอ้าง (*alleged rights*) และ
3. สถานการณ์มีความเร่งด่วน (*situation of urgency*)

ทั้งนี้ ศาลฯ ได้วางบรรทัดฐานไว้อย่างชัดเจนในปัจจุบันว่าคำสั่งมาตรการชั่วคราวไม่ใช่การตัดสิน ล่วงหน้า (*prejudge*)¹⁷⁵ ซึ่งประเด็นของข้อพิพาทในคดีหลัก เพราะจุดประสงค์ของการออกคำสั่ง มาตรการชั่วคราว คือ การให้คำสั่งมีผลเป็นการชั่วคราวก่อนที่ศาลฯ จะมีคำตัดสินในเนื้อหาแห่งคดี

¹⁷² Ibid., para. 26, 30

¹⁷³ Ibid., para. 31

¹⁷⁴ Article 41 Statute of ICJ “1. The Court shall have the power to indicate, if it considers that circumstances so require, any provisional measures which ought to be taken to preserve the respective rights of either party.

2. Pending the final decision, notice of the measures suggested shall forthwith be given to the parties and to the Security Council.”

การรักษาสิทธิของคู่ความที่พอจะรับฟังได้ และรักษาวัตถุแห่งข้อพิพาทมิให้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายลงจนมีอาจเยียวยาได้อีกต่อไป¹⁷⁶

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว คือ ประสิทธิภาพในการปกป้องภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงมากกว่าการให้คู่ความชดใช้ค่าเสียหาย¹⁷⁷ และศาลฯ ได้ขยายความ โดยเล็งเห็นความจำเป็นต้องปกป้องสิทธิมนุษยชน (Necessary Expansion to Protect Human Rights) เนื่องจากการพิจารณาคดีระหว่างประเทศใช้เวลาหลายเดือนหรือหลายปีในการแก้ไขปัญหา จึงอาจเกิดการเยียวยาที่ไม่เพียงพอเมื่อเกิดสถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน โดยเฉพาะในบริบทของสิทธิมนุษยชน ดังนั้น มาตรการชั่วคราวจึงมีบทบาทสำคัญในการปกป้องประชาชนจากภัยอันตรายอันใกล้จะถึงหรือการสูญเสียชีวิต ในเวลาเดียวกับที่ต้องรักษาไว้ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อความยุติธรรมในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการชั่วคราว คือ วิธีการที่มีประสิทธิภาพซึ่งศาลระหว่างประเทศใช้เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนมากกว่าการชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหายในทางข้อเท็จจริง และถือเป็นบทบาทของศาลฯ ในฐานะที่เป็นองค์กรหลักทางตุลาการขององค์การสหประชาชาติ (principal judicial organ of the United Nations) แม้ว่าการขยายเขตอำนาจศาลด้วยการกำหนดเขตปลอดทหารชั่วคราวในคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จะมีความแตกต่างจากประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ เกี่ยวกับข้อพิพาททางดินแดน และอาจทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องความชอบธรรมได้ก็ตาม

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่า การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีนี้ สะท้อนบทบาทของศาลฯ ในฐานะองค์กรตุลาการที่เป็นองค์กรหลักขององค์การสหประชาชาติและมีภารกิจที่สำคัญคือการปกป้องสันติภาพของประชาคมระหว่างประเทศ โดยมีผู้เปรียบกระบวนการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว เสมือนเป็น “การไกล่เกลี่ย” โดยอาศัยคนกลางคือผู้พิพากษาทำหน้าที่ออกคำสั่งดังกล่าวให้คู่ความได้ปฏิบัติ ซึ่งการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ย่อมเป็นดุลพินิจของศาลฯ ที่จะปรับใช้เป็นรายกรณีตามความเหมาะสม ในขณะที่ข้อยื่นข้อเท็จจริงที่จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ปัญหอาจอยู่นอกเหนือปัญหาทางกฎหมาย แต่เป็นปัญหาทางการเมือง สิ่งแวดล้อม หรือ

¹⁷⁶ โปรดดูตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อ 41 และข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ภายใต้อำนาจข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ในภาคผนวก ก

¹⁷⁷ Michelle Barnett, “Cambodia v. Thailand: A Case Study on the Use of Provisional Measures to Protect Human Rights in International Border Disputes,” *Brooklyn Journal of International Law* 38 (2012).

สังคม อำนาจอันไม่มีข้อจำกัดของศาลฯ ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว ก็คือการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและความร่วมมือในประชาคมระหว่างประเทศ¹⁷⁸

มุมมองดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้พิพากษา Owada และผู้พิพากษา Xue ในงานเสวนาทางวิชาการเรื่อง “The International Court of Justice and the Maintenance of International Peace and Security” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 2015 ความว่า “ศาลฯ ในปัจจุบัน นอกจากจะมีหน้าที่หลักในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศแล้ว ยังจะต้องศึกษาบริบททางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้เหตุผลทางกฎหมาย ทำให้คู่ความได้รับความพึงพอใจ สามารถปฏิบัติตามคำพิพากษาและอยู่ภายใต้สันติภาพ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของศาลฯ”¹⁷⁹

¹⁷⁸Alexandra C. Travis, “Temple of Preah Vihear: Lessons on Provisional Measures,” *Chicago Journal of International Law* 13,1 (2012): 341.

¹⁷⁹ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ Hisashi Owada และ Xue Hanqin, งานเสวนาทางวิชาการเรื่อง “The International Court of Justice and the Maintenance of International Peace and Security” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 28 พฤศจิกายน 2558.

บทที่ 4

เขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

วันที่ 28 เมษายน 2011 ราชอาณาจักรกัมพูชา (ต่อไปจะเรียกว่า “ประเทศกัมพูชา”) ได้ยื่นคำขอต่อสำนักทะเบียนของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ต่อไปจะเรียกว่า “ศาลฯ”) เพื่อเริ่มกระบวนการตามข้อ 60 แห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (Statute of the International Court of Justice) และข้อ 98 แห่งข้อบังคับของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (the Rules of Court) โดยประเทศกัมพูชาร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษา (Judgment) ที่ได้ตัดสินไว้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 โดยก่อนเข้าสู่การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ จำเป็นต้องพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาล (jurisdiction) และการรับคำขอไว้พิจารณาคดี (admissibility)

4.1 การวินิจฉัยเขตอำนาจศาล (jurisdiction)

4.1.1 ฐานทางกฎหมายในการพิจารณาเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา

4.1.1.1 การพิจารณาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

ประเทศกัมพูชาได้ยื่นคำร้องขอให้ตีความตามข้อ 60 แห่งธรรมนูญศาลฯ บทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติไว้ว่า

“คำพิพากษาให้ถือเป็นที่สุดและไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ศาลฯ อาจตีความซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวได้ หากมีการยื่นคำร้องขอจากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” นั้น

บทบัญญัติดังกล่าวต้องพิจารณาประกอบข้อ 98 วรรคแรก ของข้อบังคับของศาลฯ ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจมีคำร้องขอเพื่อตีความได้...”

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ ประกอบกับข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ จึงเป็นบทบัญญัติถึงกรณีมีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ศาลฯ อาจตีความข้อพิพาทนั้น เมื่อมีคำขอจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งคำขอดังกล่าว อาจกระทำขึ้นในรูปแบบของข้อตกลงพิเศษระหว่างคู่ความหรือคำขอให้ตีความจากคู่ความฝ่ายหนึ่งขึ้นไป¹⁸⁰

¹⁸⁰International Court of Justice, **Basis of the Court's jurisdiction** (online), 3 July 2016. Available from <http://www.icj-cij.org/en/basis-of-jurisdiction>

4.1.1.2 การพิจารณาตามข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ

ดังที่ได้อธิบายข้างต้นว่า ข้อบังคับของศาลฯ เป็นบทบัญญัติที่ใช้สำหรับการตีความ คำพิพากษาตามที่ได้รับรองไว้ในธรรมนูญศาลฯ นั้น โดยข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ¹⁸¹ มีหลักการสำคัญ คือ

1. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีเดิมอาจมีคำขอให้ตีความคำพิพากษา หรือ ทำคำประกาศข้อตกลงพิเศษ
2. คำขอต้องแสดงประเด็นหรือประเด็นต่างๆ ที่แน่ชัดที่พิพาท ในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา

ดังนั้น ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า หากคู่ความมิได้แสดงประเด็นพิพาท ที่แน่ชัด ศาลฯ ย่อมสามารถปฏิเสธการรับคำขอให้ตีความคำพิพากษาได้

4.1.1.3 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

ตามข้อ 38 วรรค 1 (ดี) ของธรรมนูญศาลฯ กำหนดให้ “คำตัดสินของศาลฯ เป็นเครื่องช่วยกำหนดกฎเกณฑ์ของกฎหมาย”¹⁸² ดังนั้น ในทางปฏิบัติ ศาลฯ ย่อมอ้างอิงเหตุผลที่ปรากฏในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ เพื่อโน้มน้าวหรือเป็นข้อสนับสนุนเหตุผลในคำพิพากษาหรือเป็นตัวอย่งในการยืนยันหลักกฎหมายที่ต้องการวินิจฉัยในประเด็นนี้

สำหรับการวินิจฉัยของศาลฯ ในคดีตีความดังกล่าวนี้ ศาลฯ ได้นำประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ เพื่อประกอบการวินิจฉัย อธิบายได้ดังนี้

1. คำขอให้ตีความคำพิพากษาของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

เขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษาจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องมาจากการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งไม่ถูกจำกัดด้วยหลัก *ratione*

¹⁸¹ Article 98 Rules of Court “1. In the event of dispute as to the meaning or scope of a judgment any party may make a request for its interpretation, whether the original proceedings were begun by an application or by the notification of a special agreement.

“2. A request for the interpretation of a judgment may be made either by an application or by the notification of a special agreement to the effect between the parties; the precise point or points in dispute as to the meaning or scope of the judgment shall be indicated.”

¹⁸² Article 38 (1) (d) Statue of the ICJ “..., judicial decisions..., as subsidiary means for the determination of rules of law.”

temporis หรือ “เขตอำนาจด้านระยะเวลา” กล่าวคือ ไม่มีอายุความในการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษา¹⁸³ ซึ่งผู้พิพากษา Donoghue ได้แสดงความเห็นแย้งในคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 ว่า “เมื่อรัฐตกลงกันให้ศาลมีเขตอำนาจในคดีที่มีข้อพิพาท ก็ย่อมอนุมานได้ว่า ตกลงกันให้ศาลมีเขตอำนาจในคดีตีความตามข้อ 60 ในอนาคตด้วย”¹⁸⁴ ซึ่งความเห็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความเห็นแย้งของผู้พิพากษา Anzilotti ในคดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ. 1927 ซึ่งให้ความเห็นว่าเขตอำนาจศาลตามข้อ 60 คือ “เขตอำนาจเชิงบังคับ” (Compulsory jurisdiction)¹⁸⁵ กล่าวคือ หากศาลฯ มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีแล้ว ก็ย่อมมีเขตอำนาจในการตีความด้วย โดยถือว่าการยอมรับเขตอำนาจศาลในคดีที่มีข้อพิพาทเท่ากับว่าได้ยอมรับเขตอำนาจศาลในการตีความคำพิพากษาด้วย¹⁸⁶

ดังนั้น ในประเด็นดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า การยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาจึงเป็นสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และสิทธิดังกล่าวนี้ไม่มีอายุความ

2. การยอมรับเขตอำนาจศาลของคู่ความไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition)

ศาลฯ ได้ยืนยันถึงเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยเห็นว่า การยอมรับเขตอำนาจศาลของคู่ความไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition) ดังนั้น ภายใต้บริบทของการตีความคำพิพากษา (ดังที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 และคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับอ่าววินา และคนชาติเม็กซีกันอื่นๆ ค.ศ. 2008) อำนาจศาลจะเกิดขึ้นเมื่อ “ศาลฯ อาจรับพิจารณาคำขอให้ตีความได้ หากมีข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาใดที่ศาลฯ ได้ให้ไว้”¹⁸⁷

¹⁸³ Kaiyan Homi Kaikobad, *Interpretation and Revision of International Boundary Decisions*, (Cambridge : Cambridge University Press, 2007), p. 116-117.

¹⁸⁴ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Dissenting opinion of Judge Donoghue, para. 7.

¹⁸⁵ Interpretation of the Judgments Nos.7 and 8 (Chorzow Factory) (Germany v. Poland), Judgment No.11, 1927, P.C.I.J., Series A, No.13, Dissenting Opinion by M. Anzilotti.

¹⁸⁶ Hugh Thirlway, *The Law and Procedure of the International Court of Justice Fifty Years of Jurisprudence Volume II*, (Oxford : Oxford University Press, 2013), p. 1859-1861.

¹⁸⁷ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 32.

ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯ มีเขตอำนาจในการตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยตนเอง และสิทธิในการยื่นคำขอให้ตีความของคู่ความ ไม่มีกำหนดระยะเวลา ดังนั้น จึงไม่ต้องให้คู่ความยอมรับเขตอำนาจศาลหรือการยอมรับเขตอำนาจศาลนั้นยังคงมีอยู่ ซึ่งต้องเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อนตามข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ

3. ความหมายของคำว่า “ข้อพิพาท”

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “ข้อพิพาท” จากบทบัญญัติภาษาอังกฤษตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ พบว่ามีการใช้คำว่า “dispute” และด้วยบทภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “contestation” ซึ่งมีความหมายว่า “ข้อโต้แย้ง”¹⁸⁸ โดยคำว่า “ข้อพิพาท” ตามข้อ 60 มีความแตกต่างจากคำว่า “ข้อพิพาท” ตามข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ แม้ว่าด้วยบทภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า “dispute” เหมือนกัน แต่เมื่อพิจารณาจากด้วยบทภาษาฝรั่งเศส กลับใช้คำว่า “différend” ซึ่งแปลว่า “ข้อพิพาท”¹⁸⁹

ดังนั้น ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนสรุปคำว่า “ข้อพิพาท” ของคู่ความตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หมายถึง “ข้อโต้แย้ง” โดยเป็น “ข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นจริง” (actual dispute) กล่าวคือ เป็นข้อพิพาทระหว่างคู่ความซึ่งได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ใช่ “ข้อพิพาทที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้น” (potential dispute) ซึ่งมีความหมายแตกต่างจาก “ข้อพิพาท” ตามความหมายในข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งตามด้วยบทภาษาอังกฤษของข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ ใช้คำว่า “dispute” ส่วนด้วยบทภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “différend” แปลว่า “ข้อพิพาท” คือ “ข้อพิพาททางกฎหมาย” (legal dispute) อันหมายถึง “ข้อขัดแย้งต่อมุมมองทางกฎหมายหรือผลประโยชน์

¹⁸⁸ Article 60 Statute of the ICJ, French text “L'arrêt est définitif et sans recours. En cas de *contestation* sur le sens et la portée de l'arrêt, il appartient à la Cour de l'interpréter, à la demande de toute partie.”

¹⁸⁹ Article 36 (2) Statute of the ICJ, English text “The states parties to the present Statute may at any time declare that they recognize as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other state accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all legal *disputes* concerning:

- a. the interpretation of a treaty;
- b. any question of international law;
- c. the existence of any fact which, if established, would constitute a breach of an international obligation;
- d. the nature or extent of the reparation to be made for the breach of an international obligation.”

Article 36 (2) Statute of the ICJ, French text : “Les Etats parties au présent Statut pourront, à n'importe quel moment, déclarer reconnaître comme obligatoire de plein droit et sans convention spéciale, à l'égard de tout autre Etat acceptant la même obligation, la juridiction de la Cour sur tous les *différends* d'ordre juridique ayant pour objet :...”

ระหว่างคู่ความ”¹⁹⁰ ที่เกิดจากการตีความสนธิสัญญา ปัญหาในทางกฎหมายระหว่างประเทศ การละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศในปัญหาทางข้อเท็จจริง หรือการชดใช้ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ

สำหรับข้อพิพาททางกฎหมายนี้ ผู้เขียนเห็นว่า จำเป็นต้องปรากฏอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ ต้องผ่านขั้นตอนของการเจรจา การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม เป็นต้น ก่อนจะนำไปสู่การวินิจฉัยขององค์กรตุลาการ ดังเช่นกรณีกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารระหว่างไทยและกัมพูชา ซึ่งได้ปรากฏการเจรจาระหว่างไทยและกัมพูชา ในปี ค.ศ. 1958 ก่อนที่กัมพูชาจะยื่นคำฟ้องต่อศาลฯ ในปี ค.ศ. 1959

ดังนั้น เจื่อนใจของข้อพิพาทตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ จึงไม่ต้องมีเจื่อนใจที่สอดคล้องตามข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ¹⁹¹ กล่าวคือ ไม่ต้องให้รัฐประกาศยอมรับเขตอำนาจศาลโดยการทำคำประกาศยอมรับเขตอำนาจศาลแบบเชิงบังคับ (compulsory) เสียก่อน

ยิ่งไปกว่านั้น ข้อพิพาทในส่วนของ ความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องปรากฏอย่างเป็นทางการ หากรัฐบาลทั้งสองได้แสดงให้เห็นว่า “มีทัศนะที่ตรงข้ามกันเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา” ก็ควรจะเป็นการเพียงพอแล้ว¹⁹²

ดังนั้น สรุปได้ว่า “ข้อพิพาท” ตามข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ คือ “ข้อพิพาททางกฎหมาย” (legal dispute) ซึ่งเป็นข้อพิพาทในคดีหลักกระหว่างคู่ความ ส่วน “ข้อพิพาท” ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ คือ “ความเห็นต่าง” เกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของคำพิพากษา ซึ่งเป็นกรณีการตีความคำพิพากษา จึงไม่จำเป็นต้องบรรลุหลักเกณฑ์อย่างเดียวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาถึงการมีอยู่ของข้อพิพาทตามข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ เพราะมีความแตกต่างกัน

4. วัตถุประสงค์คือ “ข้อบทปฏิบัติการ” และส่วนการให้เหตุผล” (motifs) ที่เป็นเหตุผลสำคัญ (ratio decidendi) ในการตัดสินคดี

¹⁹⁰ Christoph Schreuer, “What is a Legal Dispute?,” in *International law between Universlism and Fragmentation*, (Netherlands : Koninklijk, 2008), p. 960.

¹⁹¹ Article 36 (2) Statute of the ICJ “ The states parties to the present Statute may at any time declare that they recognize as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other state accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all legal disputes concerning:.....”

¹⁹² ดังที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ทั้งสิ้น 3 คดี ได้แก่ คดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ.1927 คดีตีความเกี่ยวกับอาร์วินาและคนชาติเม็กซิกันอื่นๆ ค.ศ. 2009 และคำขอให้ทบทวนและตีความคดีเกี่ยวกับไหลทวีป (ตุนีเซีย/ลิเบีย) ค.ศ. 1985

เมื่อพิจารณาตามข้อ 59 ธรรมนูญศาลฯ ที่ว่า คำตัดสินของศาลฯ (decision) มีผลผูกพันคู่ความ ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของคำพิพากษา ซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ¹⁹³ สรุปได้ว่า ส่วนที่คู่ความจะต้องปฏิบัติตามซึ่งอยู่ในความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษานั้น คือ ส่วนของ “ข้อบทปฏิบัติการ” (the operative provisions of the judgment) โดยแบ่งออกเป็นส่วนที่เป็นการประกาศสถานการณ์ทางกฎหมาย (Declaratory judgment) และส่วนที่เป็นการประกาศให้คู่ความกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (Executive judgment)

อย่างไรก็ตาม “ส่วนการให้เหตุผล” (the reasons in point of law) นั้น หากเป็น “เหตุผลสำคัญ (*ratio decidendi*) ในการตัดสินคดี” กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่จำเป็นยิ่ง (essential factors) และเป็นข้อมูลที่เป็นมูลฐาน (fundamental data) แห่งคดี ต่อการกำหนดขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการ ก็ถือว่าอยู่ในความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาดังนั้น กรณีตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ พิจารณาว่า “คำแถลงที่หนึ่งและที่สองของกัมพูชาเรียกร้องให้ศาลฯ ประกาศสถานะทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นเขตแดนในพื้นที่พิพาท สามารถรับไว้พิจารณาเพียงเท่าที่แสดงเหตุผลอันเป็นมูลฐาน (give expression to grounds) และไม่ใช้ข้อเรียกร้องที่จะพิจารณาในข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา”¹⁹⁴

ดังนั้น ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า “ความเห็นต่าง” ของคู่ความนั้น นอกจากจะต้องอยู่ในความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา คือ ส่วนของ “ข้อบทปฏิบัติการ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ศาลฯ จะนำมาพิจารณาตีความแล้ว สำหรับส่วนการให้เหตุผล นั้น หากเป็น “เหตุผลสำคัญ (*ratio decidendi*) ในการตัดสินคดี” ก็ถือว่าอยู่ในขอบเขตที่ศาลฯ จะพิจารณาประกอบการตีความด้วยได้

5. ข้อพิพาทต้องสัมพันธ์กับข้อบทปฏิบัติการ และเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออก (Inseparable) จากข้อบทปฏิบัติการได้ หรือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง (a Condition Essential) ต่อคำตัดสินของศาลฯ

¹⁹³ Article 95 (1) Rules of Court “The judgment, which shall state whether it is given by the Court or by a Chamber, shall contain:...

the reasons in point of law;

the operative provisions of the judgment;...”

¹⁹⁴ Judgment of 15 June 1962 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, p. 36.

ศาลฯ ได้อธิบาย¹⁹⁵ ถึง “ข้อพิพาท” ในความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ต้องสัมพันธ์กับ “ข้อบทปฏิบัติการ” และไม่อาจเกี่ยวข้องกับ “ส่วนการให้เหตุผล” เว้นแต่ทราบเท่าที่เหตุผลดังกล่าวไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้¹⁹⁶ หรือในถ้อยคำของศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ คือ “เงื่อนไขที่จำเป็นยิ่งต่อคำตัดสินของศาลฯ”¹⁹⁷

กล่าวคือ เขตอำนาจศาลในการตีความคำพิพากษาอยู่ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ จะครอบคลุมเฉพาะในสิ่งที่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันแล้ว โดยอยู่ในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา แต่อาจรวมถึงเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออก (inseparable) จากข้อบทปฏิบัติการได้ เมื่อนำมาพิจารณาประกอบการตีความของข้อบทปฏิบัติการ

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขออธิบายเพิ่มเติมถึง “เงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง” (a condition essential) ซึ่งศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้อ้างในคดีตีความคำพิพากษา หมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ.1927 และได้รับการอธิบายว่า “เงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง” คือ “เหตุผลที่เป็นพื้นฐานและสนับสนุนข้อบทปฏิบัติการ แม้ว่าข้อบทปฏิบัติการจะถูกแยกอยู่โดยลำพังก็ตาม”¹⁹⁸ กับเหตุผลที่ไม่สามารถ “แยกออก” (inseparable) จากข้อบทปฏิบัติการเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสามารถถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยต่อความกระจ่าง (clarify) ของข้อบทปฏิบัติการ¹⁹⁹

โดยผู้เขียนขอสรุปว่า “ส่วนการให้เหตุผล” ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงจนไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ ย่อมอยู่ในเขตอำนาจที่ศาลฯ จะสามารถนำมาพิจารณาประกอบการตีความคำพิพากษาเท่านั้น

6. ข้อพิพาทอาจเกี่ยวข้องกับความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับหรือไม่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันคู่ความ

¹⁹⁵ ดังที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ในคดีก่อน 3 คดี ได้แก่ คำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 คดีตีความเกี่ยวกับ เขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแคเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1999 และคดีตีความเกี่ยวกับอาวินาและคนชาติเม็กซิกันอื่นๆ ค.ศ. 2009

¹⁹⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 34, “a dispute within the meaning of Article 60 of the Statue must relate to the operative clause of the judgement in question and cannot concern the reasons for the judgement except in so far as these are inseparable from the operative clause.”

¹⁹⁷ Ibid., “a condition essential to the Court’s decision”

¹⁹⁸ Ibid., Joint declaration of Judges Owada, Bennouna and Gaja, para. 2.

¹⁹⁹ Ibid., para. 4.

ข้อพิพาทอาจเกี่ยวข้องกับความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับหรือไม่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันคู่ความ หมายถึง ความแตกต่างทางความเห็นของคู่ความ อาจเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) กล่าวคือ คู่ความมีความเห็นต่างกันในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ หรือเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ ซึ่งเป็นส่วนที่นำไปสู่การกำหนดขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการ²⁰⁰ ก็เป็นข้อพิพาทภายใต้ความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เช่นกัน

ดังนั้น ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ข้อพิพาทที่จะได้รับการตีความ ต้องเป็นประเด็นที่เคยกล่าวมาแล้วในคดี ซึ่งอยู่ในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ หรือหากจะเกี่ยวข้องกับส่วนการให้เหตุผล ก็ต้องเป็นส่วนการการให้เหตุผลที่ไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ อันเป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการกำหนดเนื้อหาของข้อบทปฏิบัติการ

จากที่ได้อธิบายมาข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปหลักการที่ศาลฯ ใช้ในการพิจารณาเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา ดังนี้

(1) ศาลฯ มีเขตอำนาจในการตีความคำพิพากษามาข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยตนเอง หากปรากฏว่ามี “ข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา” ซึ่งไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความในคดีเดิมอีก เว้นแต่มีความตกลงระบุไว้เป็นพิเศษหรือสงวนสิทธิในการตีความคำพิพากษา หรือเขตอำนาจศาลในคดีเดิมจะไม่มีอีกต่อไปแล้วก็ตาม

(2) “ข้อพิพาท” (*dispute*) ตามความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หมายถึง “ข้อโต้แย้ง” (*contestation*) ตามตัวบทภาษาฝรั่งเศส ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างและแตกต่างจากคำว่า “ข้อพิพาท” (*dispute*) ตามความหมายของข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามตัวบทภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “ข้อพิพาท” (*différend*)

(3) “ข้อพิพาท” ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ไม่ใช่หลักเกณฑ์ในการพิจารณาถึงการมีอยู่ของข้อพิพาทอย่างเดียวกับหลักเกณฑ์ที่ใช้ตามข้อ 36 วรรค 2 ธรรมนูญศาลฯ เพราะหมายถึงความเห็นต่างในส่วนของความหมายและขอบเขตของคำพิพากษา ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคำพิพากษาในคดีหลักเสร็จสิ้นแล้ว จึงยอมไม่ใช่ข้อพิพาททางกฎหมาย (*legal dispute*) ซึ่งเป็นข้อพิพาทในคดีหลักระหว่างคู่ความ

²⁰⁰ ดังที่ได้วินิจฉัยในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ในคดีก่อน 2 คดี ได้แก่ ประเด็นสถานะทางกฎหมายของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 จะเป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความหรือไม่ ในคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 และประเด็นสถานะทางกฎหมายของการโอนเจ้าของกรรมสิทธิ์โรงงานที่ซอร์ซาว์นว่าชอบด้วยกฎหมายภายในหรือไม่ ในคดีตีความคำพิพากษายหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว์น) ค.ศ.1927

(4) ข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา จะต้องเป็นข้อพิพาทในส่วนของข้อบทปฏิบัติการ และอาจมีความสัมพันธ์กับเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออก (Inseparable) จากข้อบทปฏิบัติการได้ หรือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง (a Condition Essential) ต่อการตัดสินของศาลฯ เมื่อนำมาพิจารณาประกอบการตีความของข้อบทปฏิบัติการ

(5) ข้อพิพาทอาจเกี่ยวข้องกับความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับหรือไม่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันคู่ความหรือไม่ หมายถึง ความแตกต่างทางความเห็นของคู่ความ อาจเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) กล่าวคือ คู่ความมีความเห็นต่างกันในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ หรือเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ ซึ่งเป็นส่วนที่นำไปสู่การกำหนดขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการ

จะเห็นได้ว่า ในการพิจารณาของศาลฯ ไม่ได้เพียงแต่ยึดตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น แต่ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ศาลฯ วินิจฉัยได้ครอบคลุมกับสถานการณ์จริง และให้ความยุติธรรมได้อย่างเหมาะสม

4.1.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ

ประเทศกัมพูชาเป็นคู่ความของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 การมีคำขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาดังกล่าว จึงเป็นการยื่นคำขอของคู่ความในคดีเดิม (สอดคล้องตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ และข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ)

(1) ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบจากฝ่ายกัมพูชา

ประเทศกัมพูชาได้ตั้งประเด็นเพื่อชี้ให้เห็นว่า มีข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 (ตามหลักการของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ และข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ กับประเทศไทย) ทั้งสิ้น 3 ประเด็น²⁰¹ ได้แก่

1. ศาลฯ ได้ยอมรับอย่างมีผลผูกพันหรือไม่ว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

2. ความหมายและขอบเขตของวลี “ตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” และวลี “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ที่รวมอยู่ในวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จะต้องเป็นที่เข้าใจ

²⁰¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 37.

โดยการอ้างอิงเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งศาลฯ ได้ “ยอมรับ” ว่าเป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความในพื้นที่ปราสาทพระวิหารหรือไม่

3. พันธกรณีของประเทศไทยที่ต้องถอนจากพื้นที่ของ “ปราสาทพระวิหารและบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ซึ่งมาจากวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ เป็นพันธกรณีที่มีลักษณะต่อเนื่องหรือไม่

ประเทศกัมพูชายืนยันว่าข้อพิพาทดังกล่าวนี้ ได้เกิดขึ้นทันทีภายหลังมีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยปรากฏจากข้อเท็จจริง อาทิ การกำหนดฝ่ายเดียวของประเทศไทยเกี่ยวกับ “บริเวณใกล้เคียง” ซึ่งแสดงให้เห็นด้วยการล้อมรั้วลวดหนามและป้ายประกาศที่จัดทำโดยประเทศไทย และขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของพันธกรณีที่ประเทศไทยต้องถอนจากบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร ไม่สอดคล้องกับคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

นอกจากนี้ กัมพูชาได้แถลงต่อศาลฯ อีกว่า ข้อพิพาทได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งระหว่าง ค.ศ. 2007 - 2008 เมื่อกัมพูชาได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และต่อเนื่องมาจนถึงการที่กัมพูชาได้ร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาดังกล่าว ในปี ค.ศ. 2011 รวมถึงถ้อยแถลงของคู่ความในหนังสือโต้ตอบกับองค์การสหประชาชาติ ซึ่งปรากฏข้อร้องเรียนของกัมพูชาเกี่ยวกับการรื้อกล้าของกองกำลังไทยเข้าไปในพื้นที่ปราสาทพระวิหารของกัมพูชา²⁰²

กล่าวโดยสรุป ข้อพิพาทในส่วนของความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 (ตามบทบัญญัติข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ) ซึ่งประเทศกัมพูชาได้แถลงต่อศาลฯ ได้แก่ วรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาความมีผลผูกพันของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งกัมพูชาเห็นว่าเป็นส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษา โดยชี้ให้เห็นว่า ข้อพิพาทดังกล่าวได้มีขึ้นทันทีภายหลังที่มีการล้อมรั้วลวดหนามบริเวณปราสาทพระวิหารในปี ค.ศ. 1962 และปรากฏอีกครั้งในช่วงปี ค.ศ. 2007-2008 เมื่อประเทศกัมพูชาดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงเวลาที่กัมพูชาร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาดังกล่าว

(2) ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบจากฝ่ายไทย

²⁰² Ibid., para. 39.

ประเทศไทยได้ปฏิเสธถึงการมีอยู่ของข้อพิพาท (ภายใต้ความหมายตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ) เนื่องจากเห็นว่าคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 มีความชัดเจนและไม่มีความจำเป็นต้องตีความอีก โดยชี้แจงเหตุผลประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ประเทศกัมพูชาได้ยอมรับ (หรืออย่างน้อย ก็ไม่ได้โต้แย้ง) ว่าประเทศไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยการถอนออกมาถึงเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962

โดยที่ประเทศไทยพยายามหักล้างข้อต่อสู้ของประเทศกัมพูชาว่า ไม่มีข้อพิพาท ภายใต้ความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เนื่องจากประเทศไทยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เสร็จสิ้นแล้ว โดยปราศจากการโต้แย้งของประเทศกัมพูชา ตามข้อ 94 กฎบัตรสหประชาชาติ

2. เหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ ในช่วงเวลาที่กัมพูชาดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกของยูเนสโก ได้สะท้อนถึงข้อพิพาทเรื่องการปักปันเขตแดนที่ยังคงดำเนินการอยู่กับประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งข้อพิพาทนี้ มิได้เป็นส่วนหนึ่งของข้อพิพาทที่ปรากฏต่อศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 และศาลฯ ได้ปฏิเสธอย่างชัดเจนที่จะตัดสินเรื่องนี้ไว้ในขอบเขตปฏิบัติการของคำพิพากษา จึงไม่ใช่ข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ที่จะสามารถนำมาตีความได้แต่อย่างใด

ดังนั้น กัมพูชาจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะร้องขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ได้²⁰³

4.1.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง

4.1.3.1 การปรากฏว่ามี “ข้อพิพาท” ของคู่ความภายหลังศาลฯ มีคำพิพากษา

ศาลฯ ได้วินิจฉัยกรณีการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ของประเทศกัมพูชา โดยอาศัยหลักกฎหมายตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

โดยเริ่มต้นพิจารณาจากการมี “ข้อพิพาท” ของคู่ความ โดยการยอมรับเขตอำนาจศาลของคู่ความไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition) ดังนั้น หากปรากฏว่ามี “ความแตกต่างของความเห็นหรือทัศนระหว่งคู่ความในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาที่ศาลฯ ได้ให้ไว้” ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ในส่วนของความเห็นหรือทัศนที่แตกต่างกันของคู่ความไม่จำเป็นต้องปรากฏอย่างเป็น

²⁰³ Ibid., para. 40.

ทางการ ก็เป็นการเพียงพอแล้ว สำหรับการปรากฏ “ข้อพิพาท” ภายหลังมีคำพิพากษา อันเป็นผล ทำให้ศาลฯ มีเขตอำนาจในคดีตีความได้

ทั้งนี้ ศาลฯ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ ของคู่ความ ไว้ใน 4 กรณี คือ

1. การกำหนด “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962”

ภายหลังได้มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ประเทศไทยมีความเห็นว่า วลี “บริเวณใกล้เคียงของปราสาท” ไม่ได้รับการนิยาม จึงสามารถกำหนดขอบเขตของ “บริเวณใกล้เคียง” ได้โดยฝ่ายเดียว ซึ่งสะท้อนออกมาในมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 ความว่า “แนวเขตของบริเวณใกล้เคียงของปราสาทที่ประเทศไทยมีพันธกรณีจะถอนกองกำลังตำรวจ ผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแล บนหลักการที่ว่าประเทศกัมพูชาจะได้ไปซึ่งซากปรักหักพังของปราสาทและที่ดินที่ปราสาทตั้งอยู่เท่านั้น” โดยการล้อมรั้วลวดหนามบนพื้นดินตามแนวเส้นมติคณะรัฐมนตรี และตั้งป้ายประกาศว่า “บริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหารไม่ขยายเกินไปกว่าขอบเขตนี้”²⁰⁴

2. บันทึกร่วมใจของกัมพูชา ค.ศ. 1962

ประเทศกัมพูชาได้ประท้วงว่าประเทศไทยปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ไม่ครบถ้วนและขัดแย้งกับคำพิพากษา โดยร้องเรียนว่า ลวดหนามที่ประเทศไทยสร้างขึ้น “ได้รุกรานอย่างมีนัยสำคัญพอสมควร” และระบุในบันทึกร่วมใจ ค.ศ. 1962 ว่า “ขอบเขตของเขตปราสาทนี้” ที่กำหนดโดยลวดหนาม “เป็นการขัดแย้งโดยสิ้นเชิงกับคำตัดสินของศาลฯ ซึ่งยืนยันเขตแดนดังที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ปี ค.ศ. 1907”²⁰⁵

3. หนังสือโต้ตอบการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

ในระหว่างที่ประเทศกัมพูชาดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกของยูเนสโก ในปี ค.ศ. 2007 - 2008 กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ส่งบันทึกช่วยจำถึงรัฐมนตรีต่างประเทศกัมพูชาและคณะกรรมการมรดกโลก โดยคัดค้านต่อ “แฟ้มเสนอขอให้ขึ้นทะเบียนของกัมพูชา... โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดเส้นที่บ่งชี้ถึงเส้นเขตแดน เขตซึ่งตั้งโบราณสถาน และเขตการพัฒนา” ที่ปรากฏบนแผนที่แสดงแหล่งของทรัพย์สิน (a map depicting the site of the property) ในบัญชีมรดกโลก

²⁰⁴ Ibid., para. 41.

²⁰⁵ Ibid., para.42.

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีความเห็นว่า แผนที่แสดงแหล่งของทรัพย์สินดังกล่าว มีนัยถึง “การใช้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชาในพื้นที่ซึ่งประเทศทั้งสองกล่าวอ้างข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันในเรื่องเส้นเขตแดน” โดยได้ต่อสู้ถึงสิ่งที่ปรากฏนี้ว่า “ไม่ว่าในทางใดก็ตาม ไม่สามารถมีผลกระทบต่อเขตแดนระหว่างประเทศที่มีอยู่ระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา”²⁰⁶ ซึ่งก็คือ “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962” หรือแผนที่ L7017 ของประเทศไทย

4. จดหมายชี้แจงถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

ในวันที่ 18 และ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 ประเทศกัมพูชาได้ส่งจดหมายถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงและประธานสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ว่า “เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 ทหารไทยประมาณ 50 นาย ข้ามเข้ามาใน...ดินแดนของประเทศกัมพูชาเป็นระยะประมาณ 300 เมตร จากปราสาทพระวิหาร” ซึ่งเป็นช่วงเหตุการณ์การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร โดยกัมพูชาได้ยืนยันว่า “เมื่อพิจารณาถึงคำพิพากษาของศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 แผนที่เพียงฉบับเดียวที่ปักปันเขตแดนในพื้นที่ของปราสาทพระวิหารโดยชอบด้วยกฎหมาย คือ แผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งศาลได้ใช้เป็นพื้นฐานในการทำคำพิพากษา”

ในทางตรงกันข้าม ประเทศไทยได้ส่งจดหมายเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 2008 ถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติว่า “พื้นที่ซึ่งประชิดกับปราสาทพระวิหาร...เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนของประเทศไทย” และ “ท่าทีของประเทศไทยในเรื่องนี้สอดคล้องกับคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 ทุกประการ ซึ่งประเทศไทยได้ปฏิบัติตามอย่างครบถ้วนและถูกต้อง” และระบุอีกว่า การเรียกร้องทางดินแดนในพื้นที่ปราสาทพระวิหารตามแผนที่ภาคผนวก 1 ตั้งอยู่บนความเข้าใจฝ่ายเดียวของกัมพูชาว่าเส้นเขตแดนได้ถูกกำหนดโดยคำพิพากษาของศาลฯ เนื่องจากศาลฯ ได้ตัดสิน ไปแล้วว่า ไม่มีอำนาจเหนือประเด็นเขตแดนทางบก และไม่ได้กำหนดที่ตั้งของเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา และโดยคำนี้ถึงข้อ 59 ธรรมนูญศาลฯ และข้อเท็จจริงที่ว่าประเด็นที่ปรากฏต่อศาลฯ ได้ถูกจำกัดเฉพาะประเด็นอำนาจอธิปไตยเหนือบริเวณปราสาทพระวิหารเท่านั้น เส้นเขตแดนที่ประเทศกัมพูชากล่าวอ้างจึงไม่มีสถานะทางกฎหมายจากคำพิพากษาดังกล่าว²⁰⁷

กล่าวโดยสรุป เหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ ทั้ง 4 กรณีข้างต้น ได้แก่

- (1) การกำหนด “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962”

²⁰⁶ Ibid., para. 43.

²⁰⁷ Ibid., para. 44.

(2) บันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962

(3) หนังสือโต้ตอบการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และ

(4) จดหมายชี้แจงถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

ทั้ง 4 กรณีดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มีความแตกต่างของความเห็นหรือทัศนระหว่างคู่ความในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ คือ การปรากฏ “ข้อพิพาท” ภายหลังจากคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ของคู่ความ

4.1.3.2 การกำหนดประเด็นข้อพิพาทของคู่ความ

เมื่อศาลฯ ได้พิจารณาว่ามีข้อพิพาทระหว่างคู่ความในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 (ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ) แล้ว ศาลฯ จำเป็นต้องระบุประเด็นหรือประเด็นต่างๆ ที่แน่ชัดที่ต้องตีความคำพิพากษาดังกล่าว (ตามข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ) โดยพิจารณาจากเหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ รวมถึงคำแถลงสรุปสุดท้ายของคู่ความในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

โดยประเทศกัมพูชามีคำแถลงสรุปสุดท้ายว่า “ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” (วรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ) ซึ่งเป็นผลทางกฎหมายของข้อเท็จจริงที่ว่าปราสาทตั้งอยู่บนเขตแดนฝั่งกัมพูชา ตามที่เขตแดนนั้นได้รับการยอมรับโดยศาลฯ ในคำพิพากษาของศาลฯ ดังนั้น พันธกรณีที่เป็นหน้าที่ของประเทศไทยที่จะต้อง “ถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” (วรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ) จึงเป็นผลโดยเฉพาะประการหนึ่งของพันธกรณีที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื้อที่จะเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชา ซึ่งดินแดนนั้นได้รับการปักปันเขตแดนในพื้นที่ของปราสาทและบริเวณใกล้เคียงโดยเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นพื้นฐานของคำพิพากษาของศาล”²⁰⁸

ส่วนประเทศไทยมีคำแถลงสรุปสุดท้ายว่า “คำขอของราชอาณาจักรกัมพูชาที่ร้องขอให้ศาลตีความคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร (ระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทย) ภายใต้อำนาจของธรรมนูญศาลฯ ไม่เข้าเงื่อนไข

²⁰⁸ Ibid., para. 46.

ที่ระบุไว้ในข้อนี้ และว่าโดยผลของการนี้ ศาลจึงไม่มีอำนาจตอบสนองต่อคำขอและ/หรือว่าคำขอไม่สามารถรับไว้พิจารณาได้

ในอีกทางเลือกหนึ่ง ว่าไม่มีมูลฐานที่จะให้ตามคำขอของประเทศกัมพูชา ให้ตีความตามเจตนารมณ์ซึ่งคำพิพากษาและว่าไม่มีเหตุผลที่จะตีความคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 และ

ให้ชี้ขาดอย่างเป็นทางการว่าคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 ไม่ได้ชี้ชัดอย่างมีผลผูกพันถึงเส้นเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา อีกทั้งไม่ได้กำหนดขอบเขตของบริเวณใกล้เคียงปราสาท”²⁰⁹

จากการพิจารณาข้างต้น ศาลฯ จึงกำหนดประเด็นข้อพิพาททั้งสิ้น 3 ประเด็น ดังนี้

1. เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 มีผลผูกพันคู่ความหรือไม่

ศาลฯ ตั้งข้อสังเกตในประเด็นแรกว่า การตัดสินของศาลในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ทั้งประเทศกัมพูชาและประเทศไทย มีความเห็นที่ไม่ตรงกันว่า เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงเขตแดนระหว่างคู่ความในพื้นที่ของปราสาทพระวิหารหรือไม่ ซึ่งความแตกต่างทางทัศนะเหล่านี้ได้ปรากฏออกมาจากเหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ ของคู่ความ ได้แก่ การกำหนด “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962” บันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962 หนังสือโต้ตอบการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และจดหมายชี้แจงถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

ในขณะที่ประเทศไทยกลับยืนยันว่า ศาลฯ ไม่มีอำนาจพิจารณาคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ซึ่งเป็นความเห็นต่างโดยสิ้นเชิงกับประเทศกัมพูชา

ด้วยเหตุนี้ ศาลฯ จึงสรุปว่า การที่คู่กรณีมีความเห็นที่ไม่ตรงกันในส่วนของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 คือการที่คู่ความมี “ความแตกต่าง” ทางความเห็นในส่วนที่ว่าประเด็นใดได้ถูกตัดสินหรือไม่ถูกตัดสินที่มีผลผูกพันคู่ความ ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่ก่อให้เกิดเป็นคดีที่อยู่ภายใต้บทบัญญัติของข้อ 60 ของธรรมนูญศาล²¹⁰ (สอดคล้องตามที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 และคดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ.1927)

²⁰⁹ Ibid., para. 47.

²¹⁰ Ibid., para. 48.

2. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการที่ว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ใน “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” กับ “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ

ในประเด็นที่สอง ศาลฯ พิจารณาจากท่าทีของประเทศกัมพูชาและประเทศไทย ซึ่งได้แสดงออกมานับตั้งแต่ศาลฯ มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 กล่าวคือ การกำหนด “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962” และบันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962 ตลอดจนช่วงเหตุการณ์การดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ซึ่งคู่ความได้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่ต่างกันในส่วนของการตีความและขอบเขตของวลี “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” และคำว่า “ดินแดนภายใต้อำนาจอธิปไตยของประเทศกัมพูชา”²¹¹

จากข้อพิจารณาข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศกัมพูชาพยายามแถลงให้ศาลฯ เห็นถึงความเชื่อมโยงของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 อันเป็นส่วนการให้เหตุผลที่ “จำเป็นยิ่ง” ของศาลฯ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการ อีกทั้งขอบเขตของวลี “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ย่อมเป็นผลของคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ใน “ดินแดนภายใต้อธิปไตย ของประเทศกัมพูชา”

ในขณะที่ประเทศไทยโต้แย้งว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่ใช่เหตุผลที่ “จำเป็นยิ่ง” ต่อการตัดสินของศาลฯ และคำว่า “ดินแดน” และ “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว ก็ไม่ได้รับการนิยามอย่างชัดเจน และควรจะได้รับตีความตามที่ประเทศไทยได้กำหนดไว้ใน “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย” ค.ศ. 1962

ด้วยเหตุนี้ ศาลฯ จึงสรุปได้ว่า มี “ข้อพิพาท” ในส่วนของการตีความหรือขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตามนัยของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างข้อบทปฏิบัติการกับประเด็นและเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ หรือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่งต่อการตัดสินของศาล

3. การถอนออกจาก “ปราสาทพระวิหารและบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา”

²¹¹ Ibid., para. 49.

ในประเด็นที่สาม ศาลฯ พิจารณาว่าคู่ความมีความเห็นที่ไม่ตรงกัน ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เกี่ยวกับ ลักษณะพันธกรณีของประเทศไทยที่ต้องถอนออกจาก “ปราสาทพระวิหารและบริเวณใกล้เคียง บนดินแดนกัมพูชา” ดังจะเห็นได้จากหนังสือโต้ตอบการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และการปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ต่อกรณีบุคลากรของไทยยังคงสามารถ ตั้งอยู่ในบริเวณปราสาทพระวิหารโดยไม่ได้ถอนออกนับแต่วันที่ศาลฯ มีคำพิพากษา รวมทั้ง จากข้อต่อสู้ต่างๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจาของคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีตีความ คำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

จากข้อพิจารณาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศกัมพูชายืนยันว่าพันธกรณี ดังกล่าวย่อมสัมพันธ์กับพื้นที่ซึ่งคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 กำหนดให้อยู่ ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประเทศกัมพูชา โดยเป็นพันธกรณีที่มีลักษณะต่อเนื่องตามหลักกฎหมาย ทั่วไป ของการเคารพต่ออธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐ โดยได้อ้างในคำแถลงสรุปสุดท้าย ว่า พันธกรณีของประเทศไทยที่ต้องถอน “เป็นผลโดยเฉพาะประการหนึ่งของพันธกรณีที่มีลักษณะ ทั่วไปและต่อเนื่องที่จะเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชา”

ในขณะที่ประเทศไทยได้ยอมรับว่ามี “พันธกรณีที่มีลักษณะทั่วไปและ ต่อเนื่อง” ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่จะเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศ กัมพูชา หากแต่มีลักษณะที่แตกต่างจากที่ประเทศกัมพูชากล่าวอ้าง โดยยืนยันว่าพันธกรณีดังกล่าว ย่อมไม่ใช้เฉพาะกับประเทศกัมพูชา กล่าวคือ “ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่หนึ่ง ณ เวลานั้น” และ ได้ปลดเปลื้องจากพันธกรณีดังกล่าวแล้ว โดยการถอนออกจากบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหาร ตาม “เส้นมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962”²¹²

ด้วยเหตุนี้ ศาลฯ จึงสรุปได้ว่า มีประเด็นข้อพิพาทในวรรคที่สอง ของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว

4.1.4 สรุปหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา

เมื่อพิจารณาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ประกอบกับประมวลคำพิพากษาที่เป็น บรรทัดฐานของศาลฯ ที่ว่า การยอมรับเขตอำนาจศาลของคู่ความไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition) และศาลฯ จะรับคำขอให้ตีความ เมื่อมี “ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับความหมายหรือ ขอบเขต” ของคำพิพากษาที่ศาลฯ ได้ให้ไว้” นั้น

²¹² Ibid., para. 51.

ผู้เขียนวิเคราะห์เกี่ยวกับการวินิจฉัยเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา ดังนี้

(1) การมี “ข้อพิพาท”

การมีความเห็นต่างของคู่ความย่อมนำไปสู่การมีข้อพิพาทได้ แต่จะเป็นข้อพิพาทที่มีนัยสำคัญในการที่ศาลจะมีเขตอำนาจตีความคำพิพากษานั้น ศาลฯ จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ นับตั้งแต่มีคำพิพากษาดังกล่าว ไทยเห็นว่าศาลฯ ไม่ได้ให้คำนิยาม “บริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ และไทยได้กำหนด “บริเวณใกล้เคียง” โดยฝ่ายเดียว ดังมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 กำหนด “ขอบเขตบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร ซึ่งไทยมีพันธกรณีในการถอนกองกำลังตำรวจ ผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแล” โดยเห็นว่าได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาด้วยการล้อมรั้วลวดหนามตามเส้นที่ถูกระบุโดยมติคณะรัฐมนตรี และปักป้ายแสดงข้อความ “บริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหารไม่ขยายออกไปจากขอบเขตนี้”

ในทางข้อเท็จจริง กัมพูชาไม่ยอมรับการถอนทหารดังกล่าว โดยเห็นว่าไม่ใช่การปฏิบัติตามคำพิพากษา และกัมพูชาประท้วงว่า การกำหนดเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 โดยการล้อมรั้วลวดหนาม “รุกล้ำอย่างมีนัยสำคัญ” บนดินแดนกัมพูชา ซึ่งตามคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้ตัดสินให้เป็นของกัมพูชา

จะเห็นได้ว่า ความเห็นต่างของคู่ความได้ปรากฏขึ้นอีกครั้ง เมื่อกัมพูชามีคำขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ในปี ค.ศ. 2007 -2008 และต่อเนื่องจากกระทั่งกัมพูชามีคำขอให้ตีความคำพิพากษา ดังนั้น จากเหตุการณ์และถ้อยแถลงต่างๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่ามีข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

(2) การกำหนดประเด็นข้อพิพาทของศาลฯ

การกำหนดประเด็นข้อพิพาทของศาลฯ คือ การที่ศาลฯ จะพิจารณาว่าข้อพิพาท นั้น อยู่ในขอบเขตของเขตอำนาจศาลภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หรือไม่ โดยพิจารณาท่าทีของคู่ความในระหว่างที่มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จนถึงการยื่นคำขอให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และในระหว่างการพิจารณาในคดีตีความนี้ โดยจะเห็นได้ว่า ศาลฯ กำหนดประเด็นข้อพิพาทไว้ 3 ประเด็น ได้แก่

1. มีข้อพิพาทว่าคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้ตัดสินว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหารหรือไม่

2. ข้อพิพาทมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความหมายและขอบเขตของวลี “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องตามวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บน “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” และ

3. มีข้อพิพาทเกี่ยวกับลักษณะพันธกรณีของประเทศไทยในการถอนตามวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ

โดยเขตอำนาจศาล (jurisdiction) ในคดีตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ย่อมไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขด้านระยะเวลาตามหลัก *ratione temporis* หรือ “เขตอำนาจด้านระยะเวลา” (temporal jurisdiction) และการเกิดขึ้นของข้อพิพาทย่อมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันได้แก่ การเกิดขึ้นของเหตุการณ์ต่างๆ หลังจากวันที่แน่นอน ซึ่งข้อพิพาทในคดีตีความคำพิพากษาได้เกิดขึ้นหลังจากวันที่ได้มีคำพิพากษาในคดีเดิม โดยเหตุการณ์นั้นอาจนำไปสู่ข้อพิพาทหรือเป็นข้อพิพาทในตนเอง และท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่การมีเขตอำนาจศาล²¹³

จะเห็นได้ว่า ข้อพิพาททั้ง 3 ประเด็น ระหว่างคู่ความในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ วินิจฉัยไปในทางเดียวกับการวินิจฉัยว่ามีเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) ในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 โดยพิจารณาจากคำแถลงสรุปสุดท้าย เหตุการณ์ และถ้อยแถลงต่างๆ ของคู่ความ

ในประเด็นนี้สอดคล้องกับความเห็นของผู้เขียน ซึ่งเห็นด้วยกับแนวคิดของผู้พิพากษา Xue ที่มีความเห็นว่า การปรากฏของการมีข้อพิพาทหรือความเห็นต่างระหว่างคู่ความในคดีนี้ได้ “ตกผลึก” เมื่อประเทศกัมพูชาดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกโดยใช้เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 จนนำไปสู่การปะทะกันทางอาวุธในบริเวณปราสาทพระวิหารและพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา²¹⁴

²¹³Christoph Schreuer, “What is a Legal Dispute?,” in *International law between Universlism and Fragmentation*, p. 974.

²¹⁴สัมภาษณ์ Xue Hanqin, ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, 28 พฤศจิกายน 2558. และโปรดดูภาพแสดงการสัมภาษณ์ในภาคผนวก ค

4.2 การวินิจฉัยเพื่อรับคำขอไว้พิจารณาคดี (admissibility)

การวินิจฉัยในประเด็นการรับคำขอไว้พิจารณาคดี หรือ “admissibility” จะได้รับการวินิจฉัย “ภายหลัง” การวินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาลเสร็จสิ้นแล้ว นั้น

Sir Gerald Fitzmaurice²¹⁵ ได้ให้ความเห็นว่า การพิจารณาเรื่องการรับคำขอไว้พิจารณาคดี ย่อมไม่ใช่การทบทวนเรื่องเขตอำนาจศาลอีกครั้งหนึ่ง และสอดคล้องกับความเห็นของ Shabtai Rossene²¹⁶ ว่า ไม่มีลำดับศักดิ์ของการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลในเรื่องของการรับคำขอไว้พิจารณาคดี หากแต่เกิดจากการที่ศาลจะวินิจฉัยการรับคำขอไว้พิจารณาคดีภายหลังการวินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาล ซึ่งได้กระทำโดยมิได้ตั้งใจ หากแต่ได้กระทำอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติซ้ำกัน หลายๆ ครั้ง ภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญาระหว่างประเทศ²¹⁷

สำหรับการพิจารณาคำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เมื่อศาลฯ พิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาล (jurisdiction) แล้วมีการโต้แย้งของคู่ความว่า ศาลไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีตีความ ศาลฯ จึงต้องพิจารณาในประเด็นการรับคำขอไว้พิจารณาคดี (admissibility) ซึ่งอยู่ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

4.2.1 ฐานทางกฎหมายในการพิจารณาการรับคำขอไว้พิจารณาคดี

4.2.1.1 การพิจารณาคำขอให้ตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ในเรื่องเขตอำนาจศาลภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ว่า การยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาเป็นสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะไม่ถูกจำกัดด้วยหลัก *ratione temporis* หรือ “เขตอำนาจด้านระยะเวลา” หากแต่ในบริบทของการรับคำขอไว้พิจารณาคดี ศาลฯ จำเป็นต้องพิจารณา เรื่อง “สิทธิส่วนบุคคล” (*ratione personae*) ซึ่งเป็นสิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศ (international claim) ของรัฐซึ่งเป็นฝ่ายโจทก์ หรือในอีกนัยหนึ่ง ก็คือ รัฐผู้ทรงสิทธิตามสนธิสัญญา ในที่นี้ คือ ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ว่ามีสิทธิในการยื่นคำขอหรือไม่

²¹⁵ Sir Gerald Fitzmaurice (ค.ศ. 1901 – 1982) เป็นนักนิติศาสตร์ชาวสหราชอาณาจักรและผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศ โดยได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ระหว่างปี ค.ศ. 1960 – 1973 ผู้พิพากษาศาลอนุญาโตตุลาการถาวร ระหว่างปี ค.ศ. 1964 -1973 และผู้พิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ในปี ค.ศ. 1974

²¹⁶ Shabtai Rossene (ค.ศ. 1917 – 2010) เป็นนักนิติศาสตร์และนักการทูตชาวอิสราเอล และผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเป็นผู้แต่งหนังสือ *The Law and Practice of the International Court 1920 – 1996* อันโด่งดัง และได้รับรางวัล *The Hague Prize for international law* ในปี ค.ศ. 2004 เป็นคนแรก

²¹⁷ Jan Paulsson, “Jurisdiction and admissibility” in *Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution*, (France : ICC Publishing, 2005), p. 604.

ดังนั้น การที่ประเทศไทยในฐานะผู้ถูกฟ้องต่อสู้ว่า ประเทศกัมพูชาไม่มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษาดังกล่าว จึงเป็นการเรียกร้องสิทธิระหว่างประเทศด้านบุคคล ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยหากพิจารณาในบริบทของการรับคำขอไว้พิจารณาคดี ประเทศไทยจะถือว่าเป็นฝ่ายโจทก์ โดยศาลฯ จะวินิจฉัยเรื่องการรับคำขอไว้พิจารณาคดี “ภายหลัง” จากที่ได้วินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาลแล้วเสมอ

4.2.1.2 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

4.2.1.2.1 หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

กระบวนการของการตีความคำพิพากษาดังอยู่บน “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว” หรือ “*res judicata*”²¹⁸ โดยมีความหมายในภาษาอังกฤษ คือ “a matter that has been adjudicated” หมายถึง “หลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว” หรือในอีกชื่อหนึ่งว่า “หลักการแห่งความเป็นที่สุด” (Principle of finality) อันเป็นหลักการที่ยืนยันถึงผลของคำพิพากษาให้มีผลผูกพันคู่ความ ทำให้คู่ความไม่สามารถนำประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้วมายื่นฟ้องต่อศาลได้อีก เพื่อเป็นหลักประกันว่า จะได้รับการปกป้องจากการนำเหตุแห่งการกระทำที่ได้ตัดสินไปแล้วกลับมาฟ้องอีกครั้ง”²¹⁹

ในปัจจุบันหลักการดังกล่าว ล้วนเป็นที่ยอมรับจากนักนิติศาสตร์ว่ามีอยู่ในทุกระบบกฎหมายของบรรดานานอารยประเทศ ซึ่งศาลฯ ใช้ในขอบเขตอย่างแคบของระบบ Civil law ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมนีมาบัญญัติไว้ในกรณีการตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ กล่าวคือ ให้มีการตีความคำพิพากษาได้หาก “คำพิพากษามีความบกพร่องอย่างเห็นได้ชัด”²²⁰

ประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เหตุผลที่หลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับ เพราะต้องการคงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา เพราะหากธรรมนูญศาลฯ มีบทบัญญัติให้มีการอุทธรณ์หรือแก้ไขคำพิพากษาได้ย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ

²¹⁸ Yuval Sinai, “Reconsidering *Res Judicata*: A Comparative Perspective,” *Duke Journal of Comparative and International Law* 21, 353 (2011): 360-362.

²¹⁹ *Ibid.*: 384.

²²⁰ *Ibid.*: 386-387.

ของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศต่อประชาคมโลก อีกทั้งการจะนำคดีความขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฯ ต้องอาศัยความยินยอมของคู่ความเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ กรณีการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาจึงต้องเป็นข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ได้แก่ ส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ (operative part) และส่วนการให้เหตุผล (motifs) (ที่ไม่สามารถแยกออก (inseparable) จากข้อบทปฏิบัติการได้) โดยต้องเป็นการตีความในประเด็นเดิมและสอดคล้องกับ “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (res judicata)”²²¹

4.2.1.2.2 ผลผูกพันของคำตัดสิน (decision)

ตามข้อ 59 ธรรมนูญศาลฯ คำตัดสินของศาลฯ มีผลผูกพันคู่ความ คือ ข้อบทปฏิบัติการ (dispositif/operative part)

Hermann Mosler²²² ได้ให้คำอธิบายว่า คำตัดสินของศาลฯ มิได้จำกัดเฉพาะ “ข้อบทปฏิบัติการ” เท่านั้น แต่ยังรวมถึง “ส่วนการให้เหตุผล” ด้วย ดังนั้น ความมีผลผูกพันทางกฎหมายของคำตัดสิน จึงครอบคลุมทั้งข้อบทปฏิบัติการและเหตุผลสำคัญ (ratio decidendi) ที่ใช้ในการตัดสินคดีนั้นด้วย

ผู้พิพากษา Anzilotti นักนิติศาสตร์ชาวอิตาลี ได้อธิบายถึงการมีผลผูกพันโดยทั่วไปของส่วนการให้เหตุผล (motifs) และได้รับการยอมรับในทางทฤษฎีไว้ในความเห็นแย้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²²¹ ดังที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ 3 คดี ได้แก่ คดีตีความเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและเขตทางทะเลระหว่างแควเมอรูนและไนจีเรีย ค.ศ. 1999 คดีตีความการลี้ภัย (โคลอมเบีย/เปรู) ค.ศ. 1950 และคำขอให้ทบทวนและตีความคดีเกี่ยวกับไหลทวีป (ตูนิเซีย/ลิเบีย) ค.ศ. 1985

²²² Hermann Mosler (ค.ศ. 1912 – 2001) นักนิติศาสตร์ชาวเยอรมันและผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ในปี ค.ศ. 1959 และผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ระหว่างปี ค.ศ. 1976 – 1985

คดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ชอร์ซาว) ค.ศ.1927²²³ ว่ามีอยู่ 2 ประการ คือ ปัจจัยที่จำเป็นยิ่ง (essential factors) และข้อมูลที่เป็นมูลฐาน (fundamental data) แห่งคดี²²⁴

ประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า นอกจากข้อบทปฏิบัติการจะมีผลผูกพันคู่ความแล้ว “ส่วนการให้เหตุผล” (*motifs*) ที่จะมีผลผูกพันคู่ความทางกฎหมาย (*res judicata*) ต้องเป็นเหตุผลสำคัญที่ใช้ในการตัดสินคดีหรือนำไปสู่การออกข้อบทปฏิบัติการ เพราะเป็นสิ่งที่ศาลฯ จะนำมาพิจารณาประกอบการตีความข้อบทปฏิบัติการ

4.2.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ

(1) ประเทศไทย

ประเทศไทยโต้แย้งว่า คำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ของประเทศกัมพูชา ไม่สามารถรับพิจารณาได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกัมพูชาไม่ใช่เพื่อให้ได้มาซึ่งการตีความคำพิพากษาดังกล่าว หากแต่เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตัดสินของศาลฯ เกี่ยวกับข้อพิพาทในการปักปันเขตแดนระหว่างคู่ความในพื้นที่ของปราสาทพระวิหาร โดยให้ศาลฯ ยอมรับอย่างมีผลผูกพันว่า เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเขตแดนระหว่างคู่ความ ซึ่งในประเด็นนี้ ประเทศไทยยืนยันว่า ศาลฯ ได้เคยปฏิเสธอย่างชัดเจนที่จะไม่พิจารณาประกาศเส้นเขตแดน ดังนั้น ประเด็นดังกล่าวจึงถูกห้ามมิให้ตีความเช่นกัน²²⁵

ในอีกนัยหนึ่ง ประเทศไทยได้แถลงให้ศาลฯ เห็นว่า คำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ของประเทศกัมพูชา มีลักษณะเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษาเพื่อให้ศาลฯ ตัดสินให้ปักปันเขตแดนโดยอาศัยเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเขตแดนระหว่างคู่ความ ทั้งนี้ เมื่อศาลฯ ได้ปฏิเสธอย่างชัดเจนสำหรับประเด็นดังกล่าวในปี ค.ศ. 1962 แล้ว ศาลฯ จึงไม่สามารถรับคำขอให้ตีความคำพิพากษาของประเทศไทยในประเด็นนี้ได้ เพราะขัดต่อ “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว” (*res judicata*)

²²³ คดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ชอร์ซาว) ค.ศ. 1927 คือ คดีพิพาทระหว่างเยอรมนีและโปแลนด์ โดยโปแลนด์ได้ยึดกิจการของบริษัท Oberschlesische Stickstoffwerke A.-G. ซึ่งมีสัญชาติเยอรมันและเป็นเจ้าของโรงงานที่ชอร์ซาวในโปแลนด์ จึงเป็นการละเมิดสนธิสัญญากรุงเจนีวา ค.ศ. 1922 ดังนั้น ประเด็นข้อพิพาทในคดีนี้ คือ การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โรงงานที่ชอร์ซาวของเยอรมนีชอบด้วยกฎหมายภายในหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กับการมีผลผูกพันคู่ความ เนื่องจากประเด็นการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดปัจจัยที่จำเป็นยิ่งและข้อมูลที่เป็นมูลฐานแห่งคดีในส่วนการให้เหตุผล ซึ่งเป็นส่วนที่นำไปสู่การกำหนดขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการ

²²⁴ Interpretation of the Judgments Nos.7 and 8 (Chorzow Factory) (Germany v. Poland), Judgment No.11, 1927, P.C.I.J., Series A, No.13, Dissenting Opinion by M. Anzilotti.

²²⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 53.

(2) ประเทศกัมพูชา

ประเทศกัมพูชายืนยันว่าไม่ได้ขอให้ศาลฯ ปักปันเขตแดนใดๆ ระหว่างคู่ความบนพื้นฐานของแผนที่ภาคผนวก 1 เพียงแต่ร้องขอให้ศาลฯ อธิบายคำตัดสินที่ศาลฯ ได้ให้ไว้ในคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962²²⁶ ซึ่งการอธิบายความสัมพันธ์ของแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นส่วนการให้เหตุผลของศาลฯ ที่นำไปสู่การกำหนดขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว จึงไม่เป็นการขัดต่อ “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)”

4.2.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง

4.2.3.1 ข้อบทปฏิบัติการที่อยู่ในประเด็นของคำพิพากษา

ศาลฯ จำเป็นต้องตีความวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ เนื่องจากเป็นประเด็นข้อพิพาท²²⁷ กล่าวคือ คู่ความมีความเห็นต่างกันในการให้ความหมายและการกำหนดขอบเขตของวลี “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” รวมถึงการกำหนดวิธีการปฏิบัติตามพันธกรณีของประเทศไทยในการถอนออกจากบริเวณดังกล่าว ซึ่งต้องมีความสอดคล้องต่อ “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)”

4.2.3.2 ความเชื่อมโยงระหว่าง “ข้อบทปฏิบัติการ” กับ “ส่วนการให้เหตุผล”

ศาลฯ จำเป็นต้องตีความส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เนื่องจาก “ข้อพิพาท” ของคู่ความมีความเกี่ยวข้องกับเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เพื่อให้ทราบว่าเป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความในพื้นที่ปราสาทพระวิหารหรือไม่ ทั้งนี้ ศาลฯ จำเป็นต้องอธิบายผลทางกฎหมายของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ดังกล่าวภายใต้ความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962²²⁸ โดยต้องไม่ขัดต่อหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

ประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจาก “ข้อพิพาท” หรือความเห็นต่างของคู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนด “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” จำเป็นต้องตีความส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยอธิบายผลทางกฎหมายของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ใดๆก็ตาม ศาลฯ จะอธิบายเพียงเท่าที่กำหนดขอบเขตบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหารเท่านั้น แต่จะไม่ใช้แผนที่ภาคผนวก 1

²²⁶ Ibid., para. 54.

²²⁷ Ibid., para. 56.

²²⁸ Ibid.

ในการกำหนดเขตแดน เพราะเป็นเรื่องนอกขอบเขตที่ศาลฯ ได้มีพิพากษา และขัดต่อหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

4.2.4 สรุปหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเพื่อรับคำขอไว้พิจารณาคดี

ผู้เขียนขอสรุปหลักการที่ศาลฯ ใช้ในการวินิจฉัย เพื่อรับคำขอไว้พิจารณาคดี ดังนี้

(1) การรับคำขอไว้พิจารณาคดี ศาลฯ จำเป็นต้องพิจารณา เรื่อง “สิทธิส่วนบุคคล” (*ratione personae*) ซึ่งเป็นสิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศ (*international claim*)

(2) กระบวนการในการตีความคำพิพากษาดังอยู่บน “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว” หรือ “*res judicata*” เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้รับการปกป้องจากการนำเหตุแห่งการกระทำที่ได้ตัดสินไปแล้วกลับมาฟ้องอีกครั้ง”²²⁹

(3) กรณีการยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาต้องเป็นข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ได้แก่ ส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ (*operative part*) และส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) โดยที่ส่วนการให้เหตุผล” (*motifs*) ต้องเป็นเหตุผลที่สำคัญในการตัดสินคดี กล่าวคือเป็นปัจจัยที่จำเป็นยิ่ง (*essential factors*) และเป็นข้อมูลที่เป็นมูลฐาน (*fundamental data*) แห่งคดี

4.3 สรุปหลักเกณฑ์เขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

การวินิจฉัยเพื่อรับคำขอไว้พิจารณาคดีย่อมมีความสัมพันธ์กับการวินิจฉัยเรื่องเขตอำนาจศาล²³⁰ โดยเมื่อศาลฯ มีเขตอำนาจและรับคำขอไว้พิจารณาคดี ศาลฯ จึงจะพิจารณาตีความในเนื้อหาต่อไป

ในบทดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ที่ศาลฯ ใช้ในการวินิจฉัย ดังนี้

(1) เขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ไม่ใช่ “เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน” (*precondition*) โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความในคดีคดีตีความคำพิพากษาอีก เว้นแต่มีความตกลงระบุไว้เป็นพิเศษหรือสงวนสิทธิในการตีความคำพิพากษา

²²⁹ Yuval Sinai, “Reconsidering *Res Judicata*: A Comparative Perspective,” *Duke Journal of Comparative and International Law* 21, 353 (2011): 360-362.

²³⁰ โปรดดูตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ในภาคผนวก ก

(2) “ข้อพิพาท” ตามความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หมายถึง “ข้อโต้แย้ง” ตามตัวบทภาษาฝรั่งเศส และไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ตามข้อ 36 วรรค 2 ธรรมนูญศาลฯ อย่างไรก็ตาม ข้อพิพาทต้องสัมพันธ์กับข้อบทปฏิบัติการที่เป็นประเด็นและเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออก (Inseparable) จากข้อบทปฏิบัติการได้ หรือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง (a Condition Essential) ต่อการตัดสินของศาลฯ

(3) ข้อพิพาทต้องเป็นประเด็นที่มีผลผูกพันคู่ความในคดีเดิม โดยไม่เฉพาะแต่ข้อบทปฏิบัติการที่เป็นส่วนซึ่งศาลฯ จะตีความ แต่หากเป็นส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) ที่เป็นปัจจัยที่จำเป็นยิ่ง (essential factors) และเป็นข้อมูลที่เป็นมูลฐาน (fundamental data) แห่งคดี ก็สามารถถูกตีความได้

(4) การรับคำขอไว้พิจารณาคดี ศาลฯ จำเป็นต้องพิจารณา เรื่อง “สิทธิด้านบุคคล” ซึ่งเป็นสิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศ หรือในอีกนัยหนึ่ง ก็คือรัฐผู้ทรงสิทธิตามสนธิสัญญา ซึ่งในที่นี้คือ ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ว่ามีสิทธิในการยื่นคำขอหรือไม่

(5) การรับตีความคำพิพากษาต้องตั้งอยู่บนหลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับ การตัดสินไปแล้ว หรือ “*res judicata*” เพื่อเป็นหลักประกันจากการนำเหตุแห่งการกระทำที่ได้ตัดสินไปแล้วกลับมาฟ้องอีกครั้ง

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่า ในการพิจารณาของศาลฯ นั้น ไม่ได้เพียงแต่ยึดตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น แต่ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ ได้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ศาลฯ วินิจฉัยได้ครอบคลุมกับสถานการณ์จริง และให้ความยุติธรรมได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 5

การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

ภายหลังฝรั่งเศสถอนกองกำลังออกจากอินโดจีน ประเทศไทยได้ขยายอำนาจและเข้าครอบครองปราสาทพระวิหาร ในปี ค.ศ. 1954 ประเทศกัมพูชาจึงได้ยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ต่อไปจะเรียกว่า “ศาลฯ”) เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1959 และมีคำตัดสินเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ด้วยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม ให้ปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา (territory under the sovereignty of Cambodia) และประเทศไทยต้องถอนกองกำลังทหาร ตำรวจ หรือผู้ดูแล ออกจากบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา (vicinity on Cambodia territory) และคะแนนเสียงเจ็ดต่อห้า ประเทศไทยต้องคืนโบราณวัตถุที่ได้เคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ปราสาทพระวิหาร (Temple area) ซึ่งการตัดสินดังกล่าว ศาลฯ ได้ให้เหตุผลโดยสรุปว่า เนื่องจากประเทศสยามไม่มีเทคโนโลยีในการทำเส้นเขตแดน จึงได้ขอให้ฝรั่งเศสจัดทำแผนที่ในปี ค.ศ. 1907 ซึ่งผลงานดังกล่าวเป็นของเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสที่ได้มีการติดต่อกับรัฐบาลสยามในปี ค.ศ. 1908 รวมถึง “แผนที่ภาคผนวก 1” ซึ่งแสดงการปักปันเส้นเขตแดนบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก โดยปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนกัมพูชา ทั้งนี้ ศาลฯ ได้พิจารณาว่าประเทศไทยไม่ได้โต้แย้งแผนที่ภาคผนวก 1 จนถึงปี ค.ศ. 1958 แม้ว่าจะมีโอกาสหลายครั้งในการโต้แย้ง นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีแผนที่หลายฉบับที่แสดงว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนของกัมพูชา ซึ่งได้จัดพิมพ์ในประเทศไทย ศาลฯ จึงสรุปว่าประเทศไทยยอมรับเส้นเขตแดนดังกล่าวและไม่ได้โต้แย้งในภายหลัง²³¹

ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯ ได้ใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศและประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นไปเพื่อให้ปัญหาการกระทบกระทั่งกันในบริเวณพรมแดนคลี่คลายหรือยุติลงได้ ซึ่งตั้งแต่มีการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ในปี ค.ศ. 2013 ก็ไม่ปรากฏว่ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นอีก แสดงให้เห็นถึงผลดีจากการตีความคำพิพากษานอกจากจะเป็นการทำหน้าที่ของศาลฯ ในการให้ความกระจ่าง (clarify) ต่อสิ่งที่ได้ตัดสินไปแล้ว อันเป็นบทบาทหลักของศาลฯ แต่อีกบทบาทหนึ่ง คือ การทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ อันเป็นวัตถุประสงค์หลักขององค์การสหประชาชาติ ในบริบทนี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ถือว่าได้ทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยผู้เขียนจะได้อธิบายต่อไปในบทนี้

²³¹ Martin Wagener, “Lessons from Preah Vihear: Thailand, Cambodia, and the Nature of Low-Intensity Border Conflicts,” *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 30, 3 (2011): 27-59.

5.1 ฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับการตีความคำพิพากษา

ในการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เมื่อศาลฯ ได้วินิจฉัยว่ามีเขตอำนาจศาล (jurisdiction) และรับคำขอ (admissibility) ให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ ได้กำหนดข้อพิพาท 3 ประเด็น²³² ได้แก่

1. คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 มีผลผูกพันหรือไม่ ว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความในพื้นที่ของปราสาทพระวิหาร

2. ข้อพิพาทสัมพันธ์กันอย่างไรใกล้ชิดเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของวลี “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ที่อ้างถึงในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 (ซึ่งระบุว่า เป็นผลของคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ใน “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา”)

3. ข้อพิพาทเกี่ยวกับลักษณะของพันธกรณีของประเทศไทยที่ต้องถอน (ซึ่งถูกกำหนดโดยวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962)

เมื่อกำหนดข้อพิพาทข้างต้นแล้ว จึงเข้าสู่การพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี (merits) ซึ่งศาลฯ จำเป็นต้องพิจารณาตามประเด็นข้อพิพาทข้างต้น และตีความคำพิพากษากายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ กับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

5.1.1 การตีความตามเจตนารมณ์ตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

การตีความคำพิพากษาของศาลฯ มีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องตีความตามเจตนารมณ์ซึ่งข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ทั้งนี้ ข้อพิพาทนั้นจะต้องมาจากการมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ²³³ ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบที่แยกออกจากกันแต่มีความเชื่อมโยงกัน โดยผู้เขียนเห็นว่าในประโยคแรกแสดงให้เห็นถึงแง่มุมอย่างเป็นทางการของหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) ทำให้ศาลฯ ไม่สามารถพิจารณา

²³² Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 52.

²³³ Article 60 Statute of ICJ “The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.”

ประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้วในการพิจารณาคดีอีกครั้งได้ และธรรมนูญศาลฯ ก็ไม่ได้บัญญัติถึงการอุทธรณ์คำพิพากษา²³⁴

ส่วนในประโยคที่สองของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เป็นสิ่งที่ศาลฯ ได้บัญญัติเพื่อรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริง กล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการพิจารณาแทนการอุทธรณ์คำพิพากษา (appeal mechanisms) เนื่องจากเคารพหลักการแห่งความเป็นที่สุด (principle of finality) ของคำพิพากษาและคำตัดสิน โดยบัญญัติถึงความเป็นไปได้ของคู่ความในการมีคำขอให้ศาลฯ ตีความคำพิพากษา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือว่ามีลักษณะพิเศษจากการอุทธรณ์ คือ ถูกบัญญัติขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำตัดสิน ซึ่งคู่ความอาจมีประเด็นเกี่ยวกับ “ความหมายหรือขอบเขต” (meaning and scope) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ถูกจำกัดด้วยระยะเวลา²³⁵

นอกจากนี้ คำประกาศร่วมของผู้พิพากษา Owada, Bennoua, และ Gaja²³⁶ ในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 สรุปว่า “ศาลฯ ได้พิจารณาถึงหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) ควบคู่กับวัตถุประสงค์ของการตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ”

ยิ่งไปกว่านั้น การตีความยังแสดงถึงความจำเป็นเพื่อแสดงให้คู่ความเข้าใจถึงคำตัดสินสุดท้าย (final decision) อีกครั้ง ในกรณีที่มีความไม่ชัดเจน ทั้งนี้ ในบริบทของธรรมนูญศาลฯ ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการตีความคำพิพากษาและหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแรกและประโยคที่สองของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ มีบทบาทสำคัญ ซึ่งศาลฯ ต้องตัดสินว่า “สิ่งใดมีผลผูกพันคู่ความตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาคดีตีความ” ดังที่ Andreas Zimmermann²³⁷ ได้อธิบายถึงการตีความไว้ว่า คือ “กระบวนการให้ความกระจ่าง” (procedure of clarification) ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อ “ไม่เป็นการตั้งคำถาม (questioning) ต่อประเด็นของคำพิพากษาในคดีเดิม แต่แสดงถึงการยืนยัน (confirmation) ถึง “การมีผลของหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata* effect)”

²³⁴ Andreas Kulick, “Article 60 ICJ Statute, Interpretation Proceedings, and the Competing Concepts of *Res Judicata*,” *Leiden Journal of International Law*, 28 (2015): 73-89.

²³⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Dissenting opinion of Judge Donoghue, para. 7.

²³⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Joint declaration of Judges Owada, Bennouna and Gaja, para. 1.

²³⁷ A. Zimmermann, “Interpretation of Judgments of the International Court of Justice under Art. 60 of the Statute of the ICJ,” *Festschrift für Hans-Ernst Folz* (2003): 407 - 408.

5.1.2 การพิจารณาส่วนประกอบของคำพิพากษาตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ

ตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ คำพิพากษาจะประกอบด้วย วันที่อ่านคำพิพากษา รายชื่อองค์คณะ ผู้พิพากษา รายชื่อคู่ความ รายชื่อตัวแทน ทนายความ และผู้แก้ต่างของคู่ความ ผลสรุป การพิจารณาคดี คำเสนอ ให้พิจารณาของคู่ความ ข้อเท็จจริงแห่งคดี เหตุผลของประเด็นทางกฎหมาย ข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา เรื่องค่าใช้จ่าย จำนวนและรายชื่อผู้พิพากษาที่ออกเสียงข้างมาก และ ถ้อยแถลงเกี่ยวกับคำพิพากษาที่ลงนามโดยผู้มีอำนาจ

ทั้งนี้ ในการตีความคำพิพากษานั้น ส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญ หรือก่อให้เกิดข้อพิพาท ในการตีความ คือ ข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา และเหตุผลของประเด็นทางกฎหมาย ซึ่งเป็น ประเด็นที่ได้ตัดสินก่อนแล้ว (prior adjudication) อย่างไรก็ตาม เมื่อต้องประสบกับคำถาม ต่อประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)²³⁸ ในสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินตามกระบวนการ พิจารณาตามข้อ 36 ธรรมนูญศาลฯ อาจต้องพิจารณาไปถึงขอบเขตของคำพิพากษา คือ ส่วนการให้ เหตุผล ด้วย ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายต่อไป

5.1.3 การใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย

ในการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ ใช้ประมวล คำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ เพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

5.1.3.1 การให้ความกระจ่าง (clarify) ต่อความหมายและขอบเขต ของคำพิพากษาที่มีผลผูกพันคู่ความ

ศาลฯ ได้ระลึกถึงบทบาทของตนในการตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ คือ การให้ความกระจ่าง (clarify) กับความหมายและขอบเขตของสิ่งที่ศาลฯ ได้รับการร้องขอให้ตีความ (โดยเป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งความกระจ่างกับความหมายและขอบเขต ของคำพิพากษาที่มีผลผูกพันคู่ความ)²³⁹ โดยยังคงต้องอยู่ภายในขอบเขตของ “คำพิพากษาที่ศาลฯ ได้ตัดสินไว้” อย่างเคร่งครัด และไม่สามารถตั้งข้อสงสัยต่อประเด็นที่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันแล้ว นอกเหนือจากประเด็นที่ปรากฏอยู่ในข้อบทปฏิบัติการได้อีก กล่าวคือ ไม่สามารถให้คำตอบ

²³⁸ The Harvard Law Review Association, “Developments in the Law: Res Judicata,” *Harvard Law Review* 65, 5 (1952): 818-887.

²³⁹ ดังที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้ในคดีตีความการลักขโมย (โคลอมเบีย/เปรู) ค.ศ.1950

ต่อประเด็นที่ศาลฯ ไม่ได้ตัดสินไว้ในคำพิพากษาเดิม²⁴⁰ หรือในอีกนัยหนึ่ง การให้ความกระจ่างต่อความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาที่มีผลผูกพันคู่ความต้องอยู่ภายใต้หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯ มีเขตอำนาจบนพื้นฐานของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งบัญญัติว่า “คำพิพากษาเป็นที่สุดและต้องห้ามอุทธรณ์ กรณีที่มีข้อพิพาทในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ศาลฯ อาจตีความซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวได้ หากมีการยื่นคำร้องขอจากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

แม้ว่าในคำแถลงการณ์ของประเทศไทย จะโต้แย้งว่า ศาลฯ ไม่มีเขตอำนาจตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ “ยืนยัน (affirm) ถึงเส้นเขตแดนตามแผนที่ภาคผนวก 1” แต่จะเห็นได้ว่าประเด็นที่ศาลฯ ตีความก็ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเรื่องการกำหนดเส้นเขตแดนตามที่ประเทศไทยโต้แย้ง แต่ยังคงอยู่บนพื้นฐาน “ให้ความกระจ่างต่อความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ที่เกี่ยวกับบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหาร” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพันธกรณีของประเทศไทยในการถอนทหารหรือตำรวจซึ่งถูกส่งไปยังบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร

5.1.3.2 หลักการที่ศาลฯ ใช้ในการรับฟังพยานหลักฐาน

ศาลฯ ให้คำอธิบายว่า “การมีอยู่ของข้อพิพาท” ระหว่างคู่ความเกี่ยวกับคำพิพากษาเดิมเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน เพื่อให้ศาลมีเขตอำนาจในการตีความคำพิพากษา (ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ) หากแต่เมื่อเข้าสู่การพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี วิธีการที่ศาลฯ ใช้ในการตีความนั้น ทัศนคติเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ถูกจัดทำขึ้นโดยคู่ความฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายจะไม่ผูกพันศาลฯ ให้ต้องตีความตามนั้น

ทั้งนี้ ศาลฯ ได้อ้างถึงคดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ.1927²⁴¹ ที่ว่า “ศาลฯ ไม่เห็นว่าตนจะต้องผูกพันที่จะตอบเพียงว่า “ใช่” หรือ “ไม่” ต่อข้อเสนอดังกล่าว ที่ถูกจัดทำขึ้นในคำแถลงของผู้ร้อง ศาลฯ ใช้ทัศนคตินี้เนื่องจาก เพื่อวัตถุประสงค์ในการตีความคำพิพากษา ศาลฯ ไม่อาจถูกผูกมัดโดยวิธีการต่างๆ ที่เลือกโดยคู่ความที่เกี่ยวข้อง แต่จะต้องสามารถมีคำตัดสินโดยไม่ถูกจำกัด”

²⁴⁰ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 66.

²⁴¹ Ibid., para. 67.

ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ศาลฯ ได้ตีความบนหลักการที่จะไม่ผูกพันตนกับการนำสืบข้อพิพาทของคู่ความ อย่างไรก็ตาม ยังคงอยู่ภายใต้ “หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)” ซึ่งสอดคล้องกับการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้พิพากษา Xue Hanqing ซึ่งอธิบายว่า “การพิจารณาการมีอยู่ของข้อพิพาทระหว่างคู่ความ จะต้องเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง “ภายหลัง” ที่ศาลฯ ได้มีคำพิพากษา และเมื่อศาลฯ พิจารณาได้ว่า คู่ความ มีข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา แล้ว ศาลฯ จะตีความคำพิพากษา โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ได้ปรากฏต่อศาลฯ ในคดีเดิมเท่านั้น ซึ่งคือการกำหนดข้อพิพาทที่เป็นไปเพื่อให้ความกระจ่างของสิ่งที่ผูกพันคู่ความให้ปฏิบัติตาม”²⁴²

5.1.3.3 หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*)

หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ หรือ “*non ultra petita*”²⁴³ แปลว่า “not beyond the request” หมายความว่า “ห้ามเกินกว่าคำขอ” มีหลักการที่สำคัญ คือ “ศาลฯ ต้องไม่ตัดสินเกินกว่าที่คู่ความร้องขอ” ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ศาลตัดสินให้คู่กรณีฝ่ายที่ชนะคดีได้รับผลเกินกว่าค่าแกลงอย่างเป็นทางการของคู่ความ²⁴⁴

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า หลักการ *non ultra petita* ไม่ได้เป็นการมอบอำนาจให้ศาลฯ หรือทำให้ศาลฯ ไม่มีเขตอำนาจ เพียงแต่กำหนดขอบเขตของการทำคำตัดสินของศาลฯ และไม่ได้ทำให้ศาลฯ หหมดโอกาสที่จะใช้เหตุผลในทางกฎหมายซึ่งจำเป็นต่อคดี การที่ศาลฯ จะถูกจำกัดเขตอำนาจได้นั้น ก็อาศัยความประสงค์ที่คู่ความได้ให้ไว้ ไม่ว่าจะมาจากความตกลงพิเศษ (*special agreement*) หรือในคำแกลง (*submissions*) ก็ตาม เขตอำนาจศาลย่อมถูกจำกัดตามความตกลง หรือคำแกลงนั้น ซึ่ง “ศาลฯ ต้องไม่ขยายเขตอำนาจเกินกว่าที่ได้รับมาจากคู่ความ แต่ต้องใช้เขตอำนาจภายในขอบเขตที่ได้รับมา”

นอกจากนี้ หลักการ *non ultra petita* ยังได้รับการอธิบายจากความเห็นโดยผู้พิพากษา Higgins ผู้พิพากษา Kooijmans และผู้พิพากษา Buergenthal ในคดีหมายเลข 11 เมษายน ค.ศ. 2000 ว่า “นอกจากศาลฯ จะมีหน้าที่ในการตอบคำถามจากคำแกลง

²⁴² สัมภาษณ์ Xue Hanqin, ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, 28 พฤศจิกายน 2558. และโปรดดูภาพแสดงการสัมภาษณ์ในภาคผนวก ค

²⁴³ Shabtai Rosenne, *The Law and Practice of the International Court, 1920-2005: The Court and the United Nations Vol.I* (Leiden : Martinus Nijhoff Publisher, 2006), p. 578.

²⁴⁴ *Ibid.*, p. 576-578.

สุดท้ายของคู่ความแล้ว ยังต้องละเว้นจากประเด็นที่ต้องวินิจฉัยซึ่งคู่ความไม่ได้อ้างในคำแถลงดังกล่าว และศาลฯ ไม่สามารถมีคำตัดสินขยายนอกเหนือไปจากอำนาจศาลที่ได้รับจากคู่ความนั้นได้²⁴⁵”

ทั้งนี้ หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) ถือว่าเป็นที่ยอมรับแล้ว ในประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ 2 คดี ได้แก่ คดีตีความการลี้ภัย (โคลอมเบีย/เปรู) ค.ศ. 1950 และคดีหมายจับเมื่อวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 2000²⁴⁶

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า การตีความของศาลฯ จะชอบธรรมตามหลักการดังกล่าว เมื่อตีความไม่ขัดแย้งกับสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสิน คือ ไม่ได้ตีความนอกเหนือไปจากประเด็นที่ศาลฯ ได้ตัดสินไปแล้ว หรือใช้โอกาสในการตีความเพื่อตอบคำถามอื่น ๆ ที่ศาลฯ ไม่ได้ให้คำตอบไว้ในคดีก่อน

ในการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้ใช้หลักการดังกล่าวประกอบการวินิจฉัย กล่าวคือ

ศาลฯ ได้พิจารณาว่า ข้อโต้แย้งดังกล่าวของประเทศไทยเป็นเหตุผลหนึ่งว่า เพราะเหตุใดคำกล่าวอ้างที่อยู่ในคำแถลงสรุปสุดท้ายของคู่ความในคดีเดิมจึงมีความเกี่ยวข้องในการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยเห็นว่า การใช้หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) อย่างชอบธรรม ต้องตีความโดยไม่ขัดแย้งกับถ้อยคำของคำพิพากษาในคดีเดิมได้ ทั้งนี้ ต้องประเมินจากขอบเขตของคำร้องขอ (*petitum*) ของคู่ความ และการตีความคำพิพากษาภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งต้องไม่แตกต่างไปจากที่ศาลฯ ได้ทำไว้ ณ เวลาที่มีคำพิพากษา²⁴⁷

การที่ศาลฯ ยังได้กล่าวถึงสรุปการแถลงการณ์ด้วยวาจาของกัมพูชาในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1962 (นับเป็นระยะเวลาเกือบ 3 ปี หลังจากกัมพูชายื่นคำฟ้องเริ่มคดีเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1959) กัมพูชาได้ขอให้ศาลฯ มีคำตัดสินเพิ่มเติมอีก 3 ข้อ ได้แก่ สภาพทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 เส้นเขตแดนในบริเวณที่พิพาทตามเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 และการคืนโบราณวัตถุ ซึ่งมีความแตกต่างจากคำขอในคำฟ้องเริ่มคดี (ซึ่งมีเพียง

²⁴⁵ Arrest Warrant of 11 April 2000 (Congo v. Belgium), Judgment of 14 February 2002, Joint separate opinion of Judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal.

²⁴⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), para. 71.

²⁴⁷ Ibid.

2 ข้อ เท่านั้น คือ อธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารและการขอให้ไทยถอนกองกำลังทหารในบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร)

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า การที่ศาลฯ ได้ปฏิเสธที่จะรับคำแถลงสรุปสุดท้ายของกัมพูชา ในส่วนของประเด็นเพิ่มเติมกรณีสภาพทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 ยิ่งเป็นการยืนยันว่า มิได้เป็นการตัดสินเรื่องเส้นเขตแดนแต่อย่างใด

ดังนั้น กรณีจึงถือได้ว่า การที่ศาลฯ ไม่พิจารณาให้เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดน แมื่อกัมพูชาจะร้องขอก็ตาม นั้น คือ การที่ศาลฯ รับฟังการกล่าวอ้างของประเทศไทย (การใช้หลักในประเด็น “ห้ามพิพากษาเกินคำขอ” (*non ultra petita*))

5.1.3.4 การประพฤติปฏิบัติ (subsequence conduct) ของคู่ความภายหลังการมีคำพิพากษาไม่เกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษาโดยศาลฯ

ศาลฯ ได้อธิบายว่า คำพิพากษาของศาลฯ ไม่อาจเทียบเท่ากับสนธิสัญญา ซึ่งเป็นตราสารที่มีผลผูกพันและจากความยินยอมของรัฐภาคี ซึ่งการตีความสนธิสัญญาอาจได้รับผลกระทบจากการประพฤติปฏิบัติในเวลาต่อมาของรัฐเหล่านั้น (ตามข้อ 31 วรรค 3 (บี) ของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969)²⁴⁸ ซึ่งเป็นกรณีการตีความสนธิสัญญาอันเป็นผลมาจากการประพฤติปฏิบัติของรัฐภาคี

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยว่า การตีความคำพิพากษา ย่อมเป็นเพียง “การทำให้แน่ชัดเกี่ยวกับสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินแล้ว” ไม่ใช่สิ่งที่คู่ความเชื่อในเวลาต่อมาว่า “เป็นสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสิน”

ดังนั้น ความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาของศาลฯ ไม่อาจได้รับผลกระทบจากการประพฤติปฏิบัติของคู่ความซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ศาลฯ ได้ให้คำพิพากษานั้น ดังที่ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้วินิจฉัยในคดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ. 1927 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์การตีความคำพิพากษาไว้ว่า “เมื่อมีการตีความ ศาลฯ จะงดเว้นจากการตรวจสอบบรรดาข้อเท็จจริงที่นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่ศาลฯ ได้พิจารณาแล้ว

²⁴⁸ Article 36 (3) (b), 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties “3. There shall be taken into account, together with the context:...

(b) any subsequent practice in the application of the treaty which establishes the agreement of the parties regarding its interpretation;”

ในคำพิพากษาที่อยู่ระหว่างการตีความ และโดยผลของการนี้ รวมถึงข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกิดขึ้น ภายหลังจากคำพิพากษานั้น”²⁴⁹

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยว่า “หลักเกณฑ์การงดเว้นจากการตรวจสอบ ข้อเท็จจริงภายหลัง มีคำพิพากษาในคดีเดิม” จึงมีขึ้นเพื่อปกป้องความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาในคดีเดิม ไม่ให้ได้รับผลกระทบจากการประพฤติปฏิบัติของคู่ความซึ่งเกิดขึ้น ภายหลังจากที่ศาลฯ ได้มีคำพิพากษา โดยที่ข้อเท็จจริงซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากนั้น ย่อมมิได้อยู่ใน ความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาในคดีตีความอีกด้วย

5.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการนำสืบของคู่ความ

ข้อเท็จจริงประกอบการตีความได้จากที่คู่ความนำสืบ คือ ประเทศกัมพูชาและประเทศไทย เพื่อใช้ประกอบการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การนำสืบของฝ่ายกัมพูชา

เริ่มต้นจากการที่ประเทศกัมพูชาได้กล่าวอ้างว่า นอกจากพื้นที่ปราสาทพระวิหารแล้ว ยังมีนัยครอบคลุมพื้นที่ของดินแดนกัมพูชาและบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา โดยขยายไปถึง เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ครอบคลุมยอดเขาพระวิหารและภูมูมะเขือ จากการที่ประเทศ กัมพูชายืนยันข้อเท็จจริง ดังนี้

(1) ประเทศกัมพูชาได้ยืนยันว่า วรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 “เชื่อมโยงกันโดยแยกออกจากกันไม่ได้” ซึ่งในวรรคที่หนึ่ง ศาลฯ ตัดสินว่า ปราสาท “ตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” และในวรรคที่สอง ศาลฯ ตัดสินว่า โดยเหตุนี้ ประเทศไทยถูกกำหนดให้ถอนบุคลากร ซึ่งประเทศไทย ส่งไปประจำอยู่ “ที่ปราสาทหรือบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา”²⁵⁰

(2) ประเทศกัมพูชาได้ยืนยันว่า ข้อบทปฏิบัติการดังกล่าวเป็นผลจากการกำหนดในส่วน การให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ ภาคผนวก 1 เป็นเขตแดนระหว่างคู่ความในบริเวณของปราสาทพระวิหาร ซึ่งเป็นส่วนการให้เหตุผล

²⁴⁹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 75.

²⁵⁰ Ibid., para. 59.

ระบุเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่งสำหรับคำตัดสินที่รวมอยู่ในข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว และมีผลผูกพันคู่ความ

ดังนั้น พื้นที่ของดินแดนที่ศาลฯ อ้างถึงในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการและพื้นที่บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชาที่ศาลฯ อ้างถึงในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการจึงขยายออกไปเกินกว่าขอบเขตของตัวปราสาทพระวิหาร โดยรวมถึงพื้นที่ในพื้นที่พิพาทไปจนถึงเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งประเทศกัมพูชาไม่เห็นว่าเป็นพื้นที่ดังกล่าวครอบคลุมถึงยอดเขาพระวิหารทั้งหมด และมุ่งจะเข้าไปทางเหนือจนถึงเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1

(3) ประเทศกัมพูชาปฏิเสธเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 โดยเห็นว่า เป็นการกระทำฝ่ายเดียวของประเทศไทยที่ขัดแย้งกับส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษา ซึ่งการปฏิบัติของคู่ความตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษา

อย่างไรก็ตาม ประเทศกัมพูชาได้ยอมรับบันทึกความเข้าใจ ค.ศ. 2000 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักเขตแดนทางบก โดยเห็นว่าการทำงานบันทึกดังกล่าว ได้แสดงว่าการปักปันเขตแดนได้เกิดขึ้นแล้ว²⁵¹

(4) ประเทศกัมพูชาได้นำสืบต่อศาลฯ ว่า คำสรุปย่อ (headnote) ของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 แสดงให้เห็นว่า คำพิพากษาได้กำหนดเขตแดนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง²⁵² กล่าวคือ “พื้นที่ทับซ้อน” 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ ตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1

(5) ประเทศไทยมีพันธกรณีต่อเนื่องในการถอนกองกำลังทหารออกจากพื้นที่ดังกล่าวของกัมพูชา

จากข้อเท็จจริงข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปว่า ประเทศกัมพูชาแถลงต่อศาลฯ ว่า วรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 “เชื่อมโยงโดยแยกออกจากกันไม่ได้” โดยที่ “แผนที่ภาคผนวก 1” ซึ่งอยู่ส่วนการให้เหตุผล เป็น “เงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง” สำหรับคำตัดสินที่รวมอยู่ในข้อบทปฏิบัติการอันมีผลผูกพันคู่ความ²⁵³ กล่าวคือ เป็นเหตุผลที่ไม่สามารถแยกจากข้อบทปฏิบัติการได้

²⁵¹ Ibid., para. 60.

²⁵² Ibid.

²⁵³ ตามนัยการตัดสินของศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่เซอร์ชาว) ค.ศ. 1927

ด้วยเหตุนี้ กัมพูชาจึงอ้างว่า นอกจากพื้นที่ปราสาทพระวิหารแล้ว พื้นที่ของดินแดนกัมพูชา และบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชาของวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการยังขยายไปถึงเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ครอบคลุมยอดเขาพระวิหารและ ภูมะเขือ ซึ่งก็คือ “พื้นที่ทับซ้อน” (4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ) ตามคำสรุปย่อ (headnote) ของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และการปักปันเขตแดนที่ได้เกิดขึ้นตามนัยของบันทึกความเข้าใจ ค.ศ. 2000

ผู้เขียนสรุปความเห็นของกัมพูชาต่อข้อบทปฏิบัติดังกล่าว ว่า ประเทศไทยควรถอนบุคลากรออกจากปราสาทพระวิหารและดินแดนกัมพูชาในบริเวณใกล้เคียงไปยังดินแดนประเทศไทย ซึ่งดินแดนกัมพูชาที่ถูกอ้างถึงในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ตรงกับดินแดนที่ระบุว่า อยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ ดังนั้น พันธกรณีของประเทศไทยที่ต้องถอนกองกำลังทหารจึงมีลักษณะต่อเนื่องและมีนัยถึงพันธกรณีที่จะไม่ส่งกองกำลังดังกล่าวกลับไปยังดินแดนกัมพูชาตามที่ระบุไว้ในคำพิพากษาดังกล่าวอีกในอนาคต

(2) การนำสืบของฝ่ายไทย

เนื่องจากศาลฯ ได้ปฏิเสธที่จะให้ความกระจ่างว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แสดงเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความหรือไม่ ศาลฯ จึงไม่ได้ยุติข้อพิพาทอันยาวนานระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทย ในขณะเดียวกัน ประเด็นดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาในปี ค.ศ. 1962 และไม่ได้ตัดสินให้มีผลผูกพัน แต่อยู่ในส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษา ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ประเทศไทยจำต้องโต้แย้งประเด็นดังกล่าวบนพื้นฐานของหลักสุจริตภายใต้การตีความคำพิพากษาของศาลฯ โดยไทยเห็นว่า ศาลฯ ไม่สามารถรับพิจารณาประเด็นดังกล่าวนี้ได้ แม้ว่าจะมีความไม่ชัดเจนของคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 หากศาลฯ ในปี ค.ศ. 2013 ตีความในประเด็นดังกล่าว ก็จะกลายเป็นว่าศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ได้วินิจฉัยประเด็นที่ไม่ได้รับการตัดสินในข้อบทปฏิบัติการ ด้วยการพิจารณาคำร้องขอของกัมพูชาที่มีลักษณะเป็นการทบทวนคำพิพากษา

การกล่าวอ้างของประเทศไทยทั้งหมด คือความพยายามในการต่อสู้ว่า ข้อพิพาทของเรื่องราวทั้งหมดเกี่ยวข้องกับอธิปไตยแห่งดินแดน ไม่ใช่การปักปันเขตแดน ซึ่งแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเพียงหลักฐานที่ศาลฯ พิจารณาว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชา โดยยืนยันข้อเท็จจริง ดังนี้

(1) ประเทศไทยยืนยันว่า ข้อพิพาทที่ปรากฏต่อศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 เกี่ยวข้องกับ “อธิปไตยแห่งดินแดน” ไม่ใช่ “การปักปันเขตแดน” และคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตัดสินเพียงแต่ว่า “ปราสาทพระวิหารตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชา” เท่านั้น

(2) ประเทศไทยยืนยันว่า แผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเพียงหลักฐานที่ศาลฯ พิจารณาว่า ปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนกัมพูชาหรือไม่ และมีได้ใช้เพื่อความมุ่งหมายในการกำหนดเขตแดน ซึ่งเป็นภารกิจที่จะต้องดำเนินการโดยการตกลงกันระหว่างคู่ความ

(3) ประเทศไทยได้อ้างหลักการ “ห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*)” เนื่องจาก ประเทศกัมพูชาไม่ได้ร้องขอให้ศาลฯ ตัดสินเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเส้นเขตแดน ในคำแถลงเดิม ในปี ค.ศ. 1959 และศาลฯ ได้ปฏิเสธที่จะรับคำแถลงใหม่ ซึ่งประเทศกัมพูชาได้เสนอ ในคำแถลงสรุปกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา ในปี ค.ศ. 1962

(4) ประเทศไทยอ้างว่า มีแผนที่ภาคผนวก 1 มากกว่า 1 ฉบับ และแต่ละฉบับ มีความแตกต่างกันและมีความคลาดเคลื่อนในจุดที่สำคัญ ซึ่งแผนที่ภาคผนวก 1 มีข้อบกพร่อง ที่สำคัญหลายประการ รวมถึงข้อผิดพลาดทางภูมิประเทศและตำแหน่งที่ตั้ง จึงไม่มีความแม่นยำและ เบี่ยงเบนไปจากเส้นสันปันน้ำที่กำหนดในสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 ดังนั้น ย่อมเป็นไปได้ที่จะถ่ายทอดเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ลงบนแผนที่สมัยใหม่โดยปราศจากข้อมูล มากกว่านี้²⁵⁴

(5) ประเทศไทยยืนยันว่า คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ตัดสิน เพียงว่า ประเทศกัมพูชามีอธิปไตยเหนือพื้นที่ผืนเล็กๆ ที่ซากปรักหักพังของปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ เท่านั้น ซึ่งพื้นที่นั้นต่อมาได้ถูกแสดงบนแผนที่แนบท้ายมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962 โดยที่คำพิพากษาดังกล่าวไม่ได้พิจารณาเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือส่วนที่เหลือของยอดเขาพระวิหารหรือ ภูเขาเชื่อแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ปลดปล่อยพันธกรณีการถอนบุคคลากรหลังเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 ซึ่งประเทศกัมพูชาได้แสดงการยอมรับเส้นดังกล่าวเมื่อสมเด็จพระนโรดมสีหนุ พระประมุข แห่งราชอาณาจักรกัมพูชาเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารในปี ค.ศ. 1963 และประเทศไทยก็ได้เคารพ บูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชาต่อพื้นที่ดังกล่าว ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป ซึ่งไม่ได้มีที่มาจากคำพิพากษาดังกล่าว และการปักปันเขตแดนในพื้นที่ปราสาทพระวิหารควรต้อง

²⁵⁴ ยิ่งไปกว่านั้น แผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเพียงหนึ่งในหลายเหตุผลที่ใช้เป็นพื้นฐานของคำพิพากษา เนื่องจากศาลฯ ได้ยึดถือ มูลฐานที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสด็จเยือนปราสาทของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ในปี ค.ศ. 1930 ซึ่งศาลฯ ได้อธิบายว่า “มีความสำคัญ” และเป็นการยอมรับต่ออำนาจอธิปไตยของประเทศกัมพูชาโดยสืบทอดมาจาก ประเทศฝรั่งเศสเหนือปราสาทพระวิหาร

ได้รับการดำเนินการให้ลุล่วงต่อไปตามบันทึกความเข้าใจ ค.ศ. 2000 โดยมีกลไกสำหรับคู่ความที่จะปฏิบัติภารกิจนั้นต่อไป²⁵⁵

อนึ่ง ประเทศไทยได้นำสืบอย่างกว้างขวางถึงการประพจน์ปฏิบัติของคู่ความ ภายหลังจากที่ศาลฯ ได้มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962²⁵⁶ อันได้แก่ การล้อมรั้วลวดหนามตามเส้นมติดินแดนรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 และการเสด็จเยี่ยมชมปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ค.ศ. 1963 ซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ซึ่งล้อมด้วยรั้วลวดหนาม²⁵⁷ รวมทั้งช่วงเหตุการณ์ปี ค.ศ. 2007-2008 ซึ่งประเทศกัมพูชาได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก อันมีความเกี่ยวเนื่องกับข้อโต้แย้งของประเทศไทยว่าไม่มีข้อพิพาทภายในความหมายของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ระหว่างคู่ความ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ได้เสนอว่าการประพจน์ปฏิบัตินี้เกี่ยวข้องกับคดีความคำพิพากษาเช่นกัน²⁵⁸

จากข้อเท็จจริงข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปว่า ประเทศไทยแถลงต่อศาลฯ ว่า คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 คือ การตัดสินข้อพิพาทในเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดน ไม่ใช่การปักปันเขตแดน ซึ่งแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นเพียงหลักฐานที่ศาลฯ ใช้พิจารณาว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชาหรือไม่เท่านั้น เช่นเดียวกับประเด็นการเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในปี ค.ศ. 1930 ซึ่งเป็นการโต้แย้งว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่ใช่ “เงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง” ต่อการตัดสินของศาลฯ จึงไม่ใช่ส่วนของการให้เหตุผลที่ไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้²⁵⁹

5.3 การปรับใช้หลักกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง

ปัญหาในทางกฎหมายที่สำคัญของกัมพูชาเพื่อประสงค์ให้ศาลตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 นั้น หากพิจารณาในแง่ของประวัติศาสตร์ เริ่มต้นจากการอ้างสิทธิที่ฝรั่งเศสเคยมีเมื่อครั้งปกครองอินโดจีนกับรัฐบาลไทย (สยาม) ในปี ค.ศ. 1904 รัฐบาลสยามและฝรั่งเศสในฐานะผู้ปกครองกัมพูชาตกลงจัดตั้งคณะกรรมการผสมเพื่อปักปันเส้นเขตแดน โดยมีเจตนา

²⁵⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 64-65.

²⁵⁶ Ibid., para. 74.

²⁵⁷ Ibid., para. 22-23.

²⁵⁸ Ibid., para. 74.

²⁵⁹ ในอีกนัยหนึ่ง ประเทศไทย เห็นว่า วรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว ศาลฯ ตัดสินเพียงแต่ว่าปราสาทพระวิหารตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของกัมพูชาเท่านั้น และไม่มีมีความเกี่ยวข้องกับการปักปันเขตแดนตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แต่อย่างใด ตามหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*)

ให้ใช้สันปันน้ำบนเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งประเทศไทยโต้แย้งว่าแผนที่แสดงสันปันน้ำที่ไม่ถูกต้อง ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตว่า เหตุผลเบื้องหลังที่แท้จริงของการตีความนี้ คือการที่กัมพูชาประสงค์ให้เกิด การกำหนดเส้นเขตแดนโดยใช้แผนที่ภาคผนวก 1 เนื่องจากเห็นว่า เป็นสิ่งที่ศาลฯ ได้ใช้ ในการพิจารณาเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า เมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตีความคำพิพากษา แม้ศาลฯ จะมีดุลพินิจ ในการตีความคำพิพากษา หากแต่ศาลฯ ก็ย่อมต้องตีความความคำพิพากษานบนหลักกฎหมายระหว่าง ประเทศ อธิบายได้ดังนี้

5.3.1 ประเด็นที่ศาลฯ ไม่รับตีความ

ประเด็นการอ้างคำสรุปย่อ (headnote) ของกัมพูชา เป็นสิ่งที่ศาลฯ ไม่ถือเป็นประเด็น เนื่องจากคำสรุปย่อไม่ได้อยู่ในองค์ประกอบของคำพิพากษา²⁶⁰ แต่เป็นเพียงการบ่งบอกโดยทั่วไป แก่ผู้อ่านถึงประเด็นต่างๆ ที่ได้รับการตรวจสอบในคำพิพากษานั้น และไม่ใช่อธิบายอย่างเป็น ทางการซึ่งอธิบายสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินไว้อย่างแท้จริง²⁶¹

ผู้เขียนเห็นว่า สอดคล้องกับการที่ศาลฯ ต้องงดเว้นจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีคำพิพากษาในคดีเดิม²⁶² โดยที่ความหมายและขอบเขตของคำพิพากษา ย่อมไม่อาจได้รับผลกระทบจากการประพฤติปฏิบัติของคู่ความภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษา²⁶³ ดังนั้น ศาลฯ จึงไม่รับประเด็นการล้อมรั้วลวดหนามตามเส้นมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962 และการเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ค.ศ. 1963 ตามการนำสืบของประเทศไทย รวมถึงการจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักร กัมพูชาว่าด้วยการสำรวจและการจัดทำหลักเขตแดนทางบก ค.ศ. 2000 ตามการนำสืบของประเทศ กัมพูชา

²⁶⁰ คำสรุปย่อไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษามาตามข้อ 95 วรรค 1 ข้อบังคับของศาลฯ หรือข้อ 74 วรรค 1 ข้อบังคับของศาลฯ ค.ศ. 1946 ซึ่งใช้อยู่ในระหว่างการตัดสินคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

²⁶¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 73.

²⁶² ดังที่ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยตัดสินไว้ในคดีตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ชัว) ค.ศ. 1927

²⁶³ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 74.

5.3.2 การตีความลักษณะสำคัญ (principal features) ของคำพิพากษา

ศาลฯ จะพิจารณาลักษณะสำคัญของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งการตีความส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) จะคำนึงถึงเท่าที่ จะให้ความกระจ่างต่อการตีความข้อบทปฏิบัติการที่เหมาะสมเท่านั้น

ทั้งนี้ การตีความคำให้การและบันทึกของกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาในปี ค.ศ. 1962 แสดงให้เห็นถึงหลักฐานใดปรากฏหรือไม่ได้ปรากฏต่อศาลฯ และประเด็นที่ปรากฏต่อศาลฯ ได้ถูก จัดทำขึ้นโดยคู่ความแต่ละฝ่ายอย่างไร ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษา นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ จะเห็นได้ว่า เหตุผลของประเด็นทางกฎหมาย (the reasons in point of law) และคำให้การและบันทึกของกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา คือ คำเสนอให้พิจารณาของคู่ความ (the submissions of the parties) เป็นองค์ประกอบ ของคำพิพากษา²⁶⁴ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษาเท่าที่จะให้ความกระจ่าง ต่อการตีความข้อบทปฏิบัติการที่เหมาะสม

จากการวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ผู้เขียนแบ่งประเด็นที่ต้องพิจารณา ดังนี้

5.3.2.1 อธิปไตยแห่งดินแดน (sovereignty of territory)

ในประเด็นแรก ศาลฯ วินิจฉัยว่า เป็นการพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตย แห่งดินแดนเหนือพื้นที่ซึ่งปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปักปันเขตแดน ตามคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961 ซึ่งศาลฯ ได้อ้างถึงไว้ในส่วน การให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962²⁶⁵ โดยได้ยืนยันการให้เหตุผล สนับสนุนในประเด็นนี้ไว้ในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ว่า “คำแถลงที่หนึ่ง และที่สองของกัมพูชาที่เรียกร้องให้ศาลฯ ชี้ขาด ในเรื่องสถานะทางกฎหมาย ของแผนที่ภาคผนวก

²⁶⁴ Article 95 (1) Rules of Court “The judgment, which shall state whether it is given by the Court or by a Chamber, shall contain:...

the submissions of the parties;

the reasons in point of law;...”

²⁶⁵ ปรากฏในวรรคที่ 17 ซึ่งเป็นส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ความว่า “ดังนั้น ประเด็น ข้อพิพาทที่ยื่นต่อศาลฯ จึงถูกจำกัดอยู่ที่ความแตกต่างทางทัศนะในเรื่องอธิปไตยเหนือบริเวณปราสาทพระวิหาร เพื่อที่จะตัดสินปัญหา เรื่องอธิปไตยแห่งดินแดนนี้ ศาลฯ จะต้องพิจารณาเส้นเขตแดนระหว่างรัฐทั้งสองในส่วนนี้ ได้มีการยื่นแผนที่หลายฉบับและเสนอ ข้อพิจารณาต่างๆ ต่อศาลฯ ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ศาลฯ จะพิจารณาแต่ละสิ่งเหล่านี้เพียงเท่าที่ศาลฯ จะพบว่า เป็นเหตุผลสำหรับการตัดสิน ที่ศาลฯ ต้องให้เพื่อที่จะระงับข้อพิพาทข้อเดียวนี้ได้เสนอต่อศาลฯ อันเป็นประเด็นที่เพิ่งได้กล่าวถึง”

1 และในเรื่องเส้นเขตแดนในบริเวณที่พิพาท จะรับไว้พิจารณาได้ก็แต่เพียงเท่าที่คำแถลงดังกล่าว แสดงมูลฐาน และไม่ใช่ข้อกล่าวอ้างที่จะต้องพิจารณาในข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา”

นอกจากนี้ ศาลฯ ยังได้แสดงให้เห็นว่า ไม่มีการกล่าวถึงแผนที่ภาคผนวก 1 หรือที่ตั้งของเขตแดนในข้อบทปฏิบัติการ หรือแนบไปกับคำพิพากษาดังกล่าวแต่อย่างใด อีกทั้งไม่ได้ แสดงความเห็นใดๆ เกี่ยวกับความยากลำบากของการถ่ายทอดเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้ถกเถียงโดยคู่ความแล้วในกระบวนการพิจารณาคดี ปี ค.ศ. 1962 ซึ่งการปักปัน เขตแดนไม่ถูกให้ความสำคัญสำหรับการพิจารณาตั้งแต่ตอนแรก²⁶⁶

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ศาลฯ รับฟังตามที่ฝ่ายไทยนำสืบว่า ข้อพิพาท ในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 คือ ข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดน ไม่ใช่ การปักปันเขตแดนตามคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961

ทั้งนี้ ศาลฯ ได้ยืนยันว่า คำแถลงที่หนึ่งและที่สองของกัมพูชาที่เรียกร้อง ให้ชี้ขาดถึงสถานะทางกฎหมายของแผนที่ภาคผนวก 1 ในเรื่องเส้นเขตแดน จะรับไว้พิจารณาได้ ก็แต่เพียงเท่าที่คำแถลงดังกล่าวแสดงมูลฐาน และไม่ใช่ข้อกล่าวอ้างที่จะต้องพิจารณาในข้อบท ปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 อันเป็นไปตามหลักการ ห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) โดยที่คำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับคำฟ้องเริ่มคดีของกัมพูชาที่มีเพียง 2 ข้อ คือ ขอให้ศาลฯ ตัดสินว่าอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา และขอให้ไทยถอนกองกำลังทหารในบริเวณพื้นที่ปราสาท พระวิหาร เพราะฉะนั้น จึงเป็นการพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่า กัมพูชาไม่ได้ขอให้ศาลฯ ปักปันเขตแดน บริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหารแต่อย่างใด หากแต่เป็นเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดน โดยศาลฯ จะต้องเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดว่าขอบเขตของปราสาทพระวิหาร รวมถึงบริเวณที่ไทยจะต้องถอนกองกำลังทหาร ในบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหารว่ามีขอบเขตเพียงใด

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ข้อพิพาทในคดีนั้นเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และไม่เกี่ยวข้องกับการปักปันเขตแดน (ซึ่งไม่มีการกล่าวถึง ในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962) โดยที่คู่ความไม่ได้โต้แย้ง ถึงความยากลำบากของการถ่ายทอดเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ในระหว่างกระบวนการ พิจารณาคดี ปี ค.ศ. 1962 และไม่อาจกล่าวอ้างคำพิพากษาของศาลฯ คือ การปักปันเขตแดนได้

²⁶⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 76.

5.3.2.2 บทบาทหลัก (central role) ของแผนที่ภาคผนวก 1

ศาลาฯ วินิจฉัยว่า แผนที่ภาคผนวก 1 มี “บทบาทหลัก” (central role) ในส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยศาลาฯ ได้ทบทวน ประวัติศาสตร์ของแผนที่ภาคผนวก 1 และความสัมพันธ์ของแผนที่ภาคผนวก 1 กับสนธิสัญญาสยาม – ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 ตามที่ปรากฏในส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าวไว้ว่า “ดังนั้น ปัญหาที่แท้จริงซึ่งเป็นแก่น (core) ในคดีนี้ คือ การที่คู่ความได้รับเอาแผนที่ภาคผนวก 1 และเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ ในฐานะที่แสดงถึงผลของงานปักปันเขตแดนในบริเวณของพระวิหารอันเป็นการให้ ลักษณะผูกพันแก่แผนที่นั้น หรือไม่”²⁶⁷

นอกจากนั้น ศาลาฯ ได้พิจารณาถึงการประพจน์ปฏิบัติของคู่ความเกี่ยวกับแผนที่ภาคผนวก 1 และแนวปฏิบัติอื่นๆ รวมถึงการเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ ในปี ค.ศ. 1930 อันเปรียบเสมือนเป็นการยอมรับโดยปริยายต่ออธิปไตยของกัมพูชา ซึ่งสืบสิทธิจากฝรั่งเศส และการประพจน์ปฏิบัติอื่นๆ ของประเทศไทยภายหลัง ปี ค.ศ. 1908-1909 โดยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพื่อยืนยันต่อการยอมรับเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ตามที่ปรากฏในส่วน การให้เหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าวไว้ว่า “...ศาลาฯ เห็นว่าประเทศไทยในปี ค.ศ. 1908-1909 ได้ยอมรับ แผนที่ภาคผนวก 1 ว่าเป็นผลของงานปักปันเขตแดน และด้วยเหตุนี้ จึงได้รับรองเส้นบนแผนที่ว่าเป็น เส้นเขตแดน อันเป็นผลทำให้พระวิหารตกอยู่ในดินแดนกัมพูชา...คู่ความทั้งสองฝ่าย ได้ยอมรับเส้นนี้ โดยการประพจน์ปฏิบัติของตน และโดยผลของการนั้น ได้ตกลงให้ถือว่าเส้นนี้เป็นเส้นเขตแดน”²⁶⁸

ดังนั้น “การยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1” โดยคู่ความ จึงเป็นเหตุให้แผนที่ภาคผนวก 1 เข้ามาเป็นการตกลงสนธิสัญญา (treaty settlement) ตามประเด็นการตีความ สนธิสัญญา โดยศาลาฯ “...เห็นสมควรที่จะลงความเห็นเอื้อต่อเส้นนี้ตามแผนที่ในบริเวณที่พิพาท”²⁶⁹ ซึ่งศาลาฯ ในปี ค.ศ. 1962 พิจารณาว่าแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นส่วนหนึ่งของการระงับตามสนธิสัญญา (treaty settlement)

อย่างไรก็ตาม ในคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ศาลาฯ ได้ทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความ และยังคงแสดงความชัดเจนว่า ศาลาฯ ไม่ได้ ถูกร้องขอให้ตัดสินในประเด็นการกำหนดเส้นเขตแดนในคดีเดิม จึงไม่สามารถตีความประเด็นดังกล่าวได้

²⁶⁷ Ibid., para. 77.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ Ibid.

ศาลฯ จึงมีหน้าที่ในการให้ความกระจ่างต่อการให้ความหมายของขอบเขตอธิปไตยของกัมพูชา ในพื้นที่เล็กๆ บริเวณปราสาทพระวิหาร ซึ่งเป็นวัตถุ (subject) แห่งข้อพิพาทในคดีเดิม

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ศาลฯ ปฏิเสธที่จะใช้คำว่า “เงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง” (a condition essential) กับ “แผนที่ภาคผนวก 1” ตามการนำสืบของกัมพูชา โดยใช้คำว่า “บทบาทหลัก (central role)” เนื่องจากศาลฯ ได้วินิจฉัยว่า นอกจากแผนที่ภาคผนวก 1 ยังพิจารณาประเด็นการเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในปี ค.ศ. 1930 ซึ่งเป็นไปตามการนำสืบของประเทศไทย รวมถึงประเด็นการยอมรับเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ภายหลังจากปี ค.ศ. 1908-1909 ของประเทศไทยอีกด้วย

ทั้งนี้ การตีความ “แผนที่ภาคผนวก 1” ซึ่งเป็นส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จะเป็นการตีความส่วนการให้เหตุผลเท่าที่จะให้ความกระจ่างต่อการตีความข้อบทปฏิบัติการที่เหมาะสมเท่านั้น โดยแผนที่ภาคผนวก 1 อยู่ในส่วนการให้เหตุผลของศาลฯ มีบทบาทหลัก (central role) เพราะเท่ากับเป็นการยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 ของคู่ความ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา

สำหรับประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ผลผูกพันในการตีความสนธิสัญญาดังกล่าวย่อมมีผลเฉพาะการแสดงขอบเขตของบริเวณพื้นที่พิพาทเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการยอมรับให้เส้นเขตแดนแต่อย่างใด

5.3.2.3 อธิปไตยเฉพาะ “บริเวณปราสาทพระวิหาร” (region of the Temple of Preah Vihear)

ศาลฯ ได้วินิจฉัยว่า ข้อพิพาท ในคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961 คือ อธิปไตยใน “บริเวณของปราสาทพระวิหาร” ซึ่งประกอบเป็น “พื้นที่เล็ก”²⁷⁰ ผืนหนึ่งจากกระบวนการพิจารณาคดี ปี ค.ศ. 1962 จากนั้น ศาลฯ ยังได้พิจารณา “พื้นที่เล็ก” จากคำอธิบายลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ “ปราสาทพระวิหาร...ตั้งอยู่บนยอดเขา (promontory) ที่มีชื่อเดียวกัน อันเป็นส่วนตะวันออกของทิวเขาดงรัก...เขาพระวิหารเองก็มีลักษณะเช่นนี้โดยตัวปราสาทหลักตั้งอยู่บนปลายของพื้นที่สูงรูปสามเหลี่ยมซึ่งชะงอกออกไปยังที่ราบดังกล่าว” ในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ดังที่นาย Dean Acheson หนายความฝ่ายกัมพูชา ได้ชี้ให้ศาลฯ เห็นว่า “...พื้นที่พิพาท ในกระบวนการพิจารณาคดีเหล่านี้มีขนาดเล็กมากจริงๆ ความผันแปรไปครั้งไมล์ หรือน้อยกว่านั้น อาจทำให้ปราสาทตั้งอยู่ทั้งหมดบนฝั่งหนึ่งหรืออีกฝั่งหนึ่ง

²⁷⁰ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 78.

ของเขตแดน” หรือ “...พื้นที่ของที่ดินที่มีความกว้างไม่ถึงหนึ่งกิโลเมตร” หรือ “พื้นที่เขตแดนที่น้อยกว่าสองหรือสามกิโลเมตร”

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่า การที่ศาลฯ ได้ตีความส่วนที่เป็นการให้เหตุผลด้วยการกล่าวถึง “ยอดเขาพระวิหาร” จากคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 โดยกล่าวถึงยอดเขาพระวิหารรวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง ได้แก่ การอธิบายลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของปราสาทพระวิหารบนยอดเขาพระวิหารข้างต้น การอ้างอิงเส้นเขตแดนบนแผนที่ภาคผนวก 1 ที่แสดงว่าบริเวณพระวิหาร รวมทั้งปราสาทพระวิหารอยู่ทางด้านกัมพูชา และเส้นเขตแดนบนแผนที่ภาคผนวก 1 ได้หันเหไปทางเหนือของบริเวณชะง็อกผา ณ พระวิหาร²⁷¹ ซึ่งทั้ง 3 คำคือ “ยอดเขา” “บริเวณ” และ “ชะง็อกผา” คือคำแปลจากหนังสือ “คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร” โดยกระทรวงการต่างประเทศ ต่างล้วนเป็นคำแปลมาจากภาษาอังกฤษคำเดียวที่เหมือนกันคือ “promontory” ซึ่งผู้พิพากษา Cançado Trindade ได้อธิบายลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของปราสาทพระวิหารซึ่งตั้งอยู่บน “ยอดเขาสูง” (high promontory) บนเทือกเขาพนมดงรักในความเห็นต่างหากของคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 อีกด้วย²⁷²

ยิ่งไปกว่านั้น ศาลฯ กำหนดให้พื้นที่ที่ยอดเขาพระวิหารซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์และเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 โดยพิจารณาว่าทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ยอดเขาพระวิหารยกตัวขึ้นสูงจากที่ราบกัมพูชา และคู่ความได้ยอมรับกันในปี ค.ศ. 1962 ว่าชะง่อนผาอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา จึงอนุมานได้ว่าศาลฯ ได้กำหนดชะง่อนผาคือขอบเขตของยอดเขาพระวิหาร ในทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ศาลฯ ยังได้อธิบายอีกว่า ยอดเขาพระวิหารสิ้นสุดลงที่ตีนภูมะเขือ ซึ่งเป็นพื้นที่หุบเขาที่เขาวัดพระวิหารยกตัวขึ้นออกจากภูมะเขือ ในทางทิศเหนือ ศาลฯ กำหนดขอบเขตของเขาวัดพระวิหารด้วยเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 โดยรับทราบถึงการต่อสู้ของประเทศไทยว่ามีความยากลำบากในการถ่ายทอดเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 ในพื้นที่จริง แต่ประเด็นดังกล่าวนี้มีได้อยู่ในคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 จึงไม่สามารถได้รับการตีความในปี ค.ศ. 2013 ได้ จึงเป็นหน้าที่ของคู่ความในการเจรจาถึงการถ่ายทอดเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 บริเวณชะง่อนผาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

²⁷¹ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร, (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2505), หน้า 17, 26 และ 35.

²⁷² Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Separate opinion of Judge Cançado Trindade, para. 18.

ของปราสาทพระวิหารและดินงูมะเขือทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เมื่อคู่ความตกลงกันได้ การกำหนดพื้นที่ที่แท้จริงของยอดเขาพระวิหารตามศาลาฯ ได้กำหนดไว้ ก็จะมีความเป็นไปได้

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบกับแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นแผนที่ระวางดงรัก จะพบว่ามีความเกี่ยวข้องของบริเวณเขตแดนที่ยาวกว่า 100 กิโลเมตร ด้วยเหตุนี้ ศาลาฯ จึงต้องทำให้ชัดเจนว่าจะต้องชี้ขาดเฉพาะ “พื้นที่พิพาท” เท่านั้น²⁷³ ซึ่งในประเด็นดังกล่าว ศาลาฯ ได้นำคำให้การของนาย Dean Acheson หนายความฝ่ายกัมพูชา มาประกอบการพิจารณากับส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เพื่อกำหนดอธิปไตยในบริเวณปราสาทพระวิหาร คือ “พื้นที่เล็ก”

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ข้อพิจารณาที่ตามมา คือ “พื้นที่เล็ก” ดังกล่าวสมควรสันนิษฐานว่า ไม่ควรขยายไปไกลถึง 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ ตามการนำสืบของประเทศกัมพูชา แต่จะเล็กเท่าขนาดพื้นที่ตามเส้นมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962 ตามการนำสืบของประเทศไทยหรือไม่นั้น ศาลาฯ จะตีความในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการต่อไป อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของข้อพิพาทในพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ย่อมต้องพิจารณาเฉพาะอำนาจอธิปไตยเหนือ “พื้นที่ปราสาทพระวิหาร” และเป็น “พื้นที่พิพาทที่มีขนาดเล็ก” เท่านั้น

5.3.3 การตีความข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา

5.3.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการ

ศาลาฯ ต้องพิจารณาข้อบทปฏิบัติการทั้งสามวรรคของคำพิพากษาดังกล่าวในภาพรวม เพื่อนำไปสู่การให้ความหมายและขอบเขตต่อการกำหนดอธิปไตยในบริเวณปราสาทพระวิหาร ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลาฯ²⁷⁴ ซึ่งให้ศาลาฯ มีอำนาจตีความตามเจตนารมณ์ซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวเมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

โดยศาลาฯ เริ่มต้นพิจารณาคำตัดสินในวรรคที่สองและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งถูกระบุอย่างชัดแจ้งว่าเป็นผลสืบเนื่อง (finds in consequence) มาจากคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ ผลที่ตามมาคือ ทั้งสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการต้องได้รับการพิจารณาใน “ภาพรวม” เพื่อที่จะได้ทราบความหมายและขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการที่แน่ชัด

²⁷³ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 78.

²⁷⁴ โปรดดูตารางแสดงความสัมพันธ์การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลาฯ ในภาคผนวก ก

ศาลฯ เห็นว่าความหมายของวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ คือ “ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” มีความชัดเจน และไม่มีข้อพิพาทระหว่างคู่ความในวรรคดังกล่าว หากแต่ศาลฯ จะกลับมาพิจารณาขอบเขตของวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการอีกครั้ง เมื่อได้ตรวจสอบวรรคที่สองและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการแล้ว²⁷⁵

5.3.3.2 การตีความคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ

ศาลฯ เริ่มต้นพิจารณาคำตัดสินในวรรคที่สองและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการซึ่งถูกระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นผลสืบเนื่อง (finds in consequence) มาจากคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ

ผลที่ตามมาคือ ทั้งสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการต้องได้รับการพิจารณาใน “ภาพรวม” เพื่อที่จะได้ทราบความหมายและขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการที่แน่ชัด จึงไม่สามารถถูกตัดทอนให้เป็นการตีความตามเจตนารมณ์ในคำแต่ละคำหรือวลีแต่วลีโดยแยกออกจากกัน

5.3.3.2.1 การสอบถามคู่ความ

ศาลฯ พิจารณาว่า ข้อพิพาทหลักระหว่างคู่ความเกี่ยวข้องกับวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งศาลฯ ได้กำหนดให้ “ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่จะต้องถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” เป็นผลสืบเนื่องของคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ

โดยที่วรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการดังกล่าว ก็ไม่ได้ชี้แจงชัดเจนถึงดินแดนกัมพูชา ซึ่งประเทศไทยถูกกำหนดให้ถอนบุคลากรออก อีกทั้งก็ไม่ได้ระบุว่าต้องถอนบุคลากรเหล่านั้นไปที่ใด ดังนั้นบริบทเพียงประการเดียวในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติ จึงเป็นการกล่าวถึง “ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” โดยการกำหนดว่าบุคลากรของประเทศไทยประเภทใดบ้างที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่ต้องถอนจากการส่งไปประจำอยู่ในพื้นที่นั้น²⁷⁶

ทั้งนี้ ในระหว่างการนั่งพิจารณากระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ผู้พิพากษา Yusuf ได้สอบถามคู่ความว่า

²⁷⁵ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 80.

²⁷⁶ Ibid., para. 81.

“อะไรคือขอบเขตทางดินแดนที่แน่ชัดที่คู่ความแต่ละฝ่ายเห็นว่าเป็น “บริเวณใกล้เคียง” ของปราสาทพระวิหาร “บนดินแดนกัมพูชา” ซึ่งถูกอ้างถึงในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาของศาล ปี ค.ศ. 1962” และขอให้คู่ความระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์หรืออ้างอิงถึงแผนที่ฉบับใดฉบับหนึ่งที่ได้จัดทำขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีปี ค.ศ. 1962

ในประเด็นดังกล่าว ประเทศกัมพูชายืนยันว่า “การที่ศาลฯ ใช้คำว่า “บริเวณใกล้เคียง” จะเข้าใจได้ดีที่สุด เมื่อพิจารณาถึงการทับซ้อนกันระหว่างเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 กับเส้นสันปันน้ำที่เสนอโดยผู้เชี่ยวชาญของไทยในกระบวนการพิจารณาคดีเดิม”²⁷⁷

ในขณะที่ประเทศไทยยืนยันว่า “ในปี ค.ศ. 1962 “บริเวณใกล้เคียง” ของปราสาทถูกกำหนดโดยคณะรัฐมนตรีเพื่อวัตถุประสงค์ในการถอนกองทหารของประเทศไทยที่ประจำอยู่ ณ ที่นั้น” อย่างไรก็ตาม มติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962 ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของรายงานฉบับหนึ่ง ได้อธิบายถึงความเป็นไปได้ 2 วิธี ในการกำหนดขอบเขตของ “บริเวณใกล้เคียงของปราสาทบนดินแดนกัมพูชา” โดยคณะรัฐมนตรีไทยได้เลือกวิธีการที่สองซึ่งเป็นการจำกัดปราสาทพระวิหารไว้ทางทิศใต้และทิศตะวันออกโดยหน้าผา และทางทิศตะวันตกทิศเหนือ และทิศตะวันออกเฉียงเหนือ²⁷⁸ และคณะรัฐมนตรีได้มีมติล้อมรั้วลวดหนามพื้นที่ดังกล่าวพร้อมตั้งป้ายประกาศว่า “บริเวณใกล้เคียงพระวิหารไม่ขยายเกินไปกว่าขอบเขตนี้”²⁷⁹

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ประเทศกัมพูชาได้อ้างถึงการทับซ้อนกันระหว่างเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 กับเส้นสันปันน้ำที่เสนอโดยผู้เชี่ยวชาญของไทย คือ ศาสตราจารย์สแกเมอร์ฮอร์น ของแผนที่ภาคผนวก 49 โดยแผ่นที่ 3 และแผ่นที่ 4 แสดงถึงความแตกต่างของมาตราส่วนระหว่าง 1:200,000 และ 1:50,000 และภูมิประเทศที่ไม่ตรงกัน

²⁷⁷ ดังปรากฏบนแผนที่ซึ่งผนวกอยู่ในคำตอบของกัมพูชา โดยแสดงพื้นที่ระหว่างเส้นสองเส้นนี้ รวมถึงบริเวณทั้งหมดของยอดเขาพระวิหารและภูเขาอันเป็นจุดที่เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 กับเส้นสันปันน้ำ ซึ่งสนับสนุนโดยประเทศไทยตัดกันและยอมรับการประเมินของประเทศไทยว่าพื้นที่ดังกล่าวมีขนาด 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ

²⁷⁸ ปรากฏโดยเส้นหนึ่งทีใกล้ปราสาทพระวิหาร อันประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนแรกเริ่มจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหน้าผาและ วังไปทางทิศเหนือเป็นเส้นตรงขนานห่างไม่กี่เมตรไปทางทิศตะวันตกของปราสาทพระวิหาร จนจรดกับจุดหนึ่งที่ห่างออกไปไม่กี่เมตรทางทิศเหนือของส่วนที่อยู่เหนือที่สุดของปราสาทพระวิหาร ส่วนที่สองวิ่งไปจากจุดนี้เป็นเส้นตรงจนจรดกับจุดหนึ่งซึ่งอยู่เพียงแค่ว่าทางเหนือของปลายสุดด้านตะวันออกของปราสาทพระวิหาร และส่วนที่สามวิ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้จากจุดนั้นไปตามแนวของบันไดหักจนจรดหน้าผาด้านตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 0.25 กิโลเมตรโดยประมาณ

²⁷⁹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 84.

มาซ้อนทับกัน ทำให้เกิดพื้นที่ที่เหลื่อมกันอยู่ หรือที่เรารู้จักกันดีในปัจจุบันว่าเป็น “พื้นที่ทับซ้อน”
4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ²⁸⁰

สำหรับประเทศไทยได้อ้าง “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962” หรือ “แผนที่ L7017” ด้วยการระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์²⁸¹ อย่างไรก็ตาม “แผนที่ L7017” ได้จัดทำขึ้น “ภายหลัง” จากศาลฯ มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จึงไม่ใช่แผนที่ที่ได้จัดทำขึ้น ในกระบวนการพิจารณาคดี ปี ค.ศ. 1962

5.3.3.2.2 การตรวจสอบที่ตั้งบุคลากรของไทย

ศาลฯ ได้ตรวจสอบพยานหลักฐานที่ปรากฏต่อศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ถึงที่ตั้งบุคลากรของไทยได้ประจำอยู่ เนื่องจากวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการกำหนดให้ประเทศไทยถอน “กองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลฯ ค้นพบเพียงหนึ่งเดียว คือ การชกค้ำของนาย Dean Acheson หนายความฝ่ายกัมพูชา ต่อศาสตราจารย์ อักเคอร์มันน์ พยานผู้เชี่ยวชาญของประเทศไทยและเป็นผู้ที่ได้ไปเยือนปราสาทพระวิหารเป็นเวลาหลายวันในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1961 ซึ่งศาสตราจารย์อักเคอร์มันน์ให้การว่ามีเพียงหน่วยแยกของตำรวจตระเวนชายแดนของไทย²⁸² และผู้เฝ้ารักษาปราสาทหนึ่งคนเท่านั้น²⁸³ โดยตำรวจได้ประจำอยู่ที่ป้อมกำบังในค่ายที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปราสาทพระวิหาร ในขณะที่ผู้เฝ้าอาศัยอยู่ในบ้าน²⁸⁴ ที่แยกออกไปต่างหากเล็กน้อยทางทิศตะวันตกของค่ายตำรวจ

นายความฝ่ายไทยได้ยืนยันว่าสถานที่ตั้งของสถานีตำรวจอยู่ทางใต้ของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แต่อยู่ทางเหนือของเส้นที่ประเทศกัมพูชายืนยันว่า

²⁸⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, “เบื้องลึก เบื้องหลัง” การต่อสู้คดีความปราสาทพระวิหาร (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2556), หน้า 94-99.

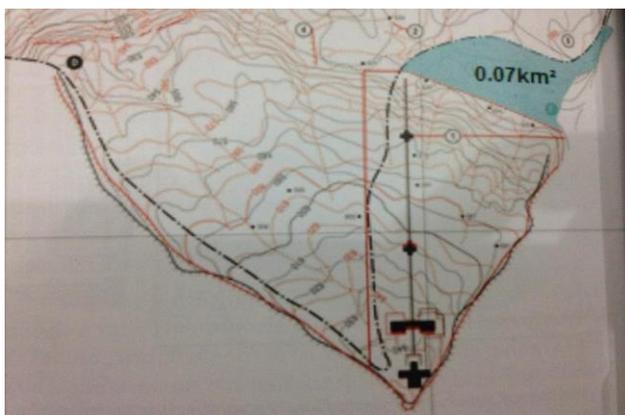
²⁸¹ นพดล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร”, หน้า 155-157.

²⁸² กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนได้ขึ้นไปรักษาการณ์บนเขาพระวิหารตั้งแต่ปี ค.ศ. 1953 และยังคงอยู่ที่นั่นจนถึงปี ค.ศ. 1961 ซึ่งเป็นปีที่ศาสตราจารย์อักเคอร์มันน์ได้ทำการสำรวจสันปันน้ำบนเขาพระวิหาร

²⁸³ ผู้เฝ้ารักษาปราสาทพระวิหารผู้นั้น คือ นายเสวย ชูจันทร์เขต ผู้ทำหน้าที่เฝ้ารักษาปราสาทตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 – ค.ศ. 1962

²⁸⁴ สันนิษฐานว่ากรมศิลปากรได้สร้างบ้านพักบนเขาพระวิหารระหว่างปี ค.ศ. 1944-1958 และเป็นบ้านพักหลังเดียวกับการบริการหรือเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955 ระหว่างพระเจ้าวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กับบารอน โยฮัน เบค-พริส ผู้ใกล้ชิดขององค์การสหประชาชาติ และนายเจฟฟรีย์ สจิวต์ เมอร์เรย์ ผู้ช่วยฯ โดยได้ปรากฏหลักฐานทางภาพถ่ายหลงเหลืออยู่เพียงภาพเดียวในปัจจุบัน

เป็นเส้นสันปันน้ำ²⁸⁵ ซึ่งศาลา ตั้งข้อสังเกตว่าเส้นสันปันน้ำดังกล่าวใกล้เคียงกับเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 อย่างมาก ดังนั้น จึงเป็นที่ชัดเจนว่า หน่วยแยกของตำรวจไทยได้ประจำอยู่ ณ ที่ตั้งทางเหนือของเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 จึงตั้งอยู่ภายนอกของสิ่งที่ประเทศไทยถือว่าเป็น “บริเวณใกล้เคียงของปราสาทบนดินแดนกัมพูชา”²⁸⁶

ภาพแสดงเส้นสันปันน้ำของกัมพูชา (เส้นประสีดำ) เส้นสันปันน้ำของไทย (เส้นทึบสีดำ) และเส้นมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962 (เส้นสีแดง) จัดทำโดยแผนกวิจัยเขตแดนระหว่างประเทศ (IBRU) คณะภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเดอแรม

ศาลา จึงวินิจฉัยว่า เมื่อศาลา สั่งให้ประเทศไทยถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแลซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงปราสาทบนดินแดนกัมพูชา จึงเป็นไปตามเจตนาของศาลา ที่จะให้พันธกรณีนั้นใช้บังคับกับหน่วยแยกของตำรวจ ซึ่งศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์ได้อ้างถึง รวมถึงผู้เฝ้ารักษาปราสาทแต่เพียงลำพังดังนั้น “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” ต้องได้รับการตีความตามเจตนารมณ์ว่าขยายไปอย่างน้อยที่สุดถึงพื้นที่ซึ่งหน่วยแยกของตำรวจได้ประจำอยู่ ณ เวลาที่มีกระบวนการพิจารณาคดีเดิม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเส้นมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962 จึงไม่สามารถแสดงถึงการตีความที่ถูกต้องของประเทศไทยต่อขอบเขตทางดินแดนของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ²⁸⁷

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า จากคำให้การของศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์และทนายความฝ่ายไทย ในปี ค.ศ. 1962 ทำให้ทราบถึงสถานที่ตั้ง

²⁸⁵ เส้นสันปันน้ำของประเทศกัมพูชาได้รับการสำรวจโดยบริษัทโดริงส์เฟลด์อามูเอโดและไอวี (DAI) ณ เมืองเดนเวอร์ มลรัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา

²⁸⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 87.

²⁸⁷ Ibid.

ของหน่วยแยกของตำรวจตระเวนชายแดนและผู้เฝ้ารักษาปราสาทพระวิหารของประเทศไทยบนเขาพระวิหาร ซึ่งอยู่ “นอก” เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 ทำให้ประเทศไทยตีความต่อ “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ไม่ถูกต้อง

5.3.3.2.3 การพิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ปราสาทพระวิหาร

ศาลฯ พิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ปราสาทพระวิหาร จากส่วนที่เป็นการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนสันฐานทางภูมิศาสตร์ที่บ่งชี้ได้โดยง่าย ซึ่งเป็นยอดเขาหนึ่งในทางทิศตะวันออก ทิศใต้และทิศตะวันตกเฉียงใต้ และดิ่งลงตามแนวหน้าผาชันไปยังที่ราบกัมพูชา ส่วนทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พื้นดินทิ้งตัวลงไปในเรื่องที่ศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์ พยานผู้เชี่ยวชาญของไทยให้การว่าเป็น “หุบเขา...ระหว่างภูมูมะเขือกับเขาพระวิหาร” การเข้าถึงปราสาทพระวิหารจากที่ราบกัมพูชาสามารถทำได้ง่ายที่สุดผ่านหุบเขานี้ ซึ่งภูมูมะเขือยกตัวขึ้นจากทางด้านตะวันตกของหุบเขานี้ ความเข้าใจโดยทั่วไปของ “บริเวณใกล้เคียง” ของปราสาทพระวิหารน่าจะขยายไปยอดเขาพระวิหารทั้งหมด

นอกจากนี้ ส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งศาลฯ แสดงให้เห็นว่าดินแดนของกัมพูชาขยายไปทางทิศเหนือ แต่ไม่ไกลเกินกว่าเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แม้ว่าศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์พยานผู้เชี่ยวชาญของไทยไม่ได้ให้ประมาณการใดๆ ของระยะทางระหว่างสถานที่ต่างๆ บนยอดเขาพระวิหาร แต่ก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่าฐานตำรวจของประเทศไทยเป็นระยะสั้นมากเท่านั้น ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจุดที่ใกล้ที่สุดบนเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1

ศาลฯ จึงวินิจฉัยว่าพื้นที่เล็กของปราสาทพระวิหารมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และถูกจำกัดทางทิศเหนือโดยสิ่งที่ศาลฯ ได้ระบุในส่วนของเหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าวว่าเป็นขอบเขตของดินแดนกัมพูชา ดังนั้น ขอบเขตทางดินแดนของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการจะต้องได้รับการตีความตามเจตนารมณ์ให้ขยายไปถึงทั้งหมดของยอดเขาพระวิหาร มากกว่าที่จะถูกจำกัดเฉพาะเส้นมติคณะรัฐมนตรีของไทย ค.ศ. 1962²⁸⁸

²⁸⁸ Ibid., para. 89.

กล่าวโดยสรุป ศาลฯ อาศัยการพิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ปราสาทพระวิหารจากการบรรยายสัณฐานของยอดเขาพระวิหารจากส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ประกอบกับคำให้การของศาสตราจารย์ อักเคอร์มันน์ พยานผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยได้ให้การว่าประเทศกัมพูชาสามารถเข้าถึงปราสาทพระวิหารได้ง่ายที่สุดจากหุบเขาระหว่างเขาพระวิหารและภูมูมะเขือ และที่ตั้งของฐานตำรวจของไทยซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจุดที่อยู่ใกล้ที่สุดบนเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ทั้งนี้ เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งแสดงว่าเป็นเขตแดนระหว่างคู่ความนั้น มีผลผูกพันเฉพาะพื้นที่บริเวณทิศเหนือของยอดเขาพระวิหารเท่านั้น และเป็นระยะสั้นมากจากจุดที่ตั้งของฐานตำรวจของไทย

ในประเด็นดังกล่าว ผู้พิพากษาเฉพาะกิจ Guillaume²⁸⁹ มีความเห็นว่า การที่ศาลฯ ตัดสินว่าบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหารบนดินแดนกัมพูชาย้ายไปทางทิศเหนือตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 และกองกำลังของไทยจะต้องอยู่หลังเส้นดังกล่าว ได้จากการพิจารณาถึงเส้นเขตแดน (frontier) ระหว่างคู่ความเฉพาะพื้นที่นั้น²⁹⁰ และมีผลผูกพันคู่ความ โดยเมื่อศาลฯ ได้ทำให้ข้อพิพาทระหว่างคู่ความยุติลงด้วยการให้ความหมายของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จึงไม่มีความจำเป็นถึงการพิจารณาข้อพิพาทอื่นๆ ระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทย

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นด้วยว่า ส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษามีความสำคัญในการช่วยให้การคลี่คลายปัญหาขอบเขตของพื้นที่ปราสาทพระวิหารมีความชัดเจน โดยแสดงให้เห็นว่าดินแดนของกัมพูชาย้ายไปทางทิศเหนือ ครอบคลุมบริเวณหนึ่งซึ่งไม่ไกลจากปราสาทพระวิหารมากนัก หากไม่ได้นำส่วนการให้เหตุผลมาประกอบการวินิจฉัย (ในที่นี้ คือ การนำแผนที่ภาคผนวก 1) การกำหนดขอบเขตบริเวณที่พิพาทกันอาจทำได้ยาก ทั้งนี้ การยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 โดยผลของหลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) ไม่ใช้กับการกำหนดเส้นเขตแดน แต่จะใช้เฉพาะการกำหนดขอบเขตบริเวณทิศเหนือของยอดเขาพระวิหารเท่านั้น

5.3.3.2.4 การตรวจสอบภูมูมะเขือ (Phnom Trap) ตามความเข้าใจของกัมพูชา

ศาลฯ ตรวจสอบภูมูมะเขือตามความเข้าใจของประเทศกัมพูชา เนื่องจากกัมพูชาได้ตอบคำถาม “บริเวณใกล้เคียง” ของผู้พิพากษา Yusuf ว่าบริเวณใกล้เคียง

²⁸⁹ Ibid., Declaration of Judge *Ad Hoc* Guillaume, para. 11.

²⁹⁰ Ibid., para. 98, 108.

ตามความเข้าใจของกัมพูชา รวมถึงยอดเขาพระวิหารและภูมูเออด้วย ซึ่งศาลฯ เห็นว่าเป็นการตีความไม่ถูกต้องของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 เช่นกัน เนื่องจากภูมูเออและเขาพระวิหารเป็นหลักฐานทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และถูกแสดงอย่างชัดเจนว่าแยกจากกันบนบรรดาแผนที่ต่างๆ ซึ่งใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี ปี ค.ศ. 1962 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นแผนที่ฉบับเดียวที่ศาลฯ ได้อ้าง ในส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าว

นอกจากนี้ ในบันทึกของกระบวนการพิจารณาคดีปี ค.ศ. 1962 ประเทศกัมพูชาไม่ได้ถือว่าภูมูเอออยู่ใน “บริเวณปราสาท” หรือ “พื้นที่ปราสาท” และนายชูออน บอญ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดกำปงธมและพยานผู้เชี่ยวชาญของกัมพูชาได้ให้การว่า เขาพระวิหารประกอบเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัด กำปงธม แต่ภูมูเออเป็นของจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงยิ่งไปกว่านั้น คือ นาย Dean Acheson ทนายความฝ่ายกัมพูชาได้กล่าวถึงขนาดของพื้นที่ในทำนองที่ว่าน่าจะเล็กเกินไปที่จะครอบคลุมทั้งภูมูเออและยอดเขาพระวิหารในขณะเดียวกัน และยังคงกล่าวด้วยว่า ภูมูเออไม่ใช่ส่วนของ “พื้นที่ที่สำคัญมาก” รวมทั้งไม่มีหลักฐานถึงการปรากฏของทหารหรือตำรวจไทยบนภูมูเออ ในปี ค.ศ. 1962 และไม่มีการเสนอแนะว่าภูมูเออเกี่ยวข้องกับข้อกล่าวอ้างของประเทศกัมพูชาว่าประเทศไทยควรถอนกองกำลังออกจากภูมูเออ²⁹¹

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ประเทศกัมพูชาก็ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ไม่ถูกต้องเช่นกัน เนื่องจากในกระบวนการพิจารณาคดีปี ค.ศ. 1962 ตามการรับรู้และความเข้าใจใน “พื้นที่เล็ก” ของนาย Dean Acheson ทนายความฝ่ายกัมพูชา ได้ยืนยันต่อศาลฯ ว่า ภูมูเออไม่ใช่ส่วนของ “พื้นที่ที่สำคัญมาก” ซึ่งก็คือเขาพระวิหาร ประกอบกับคำให้การของนายชูออน บอญ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดกำปงธมและพยานผู้เชี่ยวชาญฝ่ายกัมพูชา ก็ยืนยันว่าภูมูเออไม่ใช่ส่วนหนึ่งของจังหวัดกำปงธม รวมทั้งการไม่ปรากฏกองกำลังทหารหรือตำรวจของไทยบนภูมูเออ ในปี ค.ศ. 1962 ดังนั้น “บริเวณใกล้เคียง” จึงย่อมไม่ขยายไปถึงภูมูเออ

ในประเด็นดังกล่าว ผู้พิพากษาเฉพาะกิจ Guillaume²⁹² มีความเห็นว่าในข้อบทปฏิบัติการดังกล่าว²⁹³ ศาลฯ พิจารณาขอบเขตของบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหารบนดินแดนกัมพูชา ซึ่งกัมพูชาจะต้องเข้าถึงปราสาทพระวิหารได้อย่างเสรีจากที่ราบกัมพูชาบริเวณหุบเขาระหว่างเขาพระวิหารและภูมูเออ²⁹⁴ ดังนั้น เส้นที่ปรากฏบนแผนที่

²⁹¹ Ibid., para. 94-95.

²⁹² Ibid., Declaration of Judge *Ad Hoc* Guillaume, para. 14.

²⁹³ Ibid., para. 98, 108.

²⁹⁴ Ibid., para. 89, 98, 106.

ภาคผนวก 1 มีผลผูกพันเฉพาะพื้นที่ปราสาทพระวิหารเท่านั้น ซึ่งศาลฯ ไม่รับคำขอของกัมพูชา ที่ขอให้ศาลฯ ตัดสินเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความ โดยคำขอดังกล่าวได้รับการพิจารณาเฉพาะพื้นที่ ปราสาทพระวิหารเท่านั้น และมีความสัมพันธ์เฉพาะกับข้อพิพาทในปี ค.ศ. 1962 นอกจากนี้ การยอมรับอธิปไตยแห่งดินแดนของกัมพูชาเหนือบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร ศาลฯ สรุปว่า ประเทศไทยมีพันธกรณีต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป ซึ่งต้องเคารพอธิปไตยรัฐอื่น และ ต้องไม่กระทำการฝ่ายเดียวด้วยการส่งพลเรือนหรือทหารเข้าไปยังดินแดนกัมพูชา ดังนั้น จึงไม่มี ความจำเป็นต้องพิจารณาว่าพันธกรณีในการถอนทหารของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 มีลักษณะอย่างต่อเนื่อง (continuing) หรือทันทีทันใด (instantaneous)

ผู้เขียนจึงเห็นด้วยว่า การที่คำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาท พระวิหาร ค.ศ. 2013 ได้กำหนดให้เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 มีผลผูกพันคู่ความเฉพาะ บริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และทำให้ทราบชัดเจนว่า “บริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร” อยู่ใน บริเวณใด ซึ่งนอกจากจะเป็นการตีความภายในความหมายของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาท พระวิหาร ค.ศ. 1962 แล้ว การตีความดังกล่าวย่อมเป็นประโยชน์ต่อการยุติข้อพิพาท โดยไม่ต้อง พิจารณาว่า พันธกรณีการถอนทหารนั้นมีลักษณะต่อเนื่องหรือไม่ เพราะเมื่อพื้นที่พิพาทมีความชัดเจน ประเทศไทยก็มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยการไม่ละเมิดเข้าไปในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งได้จากการตีความคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” โดยรอบปราสาทพระวิหาร ซึ่งครอบคลุมบริเวณหนึ่ง และมีอาณาเขตไม่กว้างนักเท่านั้น

5.3.3.2.5 การไม่พิจารณาที่ตั้งของสันปันน้ำ

ศาลฯ ได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า คำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาท พระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ ได้พิจารณาในส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาดังกล่าวว่ามี ความจำเป็นที่จะพิจารณาที่ตั้งของสันปันน้ำในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และถึงแม้ว่าการตีความ ของประเทศกัมพูชาขึ้นอยู่กับภาระที่ตั้งของจุดต่างๆ ของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ตัดกับเส้นสันปันน้ำที่สนับสนุนโดยประเทศไทย²⁹⁵ ก็ตาม รวมทั้งได้เสนอข้อโต้แย้งอีกทางหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับท่าทีในเบื้องต้นว่าหากเขตแดนต้องเป็นไปตามสันปันน้ำมากกว่าที่จะเป็นไปตามเส้นที่ ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ต้องเป็นเส้นสันปันน้ำที่ประเทศกัมพูชาสนับสนุน ไม่ใช่เส้นสันปันน้ำ

²⁹⁵ ศาสตราจารย์อัคเคอร์มันน์ พยานผู้เชี่ยวชาญของไทยได้สำรวจสันปันน้ำบนเขาพระวิหาร แล้วพบว่าสันปันน้ำไล่ไปตาม ขอบหน้าผา เขาพระวิหารตามแผนที่รหัสเอส 4 จากแผ่นที่ 2 ของแผนที่ภาคผนวก 49

ที่ประเทศไทยสนับสนุน ดังนั้น จึงยากที่จะเชื่อว่า ศาลฯ ได้นึกถึงเส้นสันปันน้ำ เมื่อศาลฯ ใช้คำว่า “บริเวณใกล้เคียง”²⁹⁶

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ส่วนการให้เหตุผลของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะพิจารณาที่ตั้งของสันปันน้ำในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งที่ “บริเวณใกล้เคียง” จะเป็นไปตามสันปันน้ำ ดังที่ศาลฯ ได้เคยปฏิเสธการพิจารณาสันปันน้ำที่แท้จริงมาแล้วในกระบวนการพิจารณาคดีปี ค.ศ. 1962 อันเป็นไปตามความสำคัญสูงสุดของหลักการที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

5.3.3.2.6 การกำหนดขอบเขตของ “บริเวณใกล้เคียง”

ศาลฯ พิจารณาจากข้อพิจารณาทั้ง 4 ประการข้างต้น พบว่า ข้อพิจารณาดังกล่าว ไม่เป็นข้อยุติในตนเอง จึงต้องพิจารณาประกอบกันและนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า ศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ไม่ได้นึกถึงพื้นที่ที่มากกว่ายอดเขาพระวิหาร โดยใช้คำว่า “บริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหารบนดินแดนกัมพูชา” กับดินแดนภายนอกยอดเขาพระวิหาร คือ ภูมะเขือ หรือถือว่าภูมะเขือเป็นส่วนหนึ่งของประเทศกัมพูชาหรือประเทศไทย เพราะศาลฯ ไม่ได้พิจารณาประเด็นเรื่องอธิปไตยเหนือภูมะเขือหรือพื้นที่อื่นใดนอกจากขอบเขตของยอดเขาพระวิหาร

ด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้ ศาลฯ จึงตีความ “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ครอบคลุมยอดเขาพระวิหารทั้งหมด ดังที่ได้ระบุไว้ในวรรคที่ 98 ดังนี้

“จากส่วนการให้เหตุผลในคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 เมื่อพิจารณาตามคำให้การในกระบวนการพิจารณาคดีเดิม ปรากฏว่า ขอบเขตของยอดเขาพระวิหาร ในทางทิศใต้ของเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 ประกอบไปด้วยหลักฐานทางธรรมชาติต่างๆ ในทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ยอดเขาทั้งตัวลงเป็นหน้าผาชันไปสู่ที่ราบกัมพูชา คู่ความเห็นพ้องกันในปี ค.ศ. 1962 ว่า หน้าผานี้และที่ดินที่ติดมาอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาไม่ว่าในกรณีใด ในทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ที่ดินทั้งตัวลงเป็นแนวลาดชันน้อยกว่าหน้าผาแต่ยังคงเห็นเด่นชัดไปสู่หุบเขาซึ่งแยกพระวิหารจากภูมะเขือที่อยู่ใกล้เคียง อันเป็นหุบเขาซึ่งก็ทั้งตัวต่ำลงทางทิศใต้ไปสู่ที่ราบกัมพูชา (ดูวรรคที่ 89 ข้างต้น) ด้วยเหตุผลที่ได้ให้ไว้แล้ว (ดูวรรคที่ 92-97 ข้างต้น) ศาลฯ เห็นว่าภูมะเขืออยู่นอกพื้นที่พิพาท และคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 ไม่ได้พิจารณาประเด็นที่ว่า

²⁹⁶ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, para. 87, 96.

ภุมะเข็ญตั้งอยู่ในดินแดนไทยหรือดินแดนกัมพูชา ดังนั้น ศาลฯ เห็นว่ายอดเขาพระวิหารสิ้นสุดที่ดินของภุมะเข็ญ กล่าวคือ ที่ซึ่งพื้นดินเริ่มยกตัวขึ้นจากหุบเขา

ทางทิศเหนือ ขอบเขตของยอดเขาคือเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 จากจุดหนึ่ง ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปราสาท อันเป็นที่ซึ่งเส้นนั้นบรรจบกับหน้าผา จนถึงจุดหนึ่งในทิศตะวันตกเฉียงเหนืออันเป็นที่ซึ่งพื้นดินเริ่มยกตัวขึ้นจากหุบเขาที่ดินของภุมะเข็ญ

ศาลฯ เห็นว่าวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 กำหนดให้ประเทศไทยต้องถอนบุคลากรไทยใดๆ ที่ได้ประจำอยู่บนยอดเขานั้น ออกจากดินแดนทั้งหมดของยอดเขาดังที่ได้กำหนดไว้ ไปยังดินแดนไทย”²⁹⁷

นอกจากนี้ ศาลฯ รับทราบถึงข้อต่อสู้ของประเทศไทยในวรรคที่ 99 เกี่ยวกับความยากลำบากในการถ่ายถอดแผนที่ภาคผนวก 1 จึงมีความยากลำบากในการชี้ชัดถึงที่ตั้งที่แน่ชัดบนพื้นดินของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ในพื้นที่ทางทิศเหนือของยอดเขาพระวิหาร อย่างไรก็ตาม การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ไม่สามารถพิจารณาในประเด็นที่ไม่ได้รับการพิจารณาโดยคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 อันเป็นไปตามความสำคัญสูงสุดของหลักการที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) ดังนั้น คู่ความจึงมีพันธกรณีที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยสุจริตและศาลฯ ไม่อนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบังคับซึ่งข้อยุติแต่ฝ่ายเดียว²⁹⁸

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 คือ “ยอดเขาพระวิหาร” ซึ่งมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และถูกจำกัดทางทิศเหนือ โดยเป็นไปตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 หากแต่ศาลฯ ไม่สามารถชี้ชัดถึงที่ตั้งที่แน่ชัดบนพื้นดินของเส้นดังกล่าวได้ เพราะศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ไม่ได้พิจารณาประเด็นนี้แต่อย่างใด ศาลฯ ในปี ค.ศ. 2013 ย่อมไม่สามารถพิจารณาประเด็นนี้ได้ตามความสำคัญสูงสุดของหลักการที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) จึงเป็นพันธกรณีของคู่ความที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยสุจริตต่อไป

ทั้งนี้ ในประเด็นดังกล่าว ผู้พิพากษาเฉพาะกิจ Cot ได้บันทึกความเห็นสรุปว่า ศาลฯ ได้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ในขอบเขตอย่างแคบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลฯ ปฏิเสธที่จะตัดสินสถานะของเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1

²⁹⁷ Ibid., para. 98.

²⁹⁸ Ibid., para. 99.

นอกจากการพิจารณาเฉพาะการกำหนดขอบเขตของบริเวณใกล้เคียงของปราสาทพระวิหาร ซึ่งศาลฯ ปฏิเสธการกำหนดเส้นเขตแดน นอกจากนี้ การที่ศาลฯ พิจารณาความหมายของคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” ของปราสาทพระวิหารในข้อบทปฏิบัติการ คือ ยอดเขาพระวิหารที่ปราสาทพระวิหาร ตั้งอยู่ จึงเป็นผลทางตรรกะที่ปฏิเสธอำนาจอธิปไตยนอกเหนือจากขอบเขตดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานะของภูมูเขือ ซึ่งผู้พิพากษาเฉพาะกิจ Cot เห็นด้วยกับศาลฯ²⁹⁹

ดังนั้น ผู้เขียนขอสรุปได้ว่า การพิจารณาดังกล่าวของศาลฯ ที่ตีความในขอบเขตอย่างแคบ ก็เพื่อให้กระทบกระเทือนเรื่องเขตแดนให้น้อยที่สุด ซึ่งเป็นทางเลือกที่ศาลฯ ย่อมตีความให้เป็นประโยชน์ต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายได้

5.3.3.3 การกำหนดขอบเขต “ยอดเขาพระวิหาร” (promontory of Preah Vihear)

เพื่อตอบคำถามว่า “บริเวณใกล้เคียง” ปราสาทพระวิหาร หมายถึงอะไร³⁰⁰ ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า นายวีรชัย พลาศรัย ตัวแทนประเทศไทย ได้สรุปว่าการที่ในปี ค.ศ. 1962 ศาลฯ ไม่ได้พิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์ เพื่อกำหนด “บริเวณใกล้เคียง” ปราสาทพระวิหาร ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนถึงบริเวณที่ประเทศไทยต้องถอนออกมา เป็นเหตุให้ในปี ค.ศ. 2012 ประเทศกัมพูชาเรียกร้องว่า “บริเวณใกล้เคียง” ปราสาทพระวิหาร คือ “ดินแดนกัมพูชา” เป็นไปตามเส้นเขตแดนบนแผนที่ภาคผนวก 1³⁰¹

ศาลฯ พิจารณาว่า ทั้งสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ต้องได้รับการพิจารณาในภาพรวม เมื่อศาลฯ ได้กำหนดความหมายและขอบเขตของวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการข้างต้นแล้ว จึงต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ แม้ว่าคู่ความจะไม่มีข้อพิพาทถึงวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ แต่ก็ยังคงมีความเกี่ยวข้องเท่าที่จะให้ความกระจ่างเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของส่วนปฏิบัติการที่เหลือเช่นกัน

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า สำหรับขอบเขตของส่วนปฏิบัติการนั้น ย่อมมีความเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้กับขอบเขตของข้อพิพาทของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาท

²⁹⁹ Ibid., Declaration of Judge *Ad Hoc* Cot, para. 12.

³⁰⁰ Virachai Plasai, *Phra Viharn Temple Case at the ICJ* (online), 5 July 2016 Available from https://cil.nus.edu.sg/wp/wp-content/uploads/2014/06/Presentation-Amb-Virachai-2014-08-10_NUS_Phra-Viharn-Temple-Case-at-the-ICJ_rev2.pdf

³⁰¹ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), para. 101.

พระวิหาร ค.ศ. 1962 ซึ่งเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ “อธิปไตยเหนือบริเวณ (region/région) ของปราสาทพระวิหาร”³⁰² และมีความสอดคล้องกับข้อพิพาทในคดีตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 เนื่องจากคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการว่าปราสาทตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา และโดยผลของคำตัดสินนั้น กำหนดให้ประเทศไทยอยู่ภายใต้พันธกรณีที่ต้องถอนกองกำลังและบุคลากรอื่นๆ ของตนที่ประจำอยู่ “ที่ปราสาทหรือในบริเวณใกล้เคียง (vicinity/environs) บนดินแดนกัมพูชา” และส่งคืนวัตถุที่ถูกเคลื่อนย้ายออกไปจาก “ปราสาทหรือพื้นที่ (area/zone) ปราสาท”

5.3.3.3.1 “ดินแดน” (territory) ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ

เมื่อศาลฯ ได้ให้ความกระจ่าง (Clarify) ต่อความหมายและขอบเขตของ “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ คือ “ยอดเขาพระวิหาร” ทำให้ “พื้นที่ปราสาท” ในวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ ก็ต้องหมายถึง “ยอดเขาพระวิหาร” และสัมพันธ์กับ “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” ในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ ซึ่งก็คือ “ยอดเขาพระวิหาร” เช่นเดียวกัน เนื่องจากข้อบทปฏิบัติการทั้งสามวรรคดังกล่าว ต้องได้รับการพิจารณาในภาพรวมภายใต้ขอบเขตในวรรคที่ 98 ของคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 จึงสรุปได้ว่า

(1) ข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร คือ “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ และ

(2) “พื้นที่ปราสาท” ในวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ เป็นผลสืบเนื่องของวรรคที่หนึ่งในข้อบทปฏิบัติการคือ “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา”

(3) “บริเวณใกล้เคียง” “พื้นที่ปราสาท” และ “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” คือบริเวณเดียวกัน นั่นคือ “ยอดเขาพระวิหาร”

5.3.3.3.2 “พื้นที่ปราสาท” (Temple area) ในวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ

วรรคที่สองและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการต่างกำหนดพันธกรณีเกี่ยวกับพื้นที่ของดินแดนซึ่งขยายออกไปเกินกว่าตัวปราสาทพระวิหารเอง โดยวรรคที่สองของข้อบท

³⁰² จากส่วนการให้เหตุผลดังกล่าวของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้อ้างถึงคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961 ซึ่งคำว่า “region” ในภาษาอังกฤษ มีความหมายเดียวกับคำว่า “région” ในภาษาฝรั่งเศส

ปฏิบัติการได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นดินแดนกัมพูชาและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ ก็ได้ อธิบายโดยปริยายถึง “พื้นที่ของปราสาท” จึงน่าจะเป็นผลที่เป็นตรรกะของคำตัดสินเกี่ยวกับอธิปไตย เพียงเท่าที่พื้นที่ที่เป็นประเด็นถูกครอบคลุมโดยคำตัดสินนั้น

ศาลฯ ได้พิจารณาว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เล็กและถูกจำกัด โดยหลักฐานทางภูมิศาสตร์ที่บ่งชี้ได้โดยง่าย ยกเว้นทางทิศเหนือ ศาลฯ จึงเห็นว่า “บริเวณใกล้เคียงของปราสาทบนดินแดนกัมพูชา” ในวรรคที่สองและ “พื้นที่ของปราสาท” ในวรรคที่สาม หมายถึง ดินแดนผืนเล็กผืนเดียวกัน และพันธกรณีซึ่งศาลฯ กำหนดเกี่ยวกับดินแดนผืนนั้นได้ถูกระบุว่าเป็นผลของคำตัดสินในวรรคที่หนึ่ง เมื่อคำนึงถึงข้อพิพาทของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จากลักษณะของบรรดาคำแถลงของคู่ความทั้งสองฝ่าย พันธกรณีที่ถูกกำหนดโดยวรรคที่สอง และวรรคที่สามน่าจะเป็นผลที่เป็นตรรกะของคำตัดสินเรื่องอธิปไตยในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ เฉพาะเพียงว่าดินแดนที่ถูกอ้างถึงดังกล่าวตรงกับดินแดนที่ถูกอ้างถึงในวรรคที่สองและวรรคที่สาม

เมื่อศาลฯ สรุปว่า ขอบเขตของดินแดนทั้งสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการเหมือนกัน โดยคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งว่า “ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา” คือ “ยอดเขาพระวิหาร” (promontory) ภายใต้อธิปไตยที่ตั้งที่บรรยายไว้ในวรรคที่ 98 ของคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ก็ต้องเหมือนกับ วรรคที่สองและวรรคที่สามเช่นกัน

ศาลฯ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาประเด็นคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้กำหนดเส้นเขตแดนระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทยอย่างมีผลผูกพันหรือไม่ เพราะเกี่ยวข้องกับเฉพาะอธิปไตยเหนือยอดเขาพระวิหาร ซึ่งยอดเขาพระวิหารขยายไปทางทิศเหนือถึงเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แต่ไม่เกินไปกว่านั้น อยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา อันเป็นประเด็นข้อพิพาทในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และเป็นหัวใจสำคัญของข้อพิพาทในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

นอกจากนี้ ศาลฯ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาประเด็นพันธกรณีที่กำหนดต่อประเทศไทยตามวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการเป็นพันธกรณีที่ต่อเนื่องหรือไม่ตามการนำสืบของประเทศกัมพูชา เนื่องจากประเทศไทยได้ยอมรับว่ามีพันธกรณีทางกฎหมายที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื่องที่จะเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนกัมพูชา ซึ่งใช้บังคับกับดินแดนพิพาทใดก็ตามที่ศาลฯ ตัดสินให้อยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา เมื่อข้อพิพาทดังกล่าวได้รับการยุติและความไม่แน่นอนได้ถูกขจัดไป คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องปฏิบัติโดยสุจริตตามพันธกรณีที่รัฐทั้งปวงต้องเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐอื่นทั้งปวงและมีหน้าที่ระงับข้อพิพาทใดๆ ระหว่างกันโดยสันติวิธี อันมาจากหลักการของกฎบัตร

สหประชาชาติ และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ปี ค.ศ. 1959-1962 และกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

ศาลฯ ได้เน้นย้ำคู่ความทั้งสองฝ่ายถึงความสำคัญของปราสาทพระวิหาร ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ประเทศกัมพูชาและประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐภาคีภายใต้ข้อ 6 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. 1972 ต้องร่วมมือระหว่างกันและร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศในการปกป้องมรดกโลก และต้องไม่ “ดำเนินมาตรการใดๆ โดยจงใจที่อาจสร้างความเสียหายโดยตรงหรือโดยอ้อม”³⁰³ ต่อมรดกโลกภายใต้พันธกรณีของอนุสัญญาดังกล่าว และศาลฯ ประสงค์ที่จะเน้นย้ำความสำคัญของการทำให้มั่นใจว่ามีทางเข้าถึงปราสาทพระวิหารจากที่ราบกัมพูชา³⁰⁴

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอสรุปว่า ข้อบทปฏิบัติการทั้งสามวรรคของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จะต้องได้รับการพิจารณาในภาพรวม ซึ่งเป็นข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือบริเวณปราสาทพระวิหาร โดย “บริเวณใกล้เคียง” ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ และ “พื้นที่ปราสาท” ในวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการ เป็นผลของ “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของประเทศกัมพูชา”

5.3.4 สรุปผลการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

จากการที่ได้อธิบายมาข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปสิ่งที่ศาลฯ ได้ให้ทางออกของข้อพิพาทกรณีปราสาทพระวิหารระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศไทย ดังนี้

³⁰³ Article 6, 1972 Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, “1. Whilst fully respecting the sovereignty of the States on whose territory the cultural and natural heritage mentioned in Articles 1 and 2 is situated, and without prejudice to property right provided by national legislation, the States Parties to this Convention recognize that such heritage constitutes a world heritage for whose protection it is the duty of the international community as a whole to co-operate.

2. The States Parties undertake, in accordance with the provisions of this Convention, to give their help in the identification, protection, conservation and presentation of the cultural and natural heritage referred to in paragraphs 2 and 4 of Article 11 if the States on whose territory it is situated so request.

3. Each State Party to this Convention undertakes not to take any deliberate measures which might damage directly or indirectly the cultural and natural heritage referred to in Articles 1 and 2 situated on the territory of other States Parties to this Convention.”

³⁰⁴ Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), para. 106.

(1) ศาลฯ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาประเด็นคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้กำหนดเส้นเขตแดนระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศไทยอย่างมีผลผูกพันหรือไม่ เพราะศาลฯ มีเขตอำนาจที่จะพิจารณาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องเฉพาะอธิปไตยเหนือยอดเขาพระวิหาร (ซึ่งยอดเขาพระวิหารขยายไปทางทิศเหนือถึงเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แต่ไม่เกินไปกว่านั้น) อยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา อันเป็นประเด็นข้อพิพาทในคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และเป็นหัวใจสำคัญของข้อพิพาทในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

(2) ศาลฯ ตัดประเด็นต่างๆ ตามการนำสืบของประเทศกัมพูชาและประเทศไทยที่ขัดต่อบทบาทของศาลฯ ในการตีความคำพิพากษา ได้แก่ คำสรุ่ยย่อ (headnote) เนื่องจากไม่ได้อยู่ในองค์ประกอบของคำพิพากษาดำเนินข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ และการล้อมรั้วลวดหนามตามเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 การเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ค.ศ. 1963 และการจัดทำ MOU ค.ศ. 2000 ซึ่งศาลฯ จะงดเว้นการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ เนื่องจากเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาในคดีเดิม อันเป็นการตัดสินภายใต้หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) และภายใต้ ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

(3) ศาลฯ ได้อธิบายหลักการตีความคำพิพากษาคดีอีก 2 หลักเกณฑ์ ได้แก่ การตีความส่วนการให้เหตุผลเท่าที่จะให้ความกระจ่างต่อการตีความข้อบทปฏิบัติการที่เหมาะสม และคำให้การและบันทึกกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาที่มีความเกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษา เพราะอยู่ในองค์ประกอบของคำพิพากษาดำเนินข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ

(4) ศาลฯ ได้สรุปถึงลักษณะเฉพาะของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 จากคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961 คำให้การ บันทึกของกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา และคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1. ข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดน ไม่ใช่การปักปันเขตแดน 2. แผนที่ภาคผนวก 1 มีบทบาทหลัก (central role) ในการตัดสินของศาลฯ และ 3. ข้อพิพาทเฉพาะอธิปไตยใน “บริเวณปราสาทพระวิหาร” ซึ่งเป็น “พื้นที่เล็ก”

(5) ศาลฯ ได้ตีความข้อบทปฏิบัติการ (*dispositif/operative part*) เพื่อที่จะได้ทราบความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ทั้งนี้ ศาลฯ ได้วินิจฉัยว่าคำตัดสินในวรรคที่สองและวรรคที่สามของข้อบทปฏิบัติการถูกระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นผลสืบเนื่อง (*finds in consequence*) มาจากคำตัดสินในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการทำ

ให้ผลที่ตามมา คือ ทั้งสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการ ต้องได้รับการพิจารณาใน “ภาพรวม” เพื่อที่จะได้ทราบความหมายและขอบเขตที่แน่ชัด

ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนถูกตัดขาดจากคดีปราสาทพระวิหารอย่างเด็ดขาด และประเทศกัมพูชาย่อมไม่สามารถหยิบยกหรืออ้างความชอบธรรมใดๆ ในการใช้แผนที่ภาคผนวก 1 เพื่อกำหนดเส้นเขตแดนได้อีกต่อไป ซึ่งการตัดประเด็นดังกล่าว ย่อมเกิดผลดีในการป้องกันมิให้ศาลฯ มีคำตัดสินในข้อบทปฏิบัติการที่คู่ความมิได้ถามต่อศาลฯ ซึ่งศาลฯ ต้องประเมินขอบเขตของคำขอ (*petitum*) จากคำแถลงต่างๆ ของคู่ความปรากฏต่อศาลฯ ซึ่งต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ได้ทำไว้ ณ เวลาที่มีคำพิพากษา

5.4 สรุปหลักเกณฑ์ในการตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

จากการศึกษา ผู้เขียนจึงขอสรุปว่า กระบวนการพิจารณาตีความอยู่ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งในการตีความคำพิพากษานั้น ส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ ข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา โดยที่การตีความส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) จะคำนึงถึงเท่าที่จะให้ความกระจ่างต่อการตีความข้อบทปฏิบัติการที่เหมาะสมเท่านั้น นอกจากนี้ คำพิพากษาของศาลฯ ยังต้องคำนึงถึงประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (*jurisprudence*) โดยต้องพิจารณาประกอบกัน ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ

- (1) หลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)
- (2) หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*)

ภายใต้หลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) ศาลฯ ต้องตีความโดยไม่ขัดแย้งกับถ้อยคำของคำพิพากษาในคดีเดิม ทั้งนี้ ต้องประเมินจากขอบเขตของคำขอ (*petitum*) ของคู่ความ ซึ่งต้องพิจารณาเฉพาะประเด็นที่ไม่แตกต่างไปจาก ณ เวลาที่ศาลมีคำพิพากษา

โดยที่ศาลฯ ย่อมสามารถตัดประเด็นในคำสรุปย่อ (*headnote*) ได้ เพราะไม่ใช่องค์ประกอบของคำพิพากษาตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ และงดเว้นการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาในคดีเดิม โดยมุ่งเน้นในการทำหน้าที่ให้ความกระจ่างต่อความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ที่ยังคงสอดคล้องกับหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) และเคารพต่อหลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) โดยผลลัพธ์ที่ได้นั้น ย่อมไม่ได้แตกต่างไปจากเดิมแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์กระบวนการพิจารณาและผลการตีความคำพิพากษาของศาลฯ ข้างต้น ผู้เขียนมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การตีความคำพิพากษาดังกล่าว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (*Equity*) และศาลฯ ย่อมต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้เยียวยาได้ หากสิ่งที่ศาลฯ เคยได้

ตัดสินไว้ยังคงเป็นสาเหตุแห่งข้อพิพาทระหว่างคู่ความและยังไม่เป็นที่ยุติ นอกจากนี้ ศาลฯ ย่อมอยู่ในฐานะเป็นผู้รู้กฎหมาย (*jura novit curia*) จึงต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ตีความคำพิพากษาภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่รับผิดชอบ โดยไม่ผูกพันตนกับการนำสืบข้อพิพาทของคู่ความ

ผู้เขียนจึงขอสรุปว่า คดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 แสดงตัวอย่างที่ดีต่อการทำความเข้าใจหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) อย่างแคบเพื่อแสดงให้เห็นถึงการตีความในสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินไปแล้วในคดีเดิม ดังที่ได้อธิบายไปแล้วว่า ศาลฯ ได้ให้ความกระจ่างต่อคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” ปราสาทพระวิหาร โดยการอ้างอิงถึงพยานหลักฐาน คำแถลงการณ์ด้วยวาจา และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของปราสาทพระวิหาร ดังที่ได้แสดงไว้ในแผนที่ภาคผนวก 1 ในการพิจารณาพิพิจารณาคดีของศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ได้เป็นการตีความนอกขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการและเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ประกอบขึ้นจากคำแถลงต่างๆ (*submission*) ของคู่ความ และดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) อันประกอบขึ้นจาก *petitum* (คำขอ) และ *causa petendi* (เหตุแห่งคำขอ)

ทั้งนี้ ด้วยผลจากการพิจารณาอย่างรอบคอบและใส่ใจอย่างยิ่งในละเอียดด้วยหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันมีคุณค่าที่ศาลฯ หยิบยกขึ้นมาพิจารณา นั้น ทำให้การตีความคำพิพากษาดังกล่าวในปี ค.ศ. 2013 ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ “ประเทศไทยไม่ได้สูญเสียพื้นที่ใดๆ มากไปกว่าพื้นที่ที่เคยได้สูญเสียไปแล้ว”

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

กัมพูชาได้ยื่นคำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 พร้อมกับยื่นคำร้องขอให้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ต่อไปจะเรียกว่า “ศาลฯ”) เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2011 เนื่องจากได้มีเหตุการณ์การปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และศาลฯ ได้มีคำสั่งมาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2011 ก่อนมีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี (merits) และศาลฯ ได้มีคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013

การวิเคราะห์หลักกฎหมายระหว่างประเทศในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ทำให้เห็นถึงบทบาทของศาลฯ ในการเข้าสู่ปัญหา ฐานทางกฎหมาย (legal basis) และวิธีการที่ศาลฯ ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) กับข้อเท็จจริงซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศ (international dispute) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของศาลฯ ที่ได้เพิ่มคุณค่า (Value added) และเป็นการพัฒนาหลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นถึงการระงับข้อพิพาท โดยสันติวิธีอันมีคุณค่าและเกิดผลลัพธ์ที่ดี เพราะตั้งแต่มีคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ก็ไม่ปรากฏว่ามีเหตุการณ์การปะทะกันทางอาวุธอย่างรุนแรงระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

จากการวิเคราะห์การปรับใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศของศาลฯ สรุปได้เป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (Provisional measure) เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011 แบ่งออกเป็น การพิจารณาเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) การวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (หลักเกณฑ์ในการที่ศาลจะออกคำสั่งฯ) และการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (เนื้อหาของคำสั่งฯ)

2. คำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 แบ่งออกเป็น การพิจารณาเขตอำนาจศาล (*jurisdiction*) การพิจารณาการรับคำขอไว้พิจารณา (*admissibility*) และการพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี (merits)

1. การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว (Provisional measure)

ผู้เขียนเห็นว่า การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเป็นบทบาทของศาลฯ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการปกป้องสันติภาพ และการเคารพต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนในบริเวณพื้นที่พิพาท เพื่อลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นระหว่างที่ศาลฯ ยังไม่มีคำพิพากษา ทั้งนี้ หลักกฎหมายที่ใช้เพื่อการวินิจฉัย สรุปได้ดังนี้

(1) การวินิจฉัยเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*)

เมื่อศาลฯ ได้รับคำร้องขอให้ออก (indicate) คำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ศาลฯ ย่อมต้องพิจารณาว่ามีเขตอำนาจหรือไม่ โดยเขตอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวในคดีตีความมีความเชื่อมโยงกับเขตอำนาจในการตีความข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวไว้โดยตรง การพิจารณาของศาลฯ ในบริบทนี้จึงเป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงว่าเป็นไปตามเงื่อนไข (conditions) ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เพื่อพิจารณาว่าศาลฯ มีเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*)

ทั้งนี้ ศาลฯ ได้ยืนยันถึงเขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษาตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ว่าไม่ใช่เงื่อนไขที่ต้องมีอยู่ก่อน (precondition) กล่าวคือ ไม่ต้องมีเงื่อนไขว่า คู่กรณีต้องยอมรับเขตอำนาจศาลหรือการยอมรับเขตอำนาจศาลนั้นยังคงมีอยู่ โดยศาลฯ อาจรับคำขอให้ตีความคำพิพากษา หากมี “ข้อพิพาท” ที่อยู่ในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาที่ศาลฯ ได้ให้ไว้

โดยวิธีการที่ศาลฯ ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) ศาลฯ พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่คู่ความได้นำสืบเกี่ยวกับประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) โดยพบว่าคู่ความมีความเห็นต่างในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้แก่

- ความหมายและขอบเขตของคำว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนของกัมพูชา” (vicinity on Cambodia territory) (อยู่ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ)

กล่าวคือ ประเทศกัมพูชา เห็นว่า บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา รวมถึง “พื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง (precinct) ที่ติดกับปราสาทพระวิหาร” ส่วนประเทศไทยเห็นว่า ไม่มีข้อพิพาท เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บน “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” ในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ

- พันธกรณีของประเทศไทยในการ “ถอนกองกำลังทหารหรือตำรวจ หรือผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแลอื่นๆ” ว่ามีลักษณะต่อเนื่อง (continuing) หรือทันทีทันใด (instantaneous) (อยู่ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ)

กล่าวคือ ประเทศกัมพูชามีความเห็นว่าพันธกรณีดังกล่าวมีลักษณะเป็น “การทั่วไป” (general) และ “ต่อเนื่อง” (continuing) ส่วนประเทศไทยมีความเห็นว่าพันธกรณีดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปอย่าง “ทันทีทันใด” (Instantaneous)

- ศาลฯ ได้ตัดสินอย่างมีผลผูกพัน (binding force) ว่าเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 เป็นพรมแดน (frontier) ระหว่างคู่ความหรือไม่ (อาจเกี่ยวข้องกับความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*))

กล่าวคือ ประเทศกัมพูชามีความเห็นว่า เส้นดังกล่าวมีผลผูกพันคู่ความ โดยเป็นเส้นเขตแดนและมีผลผูกพันระหว่างคู่ความ ส่วนประเทศไทยมีความเห็นว่า ศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ได้ปฏิเสธการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างคู่ความตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 จึงไม่มีผลผูกพันคู่ความ

ด้วยเหตุนี้ เมื่อศาลฯ ได้ประเมินที่ท่า (position) ของคู่ความว่ามีความเห็นต่าง (dispute) ในประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) รวมทั้งสิ้น 3 ประเด็นข้างต้น จึงเข้าเงื่อนไข (conditions) ของการพิจารณาว่ามีข้อพิพาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตหรือความหมายของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

กล่าวโดยสรุป ในการพิจารณาเขตอำนาจเบื้องต้น (*prima facie jurisdiction*) ศาลฯ จะประเมินว่ามีความเห็นที่ต่างกันของคู่ความ ซึ่งความเห็นต่างนั้นเกี่ยวกับการที่คู่ความมีความเห็นหรือมุมมอง (difference opinion or view) ที่ต่างกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อบทปฏิบัติการ (operative part) ซึ่งศาลฯ จะพิจารณา โดยดูว่ามีข้อเท็จจริงที่เข้าเงื่อนไขตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ อย่างไรก็ตาม ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เป็นเรื่องของการพิจารณาเขตอำนาจศาลในการตีความคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี (merits) ไม่ใช่เขตอำนาจศาลในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว จึงไม่สามารถปรับใช้บทบัญญัติดังกล่าวได้โดยตรง จึงถือเป็นกระบวนการที่ศาลฯ ได้อธิบายโดยนำประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) มาปรับใช้ อันแสดงถึงบทบาทของศาลฯ ในการปรับใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการพิจารณาออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวต่อไป

(2) การวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

เมื่อศาลฯ พิจารณาว่ามีเขตอำนาจเบื้องต้น ศาลฯ จะวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวต่อไป โดยพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็นข้อพิพาทในขณะที่มีการยื่นคำขอว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลฯ จะออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้หรือไม่

โดยที่การวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว มีฐานทางกฎหมาย ได้แก่ ข้อ 41 ธรรมนูญศาล ฯ คือ การรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความ อย่างไรก็ตาม ฐานทางกฎหมายดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะให้ความยุติธรรมแก่กรณีได้ จึงได้ใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลา (jurisprudence) ประกอบการวินิจฉัย สรุปเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ 2 ประการคือ (1) คำร้องขอ มาตรการชั่วคราวต้องมีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้ (at least plausible) และ (2) การมีสถานการณ์ เร่งด่วน (Urgency)

ในการยื่นคำร้องขอมาตรการชั่วคราวตามข้อ 73 (1) ข้อบังคับของศาลา โดยคู่ความ ต้องยื่นคำร้องขอฯ เป็นลายลักษณ์อักษรภายในระยะเวลาใดก็ได้ระหว่างการพิจารณาคดี (during the course of proceedings) ซึ่งต้องมีความเชื่อมโยงกับคำขอให้ตีความคำพิพากษา ทั้งนี้ กัมพูชา ได้ยื่นคำขอให้ตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 และคำร้องขอมาตรการ ชั่วคราวมาในวันเดียวกัน โดยมาตรการชั่วคราวของกัมพูชามีรายละเอียด คือ ขอให้ไทยถอนกองกำลัง ทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยไม่มีเงื่อนไข และ ห้ามประเทศไทยมีกิจกรรมทางทหารใดๆ ในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร รวมทั้งงดการกระทำหรือ การดำเนินการใดๆ ที่กระทบสิทธิของกัมพูชา เพื่อยุติ “การบุกรุกดินแดนโดยประเทศไทย”

โดยวิธีการที่ศาลาฯ ปรับใช้หลักกฎหมาย ในประการแรก ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลาฯ ศาลาฯ จะต้องรับฟังว่าสิทธิที่กล่าวอ้าง (alleged rights) ของกัมพูชาจากคำพิพากษาดังกล่าวสามารถ รับฟังได้หรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ ศาลาฯ จะพิจารณาเพียงว่ามีน้ำหนักเพียงพอรับฟังได้ (at least plausible) เท่านั้น โดยสิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้าง คือ สิทธิในอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหารซึ่งมีผลผูกพัน (binding force) ตามคำพิพากษา (ได้แก่ “บริเวณ ใกล้เคียง” (vicinity) ครอบคลุม “พื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง (precinct) ที่ติดกับปราสาท พระวิหาร” ซึ่งประเทศไทยต้องมีพันธกรณีต่อเนื่องในการไม่ละเมิดอธิปไตยของกัมพูชา) ศาลาฯ จึงเห็นว่า สิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้าง (alleged rights) เป็นสิทธิที่สามารถรับฟังได้ (plausible)

ในประเด็นสถานการณ์เร่งด่วน (urgency) หรือสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเกิด ความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลาฯ จะต้อง เป็นการกระทบต่อสิทธิ (rights) ซึ่งเป็นวัตถุ (subject) ของการพิจารณาคดี โดยศาลาฯ ได้นำ วิธีการปรับใช้หลักกฎหมายจากประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลา (jurisprudence) สถานการณ์เร่งด่วนถึงขนาดจะต้องเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real) และเป็นอันตรายอันใกล้จะถึง (imminent risk) ซึ่งจะกระทบต่อสิทธิของคู่ความ (respective rights) ในระหว่างที่ศาลาฯ ยังไม่มี คำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี (merits) ซึ่งเมื่อประเมินจากสถานการณ์การปะทะกันทางอาวุธที่ เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร พบว่า ปราสาทพระวิหารได้รับความเสียหาย ประชาชน

เสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บ และต้องอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ ประกอบกับการที่อาเซียนประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาตามที่ได้รับมอบหมายของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ศาลฯ จึงประเมินสภาพการณ์ (circumstance) แล้วเห็นว่า มีความเร่งด่วน (urgency) ตามข้อ 41 ธรรมนูญศาลฯ เกิดขึ้นจริง

ประเด็นต่อมาคือ สิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้าง (alleged rights) นั้น ต้องมีความเชื่อมโยง (link) กับคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา (measures requested) ในประเด็นนี้ กัมพูชาขอให้ไทยถอนกองกำลังทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยไม่มีเงื่อนไข และห้ามประเทศไทยมีกิจกรรมทางทหารใดๆ ในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งเมื่อศาลฯ พิจารณาโดยดูจากคำร้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดี (application) ที่ขอให้ศาลฯ ตีความความหมายและขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 (ขอบเขตอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นที่ปราสาทพระวิหาร) กับคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของกัมพูชาที่ขอให้ศาลฯ รักษาไว้ (preserve) ซึ่งสิทธิในอำนาจอธิปไตยของกัมพูชาเหนือพื้นที่ดังกล่าว ศาลฯ จึงเห็นว่าสิทธิดังกล่าวเป็นผลของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษา ดังนั้น สิทธิที่กัมพูชากล่าวอ้าง (alleged rights) นั้น มีความเชื่อมโยง (link) กับคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา (measures requested)

กล่าวโดยสรุป ศาลฯ จะออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวเพื่อรักษาไว้ (preserve) ซึ่งสิทธิของคู่ความ ซึ่งสิทธิดังกล่าวต้องมีความเชื่อมโยงกับสิทธิที่กล่าวอ้าง (alleged rights) และปรากฏว่ามีสถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน (situation of urgency) เกิดขึ้นจริง โดยหากศาลฯ ไม่มีคำสั่งหรือกำหนดมาตรการชั่วคราวแล้ว อาจก่อให้เกิดความเสียหายอันมิอาจเยียวยาได้ (irreparable prejudice) ซึ่งการวินิจฉัยเพื่อออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวดังกล่าว ศาลฯ ได้ปรับใช้หลักกฎหมายทั้งในธรรมนูญศาลฯ กับประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) แสดงถึงบทบาทของศาลฯ ในการใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่ออธิบายถึงสถานการณ์ที่มีความเร่งด่วนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผู้เขียนเห็นว่า ความจำเป็นเร่งด่วนเป็นเงื่อนไขอันจำเป็น (essential element) ที่จะทำให้ศาลฯ ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวได้ โดยหากไม่มีการออกคำสั่งฯ แล้ว ย่อมไม่สามารถรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความ (the respective rights of either party) ได้

(3) การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว

เมื่อศาลฯ ได้พิจารณาคำร้องขอมาตรการชั่วคราวของกัมพูชา ที่ได้ขอให้ไทยถอนกองกำลังทั้งหมดจากส่วนต่างๆ ของดินแดนกัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารโดยไม่มีเงื่อนไข และ

ห้ามประเทศไทยมีกิจกรรมทางทหารใดๆ ในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร รวมทั้งงดการกระทำหรือการดำเนินการใดๆ ที่กระทบสิทธิของกัมพูชา ประกอบกับการประเมินสถานการณ์ (circumstances) จากการปะทะกันทางอาวุธบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ศาลฯ พบว่ามาตรการที่กัมพูชาร้องขอไม่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในการป้องกันมิให้ข้อพิพาทเลวร้ายลงกว่าเดิม

ศาลฯ จึงปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) จากข้อ 75 (2) ข้อบังคับของศาลฯ ที่ให้ศาลฯ สามารถใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสมสำหรับคู่ความได้ ถือเป็นครั้งแรกที่ศาลฯ ได้กำหนด “เขตปลอดทหารชั่วคราว” (Provisional Demilitarized Zone: PDZ) (พื้นที่ 17 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ) ทั้งนี้ การกำหนดเขตดังกล่าวได้ล้ำเข้าไปในดินแดนอธิปไตยของคู่ความ และไม่ใช้พื้นที่พิพาทในคดีปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ด้วย

นอกจากนี้ ศาลฯ ยังได้มีคำสั่งให้ไทยไม่ขัดขวางกัมพูชาต่อการเข้าถึงปราสาทพระวิหาร โดยเสรีหรือการส่งเสบียงของกัมพูชาต่อบุคคลที่ไม่ใช่ทหารบนปราสาทพระวิหาร เนื่องจากวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาดังกล่าว ได้ตัดสินให้ปราสาทพระวิหารอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และคู่ความไม่มีข้อพิพาทในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ และต้องร่วมมือกับอาเซียนโดยการใช้ “การแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างประเทศ” (International Dispute Resolution: IDR) ให้เป็นผู้เจรจาและไกล่เกลี่ยมิให้ข้อพิพาทตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้ายลงกว่าเดิม

กล่าวโดยสรุป การที่ศาลฯ ใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการชั่วคราวที่เหมาะสมสำหรับคู่ความ ย่อมเป็นไปเพื่อการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความทั้งสองฝ่าย จนกว่า ศาลฯ จะมีคำพิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี (merits) ทั้งนี้ แม้ว่าการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวดังกล่าว จะมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นว่ามีการกำหนดมาตรการที่เกินขอบเขตหรือไม่ แต่เมื่อวิเคราะห์หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ศาลฯ ปรับใช้พร้อมเหตุผลที่ศาลฯ ได้อธิบายนั้น ทำให้เห็นความเชี่ยวชาญในการให้เหตุผลและการอธิบายหลักกฎหมายกับข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างได้อย่างครบถ้วน จนยากที่จะมีข้อทักท้วงได้ นอกจากนี้ การออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวดังกล่าวทำให้ปัญหาการปะทะกันทางอาวุธคลี่คลาย ย่อมเป็นการยืนยันได้ว่า การกำหนดมาตรการชั่วคราวเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้แสดงบทบาท (Role) ในการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความในระหว่างที่ศาลฯ ยังไม่มีคำพิพากษา ซึ่งย่อมเป็นไปเพื่อมิให้สถานการณ์เลวร้ายลงกว่าเดิม ถือเป็นความสำเร็จในเบื้องต้นของการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี

2. การตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962

การตีความคำพิพากษาถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคดีเดิมมากยิ่งขึ้น ในการตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 มีหลักกฎหมายที่ใช้เพื่อการตีความ สรุปได้ดังนี้

(1) เขตอำนาจศาล (jurisdiction) ในคดีตีความคำพิพากษา

เขตอำนาจศาลในคดีตีความคำพิพากษา มีฐานทางกฎหมาย (legal basis) ในข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ และข้อ 98 ข้อบังคับของศาลฯ ซึ่งบัญญัติให้ศาลฯ อาจตีความข้อพิพาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา เมื่อมีคำขอจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคำขอนั้น ต้องระบุประเด็นที่แน่ชัดถึงข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา นอกจากนี้ ศาลฯ ยังได้ใช้ประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) ประกอบการอธิบายบทบัญญัติดังกล่าว

ศาลฯ ได้อธิบายว่า เขตอำนาจศาลตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ศาลฯ มีเขตอำนาจโดยตนเองได้โดยไม่ต้องมีเงื่อนไขก่อน (Precondition) คือ ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลฯ ก็มีอำนาจตีความคำพิพากษาได้

ประเด็นต่อไป คือ การมีข้อพิพาทเกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ซึ่งศาลฯ จะพิจารณาโดยคู่ความที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ (operative part) โดยอธิบายว่า “ข้อพิพาท” (dispute) ของคู่ความตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หมายถึง “ข้อโต้แย้ง” (contestation) ตามตัวบทภาษาฝรั่งเศส และมีความแตกต่างจาก “ข้อพิพาท” (dispute) ตามความหมายในข้อ 36 (2) ธรรมนูญศาลฯ ซึ่งตัวบทภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “différend” แปลว่า “ข้อพิพาท” คือ “ข้อพิพาททางกฎหมาย” (legal dispute) อันหมายถึง “ข้อขัดแย้งต่อมุมมองทางกฎหมายหรือผลประโยชน์ระหว่างคู่ความ” อันเกิดจากการตีความสนธิสัญญา ปัญหาในทางกฎหมายระหว่างประเทศ การละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศในปัญหาทางข้อเท็จจริง หรือการชดใช้ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ

ข้อพิพาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความหมายและขอบเขตของคำพิพากษตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ จะต้องเกี่ยวข้องกับข้อบทปฏิบัติการ (*dispositif/operative clause*) เท่านั้น ซึ่งโดยหลักแล้ว ศาลฯ ไม่สามารถตีความส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) ได้ เว้นแต่จะเป็นเหตุผลที่ไม่สามารถแยกออก (*inseparable*) จากข้อบทปฏิบัติการได้ หรือเงื่อนไขที่จำเป็นยิ่ง (*a Condition Essential*) ต่อการตัดสินของศาลฯ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการ นอกจากนี้ ตามนัยของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ หากคู่ความมีความเห็นต่างกันในส่วนที่เป็นข้อบทปฏิบัติการ หรือส่วนเหตุผลที่แยกออกจากข้อบทปฏิบัติการได้ หรือเป็นเงื่อนไข

ที่จำเป็นยิ่ง (a Condition Essential) ต่อการตัดสินของศาลฯ ก็เป็นข้อพิพาทภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ เช่นกัน

ศาลฯ ได้ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) ด้วยการตั้งข้อสังเกตถึงการมีอยู่ของข้อพิพาทจากเหตุการณ์ (events) และถ้อยแถลงต่างๆ (statements) ของคู่ความ นับตั้งแต่มีคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ได้แก่ การกำหนด “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย” ค.ศ. 1962 บันทึกช่วยจำของกัมพูชา ค.ศ. 1962 หนังสือโต้ตอบการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และจดหมายชี้แจงถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งคำแถลงสรุปสุดท้าย (final submission) ของคู่ความในการพิจารณาคดีตีความคำพิพากษาดังกล่าว ทำให้ศาลฯ ทราบว่าคู่ความมีความเห็นต่างต่อขอบเขตและความหมายของคำพิพากษาดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป เขตอำนาจศาล (jurisdiction) ในคดีตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ศาลฯ ต้องพิจารณาว่ามี “ข้อพิพาท” หรือ “ข้อโต้แย้ง” (contestation) ซึ่งกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาท (subject-matter of the dispute) ดังนี้

- การมีผลผูกพันของแผนที่ภาคผนวก 1 (ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับประเด็นความเห็นต่างว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*))

กล่าวคือ กัมพูชามีความเห็นว่า ปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 แต่ไทยมีความเห็นว่า เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่ใช่เส้นเขตแดน และศาลฯ ไม่มีอำนาจในการพิจารณาคดีตีความ

- ความหมายและขอบเขตของคำว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” (ซึ่งอยู่ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ) ซึ่งศาลฯ ระบุว่าเป็นผลของคำตัดสิน (finds in consequence) ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ใน “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” (ซึ่งอยู่ในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ)

กล่าวคือ กัมพูชามีความเห็นว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” (vicinity) ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการมีความสัมพันธ์กับ “ดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” ในวรรคที่หนึ่งของข้อบทปฏิบัติการ คือ การแสดงเส้นเขตแดนตามเส้นบนแผนที่ภาคผนวก 1 ซึ่งกำหนดความหมายและขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเป็นส่วนการให้เหตุผลที่จำเป็นยิ่ง (essential) แต่ไทยมีความเห็นว่าแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่อาจถูกมองได้ว่า “จำเป็นยิ่ง” ต่อการกำหนดขอบเขตและความหมายของข้อบทปฏิบัติการ และคำว่า “ดินแดน” และ “บริเวณใกล้เคียง” ไม่ได้รับการนิยามโดยศาลฯ จึงควรที่จะตีความให้จำกัดเฉพาะพื้นดินที่ปราสาท

ตั้งอยู่และบริเวณติดกันโดยรอบ คือ “พื้นที่ปราสาทพระวิหาร” ตามเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962

- ลักษณะของพันธกรณีในการถอนทหาร (ซึ่งอยู่ในวรรคที่สองของข้อบทปฏิบัติการ)

กล่าวคือ กัมพูชามีความเห็นว่า ไทยมีพันธกรณีในการถอนทหารที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื่อง แต่ไทยมีความเห็นว่า พันธกรณีในการถอนทหารที่มีลักษณะทันทีทันใด และเสร็จสิ้นไปแล้ว

กล่าวโดยสรุป ศาลฯ ได้ปรับใช้หลักกฎหมาย ทั้งธรรมนูญศาลฯ กับประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence) แสดงถึงบทบาทของศาลฯ ในการใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่ออธิบายถึงเขตอำนาจศาล (Jurisdiction) ในการตีความคำพิพากษาของศาลฯ ซึ่งเป็นอำนาจที่ศาลฯ มีได้ด้วยการพิจารณาของศาลฯ เอง อันสะท้อนถึงบทบาทของศาลฯ ในการรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) และมีผลผูกพันคู่ความ

(2) การรับคำขอไว้พิจารณา (admissibility)

ศาลฯ อาศัยฐานทางกฎหมายตามข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ โดยการพิจารณาจากคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา ซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) กล่าวคือ เฉพาะคำตัดสิน (decision) ของศาลฯ ที่มีผลผูกพันคู่ความตามข้อ 59 ธรรมนูญศาลฯ อันหมายถึง เฉพาะข้อบทปฏิบัติการเท่านั้นที่มีผลผูกพันคู่ความ ส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) จะไม่มีผลผูกพันคู่ความ แต่สามารถนำมาพิจารณาประกอบเพื่อกำหนดขอบเขตและความหมายของข้อบทปฏิบัติการได้

ทั้งนี้ ศาลฯ ได้ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) โดยพิจารณาถึงการมีประเด็นข้อพิพาทดังที่ศาลฯ ได้วินิจฉัยไว้แล้วในเรื่องเขตอำนาจศาล และเห็นว่ามีความจำเป็นต้องตีความวรรคที่ 2 ของข้อบทปฏิบัติการ ได้แก่ ความหมายและขอบเขตของคำว่า “บริเวณใกล้เคียงบนดินแดนกัมพูชา” และลักษณะพันธกรณีของไทยในการถอนทหาร และการมีผลผูกพันของแผนที่ภาคผนวก 1 ในคำพิพากษา ค.ศ. 1962 ซึ่งอาจเกี่ยวข้องข้อกับประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

โดยที่การรับคำขอไว้พิจารณาคดี ศาลฯ จำเป็นต้องพิจารณา เรื่อง “สิทธิส่วนบุคคล” ซึ่งเป็นสิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศ หรือในอีกนัยหนึ่ง ก็คือรัฐผู้ทรงสิทธิตามสนธิสัญญา ซึ่งสนธิสัญญาในที่นี้ คือ ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ว่ารัฐนั้นมีสิทธิในการยื่นคำขอหรือไม่ โดยการรับคำขอตีความคำพิพากษาต้องตั้งอยู่บนหลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) เพื่อเป็นหลักประกันจากการนำเหตุแห่งการกระทำที่ได้ตัดสินไปแล้วกลับมาฟ้องอีกครั้ง

กล่าวโดยสรุป การรับคำขอไว้พิจารณาคดี (admissibility) เป็นการพิจารณาในแง่เนื้อหา (matter) ของเรื่อง ว่าครบเงื่อนไขหรือไม่ โดยเป็นการสะท้อนถึงบทบาทที่ศาลฯ จำเป็นต้องชี้แจง เมื่อมีการโต้แย้งถึงความชอบธรรมที่ศาลฯ จะรับคำขอไว้พิจารณา ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติตามคำพิพากษา เมื่อมีความขัดแย้งหรือความเห็นต่าง (contestation) ซึ่งแม้ไม่ถึงขนาดเป็นข้อพิพาท (différends) ก็สามารถรับคำขอให้ตีความไว้ได้

(3) การพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี (merits)

ศาลฯ ใช้ฐานทางกฎหมาย (legal basis) ในการตีความเนื้อหาแห่งคดีตามเจตนารมณ์ของข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ประกอบกับข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ และจากประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence)

ศาลฯ สามารถตัดประเด็นในคำสรุปย่อ (headnote) ได้ เพราะไม่ใช่องค์ประกอบของคำพิพากษาตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ และงดเว้นการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาในคดีเดิม โดยมุ่งเน้นในการทำหน้าที่ให้ความกระจ่างต่อความหมายและขอบเขตของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ที่ต้องสอดคล้องกับหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) คือ ศาลฯ ต้องไม่ตัดสินเกินกว่าที่คู่ความร้องขอในคดีเดิม และการประพฤติดำเนินการ (subsequence conduct) ของคู่ความภายหลังการมีคำพิพากษาไม่เกี่ยวข้องกับการตีความคำพิพากษาโดยศาลฯ นอกจากนี้ ศาลฯ ต้องเคารพต่อหลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*)

ในการตีความคำพิพากษา (ขั้นตอนการพิจารณาเนื้อหาแห่งคดี) สรุปได้ดังนี้

- วิธีการตีความของศาลฯ

ขอบเขตการตีความของศาลฯ เป็นไปตามหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) โดยศาลฯ พิจารณาจากข้อเท็จจริงและคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 อย่างเคร่งครัด จะเห็นได้ว่า การพิจารณาแผนที่ภาคผนวก 1 (Annex 1) ซึ่งประเทศไทยยอมรับเอามาโดยผลของหลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) จะใช้เฉพาะการกำหนดขอบเขตบริเวณทิศเหนือของยอดเขาพระวิหารเท่านั้น

ศาลฯ ปรับใช้หลักกฎหมาย (approach) ในการกำหนดขอบเขต “เขาพระวิหาร” (promontory of Preah Vihear) โดยดูจากคำเสนอให้พิจารณาของคู่ความ (submission) ของคู่ความทั้งในบริบทของประเทศไทย คือ การที่ศาลฯ พิจารณาจากคำให้การของศาสตราจารย์ อักเคอร์มันน์ ว่าขอบเขตของยอดเขาพระวิหารสิ้นสุดลงที่ตีนภูมะเขือ และในบริบทของประเทศไทย กัมพูชาคือ ภูมะเขือไม่ใช่ส่วนหนึ่งของจังหวัดพระวิหาร เป็นการที่ศาลฯ ดูจากข้อเท็จจริง (fact)

เพื่อประกอบการพิจารณาว่า “พระวิหาร” คือ บริเวณใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณที่ไทย เคยตั้งกองกำลังอยู่ ทั้งนี้ วลี “บริเวณใกล้เคียง” (vicinity) ศาลฯ ตีความจากข้อโต้แย้ง (argument) ในคดีเดิม เพราะฉะนั้น การตีความจึงเป็นการใช้ข้อเท็จจริงในคดีเดิม เพื่อยืนยันกับคู่กรณี ถึงสิ่งที่คู่ความได้ยอมรับตั้งแต่คดีเดิมแล้ว

- การตีความข้อบทปฏิบัติการ (*dispositif/operative part*)

ทั้งสามวรรคของข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ต้องได้รับการพิจารณาใน “ภาพรวม” เพื่อที่จะได้ทราบความหมายและขอบเขต ของข้อบทปฏิบัติการที่แน่ชัด โดยเริ่มต้นจากการสอบถามคู่ความถึง “บริเวณใกล้เคียง” ซึ่งประเทศ กัมพูชาอ้างถึงการทับซ้อนกันระหว่างเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 กับเส้นสันปันน้ำที่เสนอ โดยผู้เชี่ยวชาญของไทยในกระบวนการพิจารณาคดีเดิม ครอบคลุมเขาพระวิหารและภูมะเขือ คิดเป็นพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ ส่วนประเทศไทยอ้างถึง “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย” ค.ศ. 1962 จำกัดขอบเขตบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร คิดเป็นพื้นที่ 0.25 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ และตีความส่วนการให้เหตุผล และคำให้การและบันทึกกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ทำให้ทราบว่า

1) สถานที่ตั้งกองกำลังทหาร ตำรวจ ผู้ดูแล หรือผู้เฝ้ารักษาของไทย อยู่ภายนอก “เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย” ค.ศ. 1962 และภูมะเขือไม่ใช่พื้นที่พิพาท

2) ขอบเขต “บริเวณใกล้เคียง” ไม่ได้พิจารณาที่ตั้งของสันปันน้ำ แต่พิจารณาถึง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ปราสาทพระวิหาร โดยมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์กำหนดไว้อย่างชัดเจน ทางทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และถูกจำกัดทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นไปตามเส้นที่ ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ดังที่ได้บรรยายไว้ในวรรคที่ 98 ของคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับ ปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

3) ข้อบทปฏิบัติการทั้งสามวรรคของคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ต้องได้รับการพิจารณาในภาพรวมของ “อธิปไตยเหนือบริเวณของปราสาทพระวิหาร” คือ “ยอดเขาพระวิหาร” (promontory) กัมพูชาจึงมีอธิปไตยเหนือดินแดนทั้งหมดของ “ยอดเขา พระวิหาร” สอดคล้องกับหลักความสำคัญสูงสุดของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 และมีผลผูกพันคู่ความตามข้อ 59 ธรรมนูญศาลฯ

- การพิจารณาเกี่ยวกับส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) ประกอบการตีความ

ประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) สามารถนำส่วนของการให้เหตุผล (*motifs*) มาพิจารณาประกอบในการตีความได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการปฏิบัติตามคำตัดสิน (decision) ได้

โดยหลักแล้ว ศาลฯ จะตีความส่วนการให้เหตุผล (*motifs*) เฉพาะที่มีลักษณะไม่สามารถแยกออก (*inseparable*) จากข้อบทปฏิบัติการได้ แต่เมื่อพิจารณาตามคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ศาลฯ ได้ให้เหตุผลในการตีความว่าจะตีความส่วนการให้เหตุผล “เท่าที่จะให้ความกระจ่าง” (*clarify*) ต่อความหมายและขอบเขตของข้อบทปฏิบัติการในคำพิพากษา ทั้งนี้ การตัดสินดังกล่าวเป็นไปตามคำขอเดิมในคำฟ้องเริ่มคดีของกัมพูชาเมื่อปี ค.ศ. 1959 โดยศาลฯ ยังคงยึดหลักการตีความที่จะไม่ขัดแย้งกับถ้อยคำของคำพิพากษาในคดีเดิมหรือให้ได้มาซึ่งคำตอบต่อคำถามที่ไม่ได้รับการตัดสินอย่างมีผลผูกพันคู่ความได้

กล่าวโดยสรุป การตีความคำพิพากษา เป็นตัวอย่างของการตีความในสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินไปแล้วในคดีเดิม โดยการอ้างอิงถึงพยานหลักฐาน คำแถลงการณ์ด้วยวาจา และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของปราสาทพระวิหารดังที่ได้แสดงไว้ในแผนที่ภาคผนวก 1 ในการพิจารณาพิจารณาคดีของศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ได้เป็นการตีความนอกขอบเขตของสิ่งที่ศาลฯ ได้ตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) และเป็นไปตามหลักการห้ามพิพากษาเกินคำขอ (*non ultra petita*) อันสะท้อนถึงบทบาทของศาลฯ ในการทำให้เกิดความชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความในการปฏิบัติตามคำพิพากษา

เพราะฉะนั้น การตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีตีความคำพิพากษาเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาความรู้ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยทำให้ทราบถึงการเลือกใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี โดยการพิจารณาในแต่ละประเด็นของศาลฯ ภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ ย่อมต้องคำนึงถึงความคาดหวังของรัฐซึ่งเป็นคู่ความและเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นการดีและถือว่าประสบความสำเร็จหากผลของการตีความก่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย

อย่างไรก็ตาม ผลที่ปรากฏชัดเจนภายหลังจากมีคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ย่อมเป็นสิ่งยืนยันถึงการทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยนำไปสู่การยุติข้อพิพาทที่มีมาอย่างยาวนานและยุติการปะทะกันทางอาวุธระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาได้สำเร็จ และทำให้เห็นว่าการตีความคำพิพากษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่ง

ของกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและทำให้กลไกระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีประสบความสำเร็จ

6.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากในคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ศาลฯ ได้ระบุให้ใช้เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 กำหนดขอบเขตบริเวณทิศเหนือของยอดเขาพระวิหาร และรับฟังข้อต่อสู้ของประเทศไทยเกี่ยวกับความยากลำบากในการถ่ายถอดเส้นดังกล่าวลงบนภูมิประเทศจริง หากแต่ศาลฯ ไม่สามารถพิจารณาประเด็นดังกล่าวได้ตามหลักการของประเด็นที่ได้รับการตัดสินไปแล้ว (*res judicata*) เพราะคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ไม่ได้พิจารณาในประเด็นดังกล่าว คู่ความจึงต้องอาศัยการเจรจาร่วมกันโดยพื้นฐานของหลักสุจริตในการกำหนดขอบเขตดังกล่าว เพื่อเป็นการปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีตีความเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013

นอกจากนี้ ศาลฯ ยังได้ให้อธิบายถึงความชัดเจนว่า ศาลฯ ในปี ค.ศ. 1962 พิจารณา “บริเวณใกล้เคียง” (*vicinity*) ปราสาทพระวิหาร ไม่มากไปกว่า “ยอดเขาพระวิหาร” เท่านั้น จึงไม่ได้พิจารณาว่าภูมิจึงเป็นส่วนหนึ่งของประเทศกัมพูชาหรือประเทศไทย เพราะศาลฯ ไม่ได้พิจารณาประเด็นเรื่องอธิปไตยเหนือ “ภูมิจึง” หรือพื้นที่อื่นใดนอกจากขอบเขตของยอดเขาพระวิหาร

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเสนอแนะให้ประเทศกัมพูชาและประเทศไทยร่วมมือกันอย่างจริงจังภายใต้กรอบบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยการสำรวจและการจัดทำหลักเขตแดนทางบก (MOU) ค.ศ. 2000 เพื่อปักหลักเขตแดนบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก และสานงานต่อจากการเจรจาร่างข้อตกลงชั่วคราว (*Draft Provisional Arrangement: PA*) ซึ่งคณะกรรมการเขตแดนร่วมเคยกำหนดให้เก็บกู้ทุ่นระเบิดบริเวณเขาพระวิหารก่อนจะกำหนดพื้นที่ที่จะทำให้อยู่ในสภาพพร้อมสำหรับการสำรวจและการจัดทำหลักเขตแดนต่อไป³⁰⁵

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปักหลักเขตแดนเพื่อกำหนดขอบเขตบริเวณทิศเหนือของยอดเขาพระวิหาร รวมทั้งการปักหลักเขตแดนบริเวณภูมิจึง เพื่อขจัดพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทยและกัมพูชาตลอดระยะเวลา 50 ปี และในท้ายที่สุด ย่อมนำไปสู่การปักหลักเขตแดนบริเวณเทือกเขาพนมดงรักตลอดความยาว 195 กิโลเมตร ซึ่งต้องใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาเขตแดนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมโดยสันติวิธีภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักวิชาแผนที่ ซึ่งต้องใช้ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพื่อไม่ให้กลายเป็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศขึ้นมาอีก โดยมุ่งประสงค์

³⁰⁵ จันตรี สิ้นศุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและการเมือง, หน้า 89-90.

ต่อการให้มีเส้นเขตแดนที่มีความถูกต้องถาวรอย่างแท้จริง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของศาลฯ
ต่อการให้เหตุผลในเชิงสร้างสรรค์ถึงบทสรุปของการพิจารณาคดีในการช่วยให้ความตึงเครียดบริเวณ
ปราสาทพระวิหารและพรมแดนไทย-กัมพูชา ที่มีมาอย่างยาวนานกว่าครึ่งศตวรรษยุติลง

รายการอ้างอิง

สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1904.

สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907.

อนุสัญญาโตเกียว ค.ศ. 1941.

ข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ. 1946.

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ค.ศ. 1972.

บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยการสำรวจและการจัดทำหลักเขตแดนทางบก ค.ศ. 2000.

แถลงการณ์ร่วมเรื่องปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2008.

กฎบัตรสหประชาชาติ.

ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ.

ข้อบังคับของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ.

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982.

Interpretation of the Judgments Nos.7 and 8 (Chorzow Factory) (Germany v. Poland), Judgment No.11, 1927, P.C.I.J., Series A, No.13, Dissenting Opinion by M. Anzilotti.

Judgment of 26 May 1961 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Preliminary Objections (Thailand v. Cambodia).

Judgment of 15 June 1962 in the Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits. Request for the indication of provisional measures in the case Concerning the Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria), Order of 15 March 1996.

Request for the indication of provisional measures Armed Activities in the territory of the Congo (Congo v. Uganda), Order of 1 July 2000.

Arrest Warrant of 11 April 2000 (Congo v. Belgium), Judgment of 14 February 2002, Joint separate opinion of Judges Higgins, Kooijmans and Buergethal.

Maritime Delimitation, in Publications on Ocean Development (Rainer Lagoni and Daniel Vignes ed. 2006).

Request for the indication of provisional measures in the case concerning Avena and other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Order of 16 July 2008.

Request for the indication of provisional measures Certain Activities Carried Out by Nicaragua on the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua), Order of 8 March 2011.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Dissenting opinion of Judge Donoghue.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Separate opinion of Judge Cançado Trindade.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Provisional Measures, Order of 18 July 2011, Dissenting opinion of Judge Xue.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Joint declaration of Judges Owada, Bennouna and Gaja.

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Declaration of Judge Ad Hoc Guillaume.

คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร พ.ศ. ๒๕๐๕ (สำนักพิมพ์เคล็ดไทย. 2551).

ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่ ระหว่างสยามประเทศไทย กับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-มาเลเซีย (มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2554).

The Harvard Law Review Association, Developments in the Law: Res Judicata, 65 Harvard Law Review (1952).

Michelle Barnett, Cambodia v. Thailand: A Case Study on the Use of Provisional Measures to Protect Human Rights in International Border Disputes, 38 Brooklyn Journal of International Law (2012).

John Burgess, Temple in the Clouds Faith and Conflict at PreahVihear (River Books. 2015).

The Council of Ministers of the Royal Government of the Kingdom of Cambodia, The Temple of Preah Vihear Proposed for the inscription on the World Heritage List (UNESCO) (2008).

Jochen Abr. Frowein, Provisional Measures by the International Court of Justice – The LaGrand Case, 62 Heidelberg Journal of International Law (2002).

Hisashi Owada และ Xue Hanqing.

Xue Hanqing.

Bernhard Kempen and Zan he, The Practice of the International Court of Justice on Provisional Measures: The Recent Development, 69 Heidelberg Journal of International Law (2009).

International Court of Justice, Basis of the Court's jurisdiction, available at <http://www.icj-cij.org/en/basis-of-jurisdiction>.

Kaiyan Homi Kaikobad, Interpretation and Revision of International Boundary Decisions (Cambridge University Press. 2007).

Cameron A. Miles, Provisional Measures before International Courts and Tribunals (Cambridge University Press. 2017).

- Jan Paulsson, Jurisdiction and Admissibility, in *Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution* (2005).
- Virachai Plasai, Phra Viharn Temple Case at the ICJ, available at https://cil.nus.edu.sg/wp/wp-content/uploads/2014/06/Presentation-Amb-Virachai2014-08-10_NUS_Phra-Viharn-Temple-Case-at-the-ICJ_rev2.pdf.
- Juan José Quintana, *Litigation at the International Court of Justice: Practice and Procedure* (Brill Nijhoff and Hotell Publishing. 2015).
- Shabtai Rosenne, *Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea* (Cambridge University Press. 2002).
- Shabtai Rosenne, *The Law and Practice of the International Court, 1920-2005: The Court and the United Nations Vol.I* (Martinus Nijhoff Publisher. 2006).
- Christoph Schreuer, What is a Legal Dispute?, in *International law between Universalism and Fragmentation* (2008).
- Kate Shulman, The Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand): The ICJ Orders Sweeping Provisional Measures To Prevent Armed Conflict at the Expense of Sovereignty, 20 *Tulane Journal of International and Comparative Law* (2011).
- Yuval Sinai, Reconsidering Res Judicata: A Comparative Perspective, 21 *Duke Journal of Comparative and International Law* (2011).
- Hugh Thirlway, *The Law and Procedure of the International Court of Justice Fifty Years of Jurisprudence Volume II* (Oxford University Press. 2013).
- Alexandra C. Traviss, Temple of Preah Vihear: Lessons on Provisional Measures, 13 *Chicago Journal of International Law* (2012).
- Martin Wagener, Lessons from Preah Vihear: Thailand, Cambodia, and the Nature of Low-Intensity Border Conflicts, 30 *Journal of Current Southeast Asian Affairs* (2011).
- A. Zimmermann, Interpretation of Judgments of the International Court of Justice under Art. 60 of the Statute of the ICJ, *Festschrift fur Hans-Ernst Folz* (2003).
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, ประวัติศาสตร์ผู้คนบนเส้นพรมแดนเขาพระวิหาร (บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน). 2556).
- กระทรวงการต่างประเทศ, ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา (2554).
- กระทรวงการต่างประเทศ, “เบื้องลึก เบื้องหลัง” การต่อสู้คดีตีความปราสาทพระวิหาร (บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). 2556).
- กระทรวงการต่างประเทศ, คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 ฉบับภาษาอังกฤษ พร้อมคำแปลภาษาไทย (บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน). 2557).
- ประหยัด ศ. นาคะนาท และจำรัส ดวงธิดา, ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร (สำนักพิมพ์สารสินสุวรรณศรี. 2505).
- วาสนา นาน่วม, ลับ ลวง พราง ตอน ศักดิ์พระวิหาร (โพสต์บุ๊กส์. 2554).
- นพดล ปัทมะ, บันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร” (บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน). 2559).

- ศักดิ์ชัย สายสิงห์, ศรีศิขเรศวร: ปราสาทพระวิหาร (บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน). 2556).
- สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร (โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. 2505).
- สำนักพิมพ์พุทธสารสัมพันธ์, บันทึกเหตุการณ์กรณีพิพาทไทย-เขมร และประวัติศาสตร์เขาพระวิหาร ฉบับสมบูรณ์ (แสงไทยการพิมพ์. 2503).
- จันตรี สินศุภฤกษ์, กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร บริบททางกฎหมายและทางการเมือง (สำนักพิมพ์นิติธรรม. 2557).
- ขจร สุขพานิช, ข้อมูลประวัติศาสตร์: สมัยบางกอก (3 ed., สำนักพิมพ์ศรีปัญญา. 2557).
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, แฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505-2551 (2 ed., บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน). 2551).

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อ 41 และข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ ในการออกคำสั่ง
มาตรการชั่วคราวเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2011

ข้อ 41	ข้อ 60	เหตุผลของศาลฯ
1. ศาลฯ มีอำนาจในการออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวใดๆ	1. ปราบกฏข้อพิพาท คือ “ ความเห็น หรือทัศนะที่แตกต่างกัน” ของคู่ความ (มีเขตอำนาจเบื้องต้นเหนือคดี (<i>prima facie</i> jurisdiction) ตามประมวลคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฯ (jurisprudence))	ไทยและกัมพูชามีความเห็นต่างกัน ใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1. ความหมายและขอบเขตของคำว่า “ บริเวณใกล้เคียง” 2. ลักษณะของพันธกรณีในการถอนทหาร 3. การมีผลผูกพันของแผนที่ภาคผนวก 1
2. การรักษาไว้ซึ่งสิทธิของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามคำร้องขอมาตรการชั่วคราวในคดีตีความคำพิพากษา	2. มีข้อพิพาทในส่วนของความหมายหรือขอบเขตของคำพิพากษา เมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	สิทธิในการเคารพอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนเหนือพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหาร ประกอบด้วยพื้นที่ 3 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ปราสาทพระวิหาร พื้นที่บริเวณใกล้เคียง และพื้นที่รอบๆ พื้นที่บริเวณใกล้เคียง
3. การอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความเร่งด่วน	3. เมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	ปราสาทพระวิหารได้รับความเสียหาย ประชาชนเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บ และต้องอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ และอาเซียนประสบความล้มเหลว สำหรับการแก้ไขปัญหาตามการมอบหมายของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเขตอำนาจศาลและการรับคำขอไว้พิจารณาคดีตีความ
เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 2013 ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

กัมพูชา	ไทย	เหตุผลของศาลฯ
<p>1. ปราสาทพระวิหาร อยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1</p> <p>2. บริเวณใกล้เคียง คือ บริเวณทั้งหมดที่ปรากฏตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1</p> <p>3. ไทยมีพันธกรณีในการถอนทหารที่มีลักษณะทั่วไปและต่อเนื่อง</p>	<p>1. เส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 ไม่ใช่เส้นเขตแดน</p> <p>2. บริเวณใกล้เคียง คือ เส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962</p> <p>3. ไทยมีพันธกรณีในการถอนทหารที่มีลักษณะทันทีทันใด และเสร็จสิ้นไปแล้ว</p>	<p>ไทยและกัมพูชามีประเด็น “ข้อพิพาท” หรือ “ความเห็นต่าง” ตามข้อ 60 ใน 3 ประเด็น ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีผลผูกพันของแผนที่ภาคผนวก 1 2. ความหมายและขอบเขตของคำว่า “บริเวณใกล้เคียง” 3. ลักษณะของพันธกรณีในการถอนทหาร <p>ดังนั้น ศาลจึงมีเขตอำนาจ (jurisdiction)</p>
<p>1. ไม่ได้ร้องขอให้ศาลฯ ปักปันเขตแดนใดๆ ตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1 เพียงแต่ร้องขอให้ศาลอธิบายคำพิพากษา ค.ศ. 1962</p>	<p>1. กัมพูชาต้องการให้ศาลฯ ปักปันเขตแดนระหว่างคู่ความบริเวณปราสาทพระวิหารตามเส้นที่ปรากฏบนแผนที่ภาคผนวก 1</p>	<p>ศาลฯ มีความจำเป็นต้องตีความวรรคที่ 2 ของข้อบทปฏิบัติการ และการมีผลผูกพันของแผนที่ภาคผนวก 1 ในคำพิพากษา ค.ศ. 1962 ซึ่งอยู่ภายใน “ขอบเขต” การมีอยู่ของข้อพิพาทตามข้อ 60</p> <p>ดังนั้น ศาลฯ จึงรับคำขอของกัมพูชาไว้พิจารณาได้ (admissibility)</p>

ตารางแสดงความสัมพันธ์การตีความคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962
ภายใต้ข้อ 60 ธรรมนูญศาลฯ

ประเด็น	เหตุผลของศาลฯ
1. ประเด็นที่ศาลฯ ไม่รับตีความ 1.1 คำสรุปย่อ (กัมพูชา)	คำสรุปย่อไม่ได้อยู่ในองค์ประกอบของคำพิพากษาตามข้อ 95 (1) ข้อบังคับของศาลฯ
1.2 การล้อมรั้วลวดหนามตามเส้นมติคณะรัฐมนตรีไทย ค.ศ. 1962 (ไทย) 1.3 การเสด็จเยือนปราสาทพระวิหารของสมเด็จพระบรมมสีหนุ ค.ศ. 1963 (ไทย) 1.4 การจัดทำ MOU ค.ศ. 2000 (กัมพูชา)	ศาลฯ จะงดเว้นการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาในคดีเดิมตั้งคำพิพากษาหมายเลข 11 คำขอให้ตีความคำพิพากษาหมายเลข 7 และ 8 (โรงงานที่ซอร์ซาว) ค.ศ. 1927
2. ลักษณะเฉพาะของคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 2.1 ข้อพิพาทเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดน ไม่ใช่การปักปันเขตแดน	อ้างอิงจากคำพิพากษาคัดค้านเบื้องต้นคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1961
2.2 แผนที่ภาคผนวก 1 มีบทบาทหลักในการตัดสินของศาลฯ	การยอมรับแผนที่ภาคผนวก 1 คือการตกลงสนธิสัญญา (treaty settlement)
2.3 ข้อพิพาทเฉพาะอธิปไตยใน “บริเวณปราสาทพระวิหาร”	คำให้การ บันทึกของกระบวนการด้วยวาจา และคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ว่าพื้นที่พิพาทเป็น “พื้นที่เล็ก”
3. ข้อบทปฏิบัติการของคำพิพากษาปี ค.ศ. 1962 3.1 วรรคที่ 1 ของข้อบทปฏิบัติการ	ไม่มีข้อพิพาท เนื่องจากคู่ความเห็นต้องตรงกันเฉพาะปราสาทพระวิหารอยู่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา
3.2 วรรคที่ 2 ของข้อบทปฏิบัติการ	คำให้การและบันทึกของกระบวนการด้วยวาจาในคดีเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ค.ศ. 1962 ทำให้ทราบว่าสถานที่ตั้งกองกำลังทหาร ตำรวจ ผู้ดูแล หรือผู้เฝ้ารักษาของไทยอยู่ที่โคบนเขาพระวิหาร และกุ่มะเขื่อนไม่ใช่พื้นที่พิพาท
3.3 ความสัมพันธ์ของวรรคที่ 2 ของข้อบทปฏิบัติการกับข้อบทปฏิบัติการที่เหลือ	ต้องได้รับการพิจารณาในภาพรวมของ “อธิปไตยเหนือบริเวณของปราสาทพระวิหาร” และลักษณะทางภูมิศาสตร์ ซึ่งก็คือ “ยอดเขาพระวิหาร” (promontory)

ภาคผนวก ข

หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส
ซึ่งได้ลงชื่อกันที่กรุงปารีส ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม แลท่านประธานาธิบดีรีพับลิคฝรั่งเศสมีความปรารถนาจะผูกพันทางไมตรี แลจะให้ความไว้วางใจซึ่งมีอยู่ต่อกันในระหว่างประเทศทั้งสองมั่นคงขึ้น และเพื่อจะระงับความยากบางอย่างซึ่งได้เกิดขึ้นจากการตีความหมายของหนังสือสัญญาใหญ่น้อยที่ได้ทำไว้ ณ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ จึงได้ตกลงทำหนังสือสัญญาน้อยขึ้นใหม่ฉบับหนึ่งเพื่อประโยชน์นี้ จึงได้แต่งผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนั้น พระยาสุริยานุวัตร อัครราชทูตพิเศษ แลผู้มีอำนาจเต็มของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ณ สำนักท่านประธานาธิบดีรีพับลิคฝรั่งเศส เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยาม ชั้นที่หนึ่ง แลเครื่องอิสริยาภรณ์เลอองคอนเนอร์ ชั้นที่สอง ฯลฯ ฯลฯ

ฝ่ายท่านประธานาธิบดีรีพับลิคฝรั่งเศสนั้น มองซิเออร์เทโอฟิล เดลคาสเซ เดปูเต เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ฯลฯ ฯลฯ

ผู้ซึ่งเมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจให้ตรวจดูซึ่งกันแลกัน เห็นเป็นอันถูกต้องแบบอย่างดีแล้ว ได้ปรึกษากันตกลงกันทำสัญญาเป็นข้อดังต่อไปนี้

ข้อ ๑

เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับกรุงกัมพูชานั้น ตั้งแต่ปากคลองสคงโรลอสซ้างฝั่งซ้ายทะเลสาบ เป็นเส้นเขตแดนตรงทิศตะวันออก ไปจนบรรจบถึงคลองกะพงจาม ตั้งแต่ที่นี้ต่อไปเขตแดนเป็นเส้นตรง ทิศเหนือขึ้นไปจนบรรจบถึงภูเขาพนมดงรัก (คือ ภูเขาบรรทัด) ต่อนั้นไปเขตแดนเนื่องไปตามแนวยอดภูเขาปันน้ำ ในระหว่างดินแดนน้ำตก น้ำแสนแลดินแดนน้ำตกแม่โขงฝ่ายหนึ่ง กับดินแดนน้ำตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่ง จนบรรจบถึงภูเขาผาด่าง แล้วต่อเนื่องไปข้างทิศตะวันออกตามแนวยอดภูเขานี้จนบรรจบถึงแม่โขง ตั้งแต่ที่บรรจบนี้ขึ้นไปแม่โขง เป็นเขตแดนของกรุงสยามตามความข้อ ๑ ในหนังสือสัญญาใหญ่ ณ วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ข้อ ๒

ฝ่ายเขตแดนในระหว่างเมืองหลวงพระบางข้างฝั่งขวาแม่น้ำโขง แลเมืองพิซซ์ กับเมืองน่านนั้น เขตแดนตั้งแต่ปากน้ำเชียงที่แยกจากแม่โขง เนื่องไปตามกลางลำน้ำแม่เชียงจนถึงที่แยกปากน้ำต่าง เลขขึ้นไปตามลำน้ำต่างจนบรรจบถึงยอดภูเขาปันน้ำในระหว่างดินแดนน้ำตกแม่โขง

แลดินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงที่แห่งหนึ่งที่ภูเขาเคนดิน ตั้งแต่ที่นี่ เขตแดนต่อเนื่องขึ้นไป ทางทิศเหนือตามแนวยอดเขาป็นน้ำในระหว่างดินแดนน้ำตกแม่โจงแลดินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา จนบรรจบถึงปลายน้ำควบแล้ว เขตต่อแดนเนื่องไปตามลำน้ำควบจนบรรจบกับแม่น้ำโจง

ข้อ ๓

จะได้กำหนดเขตแดนในระหว่างกรุงสยาม กับดินแดนที่เป็นแผ่นดินอินโดจีนฝรั่งเศส รัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่ได้ทำสัญญาฉบับนี้ต่างจะตั้งข้าหลวงผสมกันไปทำการกำหนดเขตแดนนี้ การกำหนดเขตแดนนี้จะทำลงตามเขตแดนที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๑ แลข้อ ๒ ทั้งจะกำหนดลงในดินแดนที่อยู่ระหว่างทะเลสาบกับทะเล

เพื่อจะกระทำให้การของข้าหลวงผสมสะดวกขึ้น แลเพื่อหลีกเลี่ยงเสียจากความยากทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ในการกำหนดเขตแดนในดินแดนซึ่งอยู่ในทะเลสาบแลทะเลนั้น เมื่อก่อนที่จะตั้งข้าหลวงผสม รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันเสียก่อนว่า จะกำหนดที่สำคัญแห่งใดเป็นที่หมายกำหนดเขตแดนในดินแดนนี้ แห่งใดในเขตแดนที่จะจดทะเล เป็นต้น

จะได้ตั้งข้าหลวงผสมแลข้าหลวงที่จะตั้งต้นทำการใน ๔ เดือนภายหลังวันรับอนุญาตใช้หนังสือสัญญาฉบับนี้

ข้อ ๔

รัฐบาลสยามยอมเสียสละอำนาจซึ่งเป็นเจ้าของแผ่นดินเมืองหลวงพระบางที่อยู่ข้างฝั่งแม่น้ำโจง

เรือค้าขายแลแพไม้ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของคนไทย มีอำนาจที่จะขึ้นล่องได้โดยสะดวกปราศจากการขัดขวาง ในตอนแม่น้ำโจงซึ่งไหลตลอดที่ดินแดนของเมืองหลวงพระบาง

ข้อ ๕

เมื่อได้ตกลงกันตามข้อความซึ่งได้กล่าวไว้ในข้อ ๓ ตอนที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องการทำหนดเขตแดนในระหว่างทะเลสาบแลทะเลแล้ว แลเมื่อรัฐบาลสยามได้แจ้งความให้เจ้าพนักงานฝรั่งเศสทราบโดยทางราชการว่า ดินแดนซึ่งเป็นผลแห่งการที่จะได้ตกลงกัน กับที่ดินแดนซึ่งอยู่ข้างทิศตะวันออกของเขตแดนตามที่ได้กำหนดลงไว้ในข้อ ๑ ข้อ ๒ ในหนังสือสัญญาฉบับนี้ ว่า เจ้าพนักงานฝรั่งเศสจะรับเอาได้เมื่อใดแล้ว กองทหารฝรั่งเศสซึ่งได้เข้าตั้งอยู่ในเมืองจันทบุรีชั่วคราวหนึ่งคราวหนึ่งตามหนังสือสัญญาวันที่ ๒ ตุลาคม รตน โกลินทรศก ๑๑๒ จะออกจากเมืองจันทบุรีในทันที

ข้อ ๖

ข้อสัญญาข้อ ๔ ในหนังสือสัญญาใหญ่ วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ นั้น เป็นอันยกเลิก เปลี่ยนเป็นข้อสัญญาตามความต่อไปนี้

"พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามทรงรับสัญญาว่า พลทหารซึ่งจะได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ส่งไป หรือจะให้ตั้งประจำอยู่ในเขตแคว้นลุ่มน้ำตกแม่โจงข้างฝ่ายกรุงสยามนั้น จะเป็นพลทหารชาติไทยอยู่ในได้บังคับนายทหารชาติไทยเสมอ มีความขกเว้นอย่างเดียวกับสัญญาข้อนี้ให้เป็นประโยชน์แก่ตำรวจภูธรไทย ซึ่งนายทหารชาติเดนมาร์กบังคับอยู่ในขณะนี้ ถ้ารัฐบาลสยามปรารถนาจะเปลี่ยนนายทหารเหล่านี้ให้เป็นนายทหารของชาติอื่น รัฐบาลสยามจะปรึกษาให้ตกลงกันกับรัฐบาลฝรั่งเศสก่อน

ในเรื่องที่เกี่ยวกับด้วยแขวงเมืองพระตะบอง เมืองเสียมราฐ เมืองศรีโสภณนั้น รัฐบาลสยามสัญญาจะให้มีแก่งพลตระเวนซึ่งเป็นที่ต้องการสำหรับรักษาความสงบเรียบร้อย คนที่จะให้เป็นพลกองตระเวนนี้ จะเกณฑ์เอาแต่ลี้วที่เป็นชาวเมือง ณ ที่นั้น"

ข้อ ๗

ถ้าในกาลภายหน้า รัฐบาลสยามปรารถนาจะทำท่าเรือ คลอง ทางรถไฟ ที่ในดินแดนลุ่มน้ำตกแม่โจงข้างฝ่ายของกรุงสยาม (มีทางรถไฟที่จะให้เป็นทางติดต่อจากกรุงเทพฯ ไปถึงที่แห่งใดในแคว้นแคว้นลุ่มน้ำนี้โดยเฉพาะ) แม้ว่าจะทำการเหล่านี้ไปมิได้แต่โดยลำพังเจ้าพนักงานไทย โดยทุนของไทย รัฐบาลสยามจะปรึกษาให้ตกลงกันกับรัฐบาลฝรั่งเศส ส่วนการที่จะสำหรับให้การต่าง ๆ ที่กล่าวนี้ เป็นผลประโยชน์ขึ้นก็เหมือนกัน

ในการที่จะใช้ท่าเรือ คลอง ทางรถไฟ ในแคว้นแคว้นน้ำตกแม่โจงข้างฝ่ายของกรุงสยามก็ดี ทั้งภายในพระราชอาณาเขตนอกไปจากแคว้นแคว้นนี้ก็ดี เป็นความเข้าใจกันว่า จะไม่ตั้งพิกัดเก็บเงินให้ต่างกัน ให้เป็นการผิดไปจากหลักฐาน ซึ่งจะต้องทำให้เสมอกันในการค้าขาย ดังได้สัญญาไว้ในหนังสือสัญญาทั้งหลายที่กรุงสยามได้ลงชื่อ

ข้อ ๘

ในที่ซึ่งทำการให้สำเร็จไปตามความข้อ ๖ ของหนังสือสัญญาใหญ่ วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ นั้น รัฐบาลสยามจะอนุญาตที่ดินเป็นขนาดกว้างยาวตามซึ่งจะได้กำหนดให้แก่รัฐบาลบริบลิค ณ ที่ต่าง ๆ ข้างฝั่งขวาของแม่น้ำโจง คือ

ที่เชียงคาน หนองคาย เมืองสนขบุรี ที่ปากน้ำคาน (ฝั่งขวา หรือฝั่งซ้าย) บ้านมุกดาหาร เมืองเขมราฐ กับที่ปากน้ำมูน (ฝั่งขวา หรือฝั่งซ้าย)

รัฐบาลทั้งสองได้ตกลงกันจัดแจงเอาออกเสียงซึ่งสิ่งที่กีดกันไม่ให้เรือเดินได้สะดวกในลำน้ำมูนตอนที่อยู่ระหว่างพิมูลกับแม่น้ำโขง ถ้าเห็นว่าการนั้นจะทำให้สำเร็จไปไม่ได้ หรือว่าจะเปลืองเงินเกินไป รัฐบาลทั้งสองจะช่วยกันจัดแจงทำทางบกให้ไปมาถึงกันได้ระหว่างเมืองพิมูลแลแม่น้ำโขง

รัฐบาลทั้งสองจะตกลงกันด้วยว่า ในระหว่างเมืองจำปาศักดิ์กับเขตแดนเมืองหลวงพระบาง คั้งที่ได้กำหนดลงไว้ในข้อ ๒ ของหนังสือสัญญาฉบับนี้ จะให้มีทางรถไฟขึ้นใช้แทนการเดินเรือที่ไม่สะดวกในแม่น้ำโขง ถ้ายอมรับกันว่าเป็นที่ต้องการ

ข้อ ๕

ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ไป เป็นการตกลงกันแล้วว่า รัฐบาลทั้งสองจะช่วยให้มีทางรถไฟตั้งแต่เมืองพนมเปญ ไปถึงเมืองพระตะบองขึ้นให้ได้โดยสะดวก การก่อสร้างแลการที่จะกระทำให้มีผลประโยชน์ขึ้นนั้น รัฐบาลทั้งสองจะทำเองโดยลำพัง ส่วนการในที่ดินแดนของรัฐบาลใด รัฐบาลนั้นรับทำ หรือรัฐบาลทั้งสองจะยินยอมพร้อมกันให้บริษัทไทยปนกับฝรั่งเศสบริษัทใดทำก็ได้

รัฐบาลทั้งสองได้เห็นด้วยกันแล้วว่า เป็นการจำเป็นที่จะทำการเพื่อจะให้ทางน้ำในคลองเมืองพระตะบองในระหว่างทะเลสาบกับเมืองนั้นค้ำยขึ้น เพื่อฉะนั้น รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมตัวที่จะให้แผนคั้งที่เป็นช่างซึ่งรัฐบาลสยามอาจจะต้องการใช้ทั้งสำหรับที่จะทำการและรักษาการที่กล่าวที่ด้วย

ข้อ ๑๐

รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยอมรับรายชื่อของคนในบังคับฝรั่งเศสเช่นกับที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้ ยกเว้นเสียแต่คนจำพวกที่จะได้ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายได้เข้าจดทะเบียนอยู่ในรายชื่อนั้น โดยเหตุอันมิชอบธรรม เจ้าพนักงานฝรั่งเศสจะได้ส่งสำเนารายชื่อเหล่านี้ให้แก่เจ้าพนักงานไทย

บุตรหลานของคนอยู่ในบังคับซึ่งเข้าอยู่ในได้อำนาจศาลฝรั่งเศสเช่นนี้ จะไม่มีอำนาจที่จะอ้างเข้าอยู่ในทะเบียนได้ ถ้าหากว่าคนเหล่านี้ไม่ได้ตกเป็นคนอยู่ในจำพวกซึ่งได้กำหนดไว้ในข้อสัญญาต่อความข้อนี้ไปในหนังสือสัญญาน้อยฉบับนี้

ข้อ ๑๑

คนกำเนิดในประเทศเอเชีย เกิดในดินแดนซึ่งอยู่ในใต้อำนาจปกครองโดยตรงของกรุงฝรั่งเศส หรือในดินแดนที่อยู่ในความป้องกันของกรุงฝรั่งเศสนั้น จะมีอำนาจที่จะรับความป้องกันของฝรั่งเศสได้ ยกเว้นเสียแต่ผู้ซึ่งได้เข้ามาตั้งอยู่ในกรุงสยามเมื่อก่อนเวลาที่ดินแดนที่กำเนิดของคนเหล่านั้นได้เข้าอยู่ในอำนาจปกครองหรือความป้องกันของฝรั่งเศส

ความป้องกันฝรั่งเศสจะมีไปถึงเพียงบุตรของคนเหล่านั้น แต่จะไม่มีเพื่อแผ่ต่อไปถึงหลานของคนเหล่านั้น

ข้อ ๑๒

ในการเกี่ยวข้องกับอำนาจศาล ซึ่งตั้งแต่นี้ต่อไป คนฝรั่งเศสแลคนในบังคับฝรั่งเศส ในกรุงสยามจะต้องเข้าอยู่ในใต้อำนาจโดยไม่มีที่ขกเว้นเลยนั้น รัฐบาลทั้งสองได้ตกลงกันทำข้อสัญญาซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ขึ้นใช้แทนข้อสัญญาที่มีอยู่แต่ก่อน

๑. ในความอาญา คนฝรั่งเศสหรือคนในบังคับฝรั่งเศสจะอยู่ในใต้อำนาจศาลฝรั่งเศสเท่านั้น

๒. ในความแพ่ง คดีทั้งปวงซึ่งคนไทยเป็นโจทก์ฟ้องคนฝรั่งเศสหรือคนในบังคับฝรั่งเศส จะต้องฟ้องต่อศาลกงสุลฝรั่งเศส

คดีทั้งปวงซึ่งคนไทยเป็นจำเลย ศาลไทยสำหรับพิจารณาคดีความต่างประเทศ ซึ่งตั้งไว้ ณ กรุงเทพฯ จะพิจารณาคัดสิน

ยกเว้นเสียแต่ที่ในมณฑลเมืองนครเชียงใหม่ นครลำปาง นครลำพูน นครน่าน ความอาญาและความแพ่งทั้งปวงซึ่งคนในบังคับฝรั่งเศสมีคดี ศาลต่างประเทศไทยจะพิจารณาคัดสิน แต่เป็นความเข้าใจกันว่า ในคดีความทั้งปวงนี้ กงสุลฝรั่งเศสมีอำนาจที่จะไปอยู่ในศาลเมื่อเวลาชำระได้ หรือจะให้ให้มีผู้แทนผู้หนึ่งซึ่งได้รับอำนาจตามสมควรแล้วไปอยู่ที่ศาลในเวลาชำระก็ได้ แลเมื่อเห็นว่าเป็นการสมควรแก่ผลประโยชน์ของความยุติธรรม จะทำความแนะนำทักท้วงขึ้นได้ทุกอย่าง

ในคดีความซึ่งคนฝรั่งเศสหรือคนในบังคับฝรั่งเศสเป็นจำเลยนั้น ถ้าในระหว่างความพิจารณากงสุลฝรั่งเศสเห็นเป็นเวลาสมควรที่จะขอถอนคดีความนั้นออกเสีย โดยทางที่จะทำหนังสือขอไปเมื่อใดก็ได้

คดีความนี้ก็ต้องส่งต่อไปยังศาลกงสุลฝรั่งเศส ซึ่งตั้งแต่เวลานั้นไป จะพิจารณาคัดสินได้ตามลำพัง แลเจ้าพนักงานไทยจะสงเคราะห์ช่วยดูแลศาลนั้นด้วย

การฟ้องอุทธรณ์ต่อคำตัดสินทั้งปวงของศาลสำหรับพิจารณาความต่างประเทศก็ดี ของศาลต่างประเทศสำหรับมณฑลที่ ๔ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นก็ดี จะต้องไปฟ้องอุทธรณ์ที่ศาลอุทธรณ์ ณ กรุงเทพฯ

ข้อ ๑๓

ในกาลภายหน้า เรื่องการที่ชาวประเทศเอเชียซึ่งมิได้เกิดในดินแดนที่ตรงอยู่ในอำนาจหรือในดินแดนที่อยู่ในความป้องกันของฝรั่งเศส หรือผู้ซึ่งมิได้เปลี่ยนชาติโดยถูกต้องตามกฎหมาย จะเข้าเป็นคนอยู่ในความป้องกันของฝรั่งเศสได้นั้น รัฐบาลของบริบติกจะได้รับอำนาจเท่ากับอำนาจซึ่งกรุงสยามจะยอมให้แก่ประเทศหนึ่งประเทศใดในกาลภายหน้า

ข้อ ๑๔

ข้อความทั้งหลายซึ่งมีอยู่ในหนังสือสัญญาใหญ่ สัญญาน้อย แลสัญญาทั้งปวงแต่ก่อนมา ในระหว่างกรุงสยามกับฝรั่งเศส ที่หนังสือสัญญาน้อยฉบับนี้มีได้เปลี่ยนแปลงเสียนั้น ยังคงใช้ได้โดยเต็ม

ข้อ ๑๕

ถ้าเกิดความขัดข้องไม่เห็นต้องกันในความหมายของหนังสือสัญญาซึ่งได้เขียนขึ้นในภาษาฝรั่งเศสแลภาษาไทยนี้ ภาษาฝรั่งเศสจะเป็นหลักข้างเดียว

ข้อ ๑๖

หนังสือสัญญาน้อยนี้ ต้องมีอนุญาติในกำหนด ๔ เดือนตั้งแต่วันที่ได้ลงชื่อหรือให้เร็วกว่านั้น ถ้าจะกระทำได้

ในการที่จะให้เป็นพยานสำคัญนั้น ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อไว้ในหนังสือสัญญานี้ และได้ประทับตราลงไว้ด้วยกัน

ได้ทำที่กรุงปารีส (เป็นสองฉบับเหมือนกัน) ณ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

(ประทับตราแลเซ็น) พระยาสุริยา

(ประทับตราแลเซ็น) เกลาสเซ

ที่มา : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ผ.18.2/5

หนังสือสัญญาระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม
กับเปรซิเดนต์แห่งรีพับลิกฝรั่งเศส

23 มีนาคม ร.ศ. 125 พ.ศ. 2449/50*

(ค.ศ. 1907 สมัยพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ 5)

Traité entre Sa Majesté le Roi de Siam et Monsieur le Président
de la République Française, fait à Bangkok, le 23 mars 1907

อาไศรยเหตุการณ์อันมีขึ้นเมื่อทำการปักปันเขตแดนเพื่อจะให้สำเร็จตามความในหนังสือสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก 122 คฤศตศักราช 1904 นั้น มีความประสงค์ที่จะแบ่งปันเขตแดนสยามซึ่งติดต่อกับเขตแดนฝรั่งเศสให้แล้วเสร็จเป็นครั้งที่สุด โดยทางต่างฝ่ายต่างผ่อนผันแลกเปลี่ยนเขตแดนต่อกันประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งมีความประสงค์ที่จะให้การที่เกี่ยวข้องกันในระหว่างสองประเทศนี้สะดวกยิ่งขึ้น โดยแก้ไขจำกัดวิธีอำนาจศาลเป็นแบบเดียวกันในบ้องกันฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในกรุงสยามมีกรรมสิทธิ์มากขึ้นอีกด้วย จึงได้ตกลงกันทำหนังสือสัญญาใหม่ฉบับหนึ่งแล้ว ได้ตั้งแต่งผู้มีอำนาจเต็มสำหรับการทำสัญญานี้ทั้งสองฝ่ายคือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วงษ์โรประการภราชมหาจักรีบรมราชวงษ์ แลตราครองออฟฟิศเสี่ยงคองเนอ ฯลฯ เสนาบดีว่าการต่างประเทศฝ่ายหนึ่ง

ฝ่ายเปรซิเดนต์แห่งรีพับลิกฝรั่งเศสนั้น มองซิเออร์วิกตอว์ เอมีลมารี โยเสฟ คอลแลง (เดอปลังซี) อรรคราชทูตพิเศษ แลผู้มีอำนาจเต็มของรีพับลิกฝรั่งเศสตราครองออฟฟิศเสี่ยงคองเนอกับลงสตรุกของบับลิกอีกฝ่ายหนึ่ง

ต่างได้รับหนังสือมอบอำนาจด้วยกันทั้ง 2 ฝ่ายที่ได้สอบสวนกันเห็นถูกต้องตามแบบอย่างแล้ว จึงได้พร้อมกันตกลงทำสัญญา มีข้อความดังจะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ 1

รัฐบาลสยามยอมยกดินแดนเมืองพระตะบอง เมืองเสียมราฐกับเมืองศรีโสภณให้แก่กรุงฝรั่งเศสตามกำหนดเขตแดนดังว่าไว้ในข้อ 1 ของสัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนซึ่งติดท้ายสัญญานี้

ข้อ 2

รัฐบาลฝรั่งเศสยอมยกดินแดนเมืองด่านซ้ายแลเมืองทรายกับทั้งเกาะทั้งหลายซึ่งอยู่ภายใต้แหลมสิงลงไปจนถึงเกาะกูดนั้นให้แก่กรุงสยามตามกำหนดเขตแดนตั้งว่าไว้ในข้อ 2 ของสัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนดังกล่าวมาแล้ว

ข้อ 3

การที่จะส่งมอบดินแดนเหล่านี้ซึ่งกันและกันนั้นจะได้จัดให้สำเร็จภายในยี่สิบวันตั้งแต่วันที่ได้แลกเปลี่ยนรติไฟสัญญานี้แล้ว

ข้อ 4

กรรมการรวมกันกองหนึ่ง มีนายทหารแลพนักงานฝ่ายไทยแลฝรั่งเศสซึ่งสองประเทศที่ทำสัญญานี้จะได้เลือกตั้งขึ้นภายในสี่เดือนตั้งแต่วันที่ได้แลกเปลี่ยนรติไฟสัญญานี้แล้วแลให้ไปปักเขตแดนทั้งปวงที่ตกลงกันใหม่นี้ กรรมการนี้จะได้ลงมือปักปันในฤดูที่จะทำการได้ทันที แลให้ทำการตามความที่กำหนดที่กล่าวไว้ในสัญญานี้ว่าด้วยปักปันแดนที่ติดท้ายหนังสือสัญญานี้

ข้อ 5

บรรดาคนชาวทวีปเอเชียซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาในบังคับของฝรั่งเศส ผู้ซึ่งจะได้จกบายชื่อตามความข้อ 11 ในหนังสือสัญญานี้วันที่ 13 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก 122 ศตศตศักราช 1904 นั้น ถ้าเป็นคนที่ได้จกบายชื่อในที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศสในกรุงสยามภายหลังวันที่ลงชื่อหนังสือสัญญานี้ฉบับนี้แล้วจะต้องอยู่ในอำนาจศาลฝ่ายสยามตามธรรมเนียมของบ้านเมือง

อำนาจศาลคดีต่างประเทศฝ่ายสยามซึ่งได้ว่าไว้ในข้อ 12 ของหนังสือสัญญานี้วันที่ 13 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก 122 ศตศตศักราช 1904 นั้น จะต้องผ่านใช้ตามสัญญานี้ว่าด้วยอำนาจศาลที่ติดท้ายหนังสือสัญญานี้ให้ขยายใช้ทั่วไปทั้งกรุงสยามสำหรับคนชาวเอเชียซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาอยู่ในบังคับของฝรั่งเศสที่ว่าไว้ในข้อ 10 แลข้อ 11 ของหนังสือสัญญาเก่าที่กล่าวมาแล้ว แลแผนคนที่ได้จกบายชื่อในที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศสในปัจจุบันนี้

วิธีอำนาจศาลอย่างนี้จะเลิกไม่ใช้ต่อไป คือจะเปลี่ยนอำนาจศาลคดีต่างประเทศไปเป็นอำนาจศาลฝ่ายสยามตามธรรมเนียมของบ้านเมือง เมื่อได้ประกาศใช้กฎหมายรวมลักษณะต่างๆ คือกฎหมายลักษณะอาญาฎาโทษ กฎหมายลักษณะแพ่ง แลการค้าขาย กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาคดี แลกฎหมายลักษณะนิติศาสตร์

ข้อ 6

คนชาวเอเชียซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาในบังคับของฝรั่งเศสจะได้มีกรรมสิทธิ์เหมือนคนในพื้นที่เมืองตลอดทั่วกรุงสยาม คือกรรมสิทธิ์ในการถือที่ดิน กรรมสิทธิ์ในการที่จะอยู่ๆจะเที่ยวไปแห่งใดๆ ได้ ไม่มีข้อกำหนดห้ามด้วย

คนเหล่านี้จะต้องเสียภาษีอากรแลส่งฎการเกณฑ์ใช้ราชการตามธรรมเนียม

แต่จะได้ยกเว้นจากการเกณฑ์เกณฑ์ทหารแลจะไม่ต้องเสียภาษีฎค่าแรงงานเกณฑ์เกณฑ์เป็นการพิเศษขึ้นอีก

ข้อ 7

ข้อความทั้งปวงในหนังสือสัญญาใหญ่น้อยทั้งปวงที่มีอยู่แต่ก่อนในระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ซึ่งไม่ได้แก้ไขไว้ในหนังสือนี้ต้องคงอยู่เต็มตามเดิม

ข้อ 8

ถ้ามีข้อเถียงกันขึ้นในการแปลความหมายของหนังสือสัญญาที่ได้ทำไว้ทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศสนั้นจะต้องใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นหลัก

ข้อ 9

หนังสือสัญญานี้จะตั้งรทีไฟภายในกำหนดสี่เดือนนับตั้งแต่วันที่ได้ลงชื่อฤกษ์ก่อนกำหนดนั้น ถ้าจะทำได้ หนังสือสัญญานี้จะมีอำนาจเต็มทั้ง 2 ฝ่ายได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็นสำคัญ กระทำอย่างละสองฉบับ ณ กรุงเทพมหานคร วันที่ 23 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 125 ศกุตศักราช 1907

(ประทับตราแลเซ็น)	ท้าววงษ์โอบประการ
(ประทับตราแลเซ็น)	วี คอลแลง (เคอปลังซี)

ที่มา : หนังสือประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-มาเลเซีย โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ) หน้า 116 – 118

สัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดน
ติดท้ายหนังสือสัญญาลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ร.ศ.๑๒๕ (ค.ศ. ๑๘๐๓)

เพื่อประโยชน์ที่จะให้กรรมการซึ่งกล่าวไว้ในข้อ ๔ ของหนังสือลงวันนี้ จัดการปักปันเขตแดนได้สะดวก และเพื่อที่จะมิให้เกิดมีข้อขัดข้องขึ้นได้ ในการบันทึกเขตแดนนั้น รัฐบาลสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม กับรัฐบาลบริติชฝรั่งเศสจึงได้ตกลงกันตามความที่กล่าวนี้

ข้อ ๑

เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศสนั้น ตั้งแต่ชายทะเลที่ตรงข้ามกับยอดเขาสูงที่สุดของเกาะภูเก็ตแล้ว ตั้งแต่นี้ต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงสันเขาพนมกระวานแลเป็นที่เข้าใจกันชัดเจนด้วยว่า แม้จะมีเหตุการณ์อย่างใด ๆ ก็ดี พากไหล์เขาเหล่านี้ข้างทิศตะวันออกรวมทั้งลุ่มน้ำคลองเกาะปอดด้วยนั้น ต้องคงเป็นดินแดนฝ่ายอินโดจีนของฝรั่งเศส แล้วแนวเขตแดนต่อไปตามสันเขาพนมกระวานทางทิศเหนือ จนถึงเขาพนมทม ซึ่งเป็นเขาใหญ่ป็นน้ำทั้งหลายระหว่างลำน้ำที่ไหลไปตกอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำที่ไหลไปตกทะเลสาบอีกฝ่ายหนึ่ง ตั้งแต่เขาพนมทมนั้นเขตแดนไปตามทิศพายัพก่อนแล้ว จึงไปทางทิศเหนือตามเขตแดน ซึ่งเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ระหว่างเมืองพระตะบองฝ่ายหนึ่ง กับเมืองจันทบุรีแลเมืองตราดอีกฝ่ายหนึ่งแล้วต่อไปจนถึงที่เขตแดนนี้ข้ามลำน้ำใส ตั้งแต่นี้ต่อไปตามลำน้ำนี้จนถึงปากที่ต่อกับลำน้ำศรีโสภณแลตามลำน้ำศรีโสภณต่อไปจนถึงที่แห่งหนึ่งในลำน้ำนี้ ประมาณสิบกิโลเมตรหรือสองร้อยห้าสิบลี้ได้เมืองอาร์ญ ตั้งแต่บัดนั้นเส้นตรงไปจนถึงเขาแดงแรก ตรงระหว่างกลางทางช่องเขาทั้ง ๒ ที่เรียกว่าช่องตะโกกับช่องเสม็ด แต่ได้เป็นที่เข้าใจกันว่า เส้นเขตแดนที่กล่าวมาที่สุดนี้ จะต้องปักปันกันให้มีทางเดินตรงในระหว่างเมืองอาร์ญกับช่องตะโกคงไว้ในเขตกรุงสยาม ตั้งแต่ที่เขาแดงแรกที่กล่าวมาข้างคั้นนั้น เขตแดนต่อไปตามเขาป็นน้ำที่ตกทะเลสาบและแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่งกับที่ตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่งแล้วต่อไปจนตกลำแม่น้ำโขงได้ปากมูน ตรงปากห้วยคอนตามสันเขตรแดนที่กรรมการปักปันแดนครั้งก่อนได้ตกลงกันแล้วเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๒๕๕ คฤศศักราช ๑๘๐๓ ได้เขียนเส้นพรมแดนประเมินไว้อย่างหนึ่ง ในแผนที่ตามที่กล่าวในข้อนี้ติดเนื่องไว้ท้ายสัญญานี้ด้วย

ข้อ ๒

เขตแดนเมืองหลวงพระบางนั้น ตั้งแต่ข้างทิศใต้แม่น้ำโขงที่ปากน้ำเหืองแล้ว ไปตามกลางลำน้ำเหืองนี้ จนถึงที่แรกเกิดน้ำนี้เรียกว่าภูเขาเมียง ต่อนี้เขตแดนไปตามสันป็นน้ำคค

แม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่ง กับตกแม่น้ำเจ้าพระยาฝ่ายหนึ่ง จนถึงที่ในลำแม่น้ำโขงที่เรียกว่าแก่งผาได ตามเส้นพรมแดนที่กรรมการปักปันแดนได้ตกลงกันไว้แต่ ณ วันที่ ๑๖ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ คฤศตศักราช ๑๙๐๖

ข้อ ๓

กรรมการปักปันเขตแดนที่กล่าวไว้ในข้อ ๔ ของหนังสือสัญญาฉบับนี้ จะต้องทำการปักปันหมายเขตต์ลงไว้ในพื้นที่ตามเขตต์แดนที่ไว้ในข้อ ๑ นี้ ถ้าในเวลาที่กำลังไปทำการปักปันเขตต์แดนกันอยู่นั้น รัฐบาลฝรั่งเศสจะมีประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงเส้นพรมแดนที่ได้ตกลงยินยอมกันไว้แล้ว การที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงกันนี้ ถึงโดยว่าจะเกิดมีเหตุการณือย่างไรก็ดี จะต้องทำให้ไม่เป็นที่ลวงล้ำเสียประโยชน์ของรัฐบาลสยามด้วย

สัญญาฉบับนี้ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย ได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็นสำคัญอย่างละ ๒ ฉบับ ณ กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ คฤศตศักราช ๑๙๐๗

(ลงพระนามและประทับตรา) เทวะวงศ์โรปกการ

(ลงนามแลประทับตรา) วี คอลแลง (เคอ ปลังซี)

ที่มา : กองบรรณสาร, แฟ้ม 2.29 หมวดสนธิสัญญา การเจรจาทำสนธิสัญญาเขตแดน ไทย - ฝรั่งเศส ศักราช 2449 (1907)

ไม่พบเอกสารต้นฉบับ

26/06/2505

$\frac{1}{4}$

๓๖. เรื่อง คำแถลงการณ์ของรัฐบาลกรณีเขาพระวิหาร

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้เสนอรายงานกระทรวงการต่างประเทศถึงความเห็นของศาสตราจารย์อังรี โรแลง ทนายความของฝ่ายไทย เกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ในคดีเขาพระวิหาร ซึ่ง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้ให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรีอ่าน..... ดังนี้

"กระทรวงการต่างประเทศเสนอตามรายงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮกว่า ศาสตราจารย์ อังรี โรแลง แห่งประเทศเบลเยียม มีความเห็นว่า ศาลคิดที่วินิจฉัยว่าเมื่อไม่มีความตกลงอย่างสมบูรณ์แบบขอลดค่าธรรมเนียมแล้ว เส้นเขตแดนที่ลากไว้บนแผนที่ภาคผนวก ๑ นั้น ย่อมนำมาใช้แทนเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาได้ แต่คำพิพากษานี้ได้เขียนอย่างระมัดระวังและไม่มิอะไรแสดงว่าไม่เที่ยงธรรม คำพิพากษาได้อาศัยทำที่อันนิ่งเฉยของรัฐบาลไทยหลายรัฐบาลสืบต่อ ๆ กันมา ซึ่งทนายของไทยได้ถืออยู่เสมอว่าเป็นจุดอ่อน คำพิพากษาของศาลถึงที่สุด และการปฏิเสธไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาจะนำไปสู่ความยุ่งยากอย่างร้ายแรง สิ่งซัดเซยเล็กน้อยประการหนึ่งที่เราจะได้รับจากกัมพูชาหรือต่อกัมพูชาปฏิเสธจากศาลคือการแต่งตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดนใหม่ขึ้นเพื่อระงับปัญหาโดยการปักหลักเขตติลา ณ ตำแหน่งแหล่งที่ถูกคือของเขตแดน ณ บริเวณปราสาทพระวิหารและถ้าจำเป็นในอาณาบริเวณเขาคงรักที่เหลือ ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจกันว่านอกจากตัวปราสาทพระวิหารแล้ว ย่อมไม่ถือว่าประเทศไทยได้ยอมรับเส้นเขตแดนตามที่ได้ลากไว้บนภาคผนวก ๑ และการลากเส้นเขตแดนต้องกำหนดโดยอาศัยสันปันน้ำที่แท้จริงเป็นมาตรฐาน นอกจากทั้งสองฝ่ายจะได้ยอมรับอย่างสมบูรณ์ แบบที่จะให้เส้นเขตแดนคิดแยกออกไปจากสันปันน้ำ"

และกระทรวงการต่างประเทศได้เสนอปฏิกริยาขอ เซอร์ แฟรงก์ ซอสกิส และ นาย เจ.จี.เดอเกนส์ ทนายความของฝ่ายไทยเกี่ยวกับคำพิพากษานี้ และได้มอบให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรีอ่าน ดังนี้ -

"กระทรวงการต่างประเทศได้เสนอรายงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน ว่า นายเควิด เอส คาวนส์ ได้แย้งแก่เอกอัครราชทูตว่า เมื่อได้ศึกษาคำพิพากษาแล้วรู้สึกผิดหวังเป็นธรรมดา แต่ศาลได้วินิจฉัยชี้ขาดไปในทางที่เป็นผลเสียหาใช่แก่ประเทศไทย โดยอาศัยเหตุผลที่ทนายของฝ่ายไทยได้คิดอยู่เสมอว่าเป็นจุดอ่อนที่สุด ในคดีของไทย กล่าวคือ การประทุพติปฏิบัติของคู่กรณีหลังจากคณะกรรมการผสมได้ประชุม

กันโดยจำเพาะใน ค.ศ.๑๕๐๘ ทนายความทั้งสองขอยื่นอ้างถึงบันทึกของตนลงวันที่ ๘ มกราคม ค.ศ.๑๕๖๒ ซึ่งทนายได้เน้นถึงอันตรายแก่ความหวังของไทยเนื่องจากการประพฤติปฏิบัติของคู่อริมาเป็นเวลานานปี"

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแจ้งว่า เพิ่งได้รับจากทนายของฝ่ายไทยอีกฉบับหนึ่ง (อ่านแปล.....) สรุปในที่สุด เป็นสิ่งที่ผิด และไม่ยุติธรรม

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ฝ่ายเราควรจะต้องเสนอให้มีการปักปันเขตแดน แต่ก็มีผู้กล่าวว่า ถ้าไปปักปันเข้ากับจะเสียดินแดนคนอื่นเข้าไปอีก อย่างไรก็ตามก็ก่อนจะทำการก็จะต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญแผนที่เสียก่อน

ในส่วนการจะปฏิบัติตามศาลนั้น

๑. ตัวพระวิหารอยู่ในแดนเขมร เราไม่พูดถึง เราจะไม่แต่เรายินดียุติปฏิบัติ

คามกฏบัตรสหประชาชาติ ข้อ ๕๔

๒. เรื่องการถอนทหารตำรวจ เราก็ถอนออก แต่ตามจริงอยู่ที่เดิม โดยถือว่าอยู่นอกแนวแล้ว

๓. ขึ้นต่อไปที่เขมรจะเข้ามายึดครองจึงจะเกิดปัญหาบริเวณ การเจรจาไม่มีต่อกัน

๔. สิ่งของก็มีแต่ขึ้นแล้ว เขาทวงมาก็คืนไป

ในชั้นนี้ ลำดับงานเป็นดังนี้

ขั้นต้น แถลงการณ์ของรัฐบาลจะออก ๒ ฉบับ ที่ออกไปแล้ว (เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๕)

เป็นฉบับที่ ๑

ฉบับที่ ๒ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องชี้แจงให้ประชาชนทราบ

ฉบับที่ ๓ ส่วนใหญ่ให้ประชาชนเข้าใจสหประชาชาติ

เมื่อออกแถลงการณ์แล้ว ๓ ฉบับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีจะได้กล่าวคำปราศรัยเอง

หลังจากคำปราศรัยแล้ว จึงจะออกแถลงการณ์ว่า เราได้ปฏิบัติแล้ว ไม่มีทหารตำรวจ

อยู่บนปราสาทพระวิหารแล้วจัดหลักกันไว้ เพื่อให้คนของเราเข้าใจ ถ้าล่วงล้ำเข้ามาซึ่ง

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาร่างแถลงการณ์ของรัฐบาล และเมื่อได้แก้ไขแล้วแถลงการณ์ฉบับที่ ๒

จะเป็นดังนี้ -

"แถลงการณ์ของรัฐบาล

ตามที่รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ศกนี้ แจ้งว่าคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีเขาพระวิหาร นั้น รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนชาวไทย และชาวโลกทั้งหลายทราบทั่วกันว่า ภายหลังที่ได้อ่านคำพิพากษาโดยตลอดแล้ว รัฐบาลมีความเสียใจที่ไม่อาจจะเห็นด้วยกับคำตัดสินของศาล ด้วยเหตุผลหลายประการ ทั้งในทางข้อเท็จจริง ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ และในทางหลักความยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามคำพิพากษาคดีเรื่องนี้ ศาลมิได้ยึดถือด้วยทฤษฎีอนุญาระหว่าง

ประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๐๔ และลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ.๑๙๐๗ ซึ่งกำหนดให้ถือเส้นเขตแดนในบริเวณเขาพระวิหาร ตามสันปันน้ำ เป็นหลักในการชี้ขาด แต่กลับยึดถือตามแผนที่ ซึ่งศาลเอก็ยอมรับว่าฝ่ายฝรั่งเศสจัดทำขึ้น โดยฝ่ายไทยมิได้มีส่วนร่วมและมีได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการผสมปักปันเขตแดนใน สมัยนั้น เป็นการจะให้รับเส้นเขตแดนตามแผนที่ ซึ่งขัดต่อตัวบทอันชัดแจ้งของสนธิสัญญา ในการนี้คำพิพากษาของศาลอ้างเหตุที่ฝ่ายไทยมิได้ประท้วงความไม่ถูกต้องของแผนที่ เป็นเสมือนการยอมรับแผนที่ เป็นทางให้ฝ่ายไทยจะต้องเสียอธิปไตยบนดินแดน แต่ใน ขณะเดียวกันมิใช่หลักเดียวกันนี้ขึ้นกล่าวอ้างแก่ฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายฝรั่งเศส ในเรื่องการ ปกครองของฝ่ายไทยเหนือเขาพระวิหารมาเป็นเวลาช้านานกว่า ๕๐ ปี นอกจากจะไม่ยอมรับ ฟังและไม่หักล้างคารม และเหตุผลที่ฝ่ายไทยเสนอต่อศาลแล้ว ในคำพิพากษายังแสดง ให้เห็นว่าไม่มีความพยายามสืบหาข้อเท็จจริงในท้องที่ให้แก่ชัด ทั้งไม่นำพาดต่อความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญแผนที่ ผู้ได้มาทำการสำรวจตรวจตราภูมิประเทศในบริเวณเขาพระวิหาร อย่างละเอียดถี่ถ้วน นอกจากนั้น ยังมีข้อสำคัญอีกว่า แผนที่ซึ่งศาลถือเป็นหลักชี้ขาดให้ กัมพูชาถืออธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารนั้น ก็เป็นแผนที่ซึ่งได้สร้างขึ้นผิดไปจากความ แท้จริง แห่งภูมิประเภทอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลตระหนักดีว่า ตามข้อบังคับของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ข้อ ๖๐ คำพิพากษาของศาลเป็นอันเสร็จเด็ดขาด ไม่มีทางที่จะอุทธรณ์ได้ และตามกฎหมาย สหประชาชาติข้อ ๕๔ สมาชิกของสหประชาชาติจะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาล ยุติธรรมระหว่างประเทศ ฉะนั้น รัฐบาลจึงขอถือโอกาสนี้ประกาศให้ประชาชนและชาวโลก ทั้งหลายทราบ โดยทั่วกัน ถึงความไม่ถูกต้องของคำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ดังกล่าวข้างต้นไว้ชั้นหนึ่งก่อน รัฐบาลจะได้พิจารณาดำเนินการในเรื่องนี้ด้วยความสุขุม รอบคอบต่อไป เพื่อรักษาประโยชน์อันใหญ่ยิ่งและเกียรติภูมิของประเทศชาติไว้เป็นอย่างดีที่สุด

สำนักแถลงข่าว สำนักนายกรัฐมนตรี

มิถุนายน ๒๕๐๕"

(แถลงการณ์ฉบับนี้กำหนดออกในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๕)

แถลงการณ์ของรัฐบาลฉบับที่ ๓ จะเป็นดังนี้ -

"แถลงการณ์ของรัฐบาล

ตามคำแถลงการณ์ของรัฐบาล เมื่อวันที่ มิถุนายน ๒๕๐๕ แสดงความไม่ เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ในคดีเขาพระวิหาร นั้น รัฐบาล ได้ไตร่ตรองโดยรอบคอบแล้ว แม้ว่ารัฐบาลจะได้มีความรู้สึกสลดใจอย่างสุดซึ้งที่

ประเทศไทยไม่ได้รับความยุติธรรมในเรื่องนี้ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของ
สหประชาชาติ ก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในกฎบัตรสหประชาชาติ โดยประท้วงและ
สงวนสิทธิของประเทศไทยในเรื่องนี้ไว้ด้วย

สำนักเลขาธิการ
สำนักนายกรัฐมนตรี

มิถุนายน ๒๕๐๕"

(แถลงการณ์ฉบับนี้ กำหนดออกในวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๐๕)

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีกำหนดปราศรัยในเรื่องนี้ทางวิทยุกระจายเสียงและ

วิทยุโทรทัศน์ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕

มติ - เห็นชอบด้วย

ตำนานเก่า

บันทึก

เรื่อง การประชุมพิจารณาการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรม
ระหว่างประเทศในคดีเขาพระวิหาร

ขอประทานเสนอ

ตามที่ท่านปลัดกระทรวงได้มีคำสั่งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้แทนกระทรวงไปร่วมประชุมพิจารณา
การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีเขาพระวิหาร และท่าน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงได้กำหนดหลักการใหญ่ในเรื่องนี้ไว้ว่าให้ทางไปประเทศไทยเสียพื้นที่ที่ไทยขอ
ที่สุด นั้น

ข้าพเจ้าได้ไปร่วมประชุมพิจารณาเรื่องนี้ที่กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ค.ศ.
เวลา ๑๐.๐๐ น.

ที่ประชุมมี พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน
และประกอบด้วย พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล ปลัดกระทรวงมหาดไทย พลตำรวจโท กระเชียบ
ศุภชานนท์ รองอธิบดีกรมการวัง หลงโท บุศรินทร เจ้ากรมแผนที่ทหารบก และข้าพเจ้า กับเจ้าหน้าที่ที่
เกี่ยวข้องของกระทรวงมหาดไทย กรมแผนที่ทหารบก ได้พิจารณาเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดเขต
ปราสาทพระวิหาร การเตรียมการวางแนวเขต และการชี้แจงการปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ของ เราทราบ

ในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดเขตปราสาทพระวิหารนั้น ที่ประชุมได้พิจารณาข้อเสนอ
๒ ข้อ-เสนอทั้งสองข้อนี้

๑. หลงโท บุศรินทร ภักดีกุล โยเสนอให้กำหนดเขตปราสาทพระวิหาร เป็นเส้น
คั่นเขาพระวิหารจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกตรงมุมไม้ไผ่ขนาด ซึ่งเขามันไม้ไผ่ชิ้นแรก และคั่นไปยังบันได
หักคั้งปรากฏในแผนที่สังเขป และ เส้นสีน้ำเงินข้างท้ายนี้ ทั้งนี้ โยอาศัยเหตุผลในทางวิชาการแผนที่เป็น
มูลฐาน คือใช้ธรรมชาติ เช่นลำธาร เป็นเส้นคั่นตามแนวในแนวกำหนดเขต

๒. โยยึดถือหลักการที่นายรัฐมนตรีได้กำหนดไว้ คือให้เสียพื้นที่ไทยน้อยที่สุด ข้าพเจ้า
ได้เสนอให้กำหนดเขตปราสาทพระวิหาร โดยวิธีลากเส้นตรงทางทิศตะวันตกของปราสาทให้ใกล้กับ
ปีกของปราสาททางทิศตะวันตกให้มากที่สุดที่จะทำได้จากทิศใต้จนมาถึงปราสาทหรือส่วนประกอบของ
ปราสาทซึ่งไม่ทางทิศเหนือจนถึงมุมไม้ไผ่ขนาด ซึ่งเขามันไม้ไผ่ชิ้นแรก แล้วลากเส้นไปจนหน้าคั่นไม้ไผ่หักคั้ง
เส้นสีแดงที่ปรากฏในแผนที่สังเขปข้างท้ายนี้ ทั้งนี้ ก็เพราะเหตุว่าเมื่อกำหนดเขตปราสาทพระวิหาร
ปราสาทพระวิหารมาแต่เดิมโดยปกติก็เป็นเรื่องซึ่งผู้พิพากษาจะตั้งเราว่าความตกลงกันหรือไม่ หรือ
มิฉะนั้น โยอาศัย ข้อ ๒๖ ของธรรมนูญศาล คู่พิพาทขอให้ศาลชี้ความ หรือกำหนดเขตของเขตของ
พิพาทให้ได้ จึงรู้สึกว่าจะกำหนดเขตปราสาทพระวิหารให้โดยวิธีที่กล่าวมานี้จะหาทางรวมโดยขอให้
ศาลชี้ความหรือกำหนดเขตของคำพิพากษาให้เป็นประโยชน์แก่ไทยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้อีก
ในการกำหนดเขตปราสาทพระวิหารให้โดยความเห็นไตร่ตรองของเราเองนี้ เราควรกำหนดให้ด้วย
ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ศาลจะว่าเราอย่างไรก็ไม่ถนัดเพราะศาลเองก็ไม่ได้กำหนดมาให้ ถ้ามีผู้สาวก
ใจศาลชี้ความหรือกำหนดเขตของคำพิพากษา ศาลที่จะต้องหวั่นความเห็นของไทยด้วย ประเทศไทย

ถ้อย

มีสิทธิที่จะแสวงหาวิชาเป็นหรือไต่เต้าได้

เมื่อใดที่ปรายกันแล้ว ในที่สุดที่ประชุมได้มีมติให้เสนอข้อเสนองานทั้งสองให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา ในวันที่อังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๐๕ โดยขอให้เจ้ากรมแผนที่ทหารบกพิจารณาแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศของข้อเสนองานทั้งสอง เสนอประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย และถ้าคณะรัฐมนตรีวินิจฉัยอย่างไรแล้ว ถ้าคณะรัฐมนตรีประสงค์จะให้ดำเนินการ เป็นกรณีทั่ว ๆ ไป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และเจ้าหน้าที่ยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้าพเจ้าด้วยกันจะออกเดินทางไปยังเขาพระวิหารในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๐๕ เพื่อดำเนินการที่จำเป็นต่อไป

นอกจากนี้ ที่ประชุมได้พิจารณาเตรียมการในด้านอื่น ๆ เช่น การนำเครื่องขยายเสียง เซลล์วิทยุ เหนือปราสาทพระวิหาร การชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ของเรารักษาเขตอย่างกวดขัน ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องของกระทรวงมหาดไทย

การประชุมได้เสร็จสิ้นลงเมื่อเวลา ๑๖.๑๕ น.
ฉะนั้น จึงขอประทานเสนาภมาเพื่อกราบ ข น ที่นี้.

ได้แล้ว
ขอบคณา
(ลงนาม) ฤทธิ
๕ ก.ค.๐๕
จำเริญ
เลขาธิการรัฐมนตรี
(ลงนาม) โย โยจักษ์
๕/๗/๒๕๐๕

การพิจารณาประการใดแล้วแต่จะดู
(Signature)
(นายชาติกรรณ เสงี่ยมบุตร)
หัวหน้ากองกฎหมาย
กรมสันติสัญญาและกฎหมาย
๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕
(ลงนาม) ชาติกรรณ
๕ ก.ค.๐๕

ที่มา : หนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร” โดย นพดล ปัทมะ หน้า 142 - 143

ลับ ด่วนมาก

(30)
4/12 39

ที่ 11467 /๒๕๐๕

กระทรวงมหาดไทย

6 กรกฎาคม ๒๕๐๕

เรื่อง การปฏิบัติความสำคัญาของศาลโลกในคดีปราสาทพระวิหาร

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ มท. ๔๔๘๘/๒๕๐๕ ลง
วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย แผนที่กำหนดบริเวณปราสาทพระวิหาร

ตามที่คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๐๕

เกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติความสำคัญาของศาลโลกในคดีปราสาทพระวิหาร ซึ่ง ราชทูต

นายกรัฐมนตรี เห็นสมควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เสนอทางไปยัง เจ้าพระวิหาร
เพื่อชี้แจงแนวทางปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ของเราที่รักษาการณ์อยู่ ณ ที่นั้น ตลอดจนชี้แจงให้
เจ้าหน้าที่โคตรายแก้ว ซึ่งคณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบด้วย ทั้งความละเอียดแจ้งตามหนังสือ
ที่อ้างถึงข้างต้น นั้น

เพื่อให้การปฏิบัติในเรื่องนี้ดำเนินไปโดยรอบคอบ และระมัดระวังนโยบาย
ของรัฐบาลที่จะให้การ เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลโลกในคดีปราสาทพระวิหาร กระทรวง
มหาดไทยจึงได้เชิญตัวแทนกระทรวงการต่างประเทศ เจ้ากรมแผนที่ทหารบก และเจ้าหน้าที่
ของกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวข้องมาประชุม ณ กระทรวงมหาดไทย เพื่อพิจารณาปรึกษา
กำหนดแนวเขตบริเวณปราสาทพระวิหาร ที่ฝ่ายใหม่มีสิทธิ์จะครอบงอมกำลังตำรวจ คนเฝ้า
หรือยามรักษาการณ์ให้พ้นจากบริเวณปราสาทพระวิหาร ไทยยึดหลักการที่จะให้สัมฤทธิ์ไป
ซึ่งปราสาทพระวิหาร และพื้นที่รองรับปราสาทเท่านั้น

ที่ประชุมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่จะกำหนดบริเวณปราสาทพระวิหาร
เพื่อที่กันพรมแดนให้มีอำนาจอธิปไตยตามคำพิพากษาของศาลโลกนั้น อาจทำได้ ๒ วิธี คือ -

- ๑. กำหนดเป็นรูปพื้นที่สามเหลี่ยมครอบปราสาทพระวิหาร มีแนวเขตจาก
ปีกขวาของตัวปราสาทพระวิหารตั้งแต่ช่องบรระโคหัก (ช่องบรระโคหัก
อยู่ภายในบริเวณปราสาทพระวิหาร) โดยอาศัยลักษณะภูมิประเทศซึ่ง
อาจมีเนินหินหรือลำห้วยเป็นหลัก ตัดย่านซึกบรระโคหัก แล้วเดินไป
ตามแนวลักษณะภูมิประเทศ ไปจนจรดหน้าเขาคันช้าย จะเป็น เนื้อที่บริเวณ
ปราสาทพระวิหารประมาณ ๕ ตารางกิโลเมตร

๑๗/๕

๒. กำหนดเป็นรูปพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงอาคารมณฑลปราสาทพระวิหาร มีแนวเขตจากปีกขวาของตัวปราสาทพระวิหารถึงแค่อ้อมบรรทัด (ช่องมรดกหักอยู่ภายในบริเวณปราสาทพระวิหาร) ลาดเส้นตรงผ่านซีกมรดกตรงไปจนถึงตัวปราสาทพระวิหาร แล้วลากเส้นตรงขนานกับตัวปราสาทพระวิหาร ไปสู่พื้นที่ท้ายข้างหลังปราสาทพระวิหาร จะเป็นเนื้อที่บริเวณปราสาทพระวิหารประมาณ ๕๕ ตารางกิโลเมตร

รายละเอียดความแผนที่ที่ส่งมาเพื่อประกอบการพิจารณาพร้อมหนังสือ

อนึ่ง ในการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลโลกในคดีปราสาทพระวิหารนี้ นอกจากจะกำหนดเขตบริเวณปราสาทพระวิหารตามวิธีใดวิธีหนึ่งใน ๒ วิธีดังกล่าวข้างต้นที่ประชุมเห็นสมควรปฏิบัติการดังต่อไปนี้ คือ -

- ๑. จัดทำป้ายไม้ ลักษณะและขนาดเท่าป้ายสถานีรถไฟ แสดงเขตบริเวณปราสาทพระวิหารไว้ที่บริเวณปากน้ำที่ช่องมรดกหัก ๑, ปลายบรรทัดทาง ๑, ริมปราสาทปีกซ้าย ๑ และที่หน้าเขื่อนปราสาทอีก ๑

ป้ายไม้ตามที่เห็นมาทางประเทศไทยให้เขียนว่า "เขตบริเวณปราสาทพระวิหาร" และมีภาษาอังกฤษกำกับ ส่วนทางก้นที่หันไปทางกัมพูชาเขียนข้อความเป็นภาษากัมพูชาว่า "เขตนอกบริเวณปราสาทพระวิหาร" และมีภาษาฝรั่งเศสกำกับไว้ด้วย

- ๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะไปกำหนดและชี้แนวเขตบริเวณปราสาทพระวิหารในวันใด จะได้เชิญใครทรงตั้งจากเสา เจ้าหน้าที่สำรวจและเจ้าหน้าที่ดูแลปราสาทพระวิหารจะได้ถอนตัวออกจากบริเวณนั้นในวันนั้น

กระทรวงมหาดไทยจึงขอกรมโยธาธิการมาเพื่อไปตรวจพิจารณา หากเห็นสมควรให้กำหนดเขตบริเวณปราสาทพระวิหารตามวิธีใดแล้ว กระทรวงมหาดไทยจะรีบไปดำเนินการปฏิบัติต่อไป ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยได้ให้เจ้าหน้าที่ขึ้นไปสำรวจและศึกษาภูมิประเทศเป็นกรณีแล้ว

นำให้พอในจด. ใน ๑๘.๑๑.๐๕
เขตแดน
๒. ๑๑.๓๕
๑. ๑๑.๐๕

ขอประพรมพรหมสาร
กรมโยธาธิการ
พ.ศ. ๒๕๐๕

กษ๑๖. ได้นำเรื่อง...
ขอแสดงความนับถืออย่างสูง
กษ๑๖/๑๕/๐๕
ให้จัดพื้นที่ตามแผนที่แนบมา
วันที่ ๑๕/๑๑/๐๕

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

สำนักงานปลัดกระทรวง

ตบ.

๒๕ ๒๗๔

ที่มา : หนังสือแฉเอกสาร "ลับที่สุด" ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๕๑ โดย บวรศักดิ์ อูรรณ หน้า ๒๔๘ - ๒๔๙

ด้วยเกล้า

ที่ มท. ๙๑๗๖/๒๕๐๕

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๐๕

1/12

เรื่อง การปฏิบัติคำพิพากษาของศาลโลกในคดีปราสาทพระวิหาร

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๑๔๖๓/๒๕๐๕ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๐๕

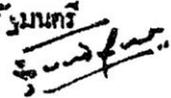
ตามที่ได้เสนอวิธีกำหนดเขตบริเวณปราสาทพระวิหาร เพื่อปฏิบัติคำพิพากษาของศาลโลก ไปเพื่อ ๑. พัฒนา นายกรัฐมนตรีพิจารณา รวม ๒ วิธี นั้น ๒. พัฒนา นายกรัฐมนตรีพิจารณาแล้วมีคำสั่งให้เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ลงมติว่าการกำหนดเขตบริเวณปราสาทพระวิหารให้ใช้วิธีที่ ๒ และให้จัดทำป้ายแสดงเขตคามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ กิ่งให้เพิ่มพารวอวคพนามควบ

จึงขอเรียนมา เพื่อจะได้ดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายบุญ บริสุทธิ์)
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองนิติกรรม.

นำเรื่อง./

ที่มา : หนังสือแฉเอกสาร “ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ. 2505 - 2551 โดย บวรศักดิ์ อูรรณ หน้า 247

คำ บันทึก

เรื่อง การค้าใบการกำหนดเขตบรีเวณปราสาทพระวิหาร

ขอปรึกษาและเสนอ เลขาธิการจังหวัดพระวิหาร
คำที่กระทรวงโยธาธิการและสถาปัตย์
การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ และคำพิพากษา
ได้ไปร่วมประชุมที่กระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕ พิจารณาปัญหา
ต่าง ๆ เกี่ยวกับการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลเขตการกำหนด
บรีเวณปราสาทพระวิหาร การทำเครื่องหมายแสดงเขตบรีเวณปราสาทพระวิหาร
การชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ไทยทราบหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติในการรักษาเขตบรีเวณปราสาท
รวมทั้งการเขียนรายงานให้ทราบโดยมีที่ลงวันที่ ๕ กรกฎาคม แล้วนี้

ในเรื่องนี้ ขอทราบเรียนรายงานเพิ่มเติมว่า ตามที่เมื่อวันที่ ๕
กรกฎาคม ศกนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่กระทรวง
มหาดไทย อาทิ เช่น นายทวี แรงขำ ที่ปรึกษา นายถวิล อุดมสารทูต รองปลัด
กระทรวง พลตำรวจโท กระเมียร ศรีตานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจ นายกรม
อรรถวิบูลย์ โยชนาภิบาล รองอธิบดีกรมมหาดไทย นายภาสกร อมาตย์กุล รักษาการ
แทนหัวหน้ากองการต่างประเทศ และข้าพเจ้า ได้เดินทางไปดำเนินการเกี่ยวกับ
การกำหนดเขตบรีเวณปราสาทพระวิหารและการถอนกำลังตำรวจชายแดนออกจากรบรีเวณ
ดังกล่าว ณ ห้องที่ โดยได้ออกเดินทางจากสนามบินดอนเมืองด้วยเครื่องบินเมื่อเวลา
๗.๐๐ น. ถึงจังหวัดอุบลราชธานีเวลาประมาณ ๕.๐๐ น. แล้วได้ออกเดินทางต่อไป
ถึงเขาสภะพริด้วยรถโดยสารไปถึงสามหมื่นไกลเขาสภะพริ เวลาประมาณ ๑๐.๓๐ น.

เมื่อไปถึงบรีเวณเขาสภะพริและโดยเฉพาะอย่างยิ่งปราสาทพระวิหาร
แล้ว ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้ :-

๑. เติมน้ำมันเขาสภะพริ เวณปราสาทพระวิหารที่เจ้าหน้าที่กรมแผนที่
ทหารบกและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ส่งรถบรรทุกไว้ และได้มีป้ายแสดงเขตบรีเวณไว้
เรียบร้อยแล้ว โดยเป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรีแล้ว คือ แนวเขตตรงที่มีไถนาทห่างจาก
บรีเวณโดยนาคออกมว ๒๐ เมตร เป็นแนวคัตตรงไปทางทิศตะวันออกไปยังกับโลกัก และ
เป็นแนวคัตซึ่งขั้วกับบรีเวณโดยนาคตรงไปทางทิศตะวันตก เป็นระยะห่างจากกึ่งกลางของบรีเวณโดย
นาค ๑๐๐ เมตร แล้วเป็นแนวตรงลงไปทางทิศใต้ขนานกับส่วนแควของปราสาทและตัวปราสาท
ในระยะห่างจากกึ่งกลางของส่วนแควของปราสาทและตัวปราสาท ๑๐๐ เมตร
ตลอดไปจนจรดหน้าผา

/ถึงที่เจ้าหน้าที่

ฉบับ

ถ้า

๒๕

สิ่งที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง จะต้องดำเนินการต่อไปอีก คือ หัวข้อ
สวดมนต์ตลอดแนว เขตบรี เวชชะวิหาร

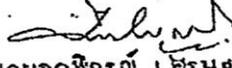
๒. โดยยกเสาธงออกจากที่ตั้งหน้าปราสาทเวชชะวิหารที่เป็ยศาล
โดยไม่สวดมนต์ และถอนกำลังตำรวจชายแดนเพื่อถอนมาจากบรี เวชชะวิหารที่ได้
กำหนดไว้เมื่อเวลา ๑๒.๐๐ น. ของวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕

๓. นอกจากมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้คำสั่งและชี้แจง
ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และตำรวจชายแดนเข้าใจในแนวทางที่จะปฏิบัติการ ๒
การรักษาสถาปัตยกรรม เวชชะวิหาร โดยแจ่มแจ้ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและคณะรัฐมนตรีจึงข้าพเจ้าได้ เฝ้า
ทูลละลึงกราบทูลเกล้าฯ ถวายกับ เสด็จพระราชดำเนินยังจังหวัดอุบลราชธานี โดยเสด็จ
แล้ว ได้ขึ้นเครื่องบินกลับมาถึงตามเมืองเมื่อเวลา ๑๖.๕๕ น.

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าจะได้นำเงินการขอแยกเขตของเขตบรี เวชชะวิหาร
พระราชวังที่ถูกต้อง ในมาตราส่วน ๑:๒,๐๐๐ และ ๑:๕,๐๐๐ จากกรมแผนที่ทหารบก
เพื่อพิจารณาประกอบการพิจารณาในการแจ้งสหประชาชาติและสำหรับใช้ไปราชการของ
กระทรวงคงต่อไปด้วย

การจะควร ประการใดแล้วแต่จะกระทำ

(นายจาตุรนต์ เศรษฐมนตร์)
หัวหน้ากองกฎหมาย
กรมส่งเสริมพัฒนาและกฎหมาย
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕.

ถ้า

ที่มา : หนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ “มหากาพย์เขาพระวิหาร” โดย นพดล ปัทมะ
หน้า 147 - 148

**บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับ
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
ว่าด้วยการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก
ลงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2543
ลงนาม โดย รมช. กต. ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร และนายวาร์ คิม ฮง
(ค.ศ. 2000-รัฐบาลนายชวน หลีกภัย)**

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา
ปรารถนาที่จะกระชับความผูกพันแห่งมิตรภาพที่มีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
เชื่อว่าการปักปันเขตแดนทางบกระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาจะ
ช่วยระงับความขัดแย้งตามชายแดนที่เกิดจากปัญหาเขตแดน และจะกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรที่
มีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และเชื่ออำนวยความสะดวกการเดินทางและความร่วมมือของ
ประชาชนของประเทศทั้งสองตามแนวชายแดน

ระลึกถึงแถลงการณ์ร่วมของนายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรไทยกับนายกรัฐมนตรีแห่ง
ราชอาณาจักรกัมพูชาฉบับลงวันที่ 13 มกราคม 2537 (ปี ค.ศ. 1994) ซึ่งได้ตกลงกันจะจัดตั้งคณะ
กรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชาในเวลาอันสมควร

ระลึกอีกด้วยถึงคำแถลงร่วมเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักเขตแดนทางบก
ร่วมไทย-กัมพูชาฉบับลงวันที่ 21 มิถุนายน 2540 (ปี ค.ศ. 1997) ซึ่งได้ตกลงกันจะจัดตั้งคณะ
กรรมการจัดทำหลักเขตแดนทางบกร่วมไทย-กัมพูชา ที่จะได้รับมอบหมายภารกิจให้จัดทำหลัก
เพื่อชี้แนวเขตแดนทางบกระหว่างประเทศทั้งสอง

ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 1

จะร่วมกันดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ
ราชอาณาจักรกัมพูชาให้เป็นไปตามเอกสารต่อไปนี้

(ก) อนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสแก้ไขเพิ่มเติมข้อบทแห่งสนธิสัญญาฉบับลงวันที่
3 ตุลาคม รัตนโกสินทรศก 112 (ปี ค.ศ. 1893) ว่าด้วยดินแดนกับข้อตกลงอื่นๆ ฉบับลงนาม ณ
กรุงปารีส เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก 122 (ปี ค.ศ. 1904)

(ข) สนธิสัญญาระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามกับประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ
ฝรั่งเศส ฉบับลงนาม ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 23 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 125 (ปี ค.ศ.
1907) กับพิธีสารว่าด้วยการปักปันเขตแดนแนบท้ายสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม รัตน
โกสินทรศก 125 (ปี ค.ศ. 1907) และ

(ค) แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามผลงานการปักปันเขตแดนของคณะกรรมการปักปันเขตแดน

ระหว่างสยามกับอินโดจีน ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามอนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1907 กับเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้อนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1907 ระหว่างสยามกับฝรั่งเศส

ข้อ 2

1. ให้มีคณะกรรมการจัดการจัดทำหลักเขตแดนทางบกของไทย-กัมพูชา ซึ่งต่อไปในที่นี้จะเรียกว่า “คณะกรรมการเขตแดนร่วม” ประกอบด้วยประธานร่วม 2 คนและคณะกรรมการอื่นๆ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของแต่ละฝ่าย ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่งราชอาณาจักรไทยกับที่ปรึกษารัฐบาลกัมพูชาผู้รับผิดชอบกิจการชายแดนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นประธานร่วม รัฐบาลของประเทศทั้งสองจะแจ้งการแต่งตั้งดังกล่าวต่อกันภายในหนึ่งเดือนหลังจากบันทึกความเข้าใจฉบับนี้เริ่มใช้บังคับ

2. คณะกรรมการเขตแดนร่วมจะประชุมกันปีละครั้งในประเทศไทยและประเทศกัมพูชา สลับกัน ในกรณีที่เป็น คณะกรรมการเขตแดนร่วมอาจประชุมกันสมัยพิเศษเพื่อหารือเรื่องเร่งด่วนที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจหน้าที่

3. ให้คณะกรรมการเขตแดนร่วมมีอำนาจหน้าที่ต่อไปนี้

(ก) รับผิดชอบให้การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกทั่วไปไปตามข้อ 1

(ข) พิจารณาและรับรองแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วม

(ค) กำหนดความเร่งด่วนของพื้นที่ที่จะสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน

(ง) มอบหมายงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนให้คณะอนุกรรมการเทคนิคร่วม ซึ่งจะกล่าวถึงในข้อ 3 ต่อไป และควบคุมดูแลและติดตามการดำเนินการให้เป็นผลตามที่ได้มอบหมาย

(จ) พิจารณารายงานหรือข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เสนอโดยคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วม

(ฉ) ผลิตแผนที่แสดงเส้นเขตแดนทางบกที่ได้สำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกแล้วและ

(ช) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการใดๆ เพื่อปฏิบัติงานเฉพาะรายใดๆ ที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตแดนร่วม

ข้อ 3

1. ให้มีคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วม ประกอบด้วยประธานร่วม 2 คน และอนุกรรมการอื่นๆ ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งจากประธานกรรมการเขตแดนร่วมของแต่ละฝ่าย

2. ให้คณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมมีอำนาจหน้าที่ต่อไปนี้

(ก) พิสูจน์ทราบตำแหน่งที่แน่ชัดของหลักเขตแดน 73 หลักซึ่งจัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีน เมื่อปี ค.ศ. 1909 และ ค.ศ. 1919 และรายงานผลการพิสูจน์ทราบต่อคณะกรรมการเขตแดนร่วมเพื่อพิจารณา

(ข) จัดทำแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดนทางบก

(ค) แต่งตั้งชุดสำรวจร่วมเพื่อปฏิบัติงานสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดนตามที่ได้รับมอบ

หมายจากคณะกรรมการเขตแดนร่วม

(ง) เสนอรายงานหรือข้อเสนอนะต่าง ๆ เกี่ยวกับงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนต่อคณะกรรมการเขตแดนร่วม

(จ) จัดทำแผนที่แสดงเส้นเขตแดนทางบกที่ได้สำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกแล้ว

(ฉ) แต่งตั้งผู้แทนผู้ได้รับมอบอำนาจ ในกรณีที่เป็น เพื่อควบคุมดูแลงานสนามแทนประธานอนุกรรมการเทคนิคร่วม และ

(ช.) แต่งตั้งคณะทำงานทางเทคนิคใดๆ เพื่อช่วยงานเฉพาะรายใดๆ ที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วม

3. ในการปฏิบัติงานสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดนในพื้นที่ใดๆ ชุดสำรวจร่วมจะได้รับการยืนยัน ความปลอดภัยจากกับระเบิดเสียก่อน

ข้อ 4

1. เพื่อความมุ่งประสงค์ของงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน ให้แบ่งเขตแดนทางบกร่วมกันตลอดแนวออกเป็นหลายตอนตามที่คณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมจะได้ตกลงกัน

2. เมื่อดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนแล้วเสร็จแต่ละตอน ให้ประธานกรรมการเขตแดนร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ และแผนที่ที่จะแนบบันทึกความเข้าใจดังกล่าว ซึ่งแสดงตอนที่ได้ดำเนินการแล้วเสร็จไว้

ข้อ 5

เพื่ออำนวยความสะดวกให้การสำรวจตลอดแนวเขตแดนทางบกร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานของรัฐบาลกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเหล่านั้นจะงดเว้นการดำเนินการใดๆ ที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชายแดน เว้นแต่จะเป็นการดำเนินการของคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมเพื่อประโยชน์ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน

ข้อ 6

1. รัฐบาลแต่ละฝ่ายจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของฝ่ายตนในการปฏิบัติงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน

2. รัฐบาลทั้งสองจะรับผิดชอบค่าวัสดุสำหรับหลักเขตแดนหรือหมุดหมายพยาน กับการจัดทำและผลิตแผนที่แสดงเส้นเขตแดนทางบกที่ได้สำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกแล้วอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อ 7

1. รัฐบาลของประเทศทั้งสองจะเตรียมการที่จำเป็นเกี่ยวกับการเข้าเมือง การกักกันโรคติดต่อ และพิธีการศุลกากรเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน

2. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุปกรณ์ วัสดุ และเสบียงในปริมาณที่สมควรและสำหรับชุดสำรวจร่วมใช้เฉพาะในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก แม้ว่าได้นำข้ามแดน จะไม่ถือเป็นการส่ง

ออกจากประเทศหนึ่งหรือนำเข้าอีกประเทศหนึ่ง และจะไม่ต้องชำระอากรศุลกากรหรือภาษีอื่นๆ เกี่ยวเนื่องกับการส่งออกหรือนำเข้าซึ่งสินค้า

ข้อ 8

ให้ระงับข้อพิพาทใดๆ ที่เกิดจากการตีความหรือการบังคับใช้บันทึกความเข้าใจฉบับนี้โดยสันติวิธีด้วยวิธีการปรึกษาหารือและการเจรจา

ข้อ 9

บันทึกความเข้าใจฉบับนี้จะเริ่มใช้บังคับในวันลงนามบันทึกความเข้าใจโดยผู้แทนผู้ได้รับมอบอำนาจโดยถูกต้องของรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้ลงนามข้างท้ายนี้ซึ่งได้รับมอบอำนาจโดยถูกต้องเพื่อการนี้จากรัฐบาลของแต่ละฝ่าย ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจนี้ไว้เป็นสำคัญ

ทำขึ้นเป็นคู่ฉบับ ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 เป็นภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ ตัวบททุกฉบับใช้เป็นหลักฐานได้เท่าเทียมกัน ในกรณีที่มีการตีความแตกต่างกันระหว่างตัวบทใดๆ ให้ใช้ตัวบทฉบับภาษาอังกฤษ

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย
ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
แห่งราชอาณาจักรไทย

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
นายวาร์ คิม ฮง
ที่ปรึกษารัฐบาล
ผู้รับผิดชอบกิจการชายแดน
แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

ที่มา : หนังสือประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-มาเลเซีย โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ) หน้า 234 - 237

แถลงการณ์ร่วมเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร
วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2551
ลงนาม โดย รมว. กต. นายนพดล ปัทมะ และ รมต. นายสกอัน
และนาง Françoise Rivière
(ค.ศ. 2008-รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช)

ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2551 ได้มีการประชุมระหว่างนายสก อัน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของราชอาณาจักรกัมพูชา กับนายนพดล ปัทมะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของราชอาณาจักรไทย เพื่อสานต่อกรหาหรือเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก การประชุมดังกล่าวจัดขึ้น ณ สำนักงานใหญ่ยูเนสโก กรุงปารีส โดยมีนางฟรองซัวส์ ริวีแยร์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายวัฒนธรรมของยูเนสโก เอกอัครราชทูตฟรานเซสโก คาร์โซ นายอเซติน เบร์ชาวซ นางปาลโอลา ลีออนซินี บาร์โตลี และนายจีโอวานนี บอคคาร์ดี เข้าร่วมการประชุมด้วย

การประชุมเป็นไปอย่างฉันมิตรและด้วยความร่วมมืออันดี

ในระหว่างการประชุม ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกัน ดังนี้

1. ราชอาณาจักรไทยสนับสนุนการขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกซึ่งเสนอโดยกัมพูชา ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก สมัยที่ 32 (ณ เมืองควิเบก ประเทศแคนาดา ในเดือนกรกฎาคม 2551) ขอบเขตของปราสาทปรากฏตาม N.1 ในแผนผังที่จัดทำโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของกัมพูชาตามที่แนบมาพร้อมนี้ ทั้งนี้ แผนผังดังกล่าวได้กำหนดเขตคอนูร์กซ์ (buffer zone) ทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของตัวปราสาทไว้ด้วยดังปรากฏตาม N.1

2. ตามเจตนารมณ์แห่งไมตรีจิตและการประนีประนอม ราชอาณาจักรกัมพูชายอมรับว่าปราสาทพระวิหารจะได้รับการเสนอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยในขั้นนี้ไม่มีเขตคอนูร์กซ์ในพื้นที่ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือของตัวปราสาท

3. ให้ใช้แผนผังที่ระบุในย่อหน้าที่ 1 แทน “Schema Directeur pour la Zonage de Preah Vihear” ตลอดจนการอ้างอิงโดยรูปภาพต่างๆ ทั้งหมดที่แสดงให้เห็นถึงเขตคัมครอง (“core zone”) หรือการกำหนดเขตอื่นๆ (“Zonage”) ในบริเวณปราสาทพระวิหารตามที่ระบุในเอกสารประกอบคำขอขึ้นทะเบียนของกัมพูชา

4. ในระหว่างที่ยังไม่มีผลของการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเขตแดนร่วม (JBC) ในพื้นที่รอบตัวปราสาทพระวิหารทางทิศตะวันตกและทางทิศเหนือดังปรากฏตาม N.3 ในแผนผังที่ระบุในย่อหน้าที่ 1 ข้างต้น

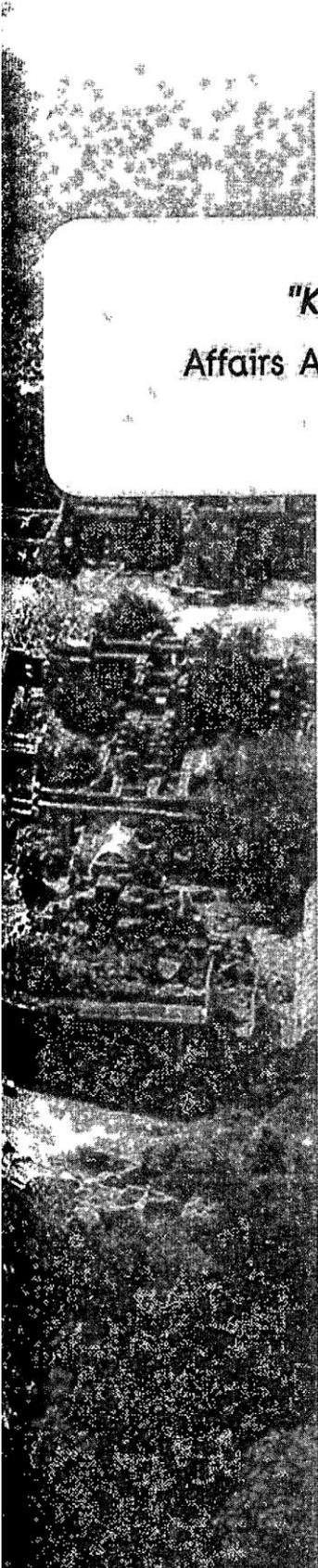
แผนบริหารจัดการในพื้นที่ดังกล่าวจะได้รับการจัดทำขึ้นร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของกัมพูชาและของไทย โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการอนุรักษ์ระดับสากล เพื่อรักษาคุณค่าอัน

เป็นสากลที่โดดเด่นของปราสาท ทั้งนี้ ให้บรรจุแผนการบริหารจัดการดังกล่าวไว้ในแผนบริหาร
 จัดการฉบับสุดท้ายสำหรับตัวปราสาทและพื้นที่รอบๆ ตัวปราสาท ซึ่งจะตั้งเสนอต่อศูนย์มรดกโลก
 ภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2553 สำหรับการพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลกในสมัยที่ 34 ในปี
 2553

5. การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกจะไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของราช
 อาณาจักกัมพูชาและราชอาณาจักรไทยในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนของคณะกรรมการ
 เขตแดนร่วม (JBC) ของทั้งสองประเทศ

6. ราชอาณาจักรกัมพูชาและราชอาณาจักรไทยขอแสดงความขอบคุณเป็นอย่างยิ่งต่อ
 ผู้อำนวยการใหญ่ของยูเนสโก นายโคชิชิโร มัตซุฮาระ สำหรับความช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวก
 สะดวกในกระบวนการอันนำไปสู่การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

ที่มา : หนังสือประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่
 ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-ลาว-พม่า-มาเลเซีย
 โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ) หน้า 243 – 244

**"Khmer" v. "Thai" in the International
Affairs Arena : A Case Study on the Dispute
of the Temple of Preah Vihear**

Teerapong Ruangkham¹

E-mail: nicky_henry14@hotmail.com

Chumphorn Pachusanond²

¹ Graduated student of International Law Program, Faculty of Law,
Chulalongkorn University.

² Professor Dr. of International Law Program, Faculty of Law,
Chulalongkorn University.

*ขอบคุณภาพจาก <http://piwarasuwan.blogspot.com/>

Abstract

This research is a synopsis of a master degree thesis titled “Analysis of the Rules of International Law on the Judgment of the Request for Interpretation of the Judgment in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear 2013”. It aims to: 1) understand the history of the Temple of Preah Vihear; 2) understand the ethnical disputes between Khmers and Thais since the colonization period; 3) criticize the nationalists' concept regarding the International Court of Justice (ICJ)'s judgment and; 4) propose recommendation to register the entire Dangrek mountain range as the UNESCO's cultural and natural world heritage site. The methodologies of this research were conducted through qualitative analysis methods, data collection, narrative description and content analysis.

This research found that the Temple of PreahVihear, situated on the Dangrek mountain range, is considered sacred religious sanctuary for both Khmers and Thais. Thereafter, a number of separation of ethnicity concepts have been introduced; first, the concepts of “nation-state” and “border demarcation” were inserted during the French Colonization; and second, the “nationalism” concept was invoked by the Thai government during the Indochina Wars. It contributed to the territorial disputes which range from diplomatic negotiations, armed incidents and the proceedings of the ICJ in 1962. The ICJ founded that the Temple of PreahVihear was situated in territory under the sovereignty of Cambodia. In 2008, Cambodia, which gained a support from the Thai government, requested the UNESCO to inscribe the Temple of PreahVihear on the World Heritage List. However, it led to invocation of the nationalism concepts in Thailand which further aggravated the situations since most Thais did not truly understand all the facts and backgrounds of the Case. Recently in 2013, another ICJ decision on the Request for Interpretation of the 1962 Judgment reaffirmed Cambodian sovereignty over

the Temple as well as its vicinity, incorporating the whole promontory upon which the Temple is based. This Judgment was another affirmation by international law that Thailand did not lose more territory than what it had lost 50 years ago. Moreover, it reflected that the Temple of PreahVihear should be considered a common heritage of mankind, rather than a symbol for “ethnicity”, “prejudice” or “bargaining chip” in international politics of the two nations.

The author recommended that Thailand should conduct “cultural diplomatic approach” to request the UNESCO to inscribe the Temple of Phanomrung on the Cultural World Heritage List, similar to the Temple of PreahVihear in Cambodia and the Temple of Vat Phou in Laos. As all three temples are on the Dangrek mountains range, Thailand, Cambodia and Laos could jointly request for the inscription of the entire Dangrek mountains range as a Natural World Heritage Site to reflect the diversity as well as the cultural and natural value around this area which is the pride of three nations. In this way, the world heritage concept could be used as a tool to solve conflicts whilst bringing the citizens of the three nations together under the concepts of equality, shared-ownership and responsibilities to protect the common heritage of mankind in Southeast Asia.

Keywords: Temple of Preah Vihear, World Heritage, Nationalism

Introduction

The Temple of Preah Vihear, a UNESCO world heritage site, possessed the religious and cultural significance for the people of the region of the Dangrek mountains range such as Thais, Khmers and Laos and is now listed by UNESCO as a world heritage site. However, it was also a symbolic battle between Thailand and Cambodia in the international affairs arena for five decades. The dispute derived from the conflicts between Siam, Cambodia and France during the French Colonization of Indochina a century ago. At that time, the concepts of “nation-state” and “border demarcation” were introduced resulting in the emergence of the “time bomb” for Thailand and Cambodia over the region of the Temple of Preah Vihear.

In addition, the Thai government invoked the “nationalism” during the Indochina Wars to support its invasion and annexation of some parts of the French Indochina. Notwithstanding, the region of the Temple of Preah Vihear was status quo after the end of World War II. After gaining the independence from France, Cambodia began the diplomatic negotiation with Thailand to reclaim the region of the Temple of Preah Vihear. However, this led to the armed incidents so the case was brought to the proceedings of the ICJ in 1962. In this result, the ICJ founded that the Temple of Preah Vihear was situated in territory under the sovereignty of Cambodia and the situation seemed much more peaceful and comity for a half century.

Nevertheless, the dispute over the Temple of Preah Vihear reemerged when Thailand signed a *joint communiqué* in 2008 to support Cambodia's inscription the Temple of Preah Vihear as a UNESCO World Heritage Site. At the same time, the opposition People's Alliance for Democracy (PAD) used UNESCO's decision to stoke nationalism against the Thai government and a number of armed incidents between two countries took place in the border area close to the Temple of Preah Vihear from 2008-2011 leading to

the call for a permanent ceasefire by the United Nations Security Council (UNSC). Meanwhile, Cambodia requested the ICJ to interpret the 1962 Judgment. Therefore, the ICJ reaffirmed Cambodian sovereignty over the Temple as well as its vicinity, incorporating the whole promontory upon which the Temple is based.

Hence, the dispute over the Temple of Preah Vihear was the good example for the critical issues of sovereignty and national pride between Thailand and Cambodia. Moreover, the domestic political movements in both countries inevitably led to the disputes in the international affairs arena and mutual hatred of both ethnics between Thai and Khmers. Optimistically, the inscription of the Temple of Preah Vihear as a world heritage site may solve this century-long dispute because both countries need to comply with the international obligation under the two judgments and the 1972 World Heritage Convention.

Objectives

There are four objectives in this research;

1. To understand the history of the Temple of PreahVihear
2. To understand the ethnical disputes between Khmers and Thais since the colonization period
3. To criticize the nationalists' concept regarding the International Court of Justice (ICJ)'s judgment
4. To propose recommendation to register the entire Dangrek mountain range as the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)'s cultural and natural world heritage site

Research Methodology

The methodologies of this research were conducted through qualitative analysis methods, data collection, narrative description and

content analysis. It began with the overview of the history of the Temple of Preah Vihear, the ethnical disputes between Khmers and Thais since the colonization period, inter alia, the French Colonization in Southeast Asia, the French Indochina, Thai nationalism concept during the Indochina Wars and the aforesaid concept after Thailand signed a joint communiqué with Cambodia for inscribing to UNESCO to name the Temple of Preah Vihear a World Heritage site in 2008, respectively.

Then, it reviewed the international legal framework in the light of the Franco-Siamese Treaties 1904 and 1907 including the annexed I Map, the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand), the Judgment of 11 November 2013 in the Request for Interpretation of the 1962 Judgment (Cambodia V. Thailand), the Statue of the ICJ, the 1972 World Heritage Convention and the related documents.

Finally, it analyzed all the contents based on the international obligations between Thailand and Cambodia with the respect of the two judgments, related treaties, conventions and documents which will be led to the solution of this research.

Result

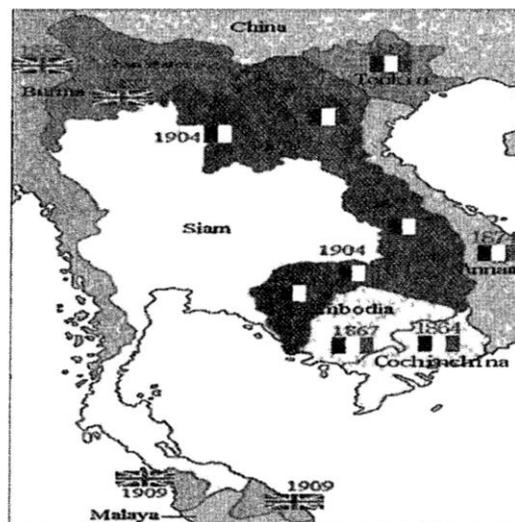
The Temple of PreahVihear, situated on the Dangrek mountain range, is considered sacred religious sanctuary for both Khmers and Thais at least 2,000 years.³ Their relation between both ethics, in addition Laos would be classified in 3 categories such as relatives among those ethnics, trades through the mountain pass and economic activities under the state policy until the French entered to influence the Indochinese peninsula 100 years ago and a number of separation of ethnicity concepts have been introduced.⁴

³ Apiwan Adulyapichet (ed), 2008, p.2

⁴ Pipat Krajaejan, 2013, p.34-98

The author highlighted that;

1. The concepts of “nation-state”, a form of political organization in which a group of people who share the same history, traditions, or language live in a particular area under one government and “border demarcation”, the process of establishing borders or limits between areas⁵, were just inserted during the French Colonization a hundred years ago. Particularly, France demanded to influence the Indochinese Peninsula by dominating Cambodia and Laos, respectively. Therefore, Siam had no choice to relinquish those vassal states to France.⁶

Picture 1: Shows the French Indochina Map during the French Colonization in Southeast Asia

2. Siam, as a buffer state between Great Britain and France, struggled to be independent. Effectively, there were the “Supreme Diplomacy”, the conduct by the Head of State of negotiations and other relations, between the King of Siam, the King of Cambodia under French Protectorate and the President of France over the dispute concerning the French Indochina.⁷

⁵ Paul Wilkinson, 2014, p.41-43

⁶ Krairoek Nana, 2004, p.249-255

⁷ Krairoek Nana, 2003, p.152-177

As a result, King Chulalongkorn of Siam, the first Head of State of Southeast Asia who visited Europe twice during 1897 and 1907 and accomplished Siam, independently.

Picture 2: Shows President Armand Fallières of France welcomed King Chulalongkorn of Siam to Paris in 1907 while the French representatives ratified the Franco-Siamese Treaties 1907.

3. During the period of colonization, the protectorate had emerged to be independent from the protected state. The most powerful concept was the “nationalism” concept which is the policy or doctrine of asserting the interests of one's own nation viewed as separate from the interests of other nations or the common interests of all nations. Even Thailand, the independent state invoked this concept for annexation of some parts of the French Indochina during the Indochina Wars which was the part of World War II in Southeast Asia. In other words, Thailand demanded to reclaim and liberate some parts of Cambodia and Laos from France, the Western State.⁸

⁸ Sunait Chutintaranond et al., 2014, p.23-24

Picture 3: Shows General Plaek Phibunsongkhram, Prime Minister of Thailand invoked the “nationalism” during the Indochina Wars.

4. The Temple of Preah Vihear which was annexed by Thai government only few years during the Indochina Wars, was returned to *status quo* after the end of World War II and brought to the international politics by Cambodia after independence from France, immediately. Await for hundreds years of independence, King Norodom Sihanouk of Cambodia raised this issue to reclaim from Thailand for his reputation, united the nation⁹, and adored “Khmer,” ancestor of Cambodian who built many sacred stone temples around Southeast Asia.¹⁰

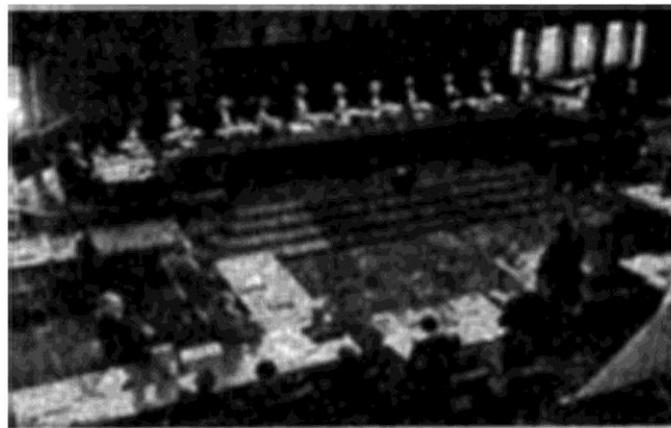

Picture 4: Shows King Norodom Sihanouk of Cambodia who played an important role to reclaim the region of the Temple of Preah Vihear from Thailand.

⁹ Prayath S.Nakanath and Jamras Duangthisarn, 1962, p.65-80

¹⁰ George Coédès, 2013, p.89-99 ; Sakchai Saising, 2013, p.2-17 ; Santi Pakdeekam, 2011, p.9-13

5. In these consequences, it contributed to the territorial disputes between Thailand and Cambodia which range from diplomatic negotiations, armed incidents and the proceedings of the ICJ in 1962¹¹. It first showed that Cambodia and Thailand tried to find out bilateral solution, peacefully but ended up with no solution. Regretfully, Cambodia and Thailand breached international law by violating the use of forces, in accordance with the United Nations Charter. Finally, Cambodia decided to inform against Thailand before the ICJ, nevertheless it would be shown the peaceful means and respect the United Nations Charter as the last resort.¹²

Picture 5: Shows the proceeding of the ICJ in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear in 1962.

6. In 1962, the ICJ founded that the Temple of PreahVihear was situated in territory under the sovereignty of Cambodia and Thailand was under an obligation to withdraw any military or police forces, or other guards or keepers, stationed by her at the Temple, or in its vicinity on Cambodia territory and to restore to Cambodia any objects of the kind specified in Cambodia's fifth Submission which may, since the date of the occupation of the Temple by

¹¹ Jantree Sinsupparoeek, 2014, p.10-14

¹² Kajorn Sukkapanich, 2014, p.305-316

Thailand in 1954, have been removed from the Temple or the Temple area by the Thai authorities.¹³ In respect of the judgment, the Thai government passed a resolution to defined “vicinity” and withdrew any military or police forces, or other guards or keepers by the long barb wires, approximately 0.25 km square, one-fourth of the promontory of Preah Vihear.¹⁴

Picture 6: Shows the Temple of Preah Vihear.

7. In 2008, Cambodia, which gained a support from the Thai government, requested the UNESCO to inscribe the Temple of PreahVihear on the World Heritage List. Then, the World Heritage Committee decided to inscribe the Temple of Preah Vihear on the World Heritage List¹⁵ while the anti-Thai government concerned that Thailand would lose the territory of the region of the Temple of Preah Vihear.¹⁶ Hence, the tension began between Thailand and Cambodia relations, but it started with the internal affair of Thailand.

¹³ Hanuman Kammatan (ed), 2008, p.51-52

¹⁴ Ministry of Foreign Affairs, 2011, p.19-20

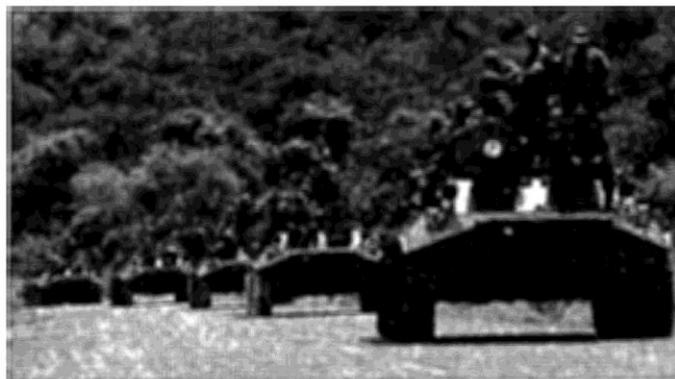
¹⁵ Irena Kozymka, 2014, p.126-127

¹⁶ Puangthong Pawakapan, 2013, p.101-106

Picture 7: Shows Noppadon Pattama, Minister of Foreign Affairs signed a joint communiqué with Cambodia for inscribing to UNESCO to name the Temple of Preah Vihear a World Heritage site in 2008.

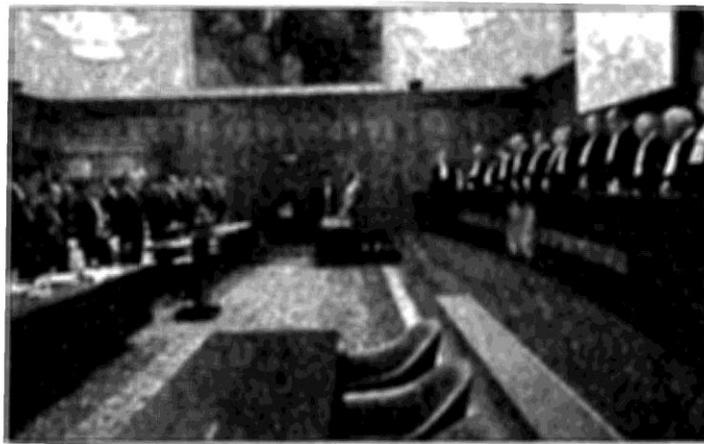
8. Coincidentally, it led to invocation of the nationalism concepts in Thailand which further aggravated the situations from 2008 to 2011 while Cambodia held the General Election in 2008. These could be explained about the nationalism concepts which are the excessive patriotism in Thailand and the desire for national and political aims in Cambodia. In these consequences, the issue of the Temple of Preah Vihear was the political object, again for both the Cambodian government and the anti-Thai government and led to the international affair between Thailand and Cambodia, inevitably.¹⁷

Picture 8: Shows the troops of Cambodia on the border between Thailand and Cambodia during 2008-2011.

¹⁷ Srisak Wanlipodom, "Apinpen" and Walailak Songsiri, 2008, p. 13-14

9. In 2013, another ICJ decision on the Request for Interpretation of the 1962 Judgment reaffirmed Cambodian sovereignty over the Temple as well as its vicinity, incorporating the whole promontory upon which the temple is based.¹⁸ Therefore, Thailand and Cambodia have to respect the latest Judgment as the members of the United Nations. Last but not least, over a century, both states should reconsider this territorial dispute with the peaceful means and also respect the Temple of Preah Vihear as the world heritage.¹⁹ In the bottom line, the Temple of Preah Vihear is neither the property of Thailand nor Cambodia, but the property of all mankind on Earth.

Picture 9: Shows the proceedings of the ICJ in the Request for Interpretation of the 1962 Judgment in 2013.

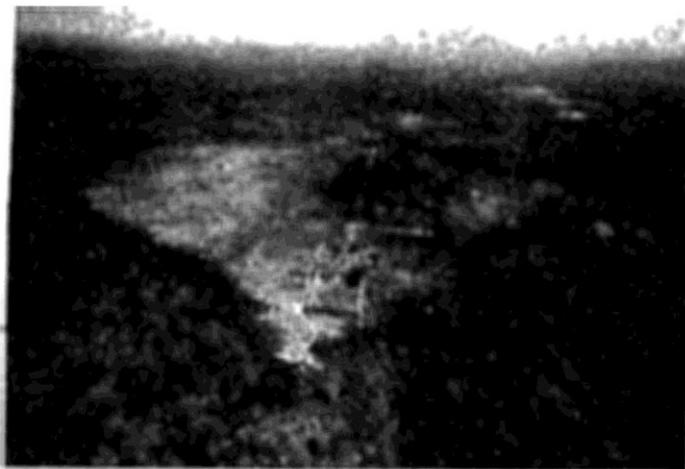
Conclusion

The dispute over the Temple of Preah Vihear was the legacy from the French Colonization a century ago, but it later gave the territorial dispute between Thailand and Cambodia. In addition, it also gave the ethnical dispute between Thais and Khmers. Although the ICJ founded in 1962 that the Temple of PreahVihear was situated in territory under the sovereignty of

¹⁸ Ministry of Foreign Affairs, 2014, p.79

¹⁹ Peerapon Jaderojananont, 2014, p.428-429

Cambodia, most Thais did not truly understand all the facts and backgrounds of the Case. The widespread protests erupted in 2008 in both countries leading to the armed incidents after the decision of the World Heritage Committee inscribed the Temple of PreahVihear on the World Heritage List following the request from Cambodia with the support from the Thai government. Finally, in 2011, Cambodia brought the case to the ICJ requesting for the interpretation of the 1962 Judgment and the ICJ decided in 2013 that Cambodia had sovereignty over the whole territory of the promontory of Preah Vihear.

Picture 10: Shows the whole promontory of the Temple of Preah Vihear.

In conclusion, it reflected that the Temple of PreahVihear was regarded as a symbol for “prejudice” from the French Colonization and the 1962 Judgment, of “ethnicity” for the pride of ancient Khmer Empire and the Thai nationalism concept since the Indochina Wars and of “bargaining chip” for both Thailand and Cambodia in international affairs arena. In a proper inter-temporal dimension, the ICJ took into due account not only the territory at issue, but also the protection of the population on the territory and of the cultural and spiritual value of the world heritage by avoiding the spiritual

damage. Therefore, the world heritage principle may lead Thailand and Cambodia or even Laos closer to the domain of higher human values shared by the international community, hence their utmost importance, at both international and domestic levels.

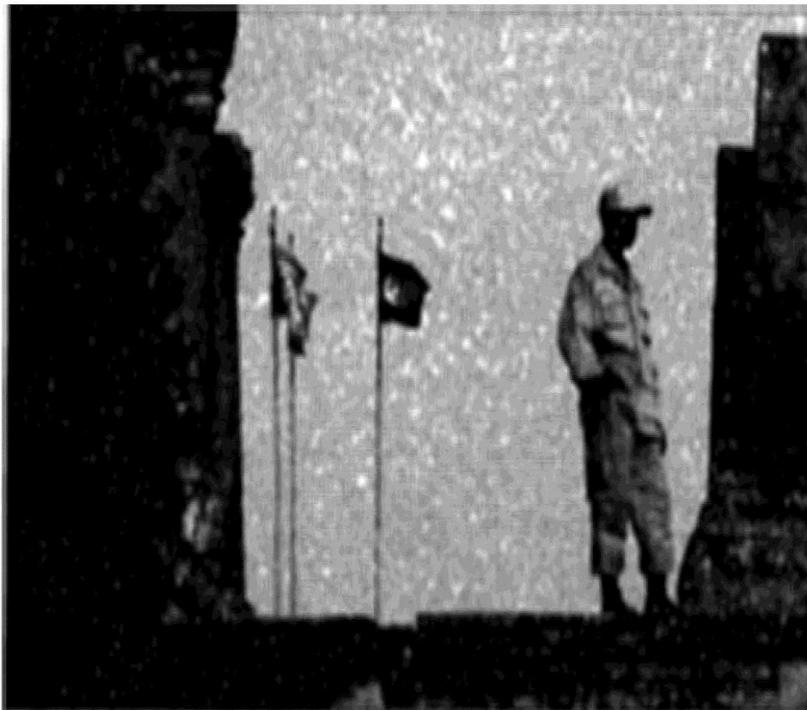
Suggestion from Research

According to the 2013 Judgment, the ICJ recalls that under Article 6 of the 1972 World Heritage Convention which both Thailand and Cambodia are parties and must be co-operate between themselves and with the international community in the protection of the site as a world heritage- the Temple of Preah Vihear.

Thereafter, the author suggests to conduct the “cultural diplomatic approach” for Thailand and neighboring countries. Firstly, the historical and cultural site of the Temple of Preah Vihear is not only situated on the promontory of Preah Vihear but also includes a part of Khao Phra Vihan National Park, Sisaket, Thailand. In this regard, Thailand should promote all nearby areas of the Temple of Preah Vihear which is in the territory under the sovereignty of Thailand through the co-operating with UNESCO and Cambodia as the host state of the Temple of Preah Vihear.

Secondly, Thailand should request the UNESCO to inscribe the Temple of Phanomrung, Buriram on the Cultural World Heritage List in parallel with the Temple of PreahVihear, Preah Vihear in Cambodia and the Temple of Vat Phou, Champasak in Laos. As all three temples are on the Dangrek mountains range, significantly the Temple of Phanomrung is the only one temple in this area which is not inscribed on the World Heritage List. In this regard, the Temple of Phanomrung is the most famous site where the rays from the sun shine through all of its 15 doorways for 4 times a year.

Finally, Thailand, Cambodia and Laos could jointly request for the inscription of the entire Dangrek mountains range as a Natural World Heritage Site to reflect not only the unity among them but also the cultural and natural values, which will be the pride of three neighboring countries. In the bottom line, the world heritage concept should be a conflict solution leading to the enhancement of the equality, shared-ownership and responsibilities to protect *res communis humanitatis*, the common heritage of mankind in Southeast Asia.

Picture 11: Shows the Temple of Preah Vihear with the World Heritage Site flag of UNESCO and the flag of Cambodia as the host state.

References

- Apiwan Adulyapichet (ed). (2008). *Sri Sikharesvara Prasat Phra Wihan The Heavenly Sanctuary, The Temple of Universal Faith*. Bangkok: Thaweewat.
- George Coédès. (2013). *Angkor*. Bangkok: Dream Catcher.
- Hanuman Kammatan (ed). (2008). *Judgment of the Case Concerning the Temple of Preah Vihear 1962*. Bangkok: Kledthai.
- Irena Kozymka. (2014). *The Diplomacy of Culture The Role of UNESCO in Sustaining Cultural Diversity*. New York: Palgrave Macmillan.
- Jantree Sinsupparoeek. (2014). *Dispute of the Temple of Preah Vihear: Contexts of Laws and Politics*. Bangkok: Nititham.
- Kajorn Sukkapanich. (2014). *History: Period of Bangkok*. Nonthaburi: Sripanya.
- Krairoek Nana. (2003). *King Chulalongkorn towards the West*. Bangkok: Matichon.
- _____. (2004). *King Mongkut stopped Europe to invade Siam*. Bangkok: Matichon.
- Ministry of Foreign Affairs. (2011). *Facts of the Dispute of the Temple of Preah Vihear and the Boundary Negotiation between Thailand and Cambodia which Thais should know*. Bangkok.
- _____. (2014). *Judgment of 11 November 2013*. Bangkok: Matichon.
- Paul Wilkinson. (2014). *International Relations: A Very Short Introduction*. Bangkok: Openworlds.
- Peerapon Jaderojananont. (2014). *The World Heritage Protection in Southeast Asia Region: An Assessment Towards the Implementation of Thailand*, *Thammasat Law Journal*. Vol. 43, No.2.
- Pipat Krajaejan. (2013). *The History of People on the Border of the Promontory of Preah Vihear*. Bangkok: Matichon.

Prayath S.Nakarath and Jamras Duangthisarn. (1962). *The Politics of the Promontory of Preah Vihear*. Bangkok: Sarnsawan.

Puangthong Pawakapan. (2013). *State and Uncivil Society in Thailand at the Temple of Preah Vihear*. Bangkok: Kobfai.

Sakchai Saising. (2013). *Sri Sikharesvara: Temple of Preah Vihear*. Bangkok: Matichon.

Santi Pakdeekam. (2011). *The Temple of Preah Vihear belongs to Thais or Who?*. Bangkok: Amarin.

Srisak Wanlipodom, "Apinpen" and Walailak Songsiri. (2008). *Promontory of Preah Vihear: Time Bomb from the Colonization Period*. Bangkok: Matichon.

Sunait Chutintaranond et al. (2014). *Nationalism in Thai Textbooks*. Bangkok: Matichon.

ที่มา : บทความ "Khmer" v. "Thai" in the International Affairs Arena : A Case Study on the Dispute of the Temple of Preah Vihear โดย ผู้เขียน ในวารสาร อารยธรรมศึกษา โขง - สาละวิน ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2559 หน้า 95 - 112

ภาคผนวก ค

ภาพแสดงการสัมภาษณ์ผู้พิพากษา Xue Hanqing โดยผู้เขียน
ณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายธีรพงศ์ เรืองขำ เกิดเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2532 ณ จังหวัดระยอง สำเร็จการศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2554 และหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประจำปีการศึกษา 2555

ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งนิติกรปฏิบัติการ กองนิติการ สำนักงานองคมนตรี

